

รายงานโครงการวิจัย

เรื่องการจัดฐานข้อมูลวัฒนธรรมเพื่อการคุ้มครองมรดกทางวัฒนธรรมไทย
พื้นที่ภาคอีสาน 2549

วิชาช่างพื้นบ้าน

รองศาสตราจารย์จรัสวรรณ ธรรมวัตร และคณะ

สนับสนุนงบประมาณโดยสำนักวิจัยและส่งเสริมวัฒนธรรม
สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ

สารบัญ

เนื้อหา

หน้า

วิชาช่างพื้นบ้าน

จังหวัดกาฬสินธุ์.....	1
พิพิธภัณฑ์ในภาคอีสาน	1
- พิพิธภัณฑ์ของดีเมืองกาฬสินธุ์	1
- พิพิธภัณฑ์ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม โรงเรียนสมเด็จพระวิทยาคม	4
สำนักวิทยบริการมหาวิทยาลัยมหาสารคาม	6
- ผ้าและผลิตภัณฑ์จากผ้า	6
เว็บไซต์ไทยตำบลดอกคอม	6
จังหวัดขอนแก่น.....	18
พิพิธภัณฑ์ในภาคอีสานอีสาน	18
- พิพิธภัณฑ์คุ้มวัฒนธรรมเมืองมัญจาคีรี	18
- พิพิธภัณฑ์ผ้าไหมมัดหมี่	20
- พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดไชยศรี	23
- หออนุรักษ์มรดกพื้นบ้าน วัดสะอาด	26
- พิพิธภัณฑ์โฮมมูนมังเมืองขอนแก่น	27
เว็บไซต์ไทยตำบลดอกคอม	30
จังหวัดชัยภูมิ	37
- พิพิธภัณฑ์หอวัฒนธรรมนิทัศน์	37
- ศูนย์วัฒนธรรมอำเภอคอนสวรรค์	38
สำนักวิทยบริการมหาวิทยาลัยมหาสารคาม	40
- ผ้าและผลิตภัณฑ์ที่ทำจากผ้า	40
เว็บไซต์ไทยตำบลดอกคอม	40
จังหวัดนครพนม.....	8
- ศูนย์วัฒนธรรมผู้ไทย-เรณูนคร	44

- ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมรัตน โมลีศรีโคตบรู	46
สำนักวิทยบริการมหาวิทยาลัยมหาสารคาม	47
- ผ้าและผลิตภัณฑ์ที่ทำจากผ้า	47
เว็บไซต์ไทยตำบลคอกคอม	48
จังหวัดบุรีรัมย์.....	53
พิพิธภัณฑ์ในภาคอีสาน	53
- ห้องเฉลิมพระเกียรติและพิพิธภัณฑ์	53
- โครงการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน	54
- แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและศูนย์วัฒนธรรม	55
- แหล่งเครื่องเคลือบดินเผาโบราณ	57
- พิพิธภัณฑ์ ศูนย์บูรณาการวัฒนธรรมไทยสายใยชุมชน 3 เผ่า เขมร ส่วย ลาว	58
เว็บไซต์ไทยตำบลคอกคอม	61
จังหวัดมหาสารคาม.....	65
พิพิธภัณฑ์ในภาคอีสาน	65
- พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดพุทธมงคล	65
- พิพิธภัณฑ์บ้านเชียงเหียน	66
- พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น	67
- พิพิธภัณฑ์เมืองมหาสารคาม	69
- พิพิธภัณฑ์วัฒนธรรมท้องถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือวัดมหาชัย	69
สำนักวิทยบริการมหาวิทยาลัยมหาสารคาม	70
- เครื่องไม้	70
เว็บไซต์ไทยตำบลคอกคอม	71
จังหวัดมุกดาหาร	75
พิพิธภัณฑ์ในภาคอีสาน	75
- หอแก้วมุกดาหาร	75
เว็บไซต์ไทยตำบลคอกคอม	76
จังหวัดยโสธร.....	77
พิพิธภัณฑ์ในภาคอีสาน	77

- พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านตาดทอง	77
- พิพิธภัณฑ์บังไฟ	79
- ศูนย์พิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน วัดท่าไผ่	80
- พิพิธภัณฑ์หอไตรประวัติศาสตร์ วัดสระไตรนุรักษ์	81
เว็บไซต์ไทยตำบลดอกท่อม	82
จังหวัดร้อยเอ็ด.....	85
พิพิธภัณฑ์อีสาน	85
- พิพิธภัณฑ์เขื่อนวัฒนธรรมพื้นบ้าน	85
- พิพิธภัณฑ์ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาเมืองกุฉินคร	87
- ศูนย์วัฒนธรรมท้องถิ่น	88
เว็บไซต์ไทยตำบลดอกท่อม	90
จังหวัดเลย.....	93
พิพิธภัณฑ์อีสาน	93
- หมู่บ้านวัฒนธรรมบ้านนาป่าหนาด	93
- พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวิจารย์สังฆกิจ	94
- พิพิธภัณฑ์ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดเลย	96
- พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นเอราวัณ	99
- พิพิธภัณฑ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น โรงเรียนภูกระดึงวิทยาคม	100
- พิพิธภัณฑ์ห้องอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทย	101
สำนักวิทยบริการมหาวิทยาลัยมหาสารคาม	102
- ผ้าและผลิตภัณฑ์จากผ้า	102
เว็บไซต์ไทยตำบลดอกท่อม	103
จังหวัดศรีสะเกษ.....	105
พิพิธภัณฑ์ในภาคอีสาน	105
- พิพิธภัณฑ์สี่เผ่าไทย	105
จังหวัดสกลนคร.....	106
พิพิธภัณฑ์ในภาคอีสาน	106
- พิพิธภัณฑ์ห้องแสดงวัฒนธรรมไทยโย้ย	106
- พิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน โรงเรียนสกลราชวิทยานุกูล	108

- พิพิธภัณฑ์ศูนย์วัฒนธรรมอำเภออากาศอำนวย โรงเรียนอากาศอำนวยศึกษา	109
จังหวัดสุรินทร์	111
พิพิธภัณฑ์ในภาคอีสาน	111
- พิพิธภัณฑ์ชาวณา	111
- ศูนย์วัฒนธรรมมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสุรินทร์	112
- พิพิธภัณฑ์ผ้าไหม	113
จังหวัดหนองคาย.....	115
พิพิธภัณฑ์ในภาคอีสาน	115
- พิพิธภัณฑ์ศูนย์วัฒนธรรมอำเภอเมืองท่าบ่อ เทศบาลเมืองท่าบ่อ	115
- พิพิธภัณฑ์ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดหนองคาย	116
สำนักวิทยบริการมหาวิทยาลัยมหาสารคาม	117
- เครื่องปั้นดินเผา	117
จังหวัดอำนาจเจริญ	118
พิพิธภัณฑ์ในภาคอีสาน	118
- พิพิธภัณฑ์ศูนย์บูรณาการวัฒนธรรมไทยสายใยชุมชน	118
- พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น โรงเรียนสูงพิทยาคาร	119
จังหวัดอุดรธานี.....	120
พิพิธภัณฑ์ในภาคอีสาน	120
- พิพิธภัณฑ์เมืองอุดรธานี	120
- พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น โรงเรียนเชียงพิงพัฒนวิซ	122
- พิพิธภัณฑ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของเก่าที่เราหวง	123
จังหวัดอุบลราชธานี.....	125
พิพิธภัณฑ์ในภาคอีสาน	125
- หอวัฒนธรรมอุบลนิทัศน์	125
- พิพิธภัณฑ์แหล่งโบราณคดีวัดบ้านก้านเหลือง	127
สำนักวิทยบริการมหาวิทยาลัยมหาสารคาม	128
- ศิลปกรรมพื้นบ้าน	128
การศึกษาพื้นที่โดยภาพรวมในภาคอีสาน.....	128
สำนักวิทยบริการมหาวิทยาลัยมหาสารคาม	128

- ผ้าและผลิตภัณฑ์จากผ้า	128
- เครื่องสาน	129
- เครื่องรัก	131
- เครื่องปั้นดินเผา	132
- เครื่องไม้	133
สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคอีสาน	135
- สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคอีสาน เล่มที่ 1	135
- สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคอีสาน เล่มที่ 3	137
- สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคอีสาน เล่มที่ 4	140
- สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคอีสาน เล่มที่ 6	142
- สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคอีสาน เล่มที่ 7	143
- สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคอีสาน เล่มที่ 8	148
- สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคอีสาน เล่มที่ 9	151
- สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคอีสาน เล่มที่ 10	153
- สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคอีสาน เล่มที่ 11	154
- สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคอีสาน เล่มที่ 12	154
- สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคอีสาน เล่มที่ 13	154
- สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคอีสาน เล่มที่ 14	155
- สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคอีสาน เล่มที่ 15	157
งานวิจัยอีสานคดี	159
- วิชาช่างพื้นบ้าน	159

การจัดทำฐานข้อมูลวัฒนธรรมเพื่อการคุ้มครองมรดกทางวัฒนธรรมไทย

วิชาช่างพื้นบ้าน

แหล่งข้อมูลทางวัฒนธรรมที่มีจัดเก็บเป็นฐานข้อมูลวัฒนธรรม เพื่อการคุ้มครองมรดกทางวัฒนธรรมไทย โดยใช้ข้อมูลทั่วไปของแหล่งหรือสถานที่จัดเก็บข้อมูลทางวัฒนธรรมดังนี้

- พิพิธภัณฑ์ในภาคอีสาน
- สำนักวิทยบริการมหาวิทยาลัยมหาสารคาม
- เว็บไซต์ประเพณีไทยคอตคอม
- เว็บไซต์ไทยตำบลคอตคอม
- สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคอีสาน เล่มที่ 1 – 15
- งานวิจัยด้านอีสานศึกษา

การสำรวจและจัดทำฐานข้อมูลวัฒนธรรมเพื่อการคุ้มครองมรดกทางวัฒนธรรมไทย ซึ่งใช้ข้อมูลทั่วไปของแหล่งหรือสถานที่จัดเก็บข้อมูลทางวัฒนธรรมที่กล่าวมาข้างต้น สามารถจำแนกประเภทข้อมูลที่สำรวจดังต่อไปนี้

1. วรรณกรรมมุขปาฐะ
2. ประเพณี , พิธีกรรม
3. มหรสพ , การละเล่น
4. วิชาช่างพื้นบ้าน
5. จักรวาลทัศน์ (ความเชื่อ พลังความคิด ภูมิปัญญาต่อโลก ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และสังคม)

ทั้งนี้ เมื่อจำแนกข้อมูลตามประเภททั้ง 5 หัวข้อแล้วจัดข้อมูลแยกตามจังหวัดโดยเรียงตามตัวอักษร ก-ข เริ่มจากแห่งหรือสถานที่จัดเก็บข้อมูลทางวัฒนธรรมตั้งแต่พิพิธภัณฑ์ในภาคอีสาน สำนักวิทยบริการมหาวิทยาลัยมหาสารคาม เว็บไซต์ประเพณีไทยคอตคอม เว็บไซต์ไทยตำบลคอตคอม สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคอีสาน เล่มที่ 1 – 15 และงานวิจัยด้านอีสานศึกษา ซึ่งสามารถสรุปข้อมูลเกี่ยวกับวิชาช่างพื้นบ้านได้ตามตารางดังนี้

วิชาช่างพื้นฐาน (1)

จังหวัด	พิพิธภัณฑสถาน										สำนักวิทยบริการ			
	ผู้/ผลิตภัณฑ์ จากผู้	เครื่อง สาน	เครื่อง รัก	เครื่องปั้น ดินเผา	เครื่อง โลหะ	งาน ไม้	เครื่อง หนัง	อัญมณี/ เครื่องประดับ	งานช่าง ศิลปกรรมพื้นบ้าน	อื่นๆ	ผู้/ ผลิตภัณฑ์ จากผู้	เครื่อง ปั้น ดินเผา	งาน ไม้	งานช่าง ศิลปกรรม พื้นบ้าน
กาฬสินธุ์	2		1	1						1				
ขอนแก่น	3	2			1	3			2					
ชัยภูมิ	3	1			1	2				1				
นครพนม	1	1				1		2	1	1				
บุรีรัมย์	2	3		4	3	2			2					
มหาสารคาม	1	3		3	1	3			2			1		
มุกดาหาร	1				1			1	1					
ยโสธร	1			1		1			3					
ร้อยเอ็ด	3	2				3								
เลย	5	4		1	1	1				1				

วิชาช่างพิมพ์บ้าน (2)

จังหวัด	พิพิธภัณฑ์										สำนักวิทยบริการ					
	ผู้/ผลิตภัณฑ์จากผ้า	เครื่อง	เครื่องรัก	เครื่องปั่นดินเผา	เครื่องโลหะ	งานไม้	เครื่องหนัง	อัญมณี/เครื่องประดับ	งานช่างศิลปกรรมที่บ้าน	อื่นๆ	ผู้/ผลิตภัณฑ์จากผ้า	เครื่องปั่นดินเผา	งานไม้	งานช่างศิลปกรรมที่บ้าน	เครื่องจัก	เครื่องรัก
ศรีสะเกษ	2		1	1												
สตูลนคร	3	2			1	3			2	2						
สุรินทร์	1	1				1		2	1	1						
หนองคาย	2	3		4	3	2			2	1		1				
อำนาจเจริญ	1	3		3	1	3			2	3						
อุดรธานี	1				1			1	1				1			
อุบลราชธานี	1			1		1			3	1						
การศึกษาพื้นที่โดยภาพรวม	3	2				3					2	4	2	5	2	

ตารางสรุปวิชาช่างพืชมบ้าน (3)

จังหวัด	ไทยตำบลคอทคอม									
	ผ้า/ผลิตภัณฑ์ จากผ้า	เครื่องสาน	เครื่องรัก	เครื่องปั้นดิน เผา	เครื่องโลหะ	งานไม้	เครื่องหนัง	อัญมณี/เครื่อง ประดับ	งานช่างศิลปกรรม พืชมบ้าน	อื่นๆ
กาฬสินธุ์	65	10					4		1	6
ขอนแก่น	47	11				1		1		10
ชัยภูมิ	29	1								
นครพนม	14	9		1				2	4	2
นครราชสีมา	11	4								3
บุรีรัมย์	16	5				2		7	1	8
มหาสารคาม	25	6							1	3
มุกดาหาร	4	2								
ยโสธร	16	5							1	
ร้อยเอ็ด	19	5				2				1
เลย	11	2				3				3

ตารางสรุปวิชาช่างพื้นบ้าน(4)

จังหวัด	สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคอีสาน							งานวิจัยด้านอีสานศึกษา						
	ผู้/ ผลิตภัณฑ์ จากผ้า	เครื่อง สาน	เครื่อง ปั้นดิน เผา	เครื่อง โลหะ	อัญมณี/ เครื่อง ประดับ	งานช่าง ศิลปกรรม พื้นบ้าน	อื่นๆ	ผู้/ ผลิตภัณฑ์ จากผ้า	เครื่องสาน	เครื่องปั้น ดิน เผา	เครื่อง โลหะ	งาน ไม้	งานช่าง ศิลปกรรม พื้นบ้าน	อื่นๆ
การศึกษา พื้นที่ โดย ภาพรวม	20	12	10	4	3	7	8	36	16	12	6	4	62	9

วิชาช่างพื้นบ้าน

การศึกษายุทธศาสตร์การคุ้มครองมรดกทางวัฒนธรรมไทย

การจัดทำฐานข้อมูลวัฒนธรรมเพื่อการคุ้มครองมรดกทางวัฒนธรรมไทย โดยใช้ข้อมูลทั่วไปของแหล่งหรือสถานที่จัดเก็บข้อมูลทางวัฒนธรรมดังนี้

- พิพิธภัณฑ์ในภาคอีสาน
- สำนักวิทยบริการมหาวิทยาลัยมหาสารคาม
- เว็บไซต์ประเพณีไทยดอทคอม
- เว็บไซต์ไทยตำบลดอทคอม
- สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคอีสาน เล่มที่ 1 – 15
- งานวิจัยด้านอีสานคดี

การสำรวจและจัดทำฐานข้อมูลวัฒนธรรมเพื่อการคุ้มครองมรดกทางวัฒนธรรมไทย ซึ่งใช้ข้อมูลทั่วไปของแหล่งหรือสถานที่จัดเก็บข้อมูลทางวัฒนธรรมที่กล่าวมาข้างต้น สามารถแยกประเภทข้อมูลที่สำรวจดังต่อไปนี้

1. วรรณกรรมมุขปาฐะ
2. ประเพณี , พิธีกรรม
3. มหรสพ , การละเล่น
4. วิชาช่างพื้นบ้าน
5. จักรวาลทัศน์ (ความเชื่อ พลังความคิด ภูมิปัญญาต่อโลก ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และสังคม)

วิชาช่างพื้นบ้าน

ฐานข้อมูลประเภทวิชาช่างประยุกต์และวิชาช่างพื้นบ้านโดยใช้ข้อมูลทั่วไปของแหล่งหรือสถานที่จัดเก็บข้อมูลทางวัฒนธรรมและมีรายละเอียด ดังนี้

จังหวัดกาฬสินธุ์

- พิพิธภัณฑ์อีสาน

- ชื่อพิพิธภัณฑ์ พิพิธภัณฑ์ของดีเมืองกาฬสินธุ์
- ที่ตั้ง อาคารศาลากลางหลังเก่าของจังหวัดกาฬสินธุ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์

- คณะผู้ดำเนินการ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเมืองกาฬสินธุ์ ตั้งกักสำนักงานจังหวัดกาฬสินธุ์ โดยมอบหมายให้สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดกาฬสินธุ์เป็นผู้รับผิดชอบในการดูแลและรับผิดชอบ ซึ่งมีบุคลากรของสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดกาฬสินธุ์ จำนวน 29 คน ผู้อำนวยการสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเป็นหัวหน้าหน่วยงาน ผู้ว่าราชการจังหวัดกาฬสินธุ์เป็นที่ปรึกษา
- ประวัติความเป็นมา พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเมืองกาฬสินธุ์ ผู้ริเริ่มคือ นายชัยรัตน์ มาประณีต ผู้ว่าราชการจังหวัดกาฬสินธุ์ (2542-2546) และนางเบญจมาศ มาประณีต นายกเหล่ากาชาดจังหวัดกาฬสินธุ์ โดยระดมทุนจากทั้งหน่วยงานภาครัฐบาลและเอกชนเพื่อจัดตั้งพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเมืองกาฬสินธุ์ ในอาคารศาลากลางหลังเก่าของจังหวัดกาฬสินธุ์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อแหล่งเรียนรู้และรวบรวมของดีของจังหวัดกาฬสินธุ์ให้ประชาชนได้ศึกษาและทราบถึงประวัติความเป็นมาและวัฒนธรรมอันดีงามและทราบถึงสถานที่สำคัญของจังหวัดกาฬสินธุ์ ทราบประวัติบุคคลสำคัญของจังหวัด พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเมืองกาฬสินธุ์สามารถเปิดให้เข้าชมได้เมื่อ 26 พฤศจิกายน พ.ศ. 2544
- บทบาททั่วไป พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเมืองกาฬสินธุ์ จัดแสดงโดยแบ่งเป็นห้องๆ ดังนี้
 1. ห้องวิถีชีวิตชาวผู้ไท จัดแสดงเรื่องราวของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทในจังหวัดกาฬสินธุ์ ที่อาศัยอยู่ในอำเภอเขาวง คำม่วง กุฉินารายณ์ การจัดแสดงเป็นการจำลองบ้านเรือน จัดแสดงเครื่องมือเครื่องใช้ จัดแสดงการดำรงชีวิต งานหัตถกรรมที่โดดเด่นคือการทอผ้าไหมแพรวา การแต่งกายของชาวผู้ไทกาฬสินธุ์ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวของกลุ่มชาติพันธุ์ เทคนิคในการจัดแสดงคือ ใช้เรื่องราวบรรยายอัด โนมิตีบรรยายเสียงประกอบการชมนิทรรศการ บางเครื่องชำรุดเสียหายแล้ว
 2. ห้องผ้าไหมแพรวา เป็นห้องจัดแสดงผ้าแพรวาที่มีชื่อเสียงของจังหวัดกาฬสินธุ์ ประกอบด้วย นิทรรศการสมเด็จพระนางเจ้า พระบรมราชินีนาถที่ทรงสนพระทัยและมีพระมหากรุณาธิคุณต่องานศิลปอาชีพ การแสดงผ้าแพรวาที่ได้รับรางวัลต่างๆ ของจังหวัดกาฬสินธุ์ ผ้าแพรวาที่ได้รับการตัดเย็บเป็นชุดเครื่องแต่งกาย การแสดงแพรวาในชุดเครื่องแต่งกายผู้ไท และการแสดงของเก่าและเครื่องเงินต่างๆ
 3. ห้องวัฒนธรรมนิทัศน์ มีการจัดแสดงเรื่องราวเกี่ยวกับระบบนิเวศของกาฬสินธุ์ที่เป็นตัวกำหนดวิถีชีวิตและวิถีวัฒนธรรมของชนเผ่าต่างๆ ในจังหวัดกาฬสินธุ์
 4. ห้องจัดแสดงเรื่องอำเภอต่างๆ ของจังหวัดกาฬสินธุ์ จัดแสดงเรื่องความเข้มแข็งของชุมชนและแสดงของดีของแต่ละอำเภอ
 5. ห้องเจ้าคณะจังหวัดกาฬสินธุ์ จัดแสดงเรื่องราวเกี่ยวกับพระอริยะสงฆ์และพระสงฆ์ในจังหวัดกาฬสินธุ์
 6. ห้องตั้งเมืองกาฬสินธุ์ เป็นห้องที่จัดแสดงเรื่องการตั้งเมืองกาฬสินธุ์ของกลุ่มท้าวโสมพมิตร หัวหน้ากลุ่มคนลาวที่อพยพเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารราชอาณาจักรสยามในสมัยรัชกาลที่ 3 สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น

7. ห้องเจ้าโสมพมิตร เป็นห้องนิทรรศการจัดแสดงเรื่อง สายตระกูลและการสืบสายตระกูลของเจ้าโสมพมิตร ที่แยกออกเป็นสายตระกูลต่างๆ หลายสาย การจัดแสดงเรื่องเจ้าเมืองกาฬสินธุ์ที่สืบทอดตำแหน่ง

8. ห้องเมืองฟ้าแดดสงยาง จัดแสดงเรื่องราวของเมืองฟ้าแดดสงยาง เมืองโบราณสมัยทวารวดีที่ตั้งอยู่ในเขตอำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์

9. ห้องโปงลาง เป็นห้องจัดแสดงเครื่องดนตรีอีสานโปงลางที่มีชื่อเสียงของจังหวัดกาฬสินธุ์

10. ห้องเมืองในจังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นห้องที่แสดงเรื่องของเมืองต่างๆ ในที่ตั้งขึ้นในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นในเขตจังหวัดกาฬสินธุ์ จัดแสดงภาพการตั้งเมืองต่างๆ ภาพเจ้าเมืองและมีคำบรรยายและประวัติการตั้งเมือง

11. ห้องพระมิ่งเมืองกาฬสินธุ์ เป็นห้องจัดแสดงเรื่องราวของพระพุทธรูปสมัยต่างๆ ที่พบในเขตพื้นที่จังหวัดกาฬสินธุ์ พระสำคัญของเมืองกาฬสินธุ์

12. ห้องคนดีศรีกาฬสินธุ์ จัดแสดงชีวประวัติของคนดีที่สร้างชื่อเสียงให้แก่จังหวัดกาฬสินธุ์ เพื่อประกาศเกียรติคุณ

13. ห้องจัดแสดงวิถีชาวนาจังหวัดกาฬสินธุ์ (เปิด)

14. ห้องผลิตภัณฑ์จากอ้อย

15. ห้องผลิตภัณฑ์จากมันสำปะหลัง

16. ห้องพิพิธภัณฑ์ไดโนเสาร์ จัดแสดงเรื่องราวของไดโนเสาร์ที่พบที่ภูกุ่มข้าว อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์

17. ศูนย์บริการความรู้ของ ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นห้องให้บริการค้นคว้าความรู้และห้องสืบค้นอินเทอร์เน็ต

18. ห้องศูนย์ข้อมูล เป็นห้องให้บริการข้อมูลและค้นความเอกสารงานวิชาการเรื่องราวของจังหวัดกาฬสินธุ์เพิ่มเติมนอกจากนิทรรศการ

19. จำหน่ายของที่ระลึก จัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์และของที่ระลึกของจังหวัดกาฬสินธุ์ที่สำคัญคือ ผ้าไหมแพรวาที่มีชื่อเสียงของที่นี่ เปิดจำหน่ายเฉพาะวันเวลาราชการ

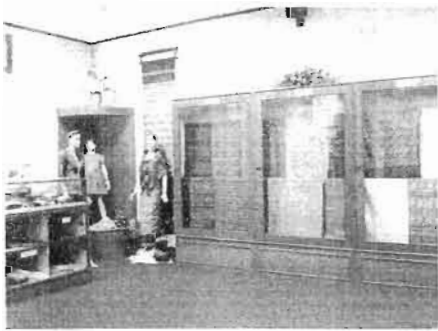
- บทบาทเฉพาะพันธกิจ

วิชาช่างพื้นบ้าน การจัดการแสดงการทอผ้าไหมแพรวา

7. ช่วงเวลาการสำรวจและการบันทึก มิถุนายน 2549

หมายเหตุ พิพิธภัณฑสถานของดีเมืองกาฬสินธุ์ เป็นความพยายามของจังหวัดกาฬสินธุ์ที่ต้องการให้มี พิพิธภัณฑสถานของจังหวัดเป็นศูนย์กลางในการศึกษาประวัติความเป็นมาของจังหวัดกาฬสินธุ์ที่จัดแสดงในรูปแบบพิพิธภัณฑสถาน ในด้านรูปแบบการจัดแสดงยังต้องพัฒนาในเรื่องรูปแบบ ส่วนเนื้อหาการจัดแสดงที่พยายามสื่อให้เห็นภาพรวมของประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต วัฒนธรรมของท้องถิ่นจังหวัดกาฬสินธุ์นั้น มีคุณค่าต่อการศึกษาเรียนรู้ของเยาวชนและประชาชนทั่วไปที่มีความสนใจศึกษาเรื่องของจังหวัดกาฬสินธุ์ และนอกจากนี้ที่พิพิธภัณฑสถานยังมีห้องศูนย์ข้อมูลที่ทำหน้าที่ให้บริการค้นคว้า ข้อมูล เอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวกับจังหวัดกาฬสินธุ์อีกจำนวนหนึ่ง

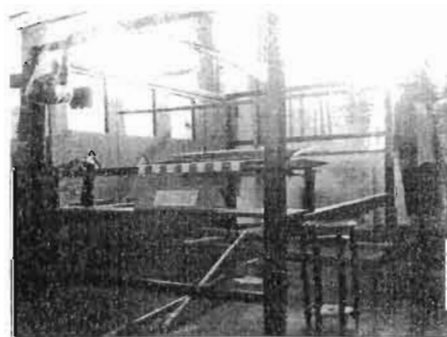
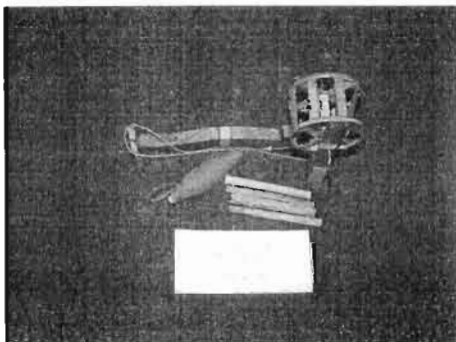
- ชื่อพิพิธภัณฑสถาน ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมโรงเรียนสมเด็จพระวิทยาคม
- ที่ตั้ง โรงเรียนสมเด็จพระวิทยาคม อำเภอสมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์
- คณะผู้ดำเนินการ คณะครูโรงเรียนสมเด็จพระวิทยาคม
- ประวัติความเป็นมา จากสภาพการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกและสังคมไทยในปัจจุบันยุคโลกาภิวัตน์ แม้เทคนิควิทยาการด้านข้อมูลข่าวสารจะทันสมัยเพียงใด แต่ก็ส่งผลให้คนไทยขาดความเข้าใจและความภาคภูมิใจในศิลปวัฒนธรรม การหลงชื่นชมในวัฒนธรรมต่างชาติ เป็นต้นเหตุให้เกิดความเสื่อมสลายของศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของชาวบ้านไปในที่สุด จากปัญหาดังกล่าวทำให้งานศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาชาวบ้านถูกทอดทิ้งมานาน ปัจจุบันรัฐบาลและกระทรวงศึกษาธิการเข้าใจปัญหาเรื่องนี้และหันมาให้ความสำคัญมีนโยบายสนับสนุน เร่งรัดให้โรงเรียนได้ดำเนินการจัดกิจกรรมส่งเสริม อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมอย่างชัดเจน เพื่อมีรูปแบบของการประพฤติ ปฏิบัติให้เป็นแบบอย่างที่ดี นักเรียนและผู้คนในสังคมได้รับทราบรู้เห็น พร้อมทั้งจะร่วมมือรณรงค์ส่งเสริม อนุรักษ์และเผยแพร่สิ่งดีงาม อันเป็นเอกลักษณ์ของชาติให้คงอยู่สืบไป

- **บทบาททั่วไป** จัดแสดงเครื่องมือเครื่องใช้ ประเภทเครื่องจักสาน หม้อดิน อุปกรณ์การทอผ้า เป็นต้น

- **บทบาทเฉพาะพันธกิจ**

วิชาช่างพื้นบ้าน มีการจัดแสดงเครื่องจักสานที่ทำจากไม้ไผ่และอุปกรณ์การทอผ้า หม้อดินเผา

- **ช่วงเวลาการสำรวจและการบันทึกข้อมูล มิถุนายน 2549**

หมายเหตุ งานศูนย์ศิลปวัฒนธรรมโรงเรียนสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ซึ่งมีฐานะเป็นศูนย์วัฒนธรรมอำเภอสมเด็จพระนเรศวรมหาราช มีการระดมทุนที่ดำเนินการศึกษา ค้นคว้า วิจัย รวบรวมและบริการข้อมูลวัฒนธรรม จัดนิทรรศการด้านวัฒนธรรม ฝึกอบรมและสนับสนุนการฝึกอบรมวิทยากร และบุคลากรวัฒนธรรม จัดกิจกรรมเชิงสาธิตเพื่อเป็นตัวอย่างแก่หน่วยงานทางวิชาการในด้านอนุรักษ์ ทำหน้าที่ทางวิชาการอื่นๆตามที่ได้รับมอบหมายจากสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติหรือขอความร่วมมือจากสถาบัน หน่วยงาน องค์กร และสภาวัฒนธรรมต่างๆแล้วแต่กรณี

- สำนักวิทยบริการมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ประเภทของข้อมูล : ผ้าและผลิตภัณฑ์จากผ้า

- เวลาที่รวบรวม : -

- ผู้รวบรวม : จำรูญลักษณ์ กุลศรี

- สถานที่รวบรวม : -

รูปแบบการบันทึก : กฤตภาคอีสาน

- ชื่อเรื่องที่รวบรวม : วิจิตรแพรวา-ราชินีใหม่ หัตถกรรมผู้ไทกาฬสินธุ์

- สารสำคัญเนื้อเรื่องโดยย่อ

มหกรรมวิจิตรแพรวา ราชินีแห่งใหม่ ครั้งที่ 5 ประจำปี 2543 จัดระหว่างวันที่ 19-20 ส.ค. ที่โรงแรมริมปาว อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นการแสดงความจงรักภักดีถวายเป็นราชสักการะเนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษา ของสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ประชาสัมพันธ์ผ้าไหมแพรวาให้เป็นที่รู้จัก สร้างอาชีพ และรายได้แก่กลุ่มทอผ้าไหมแพรวา และกลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์สินค้าพื้นเมือง ผ้าแพรวามีการทอขึ้นมาใช้เฉพาะชาวอีสาน มักนำมาใช้คลุมไหล่ หรือห่มสไบเฉียงของชาวผู้ไท ใช้ในโอกาสมีงานบุญหรืองานเทศกาล มีขนาดความยาว 1 วา หรือ 2 ศอก หรือ 1 ช่วงแขน งานที่จัดเป็นการนำเอาศิลปวัฒนธรรม โดยเฉพาะอาชีพหลักของคนกาฬสินธุ์มาให้ชม มีการเปิดจำหน่าย ผลิตภัณฑ์พื้นบ้าน และการจำหน่ายผ้าไหมให้กับผู้สนใจ เป็นความสำเร็จของคนเมืองกาฬสินธุ์ที่ภูมิใจในฝีมือ และความงดงามของภูมิปัญญา

- เว็บไซต์ไทยตำบลคอทคอม

ชื่อสินค้า	รายละเอียดสินค้า	จังหวัด	สถานที่ติดต่อ
กระติบข้าว	สานจากไม้ไผ่และเชือก สำลีสีสันสวย งามมี หลากสีหลายขนาด	กาฬสินธุ์	กลุ่มจักสานกระติบข้าวและ ดอกไม้ประดิษฐ์เลขที่2/3ม.2 บ้านหนองบัวชุม ต.หนองหิน อ.หนองสูง จ.กาฬสินธุ์ 46220 ติดต่อ: นางสังวาลย์ จิตจักร โทร.043881162 cddkalasin@hotmail.com

ชื่อสินค้า	รายละเอียดสินค้า	จังหวัด	สถานที่ติดต่อ
กระติบข้าว	สานจากไม้ไผ่สวยงาม มีหลายขนาด	กาฬสินธุ์	กลุ่มจักสานเลขที่10ม.11บ้านโนนสมบูรณ์ ต.ลำปาว อ.เมือง จ.กาฬสินธุ์ 46000 ติดต่อ: นายชู บุญเทียม โทร.043-8811447 cddkalasin@hotmail.com
กระติบข้าว ในลอน	สานจากในลอนแทนไม้ไผ่รองกันด้วยก้านใบตาลใช้สำหรับใส่สิ่งของเล็กๆน้อยๆมีหลากหลาย	กาฬสินธุ์	กลุ่มจักสานเลขที่10ม.11บ้านโนนสมบูรณ์ ต.ลำปาว อ.เมือง จ.กาฬสินธุ์ 46000 ติดต่อ: นายชู บุญเทียม โทร.043-8811447 cddkalasin@hotmail.com
กระเป๋าจากกก	สานด้วยกกแห้งข้อมสี่ มีหลายลาย	กาฬสินธุ์	กลุ่มงานฝีมือแปรรูปผลิตภัณฑ์ คันทก เลขที่23 ม.14บ้านโนน นาค ต.บึงบาน อ.ยางตลาด จ.กาฬสินธุ์ 46120ติดต่อ: นางพรรณณี ภูปาทา โทร.09-9816344
กระเป๋าจีปั้ง	กระเป๋าถือเย็บจากผ้าทอ รูปแบบทันสมัย มีหลาก สีหลายลาย	กาฬสินธุ์	กลุ่มตัดเย็บหนังเทียมเลขที่51ม. 14บ้านหนองชุมแสง ต.หนอง ใหญ่ อ.หนองงูเห่า จ. กาฬสินธุ์ ติดต่อ: นางอุดม มาตรา โทร.01-7397745 cddkalasin@hotmail.com

ชื่อสินค้า	รายละเอียดสินค้า	จังหวัด	สถานที่ติดต่อ
กระเป๋าเดินทาง	ทำจากหนังเทียม ประกอบผ้า ที่หลายสี หลายขนาด	กาฬสินธุ์	กลุ่มตัดเย็บหนังเทียมเลขที่51ม. 14บ้านหนองชุมแสง ต.หนอง ใหญ่ อ.หนองกรุงศรี จ. กาฬสินธุ์ ติดต่อ: นางอุดม มาตรา โทร.01-7397745 cddkalasin@hotmail.com
กระเป๋าถือสตรี	ผลิตจากใบตองแห้ง	กาฬสินธุ์	กลุ่มศิลปประดิษฐ์จากใบตอง แห้ง เลขที่3 ม.2 ต.ดอนจาน จ.กาฬสินธุ์46000
กระเป๋าถือหมอน เล็ก	ใช้สะพาย ใส่สตางค์หรือ อื่นๆตามความต้องการ	กาฬสินธุ์	กลุ่มตัดเย็บหนังเทียมเลขที่51ม. 14บ้านหนองชุมแสง ต.หนอง ใหญ่ อ.หนองกรุงศรี จ. กาฬสินธุ์ ติดต่อ: นางอุดม มาตรา โทร.01-7397745 cddkalasin@hotmail.com
กระเป๋าถือหูเหล็ก กลม	-	กาฬสินธุ์	กลุ่มตัดเย็บหนังเทียมเลขที่51ม. 14บ้านหนองชุมแสง ต.หนอง ใหญ่ อ.หนองกรุงศรี จ. กาฬสินธุ์ ติดต่อ: นางอุดม มาตรา โทร.01-7397745 cddkalasin@hotmail.com
กระเป๋าเป้ผ้าไหม ไทย	-	กาฬสินธุ์	กลุ่มตัดเย็บกระเป๋าสมประสงค์ 23ม.14บ้านคอนสวรรค์ ต.ดง- ลิง อ.กมลาไสย จ.กาฬสินธุ์

ชื่อกินค้า	รายละเอียดสินค้า	จังหวัด	สถานที่ติดต่อ
			46130 ติดต่อ: นางสมประสงค์ พาโพพันธ์ โทร.01-3201305, 01-5451743
กระเป๋าผ้าไหม	-	กาฬสินธุ์	กลุ่มตัดเย็บกระเป๋าสมประสงค์ 23ม.14บ้านดอนสวรรค์ ต.ดง- ลิง อ.กมลาไสย จ.กาฬสินธุ์ 46130 ติดต่อ: นางสมประสงค์ พาโพพันธ์ โทร.01-3201305, 01-5451743
กระเป๋าผ้าไหม แพรวา	-	กาฬสินธุ์	กลุ่มตัดเย็บกระเป๋าสมประสงค์ 23ม.14บ้านดอนสวรรค์ ต.ดง- ลิง อ.กมลาไสย จ.กาฬสินธุ์ 46130 ติดต่อ: นางสมประสงค์ พาโพพันธ์ โทร.01-3201305, 01-5451743
กระเป๋าผ้าฝ้าย	-	กาฬสินธุ์	กลุ่มบ้านหนองช้าง95 ม.3บ้าน หนองช้าง ต.หนองช้าง กิ่ง อำเภอสามชัย จ.กาฬสินธุ์ 46180 ติดต่อ: คุณแดงอ่อน สารกร โทร.
กระเป๋าลูกบิด	กระเป๋าถือและสะพาย สตรีทำจากลูกบิดร้อย	กาฬสินธุ์	กลุ่มผลิตภัณฑ์ลูกบิดเลขที่68 ม.8บ้านลาดหินใหม่ ต.บ่อแก้ว อ.นาคู จ.กาฬสินธุ์46160ติดต่อ: นางทองบ่อ กุลซื่อ โทร.043-817289 cddkalasin@hotmail.com
ผ้าไหมแพรวา	ผ้าไหมทอมือลายปราณีต	กาฬสินธุ์	ต.โพน อ.คำม่วง จ.กาฬสินธุ์

ชื่อสินค้า	รายละเอียดสินค้า	จังหวัด	สถานที่ติดต่อ
ผ้าไหมแพรวา ลายเกาะสลับลาย พิเศษ		กาฬสินธุ์	ต. โพน อ.คำม่วง จ.กาฬสินธุ์
ผ้าไหมแพรวา	-	กาฬสินธุ์	ต. สหัสขันธ์ อ. สหัสขันธ์ จ.กาฬสินธุ์
หมอนอิงลายซิด	-	กาฬสินธุ์	ต. โพนงาม อ.กมลาไสย จ.กาฬสินธุ์
ผ้าฝ้ายพื้นเมือง	ทอจากฝ้าย เนื้อดี ละเอียด สีไม่ตก	กาฬสินธุ์	ต.ยอดแกง อ.นามน จ.กาฬสินธุ์
ผ้าฝ้ายมัดหมี่ข้อม คราม	ผ้าทอพิเศษที่ลวดลาย ต่างๆเกิดจากการมัดข้อม อย่างประณีต	กาฬสินธุ์	ต.กุงเก่า อ. ท่าคันโท จ.กาฬสินธุ์
ผ้าพื้นเมืองลายคำ มาศ	ผ้าพื้นเมืองลายประยุกต์ จากลายพื้นทำให้ดู สวยงามขึ้นกว่าเดิม	กาฬสินธุ์	ต.กุงเก่า อ. ท่าคันโท จ.กาฬสินธุ์
กระเป๋าจีบปี๊	กระเป๋าถือเย็บจากผ้าทอ รูปแบบทันสมัย มีหลาก สีหลายลาย	กาฬสินธุ์	กลุ่มตัดเย็บหนังเทียมเลขที่51ม. 14บ้านหนองชุมแสง ต.หนอง ใหญ่ อ.หนองกุรังศรี จ. กาฬสินธุ์ ติดต่อ: นางอุดม มาตรา โทร.01-7397745 cddkalasin@hotmail.com
กระเป๋าเดินทาง	ทำจากหนังเทียม ประกอบผ้า ที่หลายสี หลายขนาด	กาฬสินธุ์	กลุ่มตัดเย็บหนังเทียมเลขที่51ม. 14บ้านหนองชุมแสง ต.หนอง ใหญ่ อ.หนองกุรังศรี จ. กาฬสินธุ์ ติดต่อ: นางอุดม มาตรา

ชื่อนินค้ำ	รายละเอียดนินค้ำ	จังหวัด	สถานที่ติดต่อ
			โทร.01-7397745 cddkalasin@hotmail.com
กระเป๋าถือสตรี	ผลิตจากใบตองแห้ง	กาฬสินธุ์	กลุ่มศิลปะประดิษฐ์จากใบตอง แห้ง เลขที่3 ม.2 ต.คอนจาน จ.กาฬสินธุ์46000
ผ้ามัดหมี่ข้อมสี ธรรมชาติ	ใช้ด้ายเทโรจากโรงงาน นำมาข้อมสีธรรมชาติ แล้วมัดข้อมตามความ ต้องการของลูกค้า	กาฬสินธุ์	ต.ไค้่นุ่น อ.ห้วยผึ้ง จ.กาฬสินธุ์
ผ้าลายเกล็ดเต่า	มีลวดลายแปลกตา เน้นสี ของด้ายที่จะโดดเด่น แตกต่างกันในแต่ละลาย	กาฬสินธุ์	ต.สามขา อ. กุฉินารายณ์ จ.กาฬสินธุ์
ผ้าสายน้าฝน	-	กาฬสินธุ์	ต. สหัสขันธ์ อ. สหัสขันธ์ จ.กาฬสินธุ์
ผ้าไหมแพรวา	-	กาฬสินธุ์	ต.หนองซ้าง กิ่งอำเภอสามชัย จ.กาฬสินธุ์
ผ้าไหมแพรวา ลายลวง	-	กาฬสินธุ์	ต. โพน อ.คำม่วง จ.กาฬสินธุ์
ผ้าไหมแพรวา ลายลวง	ผ้าไหมแพรวาทอมือลาย ลวงสัตว์หรือลายโบราณ ทอด้วยเส้นไหมสองสี และใช้ไหมสีแทรกให้มี ลวดลายสวยงาม	กาฬสินธุ์	ต. ทุ่งคลอง อ. คำม่วง จ.กาฬสินธุ์
ผ้าไหมลายคำมาศ	จุดเด่นของผ้าลายนี้อยู่ที่ สีของผ้าและขิดสีขาว	กาฬสินธุ์	ต.กุงเก่า อ. ท่าคันโท จ.กาฬสินธุ์
เสื้อสำเร็จรูปผ้า ไหมแพรวา	-	กาฬสินธุ์	ต. ทุ่งคลอง อ. คำม่วง จ.กาฬสินธุ์
เสื้อสำเร็จรูปผ้า ไหมแพรวา	-	กาฬสินธุ์	ต.กาฬสินธุ์ อ. เมือง จ.กาฬสินธุ์
ผ้าสายน้าฝน	หัตถกรรมผ้าทอผลิตจาก	กาฬสินธุ์	ต.ขมิ้น อ.เมือง จ.กาฬสินธุ์

ชื่อยี่ห้อ	รายละเอียดชื่อยี่ห้อ	จังหวัด	สถานที่ติดต่อ
	ผ้าฝ้ายผสมใยประดิษฐ์		
ดอกไม้ประดิษฐ์ จากใบกล้วย	-	กาฬสินธุ์	กลุ่มดอกไม้ประดิษฐ์และของที่ระลึกจากใบกล้วย เลขที่15/1 ต.กาฬสินธุ์ อ.เมือง จ.กาฬสินธุ์ 46000
ดอกไม้ประดิษฐ์ จากผ้าไหม	-	กาฬสินธุ์	กลุ่มหัตถกรรมดอกไม้ประดิษฐ์จากผ้าไหม เลขที่184-190 ม.14 ต.กาฬสินธุ์ อ.เมือง จ.กาฬสินธุ์
หมอนสามเหลี่ยม	หมอนอิงทรงสามเหลี่ยม ผ้าลายซิด ชัดด้วยนูน	กาฬสินธุ์	กลุ่มทอผ้ามัดหมี่และหมอนจิดบ้านด่านเหนือ 116 ม.2 บ้านด่านเหนือ ต.โพนงาม อ.กมลาไสย จ.กาฬสินธุ์ 46130ติดต่อ: คุณราตรี มหิพันธ์ โทร. 01-7391434,01-9656739
หมอนสามเหลี่ยม เสื่อกก	-	กาฬสินธุ์	กลุ่มทอผ้ามัดหมี่และหมอนจิดบ้านด่านเหนือ 116 ม.2 บ้านด่านเหนือ ต.โพนงาม อ.กมลาไสย จ.กาฬสินธุ์ 46130ติดต่อ: คุณราตรี มหิพันธ์ โทร. 01-7391434,01-9656739
ผ้าปูโต๊ะเหลี่ยม	เย็บประดับด้วยผ้าฝ้าย ลายช้าง	กาฬสินธุ์	กลุ่มผ้าทอพื้นเมืองบัวขาว 576 ม.12บ้านบัวขาว อ.ภูผินารายณ์ จ.กาฬสินธุ์46110 ติดต่อ: นางจำปี สิบศิริ โทร.01-8734382,043-851411
ผ้าพันคอผ้าฝ้าย ลายส่องแสง	-	กาฬสินธุ์	กลุ่มผ้าทอพื้นเมืองบัวขาว 576 ม.12บ้านบัวขาว อ.ภูผินารายณ์ จ.กาฬสินธุ์46110 ติดต่อ:

ชื่อนักค้า	รายละเอียดนักค้า	จังหวัด	สถานที่ติดต่อ
			นางจ๋านปี สืบศิริ โทร.01-8734382,043-851411
หมอนที่อพพีผ้า ผ้าลายสก๊อต	-	กาฬสินธุ์	กลุ่มผ้าทอพื้นเมืองบัวขาว 576 ม.12บ้านบัวขาว อ.ภูผินารายณ์ จ.กาฬสินธุ์46110 ติดต่อ: นางจ๋านปี สืบศิริ โทร.01-8734382,043-851411
ผ้าม่านผ้าฝ้ายลาย ช้าง	-	กาฬสินธุ์	กลุ่มผ้าทอพื้นเมืองบัวขาว 576 ม.12บ้านบัวขาว อ.ภูผินารายณ์ จ.กาฬสินธุ์46110 ติดต่อ: นางจ๋านปี สืบศิริ โทร.01-8734382,043-851411
สไบแพรวาลาย จก	-	กาฬสินธุ์	กลุ่มทอผ้าลายยก เลขที่73 ม.7 ต.กุดสิมคุ้มใหญ่ อ.เขาวง จ.กาฬสินธุ์
ผ้าห่มสี่ตะกอ	-	กาฬสินธุ์	นางสาวสุมาตกร จิตรจักร เลขที่9 ม.8 ต.หนองห้าง อ.ภูผินารายณ์ จ.กาฬสินธุ์
ผ้าสี่เขา	-	กาฬสินธุ์	นางพรรณณี ใจศรี เลขที่156 ม.7 ต.เหล่าใหญ่ อ.ภูผินารายณ์ จ.กาฬสินธุ์
ผ้าลายน้ำไหล	ทอผ้าเยี่ยมสิริธรรมชาติ	กาฬสินธุ์	เลขที่ 13 ม.10 ต.โนนแหลม ทอง อ.สหัสขันธ์ จ.กาฬสินธุ์
ผ้าลายจิดเก็บจก	-	กาฬสินธุ์	กลุ่มสตรีทอผ้าพื้นเมืองเหล่า ใหญ่ เลขที่36 ม.7 ต.เหล่าใหญ่ อ.ภูผินารายณ์ จ.กาฬสินธุ์
ผ้าซิ่นทิว	-	กาฬสินธุ์	แม่บ้านเกษรหนองยางคำ เลขที่ 47 ม.7 ต.เนินยาง อ.คำม่วง จ.กาฬสินธุ์

ชื่อบริษัท	รายละเอียดบริษัท	จังหวัด	สถานที่ติดต่อ
ผ้าขาวม้า	-	กาฬสินธุ์	นางมาลัย อัฐนาท เลขที่102 ม.8 ต.หนองห้าง อ.ภูผินารายณ์ จ.กาฬสินธุ์
งานแกะสลักหิน	-	กาฬสินธุ์	กลุ่มแกะสลักหินนากระเดา เลขที่59 ม.6ต.สายนาวัง กิ่งอำเภอนาคู จ.กาฬสินธุ์
หมวกสานจาก ต้นกก	-	กาฬสินธุ์	นางประคอง นันผาด เลขที่142 ม.2 ต.โนนศิลาแดง กิ่งอำเภอ ฆ้องชัย จ.กาฬสินธุ์
เสื้อหม้ายญี่ปุ่น	-	กาฬสินธุ์	กลุ่มสตรีทอเสื้อ เลขที่88 ม.3 ต.ร่องคำ อ.ร่องคำ จ.กาฬสินธุ์
ผ้าปานลายมัดหมี่	-	กาฬสินธุ์	กลุ่มบ้านจอมศรี เลขที่84 ม.1ต. สายนาวัง กิ่งอำเภอนาคู จ.กาฬสินธุ์
ผ้าเยี่ยงจิด	-	กาฬสินธุ์	กลุ่มทอผ้าพื้นเมือง เลขที่64 ม.7 ต.ท่าคันโท อ.ท่าคันโท จ.กาฬสินธุ์
ผ้าไหมหมี่ตา	-	กาฬสินธุ์	กลุ่มอาชีพสหกรณ์บ้านหัวโนน เปลือย เลขที่22 ม.5 ต.เหล่ากลาง กิ่งอำเภอฆ้องชัย จ.กาฬสินธุ์
ผ้าไหมลายโบว์ รักสีด้า	-	กาฬสินธุ์	นางบัวพันธ์ มาตยาคุณ เลขที่83 ม.5ต.เหล่ากลาง กิ่งอำเภอฆ้องชัย จ.กาฬสินธุ์
ผ้าไหมมัดข้อม สไตส์สากล	-	กาฬสินธุ์	กลุ่มสตรีทอผ้า เลขที่142 ม.9 ต.นาจารย์ อ.เมือง จ.กาฬสินธุ์
ผ้าห่มหกตระกูล	-	กาฬสินธุ์	นางจรรกริ โทอรัญ เลขที่63 ม. 14 ต.นิคมห้วยผึ้ง อ.ห้วยผึ้ง
ผ้าห่มแปดตระกูล	-	กาฬสินธุ์	นางดาว ก้วประดับเลขที่45ม.2 ต.คำบง ต.ห้วยผึ้ง จ.กาฬสินธุ์

ชื่อกิจการค้า	รายละเอียดสินค้า	จังหวัด	สถานที่ติดต่อ
ผ้าสี่ตรอกกระจาย ประยุกต์	-	กาฬสินธุ์	กลุ่มสตรีพัฒนา เลขที่124 ม.12 ต.กุศลินธุ์ใหญ่ อ.เขาวง จ.กาฬสินธุ์
ผ้าลายราชวัตร	-	กาฬสินธุ์	กลุ่มทอผ้าพื้นเมืองและแปรรูป ผลิตภัณฑ์จากผ้า เลขที่112 ม.10 ต.ขมิ้น อ.เมือง จ.กาฬสินธุ์
ผ้าลายขิดดอก พิบูล	-	กาฬสินธุ์	กลุ่มทอผ้าลายขิดและผ้า พื้นเมือง เลขที่35 ม.14 ต.หนอง ใหญ่ อ.หนองกุงศรี จ.กาฬสินธุ์
ผ้าลายเกลือเต่า	-	กาฬสินธุ์	กลุ่มทอผ้าพื้นเมือง เลขที่92 ม.6 ต.ศรีสมเด็จ อ.สมเด็จ จ.กาฬสินธุ์
ผ้าลายเกลือเต่า	-	กาฬสินธุ์	กลุ่มพัฒนาอาชีพทอผ้าลาย เกลือเต่า เลขที่48 ม.11 ต.สามขา อ.กุฉินารายณ์ จ.กาฬสินธุ์
ผ้าลายเกลือเต่า	-	กาฬสินธุ์	กลุ่มทอผ้าพื้นเมือง เลขที่10 ม.8 ต.ขมิ้น อ.เมือง จ.กาฬสินธุ์
ผ้าแพรวาโทเร, ผ้าสายฝน	-	กาฬสินธุ์	กลุ่มทอผ้าพื้นเมือง เลขที่35 ม.4 ต.โนนบุรี อ.สหัสขันธ์
ผ้าแพรวาไหม- ฝ้าย	-	กาฬสินธุ์	กลุ่มแม่บ้านทอผ้าพื้นเมือง เลขที่195 ม.5 ต.บึงวิชัย อ.เมือง จ.กาฬสินธุ์
ผ้าพันคอลายขิด	-	กาฬสินธุ์	นางทองพูล ใจหาญ เลขที่2 ม.13 นิคมห้วยผึ้ง อ.ห้วยผึ้ง จ.กาฬสินธุ์
ผ้าฝ้ายลาย ดอกแก้ว	-	กาฬสินธุ์	กลุ่มทอผ้าพื้นเมือง เลขที่42 ม.1 ต.หนองกุงศรี อ.หนอง

ชื่อสินค้า	รายละเอียดสินค้า	จังหวัด	สถานที่ติดต่อ
			กรุงเทพฯ จ.กาฬสินธุ์
ผ้าฝ้ายมัดหมี่ข้อม คราม	-	กาฬสินธุ์	นางวัลย์นา กาฬหว่า เลขที่162 ม.1 ต.กุคหว้า อ.ภูจินารายณ์ จ.กาฬสินธุ์
ผ้าฝ้ายมัดหมี่	-	กาฬสินธุ์	กลุ่มทอผ้าพื้นเมือง เลขที่88 ม.6 ต.เชียงเครือ อ.เมือง จ.กาฬสินธุ์
ผ้าดาวล้อมเดือน	-	กาฬสินธุ์	นางสาวแพนไสว สุระเสียง เลขที่29 ม.8 ต.หนองห้าง อ.ภูจินารายณ์ จ.กาฬสินธุ์
ผ้าสอดสี ผ้าลาย สาย	-	กาฬสินธุ์	กลุ่มทอผ้า เลขที่6 ม.9 ต.ดอนจาน กิ่งอำเภอดอนจาน
กระเป๋าผ้าไหม	-	กาฬสินธุ์	กลุ่มสตรีสหกรณ์บ้านดอน หวาย เลขที่200 ม.17 ต.คงสิง อ.กมลาไสย จ.กาฬสินธุ์
กระเป๋าสานไม้ไผ่ ลายขีด	-	กาฬสินธุ์	กลุ่มจักสาน เลขที่86 ม.3 อ.หนองห้าง อ.ภูจินารายณ์ จ.กาฬสินธุ์
ผ้าไหมแพรวา	-	กาฬสินธุ์	ร้านพราวพรแพรวา โดยนาง น้ำผึ้ง เกียรติดำเนินงาม เลขที่ 173 ต.กาฬสินธุ์ อ.เมือง จ.กาฬสินธุ์
ผ้าไหมแพรวา ลายเกาะสลับลาย พิเศษ	-	กาฬสินธุ์	นางประยงค์ ศรีบัว เลขที่86 ม.3 ต.โพน อ.คำม่วง จ.กาฬสินธุ์
โสร่งหาง กระรอก	-	กาฬสินธุ์	นางกอมมี ปัสพล เลขที่134 ม.1ต.โพน อ.คำม่วง จ.กาฬสินธุ์

ชื่อสินค้า	รายละเอียดสินค้า	จังหวัด	สถานที่ติดต่อ
ผ้าจืดไทย	-	กาฬสินธุ์	นางจันทร์ ปัสสะ เลขที่69 ม.4 ต.โพน อ.คำม่วง จ.กาฬสินธุ์
ผ้าปูโต๊ะลายไหม แพรวา	-	กาฬสินธุ์	นางสาวสมเพศ อิงภู เลขที่84 ม.1 ต.โพน อ.คำม่วง จ.กาฬสินธุ์
สมุดจักสาน	-	กาฬสินธุ์	ประไพ วงศ์วาสนา เลขที่ 91 ม.8 ต.โพนทอง อ.เมือง จ.กาฬสินธุ์
ผ้าไหมแพรวา ลายไหมไม่มีชั้น	-	กาฬสินธุ์	นางคุณ บุตรศรี เลขที่166 ม.2 ต.โพน อ.คำม่วง จ.กาฬสินธุ์
เครื่องดนตรี พื้นบ้าน - พิณ	-	กาฬสินธุ์	นายธงชัย คำโสภา เลขที่49 ม.5 ต.ลำปาว อ.เมือง จ.กาฬสินธุ์
ดอกไม้โปงลาง	-	กาฬสินธุ์	นายแสวง กวีรัตน์ เลขที่3/42 อ.เมือง จ.กาฬสินธุ์
จักสานไม้ไผ่ ลายจืด	-	กาฬสินธุ์	นายประสิทธิ์ อุทรักษ์ เลขที่3 ต.หนองหัว อ.ภูผินารายณ์ จ. กาฬสินธุ์ โทร.043-851473
ดอกไม้ประดิษฐ์ จากรังไหม	-	กาฬสินธุ์	นางนวน ไหวหากล้า เลขที่14 ต.นาคู อ.นาคู จ.กาฬสินธุ์ โทร.06-0585579
กระเช้าถาว์วัลย์	-	กาฬสินธุ์	นางประนอม ไซยโคตร เลขที่5 ต.หนองกุง อ.เมือง จ.กาฬสินธุ์ โทร.010532807
ข้องใส่ปลา	จักสาน	กาฬสินธุ์	นายปราโมท จันทพงษ์ เลขที่4 ต.โพน อ.คำม่วง จ.กาฬสินธุ์

จังหวัดขอนแก่น

- พิพิธภัณฑ์อีสาน

- ชื่อพิพิธภัณฑ์ กลุ่มวัฒนธรรมเมืองมัญจาคีรี
- ที่ตั้ง กลุ่มวัฒนธรรมเมืองมัญจาคีรี บ้านหัน เทศบาลตำบลกุดเค้า อำเภอเมืองมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น
- คณะผู้ดำเนินการ อาจารย์สุรศักดิ์ ธาดา
- ประวัติความเป็นมา กลุ่มวัฒนธรรมเมืองมัญจาคีรี เป็นพิพิธภัณฑ์ส่วนตัวของอาจารย์สุรศักดิ์ ธาดา เชื้อสายลูกหลานอัญญาสี่ (กรมการเมืองสมัยก่อน) ของเมืองมัญจาคีรี รุ่นที่ 5 ซึ่งจากการสัมภาษณ์อาจารย์สุรศักดิ์ เจ้าของกลุ่ม กล่าวว่า สาเหตุที่ริเริ่มก่อตั้งกลุ่มวัฒนธรรมแห่งนี้ขึ้นมา เนื่องจากว่า ตนเองได้รับมรดกจากบรรพบุรุษ เป็นเล้าข้าวและบ้านอีสานจำนวน 2 หลัง ซึ่งเป็นบ้านของคณะอัญญาสี่หรือกรมการเมืองมัญจาคีรีในสมัยก่อนมีการปฏิรูปการปกครองหัวเมืองในภาคอีสาน ซึ่งบ้านอีสานทั้ง 2 หลัง นี้มีสภาพชำรุดทรุดโทรม จึงริเริ่มปรับปรุงบ้านและซ่อมแซมใหม่และมีแนวคิดต่อไปว่าตนในฐานะบุตรหลานของเชื้อสายผู้ปกครองเมืองมัญจาคีรี ควรก่อตั้งศูนย์หรือแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์เมืองมัญจาคีรี และเกร็ดต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเมืองมัญจาคีรี รวมทั้งข้าวของเครื่องใช้ของเจ้าเมือง ตลอดจนเครื่องมือเครื่องใช้ที่เป็นของท้องถิ่นเมืองมัญจาคีรีในสมัยก่อน จึงได้ริเริ่มเก็บของและสะสมเรื่อยมาตั้งแต่ประมาณปี พ.ศ. 2547 ซึ่งของที่จัดแสดงบางส่วนได้มาจากการรับบริจาคจากชาวบ้านในเขตอำเภอเมืองมัญจาคีรีและกิ่งอำเภอโคกโพธิ์บางส่วนซื้อจากชาวบ้าน

- บทบาททั่วไป วัดที่จัดแสดงข้าวของเครื่องมือเครื่องใช้ของเจ้าเมืองและคณะอัญญาสี่
 - อุปกรณ์ทำนา เช่น แอก คราด ไร่ ไม้ตีข้าว
 - อุปกรณ์หาปลา เช่น เรือหาปลา สุ่มแห สวิง ข้อง จั่น ลอบ

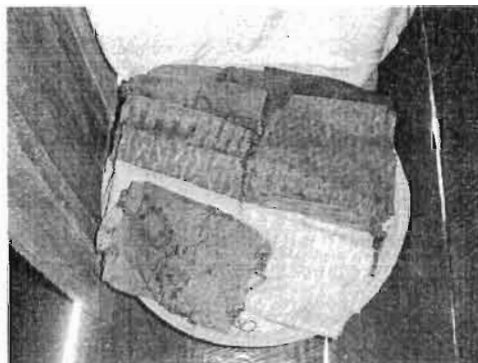
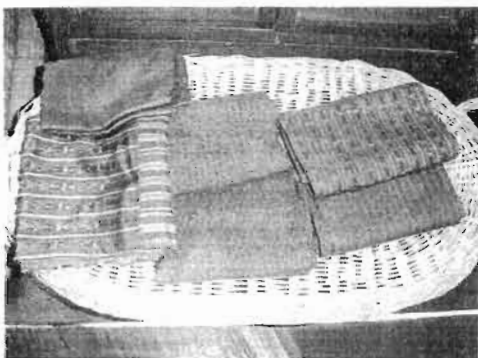
เครื่องมือเครื่องใช้ในครัวเรือนของคนสมัยก่อน เช่น หีบเหล็กโบราณ เตียงไม้ ตู้ไม้
จักรสาน หีบหมาก

อุปกรณ์ทอผ้า เช่น กี่ ฝีม กระสวย อัก
ผ้าพื้นเมืองโบราณ ภาพถ่ายโบราณ

- บทบาทเฉพาะพันธกิจ

วิชาช่างพื้นบ้าน จัดแสดงอุปกรณ์ทอผ้า เช่น กี่ ฝีม กระสวย อัก และผ้าโบราณ นอกจากนั้นยังมีเครื่องมือเครื่องใช้ที่ทำจากไม้ของคนในชุมชน ซึ่งมีความสำคัญเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต

- ช่วงเวลาการสำรวจและการบันทึกข้อมูล มิถุนายน 2549

หมายเหตุ มัญจาคีรี มาจากคำว่า ภูเม็ง เม็ง เป็นมาภาษาขอม(เขมรโบราณ) ตรงกับภาษาบาลีว่า มัญจา แปลว่า เตียง คีรีแปลว่า ภูเขา

มัญจาคีรี จึงแปลว่า ภูเขาที่มีรูปร่างคล้ายเตียง บนเขาภูเม็ง ในเขตเมืองมัญจาคีรี (ในท้องที่ตำบลคำแคน) มีก้อนหินขนาดใหญ่รูปร่างคล้ายเตียงนอน (บริเวณซำบคร้าว) ชาวบ้านจึงเรียกว่าภูเม็ง เนื่องจากบริเวณภูเม็งไม่เหมาะกับการตั้งเมือง ขาดแหล่งน้ำและที่เพาะปลูก จึงอพยพตามห้วยปากดาวลงมาสมทบกับชุมชนเดิมที่โนนบ้านเค้า ซึ่งเคยเจริญรุ่งเรืองมาตั้งแต่สมัยทวาราวดี สังกศได้จากแผ่นสลักศิลาและใบเสมาที่ขุดพบจากแหล่งโบราณคดีโนนบ้านเค้า แต่เนื่องจากมีข้อกำหนดเกี่ยวกับภูมิประเทศไม่สามารถขยายเมืองได้ ประกอบกับเกิดโรคระบาดชุมชนโนน

ในขณะที่รอตราตั้งเจ้าเมืองอยู่นั้น พระเกษตรวัดนาป่วย จึงเดินทางมารักษาตัวอยู่ที่เมืองมัญจาคีรี เมื่อหายดีแล้วได้ปฏิบัติราชการในฐานะเจ้าเมืองตลอดมา

พ.ศ.2432 ร.ศ.108 เมื่อว่างจากราชการแล้วพระเกษตรวัดนาได้เดินทางไปรับพระราชทานสารตราตั้ง ณ กรุงเทพมหานคร เมื่อได้มาตั้งเมืองอยู่ที่บ้านจระเข้หัวนา (บ้านจระเข้หัวนา ต.จระเข้ อ.หนองเรือ จ.ขอนแก่น)บ้านเค้าจึงอพยพ ไปตั้งอยู่ริมหนองบัวปัจจุบันคือ หมู่ที่ 1 ตำบลกุดเค้า และได้รับการบูรณะโดยความช่วยเหลือจากมหาวิทยาลัยขอนแก่น

พ.ศ. 2434 ร.ศ. 110 พระนครศรีบริรักษ์ฯ มีใบบอกลงไปกรุงเทพฯ ขอตั้งหลวงวอราชวงษ์เป็นที่ราชวงษ์เมืองมัญจาคีรี ซึ่งต่อมา ท่านได้เป็นอุปราชเมืองมัญจาคีรี

พระเกษตรวัดนา ทำราชการสนองพระเดชพระคุณมาจนถึง พ.ศ.2439 จึงได้ถึงอนิจกรรม ท้าวโตผู้เป็นบุตร ได้รับโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งตั้งให้เป็นเจ้าเมืองมัญจาคีรี ในราชทินนามเดิมคือพระเกษตรวัดนา ท้าวโตได้ย้ายเมืองไปอยู่บ้านสวนหม่อม ซึ่งอยู่ที่ทิศใต้ของเมืองมัญจาคีรี แต่ที่ตั้งอยู่ได้ไม่นาน เนื่องจากขาดแคลนน้ำ จึงได้ย้ายเมืองต่อไปตั้งที่ดอนเหมือดแอ่ ริมบึงกุดเค้าทางทิศตะวันออกเฉียงของบ้านหัน ซึ่งเป็นทำเลดี น้ำท่าอุดมสมบูรณ์ และตั้งอยู่ที่นี้มาจนถึงปัจจุบัน

พ.ศ.2445 ทางราชการ ได้ประกาศให้เมืองที่เป็นเมืองขึ้นต่างๆ ยุบลงเป็นอำเภอ เจ้าเมืองปรับลงเป็นนายอำเภอ พระเกษตรวัดนา(ท้าวคง) เจ้าเมืองคนที่ 3 ได้เป็นนายอำเภอคนแรกของอำเภอมัญจาคีรี

- **ชื่อพิพิธภัณฑท์** พิพิธภัณฑท์ผ้าไหมมัดหมี่
- **ที่ตั้ง** อาคารศาลาไหมไทย วิทยาลัยการอาชีพขอนแก่น 172 ถนนแจ้งสนิท อำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น
- **คณะผู้ดำเนินการ** ศาลาไหมไทยมีคณะกรรมการบริหารงาน โดยมีผู้อำนวยการวิทยาลัยการอาชีพขอนแก่นเป็นประธานคณะกรรมการ อาจารย์จรูญ มั่นคง อาจารย์ประจำวิทยาลัยการอาชีพขอนแก่นเป็นหัวหน้าสำนักงาน และมีเจ้าหน้าที่ประจำอยู่ 5 คน

- ประวัติความเป็นมา ศาลาใหม่ไทยเกิดขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2530 จากแนวความคิดของ หัวหน้าส่วนราชการ 2 แห่ง ในขณะนั้น คือ นายเจสดา มลิินทางกุล นายอำเภอชนบท และนายสมเกียรติ เนาวเพ็ญ ผู้อำนวยการศูนย์ฝึกวิชาชีพขอนแก่น (ชื่อเดิมของวิทยาลัยการอาชีพขอนแก่น) เพื่อพัฒนายกระดับรายได้ของประชาชนในท้องถิ่น โดยใช้สิ่งที่มีอยู่แล้ว คือ โรงเลี้ยงไหมของอำเภอชนบทซึ่งทรุดโทรม และเลิกเลี้ยงไหมมานาน เพื่อปรับปรุงให้เกิดประโยชน์ใช้เป็นแหล่งสาธิตฝึกอบรมการทอผ้าไหมมัดหมี่ ได้มีการประสานงานกัน โดยแต่งตั้งคณะทำงาน ซึ่งประกอบด้วยเจ้าหน้าที่ของอำเภอชนบทและครูอาจารย์ฝึกวิชาชีพขอนแก่น โดยมอบให้ศูนย์ฝึกวิชาชีพขอนแก่น จัดทำโครงการ เขียนแบบ สำรวจข้อมูล ออกแบบสวน ตกแต่งสถานที่ และปรับปรุงโรงเลี้ยงไหมใหม่ คณะทำงานได้เสนอรายละเอียดต่ออำเภอ แต่ความตั้งใจครั้งนั้นยังไม่สามารถสำเร็จได้ เพราะไม่มีงบประมาณปรับปรุง ซึ่งเป็นเงินทั้งสิ้น 2,000,00 บาท (สองล้านบาทถ้วน)

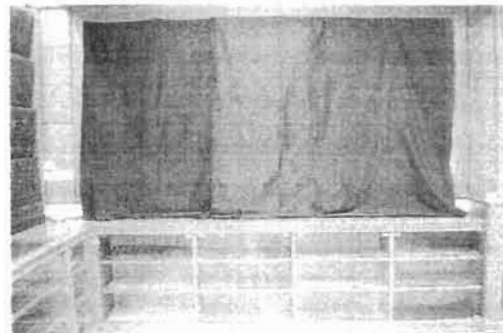
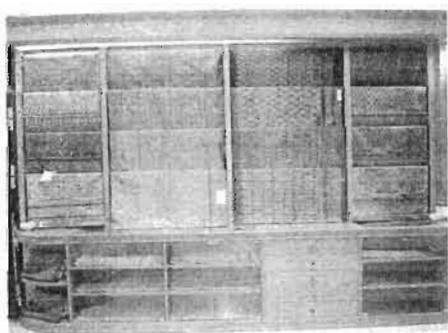
ต่อมาในปี พ.ศ. 2532 มีการประชุมสัมมนาผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดกรมอาชีวศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพื่อทราบนโยบาย โครงการน้ำพระทัยจากในหลวงเพื่อพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามแนวพระราชดำริ หรือโครงการอีสานเขียว ซึ่งนายสมเกียรติ เนาวเพ็ญ ผู้อำนวยการศูนย์ฝึกวิชาชีพขอนแก่น จึงได้เสนอโครงการที่จัดทำไว้แล้วต่อศูนย์อำนาจการช่วยเหลือประชาชน ตามแนวพระราชดำริเพื่อพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ หรือ ศรช. และนำเสนอรายละเอียดโครงการต่อที่ประชุม ซึ่งได้รับความสนใจซักถามจากที่ประชุมเป็นอันมาก ถึงลักษณะแนวทาง และความเป็นไปได้ นอกจากนี้ นายอาทร จันทวิมุล ผู้อำนวยการกองวิทยาลัยเทคนิค (ดำรงตำแหน่งในขณะนั้น) ได้ให้ความสนใจขอดูพื้นที่โครงการฯ พร้อมทั้งให้คำแนะนำภายหลังการดูพื้นที่แล้วว่า ควรดำเนินการจัดสร้างภายในบริเวณศูนย์ฝึกวิชาชีพขอนแก่น เพื่อความสะดวกในการบริหารและการจัดการ ศูนย์ฝึกวิชาชีพขอนแก่นได้ประชุมคณะกรรมการสถานศึกษาในโอกาสต่อมา และเมื่อมีมติให้ปรับโครงการ จัดทำรายละเอียด ศึกษาความร่วมมือจากท้องถิ่น ภาครัฐบาล และเอกชน โดยมอบให้นายวีรพจน์ เวชชประสิทธิ์ ผู้ช่วยผู้อำนวยการเป็นหัวหน้าคณะทำงานดำเนินการร่างโครงการและแก้ไข เพื่อนำเสนอต่อที่ประชุมในการจัดทำโครงการอีสานเขียว ขึ้นรายละเอียดของทุกกลุ่มสถานศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ณ วิทยาลัยอาชีวศึกษา นครราชสีมา เพื่อให้สอดคล้องตามแผนงานของศูนย์อำนาจการช่วยเหลือประชาชนตามแนวพระราชดำริเพื่อพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการ สถานศึกษาศูนย์ฝึกวิชาชีพขอนแก่น ให้ชื่อโครงการว่า “โครงการศาลาใหม่ไทย” ซึ่งตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ในระยะเริ่มโครงการดังนี้

1. เพื่อยกระดับรายได้ให้กับประชาชนในท้องถิ่น
2. เพื่อเป็นแหล่งศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับกระบวนการผลิตผ้าไหม
3. เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดขอนแก่น

ต่อมาวิทยาลัยการอาชีพขอนแก่นได้เสนอโครงการศาลาไหมไทย ร่วมเป็นโครงการเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ เนื่องในมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 5 รอบ เพื่อเป็นศูนย์สืบสานพระราชปณิธานงานศิลปอาชีพด้านผ้าไหมและผลิตภัณฑ์ไหมของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ กระทรวงศึกษาธิการได้รับความเห็นชอบอนุมัติร่วมเป็น โครงการเฉลิมพระเกียรติ เมื่อวันที่ 4 สิงหาคม พ.ศ. 2535 นอกจากนี้ สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ได้พระราชทานนามอาคารพิพิธภัณฑ์ศาลาไหมไทยว่า “อาคารเฉลิมพระเกียรติ 60 พรรษามหาราชนี” เมื่อวันที่ 17 สิงหาคม พ.ศ. 2535 และจัดให้มีพิธีเปิดอาคารเมื่อวันที่ 29 กรกฎาคม พ.ศ. 2536 โดยได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินเป็นองค์ประธานในพิธีเปิด

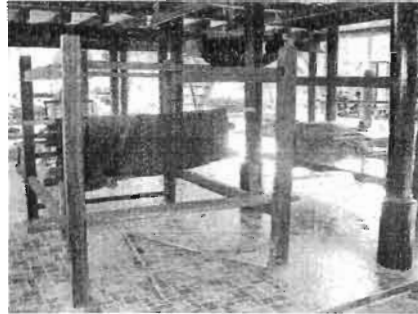
- **บทบาททั่วไป** จัดแสดงผ้าไหมลายต่าง ๆ เช่น ลายที่ได้แนวคิดมาจากธรรมชาติ ลายที่ได้แนวคิดมาจากสัตว์ต่าง ๆ ลายดอกไม้ ลายวัตถุต่าง ๆ

อุปกรณ์เครื่องมือ เครื่องใช้ที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงไหม และกระบวนการทอผ้าไหม
 . อุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ในชีวิตประจำวันของชาวอีสาน

- **บทบาทเฉพาะพันธกิจ**

วิชาช่างพื้นบ้าน พิพิธภัณฑ์รวบรวมกระบวนการทอผ้าไหมมัดหมี่ ลายผ้าไหมโบราณ การออกแบบเครื่องแต่งกายที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวไทยอีสาน ที่ทอผ้าแบบดั้งเดิม มีการสาธิตการเลี้ยงไหม และการทอผ้าไหมด้วยมือ

- ช่วงเวลาการสำรวจและการบันทึกข้อมูล มิถุนายน 2549

หมายเหตุ ศาลาใหม่ไทย จังหวัดขอนแก่น ศาลาใหม่ไทยเป็นอาคารสองชั้น ตั้งอยู่ภายในวิทยาลัยการอาชีพขอนแก่น สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้เสด็จพระราชดำเนินเป็นองค์ประธานในพิธีเปิดอาคาร เมื่อวันที่ 29 มกราคม พ.ศ. 2536 ได้พระราชทานนามอาคารหลังนี้ว่า “อาคารเฉลิมพระเกียรติ 60 พรรษา มหาราชินี” และทรงมีพระราชดำริให้คณะครู อาจารย์ เจ้าหน้าที่ ได้ใช้ศาลาใหม่ไทยเป็นศูนย์ศึกษา ศูนย์พัฒนาและศูนย์อนุรักษ์สืบสานมรดกวัฒนธรรมการอาชีพ ตามที่ได้จัดแสดงไว้ในศาลาใหม่ไทย ช่วยกันศึกษา รวบรวมข้อมูล ชำนาญ และส่งเสริมของแม่บ้านเกษตรกรและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ในอาคารนี้จะรวบรวมวัฒนธรรมชาวไทยอีสาน มีพิพิธภัณฑ์รวบรวมกระบวนการทอผ้าไหมมัดหมี่ ลายผ้าไหมโบราณ การออกแบบเครื่องแต่งกายที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวไทยอีสาน เครื่องดนตรีพื้นบ้าน บ้านทรงไทยอีสาน เครื่องมือ เครื่องใช้ทอผ้าแบบดั้งเดิม มีการสาธิตการเลี้ยงไหม และการทอผ้าไหมด้วยมือ

- ชื่อพิพิธภัณฑ์ พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดไชยศรี

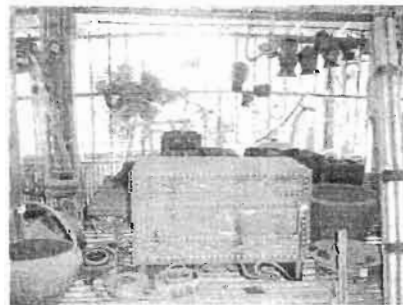
- ที่ตั้ง วัดไชยศรี หมู่ที่ 8 บ้านสาวะถี ต.สาวะถี อ. เมือง จ.ขอนแก่น

- คณะผู้ดำเนินการ อยู่ภายใต้การดูแลของเจ้าอาวาสวัดไชยศรี องค์กรบริหารส่วนตำบลสาวะถี และคณะกรรมการที่ทางเจ้าอาวาสและแกนนำของประชาชนในพื้นที่ร่วมกันเลือกตั้งขึ้นมา 7 คน ซึ่งประกอบไปด้วย เจ้าอาวาสวัดไชยศรี ข้าราชการเกษียณ ตัวแทนเยาวชน ตัวแทนชาวบ้านสาวะถี ซึ่งคณะกรรมการชุดนี้ มีหน้าที่ในการจัดทำทะเบียนวัตถุที่ได้รับบริจาคจากชุมชนในพื้นที่ และทำหน้าที่ดูแลการจัดการพิพิธภัณฑ์ในด้านต่าง ๆ

- ประวัติความเป็นมา พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดไชยศรี ก่อตั้งขึ้นเมื่อเดือนมกราคม 2547 เป็นพิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน โดยมีคณะสงฆ์วัดไชยศรีและชาวบ้านร่วมดูแลและรับผิดชอบ โดยเปิดให้เป็นแหล่งศึกษาและเรียนรู้ของคนในชุมชน โดยวัตถุประสงค์ของการก่อตั้งพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านแห่งนี้ ขึ้นมานั้นก็เพื่อที่จะช่วยยั้งการสูญเสียบรรยากาศ เครื่องมือเครื่องใช้ในสมัยก่อนของประชาชนในพื้นที่

และเพื่อที่สร้างแหล่งเรียนรู้เพิ่มเติมภายในวัด ภายในอาคารชั่วคราวพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านจะจัดแสดง อุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้สมัยก่อนของประชาชนในพื้นที่ตำบลสาวะถี

นอกจากนี้ภายในวัดไชยศรียังมีสิมอีสานโบราณตั้งอยู่ ซึ่งสิมนี้อสร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2408 สิ่งที่น่าสนใจคือภาพจิตรกรรมฝาผนังที่ดูสวยงามแปลกตาฝีมือนายทอง ทิพย์ชา ช่างพื้นบ้านชาวมหาสารคาม ภาพจิตรกรรมที่วัดนี้จะเขียนทั้งภายในและภายนอกสิม(โบสถ์) สิ่งที่น่าสนใจอันดับแรกคือการใช้สี ช่างจะเขียนด้วยสีฝุ่นโทนสีคราม เหลือง ขาว มงคงสบายตา ลักษณะการเขียนภาพเน้นสัดส่วนที่เกินจริง อารมณ์ของภาพดูสนุกสนาน ตัวละครจะออกท่าทางโลดโผน เรื่องราวที่เขียนบนฝาผนังด้านนอกเป็นรูปนรกแปดขุม ภาพพระเวสสันดร นิทานพื้นบ้านเรื่องสังข์สินไชย ภาพทวารบาล ด้านในจะเล่าเรื่องพุทธประวัติ มีภาพเทพ มนุษย์และสัตว์ต่างๆ แต่ปรกติวัดในต่างจังหวัดยังคงเคร่งตามประเพณีเดิม คือผู้หญิงไม่สามารถเข้าไปภายในโบสถ์ได้ ซึ่งวัดไชยศรีก็เป็นวัดหนึ่งที่ยังรักษารธรรมเนียมนี้อยู่ ลักษณะทางสถาปัตยกรรมของสิมโบราณ เดิมเป็นหลังคาแบบอีสานคือมีปีกยื่น ต่อมาหลังคาชำรุดชาวบ้านจึงร่วมกันปฏิสังขรณ์ใหม่เป็นแบบรัตนโกสินทร์ ซึ่งไม่สามารถกันแดดกันฝนได้ทั่วถึง จึงทำให้ภาพจิตรกรรมที่ผนังด้านนอกเลื่อนไปบ้างแต่อย่างไรก็ตามศิลปกรรมก็ได้เข้ามาต่อเติมปีกด้านข้างของโบสถ์แล้ว นอกจากนี้ยังยกพื้นขึ้นเพื่อป้องกันน้ำกัดเซาะฐานด้วย

- บทบาททั่วไป จัดแสดงสิ่งของเครื่องใช้สามารถแยกเป็นประเภทต่างๆ ได้ดังนี้

1. อุปกรณ์เครื่องใช้ในครัวเรือน เช่น ครกกระเดื่อง กระบม กระตืบข้าว ชันหมาก เคียง
โบราณ หีบโบราณ ฯลฯ

2. อุปกรณ์ทอผ้า เช่น อัก กระสวย ฝืมประเภทต่าง ๆ กระดั่ง อีว รวมไปถึงอุปกรณ์ที่ใช้ใน
การเลี้ยงไหม

3. อุปกรณ์หาลา เช่น แห เบ็ด ลอบ จัน ไม้พายเรือประเภทต่าง ๆ

4. อุปกรณ์ทำนา เช่น คราด ไถ ไม้ตีข้าว หลาว แอก

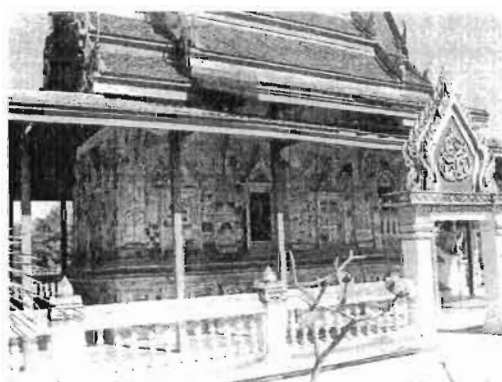
5. นอกจากนี้ยังมีโบราณวัตถุที่สำคัญ ๆ อีกหลายชิ้น เช่น ภาชนะดินเผารูปแบบต่าง ๆ

คู่พระไตรปิฎกขนาดต่าง ๆ

- บทบาทเฉพาะพันธกิจ

วิชาช่างพื้นบ้าน สิมโบสถ์ รูปแบบสถาปัตยกรรมท้องถิ่นอีสาน สร้างเมื่อ 70 กว่าปีมาแล้ว เดิมเป็น
อาคารแบบสิมอีสาน ภายหลังได้ซ่อมแซมเสริมผนังให้สูงขึ้นและทำหลังคาทรงไทยสูง ก่ออิฐโดย
ใช้กาวจากหนังสัตว์ ยางบงและน้ำอ้อยเป็นตัวประสาน มีบันไดทางขึ้นเฉพาะด้านหน้าราวบันได
เป็นปูนปั้นรูปนาคผนังด้านหน้ามีมุขเล็ก ๆ ขึ้นออกมา ผนังมุขแต่ละข้างเจาะเป็นช่องสี่เหลี่ยม 1
ช่องและช่องสี่เหลี่ยมยอดคู้มแหลมขนาดเล็กอีก 4 ช่อง มีภาพจิตรกรรมฝาผนังหรือภาษาท้องถิ่น
เรียกว่าฮูปแต้ม ผนังด้านในเขียนภาพอดีตพระพุทธเจ้า พระเวสสันดรชาดก สินไซ ผนังด้านนอก
เป็นภาพนรกเจ็ดขุม พระเวสสันดร สินไซ สีที่ใช้เป็นสีฝุ่น วรรณสีเย็น มีสีคราม ฟ้า ขาว ฝีมือช่าง
พื้นบ้าน เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นการสอนพุทธศาสนิกชนให้เกรงกลัวการกระทำบาปความฉลาด
ของปู่ย่า ถือว่ามีคุณค่า ประเพณี วัฒนธรรม

นอกจากนั้นยังจัดแสดงอุปกรณ์การทอผ้า เครื่องใช้ที่ทำจากไม้ ซึ่งเป็นสิ่งที่มี
ความสัมพันธ์กับการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน

- ช่วงเวลาการสำรวจและการบันทึกข้อมูล มิถุนายน 2549

หมายเหตุ วัดไชยศรี ตั้งขึ้นเมื่อ ปี พ.ศ. 2408 ชาวบ้านนิยมเรียกว่าวัดใต้ เนื่องจากว่าอยู่ตรงกันข้ามกับวัดเหนือ เรียกว่า คุ่มเหนือ คุ่มใต้ วัดนี้มีเนื้อที่ 6 ไร่ 2 งาน 58 ตารางวา สังกัดมหานิกาย ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา ปี พ.ศ. 2460

มีเจ้าอาวาสปกครองติดต่อกันมา ดังนี้

1. หลวงปู่ครูบาอ่อนสา 2491
2. หลวงปู่เปลี่ยน อธิปัญญา 2503
3. เจ้าอธิการวสันต์ มหาปัญญา 2533 – ปัจจุบัน เจ้าคณะตำบลสาวะถีเขต 1 มีโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม เปิดสอนมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2500 – ปัจจุบัน ปัจจุบันมีพระภิกษุจำพรรษาจำนวน 9 รูป

- **ชื่อพิพิธภัณฑ** หออนุรักษ์มรดกพื้นบ้าน วัดสะอาด

- **ที่ตั้ง** หออนุรักษ์มรดกพื้นบ้าน วัดสะอาด บ้านหนองไฮ ตำบล โพนเพ็ก อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น

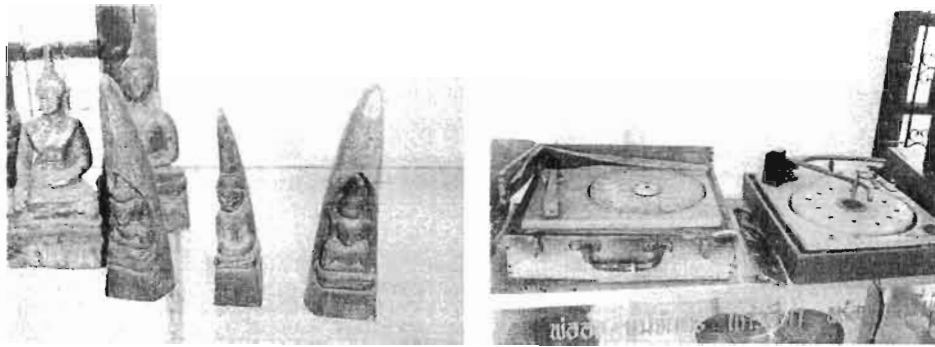
3. **คณะผู้ดำเนินการ** อยู่ภายใต้การดูแลของเจ้าอาวาสวัดสะอาด บ้านหนองไฮ (พระอาจารย์สุพรรณ ปัญญาโว) คณะกรรมการหมู่บ้านบ้านหนองไฮ และองค์การบริหารส่วนตำบล โพนเพ็ก

- **ประวัติความเป็นมา** หออนุรักษ์มรดกพื้นบ้านวัดสะอาด บ้านหนองไฮ เกิดขึ้นมาจาก คำริของ ท่านอดีตเจ้าอาวาส วัดสะอาดองค์ก่อน ที่ต้องการสะสมมรดกพื้นบ้านของชุมชนบ้านหนองไฮไว้ให้เป็นแหล่งเรียนรู้แก่ชุมชนบ้านหนองไฮ ทั้งนี้เนื่องจากว่าวัดสะอาด บ้านหนองไฮ เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชนมาตั้งแต่สมัยโบราณ กล่าวคือในสมัยก่อนภายในวัดสะอาดมีโรงเรียนประจำตำบล โพนเพ็ก ซึ่งถือได้ว่าเป็นตำบลที่มีพื้นที่ขนาดกว้างขวางมาก นอกจากนี้สิมวัดสะอาด บ้านหนองไฮ เป็นศูนย์กลางการทำสังกรรมของคณะสงฆ์ตลอดจนชาวบ้านในเขตอำเภอมัญจาคีรี ตอนเหนือที่ต้องการบวชบุตรหลาน จะต้องเดินทางมาประกอบพิธีที่วัดนี้ เนื่องจากว่ามีสิมที่วัดสะอาดเพียงวัดเดียว

จากการที่วัดสะอาด เป็นศูนย์กลางของชุมชนแถบอำเภอมัญจาคีรีตอนเหนือ ทำให้ท่านอดีตเจ้าอาวาสวัดสะอาด คือหลวงปู่จำปา ท่านดำริที่จะก่อตั้งหออนุรักษ์มรดกพื้นบ้านขึ้น ท่านจึงเริ่มสะสมโบราณวัตถุมาตั้งแต่ประมาณ ปี พ.ศ. 2500 นอกจากนี้ท่านได้สะสมสิ่งของเครื่องมือเครื่องใช้ของชุมชนแถบตำบล โพนเพ็กเช่น ขันหมาก ตู้โบราณ หีบเหล็กโบราณ กระติงทองเหลืองแบบต่าง ๆ ลูกคิดของชาวจีนที่เข้ามาทำมาค้าขายที่บ้านหนองไฮและตั้งรกรากที่หมู่บ้านนี้

ภายหลังที่ท่านอดีตเจ้าอาวาสวัดสะอาดมรณภาพ พระอาจารย์สุพรรณ ปัญญาโว เจ้าอาวาสวัดสะอาดองค์ปัจจุบัน ได้สานต่องานด้านอนุรักษ์มรดกพื้นบ้านต่อจากหลวงปู่จำปา ชาวบ้านให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี นอกจากนี้ทางวัดสะอาดยังได้ร่วมมือกับสถานศึกษาในเขต

ตำบลโพนเพ็กในการใช้หออนุรักษ์มรดกพื้นบ้านแห่งนี้ เป็นศูนย์กลางการศึกษาเรื่องราววิถีชีวิตของคนในชุมชนในสมัยก่อนผ่านเครื่องมือเครื่องใช้ที่ได้รับบริจาคมา และในขณะนี้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ให้ความสำคัญกับหออนุรักษ์มรดกพื้นบ้านแห่งนี้และกำลังหางบประมาณสนับสนุนการดำเนินงานด้านการอนุรักษ์มรดกพื้นบ้านแห่งนี้ต่อไป

- บทบาททั่วไป จัดแสดงสิ่งของเครื่องใช้ สามารถจำแนกได้ดังนี้
 - แบบเรียนสมัยก่อน เอกสารโบราณ ทั้งที่เป็นอักษรไทย อักษรธรรมอักษรไทยน้อย โบราณวัตถุ เช่น ไหปากบาน คนที หม้อน้ำ ถ้วยกระเบื้อง
 - ศิลปวัตถุที่เกี่ยวข้องในทางพระพุทธศาสนา เช่น พระพุทธรูปแบบต่าง ๆ พระไม้
 - อุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ในชุมชนสมัยโบราณ เช่น หีบเหล็ก ขันหมาก โคมไฟ เครื่องเล่นแผ่นเสียง แสตติ้ม้า ถ้วยอีเล็ง เต้าปูนทองเหลือง กระจับข้าวแบบต่าง ๆ
- บทบาทเฉพาะพันธกิจ
 - วิชาช่างพื้นบ้าน จัดแสดงโบราณวัตถุ เช่น ไหปากบาน คนที หม้อน้ำ ถ้วยกระเบื้อง ศิลปวัตถุที่เกี่ยวข้องในทางพระพุทธศาสนา เช่น พระพุทธรูปแบบต่าง ๆ พระไม้ อุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ในชุมชนสมัยโบราณ เช่น หีบเหล็ก ขันหมาก โคมไฟ เครื่องเล่นแผ่นเสียง แสตติ้ม้า ถ้วยอีเล็ง เต้าปูนทองเหลือง กระจับข้าวแบบต่าง ๆ
- ช่วงเวลาการสำรวจและการบันทึกข้อมูล มิถุนายน 2549
 - ชื่อพิพิธภัณฑ์ โฮงมูนมังเมืองขอนแก่น
 - ที่ตั้ง ถนนรอบบึง ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น
 - คณะผู้ดำเนินการ อยู่ภายใต้การบริหารงานของ สำนักการศึกษา เทศบาลนครขอนแก่น โดยมีผู้รับผิดชอบหลัก คือ นายทวี อัญญาญา และนายศรันย์ เปานาเรียง
 - ประวัติความเป็นมา โฮงมูนมังเมืองขอนแก่นเกิดขึ้น เพื่อให้ผู้คนในท้องถิ่นได้รับรู้คุณค่า เข้าใจถึงแก่นแท้ของประวัติศาสตร์ความเป็นมาที่ขอนแก่น และชาวซึ่งไปกับวัฒนธรรมประเพณี

อันติงามที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตอันแผ่วไว้ซึ่งแ่งคิด ข้อเตือนใจและคติสอนใจให้ผู้คนได้ประพุดิตน อยู่ในศีลธรรม ประกอบกับเป็นการส่งเสริมให้เยาวชนได้เกิดการศึกษาเรียนรู้ถึงภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่เกิดจากความคิดสร้างสรรค์ของบรรพบุรุษอย่างแท้จริง ทั้งนี้เพื่อเชื่อมโยงคนในชุมชนให้เกิด จิตสำนึกในการรักษาหวงแหนวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นของตนให้คงอยู่สืบไป นอกจากนี้ยังเป็น ศูนย์กลางทางการศึกษาให้เยาวชนและประชาชนทั่วไป ได้ใช้ประโยชน์ในการค้นคว้าหาข้อมูลด้าน ประวัติศาสตร์ และศิลปวัฒนธรรมบ้านเมืองของตน ตลอดจนช่วยให้นักท่องเที่ยวหรือผู้คนที่ต่างถิ่น ได้เรียนรู้และเข้าใจความเป็นขอนแก่นได้อย่างลึกซึ้ง

ความหมายของโสมนมัง โดยคำว่า “โสมนมัง” เป็นภาษาอีสานแยกออกเป็น 2 คำ คือ คำ โสม และ มนมัง

โสม หมายถึง ห้องโถงหรือหอที่มีขนาดกว้างใหญ่

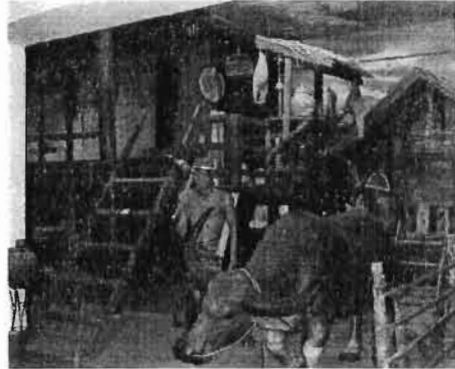
มนมัง หมายถึง ทรัพย์สมบัติ, มรดก

ฉะนั้น “โสมนมังเมืองขอนแก่น” จึงมีความหมายว่าห้องที่เก็บรวบรวมทรัพย์สมบัติ อันสื่อถึงความ เป็นมาและเรื่องราวของเมืองขอนแก่น ซึ่งเป็นสิ่งที่สะท้อนให้ผู้คนได้สัมผัสถึง สภาพชีวิต ความเป็นอยู่ชาวขอนแก่น นับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันนี้

โสมนมัง เริ่มต้นจากกระบวนการร่วมคิดอย่างสร้างสรรค์ของคนทุกกลุ่มในเขตเทศบาล นครขอนแก่น ในปี พ.ศ. 2541 เพื่อสร้างวิสัยทัศน์ในการพัฒนาเมืองร่วมกัน ก่อให้เกิดแผน ขอนแก่นนครน่าอยู่ ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญในการเปิดเวทีวิพากษ์ทำอย่างไรจึงจะทำให้ขอนแก่น เป็นนครที่น่าอยู่ ชุมชน ผู้รู้ และนักวิชาการ ได้มีความคิดเห็นตรงกันว่าเริ่มต้นต้องสร้างจิตสำนึกรัก ท้องถิ่นของตนเองก่อน คนขอนแก่นต้องรู้จักความเป็นมาของตนเอง รวมทั้งมีความภาคภูมิใจใน เอกลักษณ์ด้านศิลปวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมา ดังนั้นการศึกษาประวัติเมืองขอนแก่นจึงเป็นแกน หลักในการสร้างสำนึกท้องถิ่นร่วมกัน อีกประการหนึ่งควรมีพิพิธภัณฑ์เก็บรวบรวมเรื่องราว ประวัติศาสตร์เมืองขอนแก่น ซึ่งเป็นของคนขอนแก่นจริงๆ และเป็นพิพิธภัณฑ์ที่มีชีวิต คือ ไม่ได้ เป็นเพียงสถานที่เก็บของเก่าเท่านั้น

ปีพุทธศักราช 2542 ได้มีกลุ่มอาสาสมัคร เป็นคณะสืบค้นประวัติศาสตร์เมืองขอนแก่น โดย ศึกษาประวัติศาสตร์แบบมีชีวิต (Life history) พร้อมกับปลูกจิตสำนึกร่วมไปพร้อมกัน คณะสืบค้น ได้สัมภาษณ์ผู้สูงอายุและผู้รู้ในท้องถิ่น เกี่ยวกับความเป็นมาของเมืองขอนแก่นในประเด็นต่าง ๆ หลังจากนั้นได้มีการรวบรวม และชำระข้อมูล โดยการเปิดเวทีคนเมืองประชาพิจารณ์ เรื่องประวัติ เมืองขอนแก่นและพิพิธภัณฑ์เมือง จากความเป็นมาดังกล่าวเพื่อสนองความต้องการของท้องถิ่น คณะผู้บริหารเทศบาลจึงได้จัดสร้างพิพิธภัณฑ์ที่มีชีวิตขึ้นบริเวณใต้ฉัตรอาคาร 200 ปี ริมบึง แก่นนคร เป็นที่เก็บเรื่องราวความเป็นมา รวมทั้งเอกลักษณ์ของเมืองขอนแก่นไว้ ณ ที่แห่งนั้น นาม

ว่า “ โองมุนมั่งเมืองขอนแก่น” ซึ่งมีพิธีเปิดในวันที่ 9 ตุลาคม 2546

- **บทบาททั่วไป** โดยภายในโองมุนมั่งเมืองขอนแก่น ได้จัดแบ่งพื้นที่ออกเป็นพื้นที่ในส่วนของนิทรรศการ และห้องจำหน่ายของที่ระลึก สำหรับการจัดนิทรรศการได้แบ่งออกเป็น 5 โซน โดยแบ่งตามเนื้อหาสาระในระบบการปกครอง วิถีชีวิต ภูมิปัญญาและเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมอันนำภาคภูมิใจของชาวขอนแก่น นับตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์ ยุคสร้างบ้านแปงเมืองและถ่วงเลยผ่านวันเวลาอันรุ่งเรือง จวบจนเป็นเมืองขอนแก่นในปัจจุบัน โดยการนำเสนอด้วยแบบจำลองผสมผสานสื่ออินเทอร์เน็ต หิ้งสไลด์ วิดีทัศน์ บอร์ดกราฟฟิก หุ่นจำลอง และภาพประกอบ คำบรรยาย เพื่อให้การชมนิทรรศการได้ทั้งความรู้และเกิดความตื่นตาตื่นใจ พื้นที่จัดนิทรรศการแบ่งเป็น 5 โซน คือ

โซนที่ 1 แนะนำเมืองขอนแก่น

โซนที่ 2 ประวัติศาสตร์เมืองขอนแก่นและวัฒนธรรมโบราณ

โซนที่ 3 การตั้งเมือง

โซนที่ 4 บ้านเมืองและวิถีชีวิตของชาวขอนแก่น

โซนที่ 5 ขอนแก่นวันนี้

- **บทบาทเฉพาะพันธกิจ**

วิชาช่างพื้นบ้าน จัดแสดงอุปกรณ์ตลอดจนวิธีการทอผ้าไหมมัดหมี่

- **ช่วงเวลาการสำรวจและการบันทึกข้อมูล มิถุนายน 2549**

หมายเหตุ เพื่อให้ผู้คนในท้องถิ่นได้รับรู้คุณค่า เข้าใจถึงแก่นแท้ของประวัติศาสตร์ความเป็นมาก่อนที่ขอนแก่นจะมีความเป็นปึกแผ่นมั่นคงดังเช่นปัจจุบัน และซาบซึ้งไปกับวัฒนธรรม ประเพณีอันดีงามที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตอันแฝงไว้ซึ่งแง่คิดข้อเตือนใจและคติสอนใจให้ผู้คนได้ประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในศีลธรรม ประกอบกับการส่งเสริมให้เยาวชนได้เกิดการศึกษาเรียนรู้ถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกิดจากฝีมือทางด้านความคิดเชิงสร้างสรรค์ ของบรรพบุรุษอย่างแท้จริง ทั้งนี้ก็เพื่อเป็น

สายใยที่เชื่อมโยงให้คนในชุมชนเกิดจิตสำนึกในการรักษาและหวงแหนวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของท้องถิ่นให้คงอยู่สืบไป นอกจากนี้ยังเป็นศูนย์กลางทางการศึกษาให้กับเยาวชน และประชาชนทั่วไปได้ใช้ประโยชน์ในการค้นคว้าข้อมูลด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมบ้านเมืองของตนเอง ตลอดจนยังช่วยให้นักท่องเที่ยวหรือผู้คนที่ต่างถิ่น ได้เรียนรู้และเข้าใจความเป็นขอนแก่นได้อย่างแท้จริง

- เว็บไซต์ไทยตำบลดอกท่อม

ชื่อยี่ห้อสินค้า	รายละเอียดสินค้า	จังหวัด	สถานที่ติดต่อ
ช้างผ้าไหม	ตุ๊กตาขี้คนุ่น	ขอนแก่น	ค.เมืองเพ็ช อ.บ้านไผ่ จ.ขอนแก่น
ดอกไม้ประดิษฐ์ จากเกล็ดปลา	-	ขอนแก่น	ค.แก้วจิว อ.พล จ.ขอนแก่น
ไดโนเสาร์จาก กะลามะพร้าว	-	ขอนแก่น	ค.ภูเวียง อ.ภูเวียง จ.ขอนแก่น
ผ้าคลุมเตียง	ผ้าฝ้ายย้อมสีธรรมชาติ ทอมือ	ขอนแก่น	ค.โนนสะอาด อ.หนองเรือ จ.ขอนแก่น
ผ้าไหมมัดหมี่	-	ขอนแก่น	ค.แก้วเก่า อ.พล จ.ขอนแก่น
ผ้าไหมมัดหมี่ลาย ทองสองคลอง	-	ขอนแก่น	ค.ชนบท อ.ชนบท จ.ขอนแก่น
ผ้าไหมมัดหมี่ลาย จิ้งเพชร	-	ขอนแก่น	ค.ศรีบุญเรือง อ.ชนบท จ.ขอนแก่น
ผ้าไหมมัดหมี่ลาย หมี่ข้อ2ตะกรอ	-	ขอนแก่น	ค.ป่อแดง อ.ชนบท จ.ขอนแก่น
ดอกไม้ประดิษฐ์ จากผ้าใยบัว	-	ขอนแก่น	ค.แวงน้อย อ.แวงน้อย จ.ขอนแก่น
ผลิตภัณฑ์จาก ผักคอบัว	กระเป๋ากว้างใส่ของ กระจุกกระจิก	ขอนแก่น	ค.วังเพิ่ม อ.สีชมพู จ.ขอนแก่น

ชื่อนินทภั	รายละเอียดนินทภั	จังหวัด	สถานที่ติดต่อ
ผ้าฝ้ายถักโครเชท์	-	ขอนแก่น	ต.ในเมือง อ.เมือง จ.ขอนแก่น
ผ้าขาวม้าและผ้า คลุมไหล่หมักกลาง	-	ขอนแก่น	ต.บ้านเหลียง อ.เวียงน้อย จ.ขอนแก่น
ผ้าฝ้ายทอมือ	-	ขอนแก่น	ต.คำแคน อ.มัญจาคีรี จ.ขอนแก่น
ผ้าฝ้ายแปรรูป	-	ขอนแก่น	ต.บ้านโคก กิ่งอำเภอนองคำ นา จ.ขอนแก่น
ผ้าฝ้ายย้อมสี ธรรมชาติ	-	ขอนแก่น	ต.นาชุมแสง อ.ภูเวียง จ.ขอนแก่น
กระดาษใหญ่	ผลิตภัณฑ์ตะกร้า กระดาษสานจากเครือ เลาวัลย์ทำด้วยความ ประณีตสวยงามแข็งแรง ทนทานมีหลายแบบให้ เลือก	ขอนแก่น	นายอนันต์ โนนทิง กลุ่มพัฒนาอาชีพ ม.5/11 บ้าน โคกท่า ต.หนองตุม อ.เมือง จ.ขอนแก่น40000 โทร.043-283054
กระเช้าดอกไม้ ของขวัญ	ทำจากเครือเลาวัลย์	ขอนแก่น	นายอนันต์ โนนทิง กลุ่มพัฒนาอาชีพ ม.5/11 บ้าน โคกท่า ต.หนองตุม อ.เมือง จ.ขอนแก่น40000 โทร.043-283054
กระดิ่ง	ผลิตจากไม้ไผ่สาน ทนทาน ราคาถูก	ขอนแก่น	นายประสิทธิ์ - กลุ่มจักสาน ม.4 บ้านหนอง กระหอก ต.แวงใหญ่ อ.แวงใหญ่ จ.ขอนแก่น40330 โทร.043-496245

ชื่อสินค้า	รายละเอียดสินค้า	จังหวัด	สถานที่ติดต่อ
กระติบข้าว	เครื่องจักสานทำจากต้นไผ่ตากแห้ง	ขอนแก่น	นางมะเล เล่ห์กล กลุ่มจักสาน เลขที่83 ม.7 ต.หนองแก อ.พล จ.ขอนแก่น 40120 หนึ่ง. 01-3697621
ผ้ามัดหมี่	-	ขอนแก่น	กลุ่มผ้าสีลาฝ้าย เลขที่330 ม.1 ต.จระเข้ อ.หนองเรือ จ.ขอนแก่น
ผ้าไหมมัดหมี่	-	ขอนแก่น	กลุ่มทอผ้าไหมมัดหมี่บ้านนาคำน้อย เลขที่24 ม.1 ต.บัวใหญ่ อ.น้ำพอง จ.ขอนแก่น
ผ้าไหมมัดหมี่ลาย นาคหัวใจว่าง	-	ขอนแก่น	กลุ่มทอผ้าไหมผ้าฝ้าย เลขที่252 ม.3 ต.โสกนกเต็น อ.พล จ.ขอนแก่น
ผ้าไหมมัดหมี่ลาย ดอกแก้วประยุกต์	-	ขอนแก่น	กลุ่มแม่บ้านทอผ้าไหมผ้าฝ้าย เลขที่29 ม.2 ต.แก้งิ้ว อ.พล จ.ขอนแก่น
ผ้าไหมมัดหมี่ เครื่องถ้วยลาย หมากจับ	-	ขอนแก่น	กลุ่มทอผ้าไหม เลขที่8 ม.2 ต.แก้งิ้ว อ.พล จ.ขอนแก่น
กรอบรูปฟางข้าว	-	ขอนแก่น	ศิลปะฟางประดิษฐ์บ้านโสกแต่ เลขที่11 ม.7 ต.ป่าหวายนั่ง อ.บ้านฝาง จ.ขอนแก่น
ผ้าฝ้ายสอดคั่น	-	ขอนแก่น	กลุ่มทอผ้าฝ้าย เลขที่138 ม.11 ต.แก้งิ้ว อ.พล จ.ขอนแก่น
ผ้ามัดหมี่ลาย นกยูงและลาย ผักแว่น	-	ขอนแก่น	กลุ่มทอผ้าไหมบ้านเปือยใหญ่ เลขที่113 ม.1 ต.เปือยใหญ่ กิ่งอำเภอโนนศิลา จ.ขอนแก่น

ชื้อสินค้า	รายละเอียดสินค้า	จังหวัด	สถานที่ติดต่อ
ผ้าสายฝนลายน้ำไหล	-	ขอนแก่น	กลุ่มทอผ้าบ้านจิงหนองขาม เลขที่6 ม.4 ต.หนองแดง อ.สีชมพู จ.ขอนแก่น
เครื่องประดับ	สร้อยคอ แหวน ต่างหู	ขอนแก่น	กลุ่มเครื่องประดับทองหุ้ม 100 เปอร์เซนต์ เลขที่220 ม.4 ต.โนนทอง อ.หนองเรือ จ.ขอนแก่น
ผ้าไหมประดิษฐ์	-	ขอนแก่น	กลุ่มแม่บ้านสตรีวังม่วง เลขที่18 ม.2 ต.วังม่วง อ.เปือยน้อย จ.ขอนแก่น
ผ้าฝ้ายลายขิด	-	ขอนแก่น	กลุ่มทอผ้าฝ้ายลายขิด เลขที่50/1 ม.3 ต.หนองเสาเล้า อ.ชุมแพ จ.ขอนแก่น
ผ้าไหมมัดหมี่ลายดอกแก้ว บุษบก	-	ขอนแก่น	กลุ่มทอผ้าไหมบ้านป่าปอ เลขที่57 ม.10 ต.ก้านเหลือง อ.เวียงน้อย จ.ขอนแก่น
ผ้าลายราชวัตร	-	ขอนแก่น	กลุ่มทอผ้าพื้นเมือง เลขที่303 ม.3 ต.บ้านโคก กิ่งอำเภอกอไถก โพนทราย จ.ขอนแก่น
ชุดไทยประยุกต์	-	ขอนแก่น	กลุ่มตัดเย็บเสื้อผ้าชุมชนวัดธาตุ เลขที่227/8 ต.ในเมือง อ.เมือง จ.ขอนแก่น
ผ้าไหมมัดหมี่ลายดอกไม้	-	ขอนแก่น	กลุ่มทอผ้าไหมบ้านหนองจี่ควาย เลขที่88 ม.4 ต.ซำยาง อ.สีชมพู จ.ขอนแก่น
ดอกไม้ประดิษฐ์ ชูปยางพารา	-	ขอนแก่น	กลุ่มดอกไม้ประดิษฐ์ชูปยางพารา เลขที่17 ม.10 ต.หนองแวงโสภพระ อ.พล จ.ขอนแก่น

ชื่อสินค้า	รายละเอียดสินค้า	จังหวัด	สถานที่ติดต่อ
ผ้าฝ้ายลายขิด พนมกร	-	ขอนแก่น	กลุ่มหัตถกรรมของฝ้ายเมืองภู เวียง เลขที่208 ม.3 ต.ภูเวียง อ.ภูเวียง จ.ขอนแก่น
ผลิตภัณฑ์จากใย บวบ	-	ขอนแก่น	นางเรืองอุไร ซาแป เลขที่80/2 ต.บ้านไผ่ อ.บ้านไผ่จ.ขอนแก่น
ผ้าฝ้ายลายช้าง	-	ขอนแก่น	กลุ่มทอผ้าฝ้าย เลขที่51 ม.4 ต.โนนทอง อ.เวียงใหญ่ จ.ขอนแก่น
ผ้าฝ้ายมัดหมี่ลาย โบราณ	-	ขอนแก่น	นางประนอม ไทยลาว เลขที่26/1 ม.6 ต.หนองเม็ก อ.หนองสองห้อง จ.ขอนแก่น
ผลิตภัณฑ์จาก ต้นกก	กระจาดผลไม้ ที่รองแก้ว	ขอนแก่น	กลุ่มผลิตภัณฑ์จากผักตบชวา เลขที่84 ม.15 ต.หนองเม็ก อ.หนองสองห้อง จ.ขอนแก่น
เครื่องดนตรี พื้นบ้าน	แคน พิณ โหระด โป่งกลาง ปี่นกก	ขอนแก่น	นายสุนทร ชางวน เลขที่14/18 ม.3 ต.ในเมือง อ.เมือง จ.ขอนแก่น
ผ้าพื้นลายขิด พื้นฐาน	ผ้าไหม	ขอนแก่น	โรงงานทอผ้าเพชรไทย ไหม ไทย เลขที่126/1 ม.3 ต.ศรีบุญเรือง อ.ชนบท จ.ขอนแก่น
ผ้าไหมมัดหมี่ลาย สร้างสรรค์	-	ขอนแก่น	นางน้อย สอนเรียน เลขที่189 ม.3 ต.ใหม่นาเพียง อ.เวียงใหญ่ จ.ขอนแก่น
ผ้าไหมมัดหมี่3 ตะกรอ	-	ขอนแก่น	นายสุรมนตรี ศรีสมบูรณ์ เลขที่291-292 ม.4 ต.ชนบท อ.ชนบท จ.ขอนแก่น

ชื่อสินค้า	รายละเอียดสินค้า	จังหวัด	สถานที่ติดต่อ
ผ้าไหมมัดหมี่ลาย เครือเถาวัลย์	-	ขอนแก่น	นางประนอม ทองประศาสตร์ เลขที่199 ม.11 ต.ชนบท อ.ชนบท จ.ขอนแก่น โทร.043-286153
หมวกใยปอ	-	ขอนแก่น	นางสุดใจ สุปงกช เลขที่99ม.9 บ้านคือ อ.เมือง จ.ขอนแก่น
ผ้าไหมมัดหมี่ลาย แมงมุม	-	ขอนแก่น	นางบุญสิน ราษฎร์เจริญ เลขที่ 13 ม.2 ต.ปอแดง อ.ชนบท จ.ขอนแก่น
ผ้าไหมมัดหมี่ลาย ตะขอย้อน	-	ขอนแก่น	นางอำนาจ เย็นสบาย เลขที่3382 ม.9 ต.ชนบท อ.ชนบท จ.ขอนแก่น โทร.043-286832
ผ้าฝ้ายลายบวก	-	ขอนแก่น	นางกรรณิการ์ สีลม เลขที่191 ม.9 ต.เพ็ญใหญ่ อ.พล จ.ขอนแก่น โทร.01-3924167
ผ้าไหมมัดหมี่ ลายกระจับหว่าน	-	ขอนแก่น	นางบุปผา สิ้นโพธิ์ เลขที่188 ม.8 ต.บ้านแท่น อ.ชนบท จ.ขอนแก่น โทร.043-210043
ผ้าไหมมัดหมี่ลาย หมากรุก	-	ขอนแก่น	นางหนู่น เพิ่มยินดี เลขที่65 ม.10 ต.ปอแดง อ.ชนบท จ.ขอนแก่น
ผ้าไหมใหม่พรม	-	ขอนแก่น	นางบัวหลง ศิริจันทร์ เลขที่48/1 ม.9 ต.สำโรง อ.หนองสองห้อง จ.ขอนแก่น โทร. 09-2787130
เสื้อเหลืองดอก คูณ	-	ขอนแก่น	นางเขาวภาณี บุญมา เลขที่60/1 ม.4 ต.บ้านเหล่า อ.บ้านฝาง จ.ขอนแก่น โทร.09-9410521

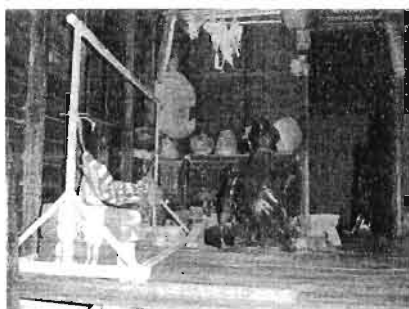
ชื่อสินค้า	รายละเอียดสินค้า	จังหวัด	สถานที่ติดต่อ
ผ้าไหมมัดหมี่ลาย กระจับ	-	ขอนแก่น	นางกองศรี รูปคำ เลขที่162 ม.1 ต.บ่อแดง อ.ชนบท จ.ขอนแก่น โทร.09-9298862
ผ้าไหมมัดหมี่ ลายกงเจ็ดลาย	-	ขอนแก่น	นางสุกัญญา กระแส เลขที่6 ม.1 ต.กุดเพียงอม อ.ชนบท จ.ขอนแก่น โทร.09-5779515
ผ้าไหมมัดหมี่ลาย หมากบก	-	ขอนแก่น	นางสมสมัย ชื่นชม เลขที่208 ม.11 ต.ชนบท อ.ชนบท จ.ขอนแก่น โทร.043-376164
ผ้าไหมมัดหมี่ลายขอ เชิงเทียน	-	ขอนแก่น	นางสาวสมคิด โนนพะยอม เลขที่138 ม.6 ต. โนนพะยอม อ. ชนบท จ.ขอนแก่น โทร.09-7128422
หมวกนายฮ้อย	-	ขอนแก่น	นายพงษ์เทพ แก้วตา เลขที่19 ม.9 ต.ชัยสมบูรณ์ กิ่งอำเภอโคก โพธิ์ไชย จ.ขอนแก่น โทร.043-210114
ดอกไม้ประดิษฐ์ จากดินแบบสากล	-	ขอนแก่น	นางวันเพ็ญ กฤษณ์ธนะขจร เลขที่20/29 ม.13 ต.ในเมือง อ.เมือง จ.ขอนแก่น โทร.043-272377
ดอกไม้ประดิษฐ์ จากรังไหม	-	ขอนแก่น	นางเครือวัลย์ ทารศรีนาถ เลขที่965 ม.19 ต.ในเมือง อ.เมือง จ.ขอนแก่น
เครื่องจักสาน ผลิตภัณฑ์หญ้า แฝก	-	ขอนแก่น	ต.คอนคู่อ.หนองสองห้อง จ.ขอนแก่น
เสื่อกก	-	ขอนแก่น	นางสุนทรี ปินะโต เลขที่81 ม.6 ต.หันโจด .หนองสองห้อง จ.ขอนแก่น โทร.06-2339952

ชื่อสินค้า	รายละเอียดสินค้า	จังหวัด	สถานที่ติดต่อ
ส้มไก่	-	ขอนแก่น	นายสากล บุตรธรรม เลขที่253 ม.6 ต.วังหินลาด อ.ชุมแพ จ.ขอนแก่น โทร.06-8601723

จังหวัดชัยภูมิ

- พิพิธภัณฑ์อีสาน

- ชื่อพิพิธภัณฑ์ หอวัฒนธรรมนิทัศน์
- ที่ตั้ง อาคารศาลากลางหลังเก่า ชั้น 1 อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ
- คณะผู้ดำเนินการ ดูแลโดยสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดชัยภูมิ และกลุ่มงานส่งเสริมและปฏิบัติงาน ศิลปะและวัฒนธรรม เป็นผู้รับผิดชอบโดยตรงในการให้บริการ
- ประวัติความเป็นมา หอวัฒนธรรมนิทัศน์ ได้เริ่มดำเนินการจัดตั้งเมื่อ พ.ศ. 2546 โดยผู้ว่าราชการจังหวัดชัยภูมิในขณะนั้น เป็นผู้สนับสนุนให้มีการจัดสร้างขึ้นเพื่อเป็นแหล่งให้ความรู้และบริการสารสนเทศทางวัฒนธรรมของจังหวัดชัยภูมิ มีผู้ประสานงานหลักคือ นางทัศนีย์ บุญปัด อดีตผู้อำนวยการ โรงเรียนสตรีชัยภูมิ และดำรงตำแหน่งรองประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัดชัยภูมิ

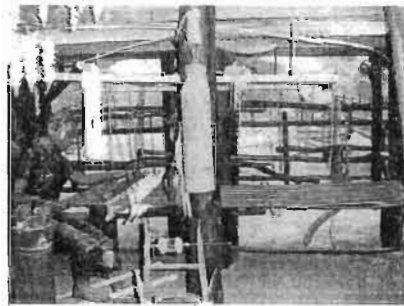
- บทบาททั่วไป หอวัฒนธรรมนิทัศน์จังหวัดชัยภูมิ เป็นห้องจัดแสดงเรื่องราวต่างๆ ของจังหวัดชัยภูมิ ซึ่งการจัดแสดงมีรายละเอียดดังนี้

1. จัดแสดงเรื่องราววิถีชีวิตของบรรพบุรุษ จัดแสดงโดยหุ่นจำลองบ้านอีสานที่ภายในจัดแสดงและจัดวางสิ่งของเครื่องมือเครื่องใช้ และมีหุ่น(คน)จำลองการประกอบอาหารในครัว
2. จัดแสดงเรื่องมรดกทางวัฒนธรรมไทยชัยภูมิ จัดแสดงโดยจำลองวิถีการดำรงชีวิตของชาวชัยภูมิ ได้แก่ การทอผ้า และการจักสานเครื่องมือเครื่องใช้จากไม้ไผ่

3. ศูนย์สืบค้นข้อมูลสารสนเทศทางวัฒนธรรมจังหวัดชัยภูมิ
4. จัดแสดงเรื่องแหล่งท่องเที่ยวทางด้านประวัติศาสตร์และ โบราณคดีของจังหวัดชัยภูมิอันได้แก่ เรื่องราวของพระใหญ่ ไบเสมา จัดแสดงโดยหุ่นจำลองสถานที่ค้นพบพระใหญ่ไบเสมา เป็นพระพุทธรูปใหญ่สมัยทวารวดี
5. จัดแสดงเรื่องแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในจังหวัดชัยภูมิ โดยหุ่นจำลองสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติ

- บทบาทเฉพาะพันธกิจ

วิชาช่างพื้นบ้าน จัดแสดงเรื่องมรดกทางวัฒนธรรมไทยชัยภูมิ จัดแสดงโดยจำลองวิถีดำเนินชีวิตของชาวชัยภูมิ ได้แก่ การทอผ้า และการจักสานเครื่องมือเครื่องใช้จากไม้และไม้ไผ่

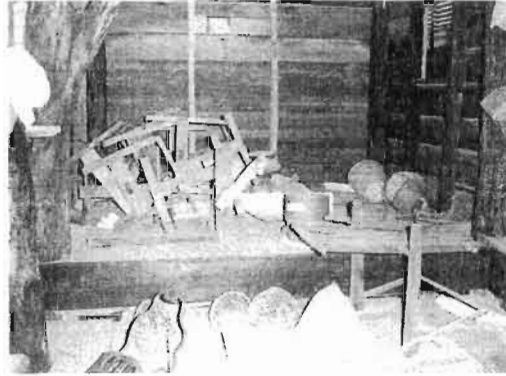
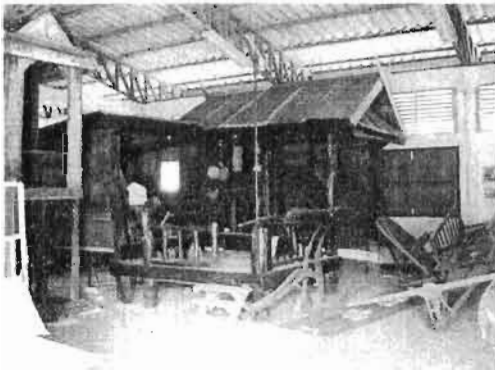

- ช่วงเวลาการสำรวจและการบันทึกข้อมูล มิถุนายน 2549

หมายเหตุ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดชัยภูมิมีความต้องการให้หอวัฒนธรรมนิทัศน์จังหวัดชัยภูมิเป็นแหล่งเรียนรู้และรวบรวมข้อมูลสารสนเทศทางด้านวัฒนธรรมจังหวัดชัยภูมิให้ประชาชนและนักท่องเที่ยว ได้ศึกษา ทราบถึงประวัติความเป็นมาและความสำคัญของสถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ทางธรรมชาติของจังหวัดชัยภูมิ

- ชื่อพิพิธภัณฑฯ ศูนย์วัฒนธรรมอำเภอคอนสวรรค์
- ที่ตั้ง ศูนย์วัฒนธรรมอำเภอคอนสวรรค์ โรงเรียนคอนสวรรค์ อำเภอคอนสวรรค์ จังหวัดชัยภูมิ
- คณะผู้ดำเนินการ ผู้ที่ทำหน้าที่ในการรับผิดชอบหลักคือ อาจารย์ทัศนีย์ สุตสมบูรณ์ หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา และอาจารย์ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปศึกษา อีก 2 ท่าน

- ประวัติความเป็นมา ศูนย์วัฒนธรรมอำเภอคอนสวรรค์ โรงเรียนคอนสวรรค์ ได้รับการจัดตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2524-2525 ตั้งอยู่ที่อาคาร โรงฝึกงานกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ เดิมตั้งอยู่อาคารศูนย์วัฒนธรรมประจำอำเภอคอนสวรรค์หลังเดิม แต่เนื่องจากโรงเรียนได้เข้าร่วมในโครงการโรงเรียนในฝัน ได้ปรับเปลี่ยนอาคารศูนย์วัฒนธรรมเป็นห้องศึกษาเรียนรู้ห้องดนตรีและคาราโอเกะ จึงย้ายศูนย์เข้ามาอยู่ในอาคาร โรงฝึกงานศิลปะ

- บทบาททั่วไป การจัดแสดงและวัตถุสิ่งของที่รวบรวมได้แก่

1. แสดงบ้านจำลองวิถีชีวิตและการเป็นอยู่การจัดวางเครื่องใช้ภายในบ้าน
2. จัดเก็บเครื่องใช้ในการดำรงชีวิตต่างๆ เช่น เครื่องใช้ในครัวเรือน เครื่องมือจับปลา

ประเภทต่างๆ ภาชนะต่างๆ เครื่องมือทอผ้า

3. วัตถุโบราณที่ค้นพบในเขตอำเภอคอนสวรรค์ โดยการบริจาคของผู้ปกครองและนักเรียนได้แก่ ภาชนะเครื่องเคลือบแบบต่างๆ

4. เก็บคัมภีร์โบราณ

- บทบาทเฉพาะพันธกิจ

วิชาช่างพื้นบ้าน จัดแสดงอุปกรณ์การทอผ้า และเครื่องใช้ที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน ซึ่งทำจากไม้และโลหะ

- ช่วงเวลาการสำรวจและการบันทึกข้อมูล มิถุนายน 2549

หมายเหตุ เป้าหมายการดำเนินงานคือเพื่อจัดตั้งเป็นศูนย์วัฒนธรรมอำเภอคอนสวรรค์ เป็นศูนย์กลางในการเป็นแหล่งเรียนรู้เรื่องราวด้านศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นของอำเภอคอนสวรรค์ รวมทั้งการสืบสานประเพณีสำคัญของอำเภอคอนสวรรค์ที่จัดในทุกปีคือ ประเพณีการสืบตำนานนครกาหลง ที่มีการจัดแสดงแสงเสียงประกอบการบรรยาย เป็นประเพณีของอำเภอที่ได้เริ่มจัดขึ้นมาเมื่อไม่นาน

- สำนักวิทยบริการมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

- ประเภทของข้อมูล : ผ้าและผลิตภัณฑ์จากผ้า
- เวลาที่รวบรวม : -
- ผู้รวบรวม : บัณฑิต
- สถานที่รวบรวม : -
- รูปแบบการบันทึก : กฤตภาคอีสาน
- ชื่อเรื่องที่รวบรวม : เที้ยวเมือง "พระยาแล" บ้านนักสูญเสียดฟ้า
- สารสำคัญเนื้อเรื่องโดยย่อ

ชัยภูมิเป็นเมืองที่เกิดขึ้นในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช โดยมีฐานะเป็นเมืองขึ้นของเมืองนครราชสีมาคู่กับเมืองบุรีรัมย์ ในปัจจุบันชัยภูมิเป็นจังหวัดที่นำทองเที่ยวอีกจังหวัดของภาคอีสาน ผลิตภัณฑ์ที่มีชื่อเสียงของจังหวัดชัยภูมิคือ ผ้าไหม ผ้าฝ้าย มัดหมี่ หมอนจิด ผ้าจิด และสินค้าพื้นเมืองที่ทำจากผ้าทอมือ เป็นต้น ชัยภูมิอยู่ห่างจากกรุงเทพฯ ประมาณ 342 กม. การเดินทางไปได้ทั้งทางรถยนต์ รถไฟ และเครื่องบิน สถานที่ท่องเที่ยวของจังหวัดชัยภูมิทั้งที่เป็นโบราณสถานและธรรมชาติ เช่น อนุสาวรีย์พระยาภักดีชุมพล(แล) ศาลเจ้าพ่อพระยาแล อุทยานแห่งชาติตาดโตน น้ำตกตาดโตน ปรากฏการณ์พระธาตุสามหมื่น ป่าหินงาม เป็นต้น

- เว็บไซต์ไทยคำบดคอกอม

ชื่อสินค้า	รายละเอียดสินค้า	จังหวัด	สถานที่ติดต่อ
ผ้าจิดลายขอควา	-	ชัยภูมิ	กลุ่มสตรีทอผ้าจิดบ้านโนนเสลา เลขที่ 12/1 ม.11 ต.หนองตุม อ.ภูเขียว จ.ชัยภูมิ
ผ้าไหมมัดหมี่3ตะกรอ หางกระรอก ลายกระเบื้องน้อย	-	ชัยภูมิ	กลุ่มแม่บ้านเกษตรบ้านหลุบโพธิ์เพชร เลขที่31/1 ม.17 ต.ตลาดแก้ง อ.บ้านเขว้า จ.ชัยภูมิ

ชื่อสินค้า	รายละเอียดสินค้า	จังหวัด	สถานที่ติดต่อ
ผ้าไหมมัดหมี่ลาย สายการบิน	-	ชัยภูมิ	กลุ่มสตรีสหกรณ์บ้านด่อน เลขที่4 ม.6 ต.บ้านเขว้า อ.บ้านเขว้า จ.ชัยภูมิ
ผ้าไหมมัดหมี่ลาย เข็มขัดโบราณ	-	ชัยภูมิ	กลุ่มสตรีสหกรณ์ทอผ้าไหม บ้านเขว้าบูรพาชัย เลขที่111 ม.14 ต.บ้านเขว้า อ.บ้านเขว้า จ.ชัยภูมิ
ผ้าไหมลาย ลูกแก้ว	-	ชัยภูมิ	กลุ่มทอผ้าไหมบ้านหนองหอย ม.4 ต.กุดชุมแสง อ.หนองบัว แดง จ.ชัยภูมิ
ผ้าไหมพื้นเรียบสี ธรรมชาติ	-	ชัยภูมิ	เครือข่ายกลุ่มอาชีพตำบลบ้าน โสก เลขที่50 ม.11 ต.บ้านโสก อ.คอนสวรรค์ จ.ชัยภูมิ
ผ้ามัดหมี่ไทเร	-	ชัยภูมิ	กลุ่มสตรีสหกรณ์โคก เลขที่29 ม.6 ต.บ้านโสก อ.คอนสวรรค์ จ.ชัยภูมิ
ผ้าซิดลายรีอก นกยูง	-	ชัยภูมิ	กลุ่มทอผ้าซิดบ้านโนนทัน เลขที่ 452/1 ม.5 ต.หนองตอม อ.ภูเขียว จ.ชัยภูมิ
ผ้าไหมมัดหมี่ลาย ห่อปราสาท	-	ชัยภูมิ	ศูนย์ผลิตภัณฑ์โค-ออฟบ้าน เขว้า เลขที่760-1 ม.1 ต.บ้าน เขว้า อ.บ้านเขว้า จ.ชัยภูมิ

ชื่อสินค้า	รายละเอียดสินค้า	จังหวัด	สถานที่ติดต่อ
ผ้าไหมมัดหมี่ลาย หอน้อย	-	ชัยภูมิ	กลุ่มสตรีสหกรณ์บ้านเขว้า วัฒนา2 เลขที่16/1 ม.1ค.บ้าน เขว้า อ.บ้านเขว้า จ.ชัยภูมิ
ผ้าไหมมัดหมี่ลาย ก้ามปูสลักแดงแห	-	ชัยภูมิ	แม่บ้านอุตสาหกรรมผ้าไหม บาติกบ้านเขว้า เลขที่248/3 ม.12 ค.บ้านเขว้า อ.บ้านเขว้า จ.ชัยภูมิ
ผ้าไหมมัดหมี่2 ตะกรอลายขอ แย้มสอดหาง กระรอก	-	ชัยภูมิ	กลุ่มสตรีสหกรณ์บ้านท่าจั่น เลขที่64 ม.4 ค.ตลาดแร้ง อ.บ้านเขว้า จ.ชัยภูมิ
ผ้าไหมมัดหมี่ลาย หน้าหมอน	-	ชัยภูมิ	กลุ่มรวบรวมและจำหน่ายผ้า ไหม เลขที่52 ม.73 ค.บ้านเขว้า อ.บ้านเขว้า จ.ชัยภูมิ
ผ้าไหมมัดหมี่ ลายลูกน้ำ	-	ชัยภูมิ	กลุ่มทอผ้าไหมมัดหมี่หมู่ที่สอง เลขที่595 ม.2 ค.บ้านเขว้า อ.บ้านเขว้า จ.ชัยภูมิ
ผ้าไหมมัดหมี่ลาย ขอซ้อน	-	ชัยภูมิ	กลุ่มสตรีสหกรณ์บ้านเขว้าพลัง ใหม่ เลขที่99 ม.14 ค.บ้านเขว้า อ.บ้านเขว้า จ. ชัยภูมิ
ผ้าไหมปักลาย นกยูง	-	ชัยภูมิ	กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้าน บูรพา เลขที่378 ม.14 ค.บ้าน เขว้า อ.บ้านเขว้า จ.ชัยภูมิ
ผ้ามัดหมี่2ตะกรอ ลายสนับ	-	ชัยภูมิ	กลุ่มทอผ้าไหมคุ่มบ้านใหม่ เลขที่697 ม.1 ค.บ้านเขว้า อ.บ้านเขว้า จ.ชัยภูมิ

ชื่อสินค้า	รายละเอียดสินค้า	จังหวัด	สถานที่ติดต่อ
ผลิตภัณฑ์โบราณ	-	ชัยภูมิ	กลุ่มอาชีพอุตสาหกรรม พื้นบ้าน เลขที่41 ม.17 ต.บ้าน เพชร อ.บ้านหันจ.ชัยภูมิ จ.ชัยภูมิ
ผ้าไหมมัดหมี่ลาย คิ้วน้อย	-	ชัยภูมิ	กลุ่มแม่บ้านเกษตรทอผ้าไหม โนนแดงพัฒนา เลขที่62/2 ม.2 ต.โนนแดง อ.บ้านเขว้า จ.ชัยภูมิ
ผ้าไหมประยุกต์ สอดโบว์ลาย ชั้นบันได	-	ชัยภูมิ	กลุ่มทอผ้าไหมอำเภอบ้านเขว้า เลขที่629 ม.1 ต.บ้านเขว้า อ.บ้านเขว้า จ.ชัยภูมิ
ผ้าไหมมัดหมี่ลาย ขอเงินน้อยสี ธรรมชาติ	-	ชัยภูมิ	กลุ่มสตรีสหกรณ์ทอผ้าไหมสี ธรรมชาติบ้านเขว้า ต.บ้านเขว้า อ.บ้านเขว้า จ.ชัยภูมิ
ผ้าไหมมัดหมี่ลาย ปลาตะเพียน	-	ชัยภูมิ	นางสายฝน ทองกลาง เลขที่212 ม.2 ต.บ้านเขว้า อ.บ้านเขว้า จ.ชัยภูมิ
ผ้าไหมมัดหมี่ลาย ขอกระจาย	-	ชัยภูมิ	นางป้อง ภูมิสถาน เลขที่223 ม.2 ต.บ้านเขว้า อ.บ้านเขว้า จ.ชัยภูมิ
ผ้าไหมมัดหมี่ลาย โคมไฟ	-	ชัยภูมิ	นางสุนิสารณ์ ทนคิ้ว เลขที่334 ม.1 ต.บ้านเขว้า อ.บ้านเขว้า จ.ชัยภูมิ
ผ้าไหมมัดหมี่ลาย หมี่ฟองน้ำ	-	ชัยภูมิ	นางประภาพร ปราบคะเชนทร์ เลขที่789 ม.2 ต.บ้านเขว้า อ.บ้านเขว้า จ.ชัยภูมิ
ผ้าไหมมัดหมี่ แทรกลายเขียน ด้วยพู่กัน	-	ชัยภูมิ	ศูนย์หัตถกรรมพื้นบ้านเมืองชัย ภูมิไหมเงิน เลขที่227 ม.1 ต.ในเมือง อ.เมือง จ.ชัยภูมิ

จังหวัดนครพนม

- พิพิธภัณฑ์อีสาน

- ชื่อพิพิธภัณฑ์ ศูนย์วัฒนธรรมผู้ไทย – เรณูนคร
- ที่ตั้ง โรงเรียนเรณูนครวิทยานุกูล อำเภอเรณูนคร จังหวัดนครพนม
- คณะผู้ดำเนินการ อาจารย์อุชนี อบรมชอบ เป็นผู้จัดทำโครงการ คณะครูโรงเรียนเรณูนครวิทยานุกูล
- ประวัติความเป็นมา บ้านผู้ไทย ได้จำลองแบบการก่อสร้างมาจากลักษณะของบ้านชาวผู้ไทยเรณูนครในสมัยโบราณ เริ่มการก่อสร้างเมื่อวันที่ 23 มีนาคม พ.ศ. 2535 ได้ดำเนินการพร้อมคณะกรรมการจัดหาทุนก่อสร้างจนแล้วเสร็จดังนี้ ครั้งแรก 80,000 บาทและครั้งที่ 2 123,000 บาท โดยไม่ได้ใช้งบประมาณของทางราชการและได้มีผู้บริจาคสมทบในการก่อสร้างเพิ่มเติมเรื่อยๆ โดยการติดต่อประสานงานของ นายสุพจน์ อบรมชอบ และนางอุชนี อบรมชอบ และการดำเนินการของคณะกรรมการศูนย์วัฒนธรรมอำเภอเรณูนคร โรงเรียนเรณูนครวิทยานุกูล การก่อสร้างได้เสร็จในสมัยนายเพียร สุวรรณไตรย์ ลักษณะของบ้าน เป็นไม้ได้ดูสูง หลังคาทรงจั่วมุงด้วยกระเบื้อง ผนังไม้เนื้อแข็ง ใต้ถุนเตคอนกรีต ภายในเป็นห้องโถง ใช้จัดตกแต่งเป็นพิพิธภัณฑ์ พื้นบ้านรวบรวมวัตถุสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆของชาวผู้ไทยตั้งแต่โบราณ เพื่อให้นักเรียนและผู้สนใจได้ศึกษาเรียนรู้

บทบาททั่วไป การจัดเก็บสิ่งของแบ่งเป็นหมวดหมู่ ดังนี้

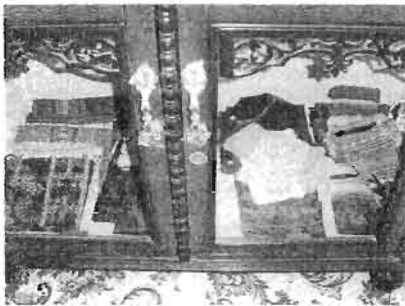
1. หนังสือ ได้แก่ หนังสือโบราณต่างๆ
2. อาวุธโบราณ ได้แก่ ดาบโบราณ มีดสั้นด้ามทำด้วยงาช้าง
3. คนตรีพื้นบ้าน ได้แก่ โปงลาง พิณ แคน โหวด พังฮาด ซ้อง กลองหาง
4. ผ้า ได้แก่ ผ้าไหมเงิน ไหมมัดหมี่ ชิ้นเขิน เสื้อพระราชทานจากรัชการที่ 5 ของกำนันในสมัยนั้น ชุดฟ้อนพื้นเมือง

5.เครื่องใช้ในครัวเรือน ได้แก่ สลึงใส่เสื้อผ้า ตะเกียงประเภทต่างๆ เครื่องอัดกลีบเสื้อผ้าสมัย ร.5 เตาไฟถ่าน

เครื่องปั้นดินเผา ได้แก่ หม้อดิน ไหเคลือบโบราณ หีบเหล็ก หีบไม้ น้ำอ้อย ไหบ้านเชียง หม้อทองเหลือง คณโชน้ำ น้ำเต้าดิน

6.เครื่องใช้ที่มีค่าและเครื่องประดับ ได้แก่ โถเบญจรงค์ กำไลข้อมือ แอบเงิน(ดล็บเงิน) กระบอกปูนเงิน คຸ້มหู เข็มขัดเงิน เงินโบราณ ซองพลู พานขันเงิน พานทองเหลือง

7.อุปกรณ์จักสาน – อุปกรณ์ไม้ ได้แก่ กระพ้อมใส่ข้าว กระบุง กระต๋ับข้าว ก่องข้าว มวนึ่งข้าว กระสวยทอผ้า กระโตกไม้

- บทบาทเฉพาะพันธกิจ

วิชาช่างพื้นบ้าน มีการจัดแสดงอุปกรณ์จักสานและอุปกรณ์การทอผ้าของคนในชุมชน ได้แก่ กระพ้อมใส่ข้าว กระบุง กระต๋ับข้าว ก่องข้าว มวนึ่งข้าว กระสวยทอผ้า กระโตกไม้ นอกจากนี้ยังมีเครื่องประดับ ได้แก่ กำไลข้อมือ เงิน คຸ້มหู เข็มขัดเงิน

- ช่วงเวลาการสำรวจและการบันทึกข้อมูล มิถุนายน 2549

หมายเหตุ ศูนย์วัฒนธรรมผู้ไทยเรณูนครนั้นต้องการที่จะนำเสนอองค์ความรู้ที่เกี่ยวกับวิถีชีวิตของชาวผู้ไทยซึ่งเป็นกลุ่มชนพื้นเมืองในท้องถิ่นที่อาศัยอยู่ในแถบอำเภอเรณูนครเป็นส่วนใหญ่ ทำให้ผู้ที่เข้ามาเยี่ยมชมนั้นได้รับรู้ถึงการดำรงชีวิตและเอกลักษณ์เฉพาะของชาวผู้ไทยในอำเภอเรณูนคร นอกจากนี้ชาวผู้ไทยยุคใหม่ยังได้มีส่วนร่วมในการที่จะสืบทอดวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของ

ชาวผู้ไทยต่อไป ด้วยการนำองค์ความรู้ที่จัดแสดงอยู่ภายในบ้านผู้ไทย โดยศูนย์วัฒนธรรมผู้ไทย เรณูนคร ไปเผยแพร่ให้กับเยาวชนรุ่นต่อไป เพื่อเป็นการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นอันเป็นเอกลักษณ์ของชาวผู้ไทยอีกด้วย

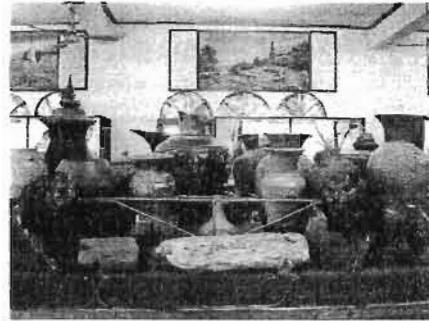
ศูนย์วัฒนธรรมอำเภอเรณูนคร โรงเรียนเรณูนครวิทยานุกูล เป็นแหล่งข้อมูลแหล่งสืบค้น แหล่งศึกษาค้นคว้าของบุคคลทั่วไป จัดเก็บรวบรวมข้อมูล สิ่งของ เครื่องใช้ในวิถีชีวิตของชาวผู้ไทย จัดกิจกรรมชุมนุมอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย เปิดให้นักเรียนมาศึกษาค้นคว้า

- **ชื่อพิพิธภัณฑ์** ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมรัตนโมลีศรีโคตบูร
- **ที่ตั้ง** วัดพระธาตุพนม อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม
- **คณะผู้ดำเนินการ** วัดพระธาตุพนมวรมหาวิหาร และเทศบาลตำบลธาตุพนม อยู่ในความรับผิดชอบของ เจ้าอาวาสวัดพระธาตุพนมวรมหาวิหาร
- **ประวัติความเป็นมา** อาคารศูนย์ศิลปวัฒนธรรมรัตนโมลีศรีโคตบูร เมื่อก่อนเป็นกุฏิของเจ้าอาวาสวัดพระธาตุพนมองค์ปัจจุบัน คือ พระธรรมราชานุวัตร (แก้ว อุทุมมาลา) สร้างเมื่อ พ.ศ.2495 ใช้กุฏิ สามหลังมาดัดแปลงให้เป็นอาคารหลังเดียวกัน

พ.ศ. 2527 ได้ดัดแปลงให้เป็นอาคารศูนย์ศิลปวัฒนธรรม โดยบูรณะใหม่ในที่เดิม ภายในจัดแสดงวัตถุกว่า 4,000 รายการ รวมทั้งยอดพระธาตุองค์เดิมก่อนที่จะพังทลายลงมา ที่มีคุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดี ส่วนใหญ่เป็นวัตถุที่ได้มาจากตัวองค์พระธาตุเมื่อครั้งที่พังทลายลงมา และมาจากการบริจาคของผู้ที่ต้องการสนับสนุนพิพิธภัณฑ์และพระธาตุพนม

- **บทบาททั่วไป** ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมรัตนโมลีศรีโคตบูร เป็นแหล่งสืบค้นและ แหล่งศึกษาค้นคว้าของบุคคลทั่วไป จัดเก็บรวบรวมข้อมูล สิ่งของที่เป็นพุทธบูชาเมื่อแรกสร้างพระธาตุและเมื่อครั้งบูรณะองค์พระธาตุ การจัดเก็บสิ่งของแบ่งเป็นหมวดหมู่ ดังนี้

1. หนังสือตำราทั้งเก่าและใหม่ ไบลาน พระไตรปิฎก
2. รวบรวมพระพุทธรูปในยุคสมัยต่างๆ
3. กล้องและฆ้องโบราณ ที่เค้นที่สุดเป็นกลองมโหระทึก
4. มีดและดาบ อาวุธโบราณ
5. เครื่องประดับโบราณ เช่น กำไล สร้อยคอ เป็นต้น
6. เครื่องใช้ หม้อ ไห ขัน โบราณต่างๆ
7. เครื่องอัฐบริวารของสงฆ์
8. เขาสัตว์แกะสลัก

- บทบาทเฉพาะพันธกิจ

วิชาช่างพื้นบ้าน มีการจัดแสดงรวบรวมพระพุทธรูปในยุคสมัยต่างๆ ซึ่งเป็นฝีมือของช่างในสมัยต่างๆ เครื่องประดับโบราณ เช่น กำไล สร้อยคอ เป็นต้น และเขาสัตว์แกะสลัก

- ช่วงเวลาการสำรวจและการบันทึกข้อมูล มิถุนายน 2549

หมายเหตุ เนื่องจากวัดพระธาตุพนมวรรมหาวิหาร เป็นสถานที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุส่วนพระอุรังคธาตุ (กระดูกส่วนหน้าอก) ขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งเป็นที่เคารพสักการะของพุทธศาสนิกชนทั่วไป ครั้นเมื่อพระธาตุพนมพังทลายลงมาเมื่อปี พ.ศ. 2518 มีการค้นพบวัตถุมงคลต่างๆ ที่ชาวบ้านในอดีตถวายเป็นพุทธบูชาเมื่อครั้งสร้างพระธาตุพนม ทำให้ชาวบ้านในบริเวณนั้นและบริเวณใกล้เคียง ให้ความสนใจที่จะเข้ามาชมวัตถุมงคลต่างๆ ที่อยู่ภายในองค์พระธาตุพนมอย่างต่อเนื่อง จนกระทั่งในปัจจุบันที่มีการจัดแสดงอย่างถาวรในอาคาร เพื่อให้ผู้ที่สนใจได้เข้ามาเยี่ยมชมวัตถุโบราณที่ได้มาจากแรงศรัทธาต่อพุทธศาสนาเมื่อครั้งอดีต

- สำนักวิทยบริการมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

-ประเภทของข้อมูล : ผ้าและผลิตภัณฑ์จากผ้า

-เวลาที่รวบรวม : 2544

-ผู้รวบรวม : บริสุทธิ์ กาสินพิลา

-สถานที่รวบรวม :-

รูปแบบการบันทึก : ทัศนภาคอีสาน

- ชื่อเรื่องที่รวบรวม : 1 หมูบ้าน 2 ผลิตภัณฑ์ แคน-ผ้าไหม บ้านท่าเรือ นาหว้า นครพนม ที่สุดของอีสาน

-สาระสำคัญเนื้อเรื่องโดยย่อ

บ้านท่าเรือ อ.นาหว้า จ.นครพนม เป็นแหล่งผลิตแคนและผ้าไหม ที่มีคุณภาพดีและมีชื่อเสียง ปัจจุบันชาวบ้านส่วนใหญ่มีอาชีพ ทำแคนและผลิตเครื่องดนตรีอื่น ๆ เช่น โหวด พิณ รวมทั้งของที่ระลึก เช่น แคนขนาดเล็ก โหวดเล็ก พวงกุญแจ ส่วนผ้าไหมกลุ่มแม่บ้าน เกษตรกรบ้านท่าเรือ ได้มีการพัฒนาปรับปรุงคุณภาพ และออกแบบสีสัน ลวดลายต่าง ๆ ตลอดจนวิธีการทอให้ได้ผ้าไหมที่มีคุณภาพดี จนได้รับรางวัลจากการประกวดผ้าไหมหลายประเภท จากการประกวดทุกระดับ โดยเฉพาะจากการประกวดผ้าไหมที่พระตำหนักภูพานราชนิเวศน์จุดเด่น ของผ้าไหมบ้านท่าเรือคือเทคนิคในการฟอกย้อมสีไหมดีมาก สีไม่ตกไม่ค้างสามารถให้สีอ่อนหรือแก่ได้ตามความต้องการของผู้ซื้อ ผ้าที่ทอมีเนื้อแน่นและไม่แข็งกระด้าง

- เว็บไซต์ไทยตำบลคอกอม

ชื่อสินค้า	รายละเอียดสินค้า	จังหวัด	สถานที่ติดต่อ
กล่องใส่ผ้าไหม	ทำจากไม้ใผ่อย่างดี	นครพนม	ต.นาคูใหญ่ อ.นาหว้า จ.นครพนม
พิณ โปรง	-	นครพนม	ต.ท่าเรือ อ.นาหว้า จ.นครพนม
พวงกุญแจ โหวด-แคน	-	นครพนม	ต.ท่าเรือ อ.นาหว้า จ.นครพนม
แคน 8 ลี้นกู่ทอง	-	นครพนม	ต.ท่าเรือ อ.นาหว้า จ.นครพนม
ปี่นก	-	นครพนม	ต.ท่าเรือ อ.นาหว้า จ.นครพนม
โปงลาง	-	นครพนม	ต.ท่าเรือ อ.นาหว้า จ.นครพนม
ชุดพื้นเมืองเรณูนคร	-	นครพนม	ต.โพนทอง อ.เรณูนคร จ.นครพนม
ผ้าไหมยกมุก	-	นครพนม	ต.ท่าเรือ อ.นาหว้า จ.นครพนม

ชื่อดินค้า	รายละเอียดสินค้า	จังหวัด	สถานที่ติดต่อ
เสื้อซาฟารี	-	นครพนม	ต.นางัว อ.นาหว้า จ.นครพนม
กระจาดจักสาน	สานจากไม้ไผ่ ประณีต สวยงาม ทนทาน	นครพนม	กลุ่มจักสาน180 ม.3 บ้านกุดข้าวปุ้น ต.ขามเฒ่า อ.เมือง จ.นครพนม 48000
กระติบข้าว	ทำจากไม้ไผ่	นครพนม	กลุ่มจักสานกระติบข้าว 43/1 ม.6 บ้านคำเตย ต.คำเตย อ.เมือง จ.นครพนม 48000 ติดต่อ: นายคำมอญ นวลป้อม โทร.042-513916 cdnakonphanom@hotmail.com
กระติบข้าวรูป ไข่	ใช้ในงาน APEC	นครพนม	กลุ่มสตรีบ้านนาคุณใหญ่ 82 ม.2 บ้านนาคุณใหญ่ อ.นาหว้า จ.นครพนม 48180 ติดต่อ: นายทองมาน ตะละดี โทร.09-6837010
กระติบข้าวรูป หัวใจ	ใช้ในงาน APEC	นครพนม	กลุ่มสตรีบ้านนาคุณใหญ่ 82 ม.2 บ้านนาคุณใหญ่ อ.นาหว้า จ.นครพนม 48180 ติดต่อ: นายทองมาน ตะละดี โทร.09-6837010
กระเป๋าผ้าฝ้าย กระเป๋าหურด	-	นครพนม	กลุ่มแม่บ้านเกษตรหนองผักปลัง ใหม่ เลขที่143 ม.9 ต.นาหว้า อ. โพนสวรรค์ จ.นครพนม 48190 ติดต่อ: นางรันดร เกลินด้ายซ้าย โทร.06-2324622
ผ้าไหมมัดหมี่ ลายสัปประรด	-	นครพนม	กลุ่มทอผ้าบ้านโนนสะอาด เลขที่107/1 ม.12 ต.นางัว อ.นาหว้า จ.นครพนม

ชื่อสินค้า	รายละเอียดสินค้า	จังหวัด	สถานที่ติดต่อ
งานถักประยุกต์	-	นครพนม	กลุ่มงานถักประยุกต์ เลขที่97 ม.5 ต.ธาตุพนมเหนือ อ.ธาตุพนม จ.นครพนม
เครื่องเงิน- เครื่อง ทองรูปพรรณ	-	นครพนม	ศูนย์ฝึกอาชีพช่างเงินช่างทอง เลขที่104 ม.12 ต.หนองฮี อ.ปลาปาก จ.นครพนม
ผ้าชัลลายไทย	เครื่องใช้จักสาน	นครพนม	เลขที่180 ม.3 ต.ขามเฒ่า อ.เมือง จ.นครพนม
เครื่องประดับ หิน	-	นครพนม	กลุ่มเครื่องประดับหิน เลขที่97 ม.5ต.ธาตุพนมเหนือ อ.ธาตุพนม จ.นครพนม
เสื้อไหมสอดคั่น ทอง	-	นครพนม	กลุ่มแปรรูปผ้า เลขที่136 ม.5 ต. นาราชควาย อ.เมือง จ.นครพนม
ผ้ามัดหมี่ลายนก นางแอ่นเลี้ยงลูก	-	นครพนม	กลุ่มทอผ้าฝ้ายมัดหมี่ เลขที่107-1ม.12 ต.นาหว้า อ.นาหว้า จ.นครพนม
ผ้าลายมุก	-	นครพนม	นางสมหมาย คุณาธนกร เลขที่ 96 ม.5 ต.ยอดชาติ กิ่งอำเภอวังยาง จ.นครพนม
ผ้าฝ้ายลายมุก	-	นครพนม	นางมาลัยพร แสนสุภา เลขที่ 57 ม.7 ต.สีชมพู อ.นาแก จ.นครพนม
ชิ้นค้นผ้าไหม	-	นครพนม	นางสุชาฎา โสภา เลขที่49/2 ม.1 ต.ไผ่ล้อม อ.บ้านแพง จ.นครพนม
ผ้าฝ้ายเก็บ สอดขิดผสมน้ำ ไหล	-	นครพนม	นางทัศนีย์ ป็องคู่ ม.3 ต.บ้านเสียว อ.นาหว้า จ.นครพนม

ชื่อสินค้า	รายละเอียดสินค้า	จังหวัด	สถานที่ติดต่อ
กระเป๋าดอก พิบูล	-	นครพนม	ม.5 ต.เหล่าพัฒนา อ.นาหว้า จ.นครพนม
หมอนกก	-	นครพนม	ม.5 ต.เหล่าพัฒนา อ.นาหว้า จ.นครพนม
หม้อเคลือบปั้น ดินเผา	-	นครพนม	นางพุด ไหลอูดี เลขที่50/1 ม.1 ต.นาคุณใหญ่ อ.นาหว้า จ.นครพนม
หมอนปักทอง	-	นครพนม	นายสนาม วงศรีชู เลขที่79 ม.5 ต.นาจัว อ.นาหว้า จ.นครพนม
เสื่อผือ	-	นครพนม	นางคำ สารทอง เลขที่ 29 ม.9 ต.คอนเตย อ.นาทม จ.นครพนม

จังหวัดนครราชสีมา

- เว็บไซต์ไทยตำบลดอทคอม

ชื่อสินค้า	รายละเอียดสินค้า	จังหวัด	สถานที่ติดต่อ
ผ้าไหมพื้นเรียบ	-		ต.สามเมือง กิ่งอำเภอสีดา จ.นครราชสีมา
ผ้าไหมมัดหมี่ ซื้อคิมมะดู	-	นครราชสีมา	ต.หนองหว้า กิ่งอำเภอบัวลาย จ.นครราชสีมา
หมวกจากบ้าน ศรนารายณ์	ใช้เป็นสินค้าในงาน APEC	นครราชสีมา	ต.บ้านเก่า อ.ด่านขุนทด จ.นครราชสีมา
ผ้ามัดข้อมบาติก	-	นครราชสีมา	ต.กระเบื้องนอก กิ่งอำเภอเมือง ยาง จ.นครราชสีมา
ดอกไม้ประดิษฐ์ จากดิน	-	นครราชสีมา	กลุ่มออร์คิด แชนด์ แมค เลขที่367 ม.6 ต.จอหอ อ.เมือง จ.นครราชสีมา

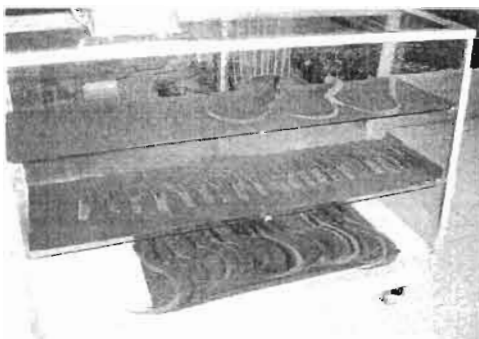
ชื่อกินค้า	รายละเอียดสินค้า	จังหวัด	สถานที่ติดต่อ
ผ้าฝ้ายลายน้ำฝน	-	นครราชสีมา	นางวัลภา จันทร์สว่าง เลขที่ 116 ม.15 ต.ประสุข อ.ชุมพวง จ.นครราชสีมา
ดอกไม้ประดิษฐ์ จากเชียงใหม่	-	นครราชสีมา	กลุ่มศิลปะประดิษฐ์จากเชียงใหม่ เลขที่ 21 ม.11 ต.บัวลาย กิ่งอำเภอบัวลาย จ.นครราชสีมา
ผ้าลายช่อทิพย์ยก ดอก, ฝ้ายวนยก ดอก	-	นครราชสีมา	กลุ่มทอผ้าบ้านโนนกลุ่ม เลขที่ 38 ม.2 ต.มิตรภาพ อ.สีคิ้ว จ.นครราชสีมา
ผ้าทอโยกกล้วย	-	นครราชสีมา	กลุ่มยูวเกษตร โรงเรียนหนอง ขามพิทยาคม ม.5 ต.หนองขาม อ.จักราช จ.นครราชสีมา
ผ้าหางกระรอก ผ้ามัดย้อม ผ้า ไหมสีเส้น	-	นครราชสีมา	กลุ่มหัตถกรรมผ้าไหมบ้านคู เลขที่ 29 ม.6 ต.เมื่อปัก อ.ปัก ธงชัย จ.นครราชสีมา
ฝ้ายกดอกสายรุ้ง ฝ้ายวนลาย ประยุกต์	-	นครราชสีมา	กลุ่มทอผ้าบ้านหนองกกหมู่ 1-2 เลขที่ 28 ม.1 ต.หนองบัวน้อย อ.สีคิ้ว จ.นครราชสีมา
ฝ้ายวนยกดอกสี่ ตะกรอ	-	นครราชสีมา	กลุ่มทอผ้าบ้านหนองกกวังม่วง เลขที่ 118 ม.3 ต.หนองบัวน้อย อ.สีคิ้ว จ.นครราชสีมา
เสื่อรองงาน	-	นครราชสีมา	กลุ่มเสื่อรองงานไม้ไผ่ เลขที่ 234/1 ม.4 ต.บึง อ.โนนสูง จ.นครราชสีมา
เสื่อพับ	เสื่อจันทบูรณ	นครราชสีมา	กลุ่มแปรรูปหัตถกรรมเสื่อ จันทบูรณ เลขที่ 90 ม.5 ต.โนนเพ็ด อ.ประทาย จ.นครราชสีมา

ชื่อยี่ห้อ	รายละเอียดชื่อยี่ห้อ	จังหวัด	สถานที่ติดต่อ
หมอนรองแขน ปลอกหมอนอิง	-	นครราชสีมา	กลุ่มแปรรูปผ้าไหมโคขุน เลขที่369/1 ม.1 ต.มะเกลือเก่า อ.สูงเนิน จ.นครราชสีมา
ไม้หมอนวคปู้ดิ่ง	-	นครราชสีมา	กลุ่มแม่บ้านสมุนไพรรูดม ทรัพย์ เลขที่35 ต.ปากช่อง อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา
เสื่อกก	otop สามดาว	นครราชสีมา	กลุ่มทอเสื่อกก เลขที่62 ม.6 ต.โนนประดู่ กิ่งอำเภอสีดา

จังหวัดบุรีรัมย์

- พิพิธภัณฑ์อีสาน

- ชื่อพิพิธภัณฑ์ หอถาวรเฉลิมพระเกียรติและพิพิธภัณฑ์
- ที่ตั้ง อาคาร 3 โรงเรียนละหานทรายรัชดาภิเษก อำเภอละหานทราย จังหวัดบุรีรัมย์
- คณะผู้ดำเนินการ อาจารย์อนุชิต ศรีสุขและคณาจารย์โรงเรียนละหานทรายรัชดาภิเษก
- ประวัติความเป็นมา จัดตั้งขึ้นในเดือนเมษายน 2547 โดยมีอาจารย์อนุชิต ศรีสุข เป็นแกนนำในการจัดตั้ง มีวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งขึ้นเพื่อให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของโรงเรียนและชุมชน โดยให้เป็นตัวแทนและแหล่งข้อมูลของอำเภอละหานทราย การนำเสนอให้เกิดองค์ความรู้กับวัตถุที่จัดแสดง ถึงจะเป็นวัตถุทั่วไปหรือสิ่งของในชีวิตประจำวันเพื่อให้ทุกคนได้เห็นคุณค่า
- บทบาททั่วไป เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ของโรงเรียนและชุมชน โดยจัดแสดงผลงานของโรงเรียนและโบราณวัตถุที่ค้นพบในชุมชน ตลอดจนเครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ ที่ใช้ในชีวิตประจำวันและทำมาหากินของคนในชุมชนละหานทราย รวมทั้งวัตถุอุปกรณ์เก่าแก่เครื่องครุภัณฑ์ต่าง ๆ ที่ใช้ในโรงเรียนในอดีตรวมถึงข้อมูลของชุมชนละหานทราย

- บทบาทเฉพาะพันธกิจ

วิชาช่างพื้นบ้าน มีการจัดแสดงเครื่องมือเครื่องใช้ในชีวิตประจำวันของคนในชุมชน

- ช่วงเวลาการสำรวจและการบันทึกข้อมูล มิถุนายน 2549

หมายเหตุ การนำเสนอข้อมูลต่าง ๆ ตามวัตถุประสงค์ของห้องเฉลิมพระเกียรติและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร กรุงเทพมหานคร เป็นการทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจถึงประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชุมชนคุณศาสตร์ รวมถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชน รวมทั้งการนำเสนอองค์ความรู้ของวัตถุที่จัดแสดงต่าง ๆ เช่น เครื่องมือเครื่องใช้ในการทำมาหากินของชาวบ้าน เพื่อให้สิ่งของเหล่านี้มีคุณค่าขึ้นเพื่อเป็นที่สนใจและเห็นความสำคัญของที่มาที่ไปของชุมชนและวิถีชีวิตภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ ทำให้นักเรียนซึ่งเป็นคนในชุมชนและคนในชุมชนที่ได้ศึกษาได้ตระหนักเห็นคุณค่าของประเพณีและวัฒนธรรม รวมถึงวิถีชีวิตที่สืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษทำให้เกิดคุณค่ากับอาชีพเก่าแก่ภูมิปัญญาชาวบ้านของบรรพบุรุษของชุมชนละหานทราย

- ชื่อพิพิธภัณฑสถาน โครงการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน
- ที่ตั้ง ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมโรงเรียนบุรีรัมย์พิทยาคม จังหวัดบุรีรัมย์
- คณะผู้ดำเนินการ ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมโรงเรียนบุรีรัมย์พิทยาคม โดยมีอาจารย์สหัสไชย สุขศรี เป็นผู้รับผิดชอบ
- ประวัติความเป็นมา เริ่มดำเนินการในปี 2544 ภาคเรียนที่ 2 โดยมีวัตถุประสงค์ให้นักเรียนได้เรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจากประสบการณ์จริง โดยทางโรงเรียนได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการจัดแหล่งเรียนรู้ครบวงจร ซึ่งเป็นยุทธศาสตร์หนึ่งของการปฏิรูปการศึกษา ห้องสมุด และอาคาร

ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมอยู่ในโซนเดียวกัน จึงเกิดแนวคิดในการบูรณาการร่วมกันอันจะเกิดประโยชน์ และสะดวกต่อผู้ใช้บริการทั้งนักเรียนและประชาชนทั่วไป

- บทบาททั่วไป ใช้เป็นแหล่งสืบค้นภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับนักเรียนและบุคคลทั่วไป ทั้งนี้เป็นการสอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษา พ.ศ. 2544 ที่ต้องการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ โดยจัดแสดงส่วนหนึ่งเป็นพิพิธภัณฑ์กลางแจ้ง

- บทบาทเฉพาะพันธกิจ

วิชาช่างพื้นบ้าน จัดแสดงสิ่งของเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน เครื่องมือเครื่องใช้ในการประกอบอาชีพ ซึ่งทำจากไม้ ไม้ไผ่ และโลหะ

- ช่วงเวลาการสำรวจและการบันทึกข้อมูล มิถุนายน 2549

หมายเหตุ โครงการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม โรงเรียนบุรีรัมย์พิทยาคม เป็นแหล่งสืบค้นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่นักเรียนและบุคคลทั่วไป สามารถเข้ามาเรียนรู้ได้เพื่อที่จะทำความเข้าใจชุมชนของตนเอง ทำให้เกิดความภาคภูมิใจตลอดจนการเรียนรู้ที่ไม่สิ้นสุด ในอนาคตต้องการให้โครงการเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมต่อไป

- ชื่อพิพิธภัณฑ์ แหล่งความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและศูนย์วัฒนธรรม
- ที่ตั้ง โรงเรียนกระสังพิทยาคม อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์
- คณะผู้ดำเนินการ อาจารย์โชติอนันต์ ขจรเกียรติวัฒนา และนักเรียนโรงเรียนกระสังพิทยาคม (ปัจจุบันอยู่ในความรับผิดชอบของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา)
- ประวัติความเป็นมา ก่อตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2529 โดยความตั้งใจของครูและนักเรียนที่มีความสนใจเกี่ยวกับเรื่องภูมิปัญญา วัตถุโบราณและประวัติศาสตร์ชุมชน ซึ่งเป็นนักเรียนที่เรียนวิชาหลักฐาน

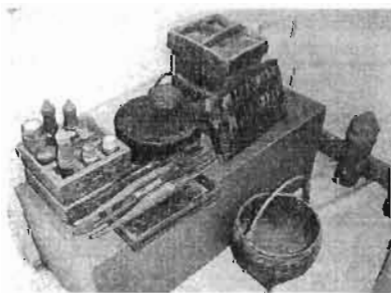
ทางประวัติศาสตร์ของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ในการหาข้อมูลและรวบรวมวัตถุโบราณ ในชุมชนกระสัง โดยวิธีต่าง ๆ มีการเก็บรักษาและจัดแสดงไว้ที่ห้องภายในโรงเรียน ในการขุดค้น วัตถุโบราณและการเก็บรักษาได้ขออนุญาตกรมศิลปากรอย่างถูกต้อง โดยมีอาจารย์สมมาตรซึ่งมีความรู้ในด้านการขุดค้นเป็นผู้ควบคุมดูแล โดยมีอาจารย์โชติอนันต์ และนักเรียนเป็นผู้ช่วย วัตถุโบราณที่ค้นพบเป็นหลักฐานทางโบราณคดีสมัยก่อนประวัติศาสตร์ในหลายชุมชนในเขตของชุมชนกระสัง เช่น บ้านก้านเหลือง ชุมแสง กุดสามหลุม บ้านเมืองไผ่ บ้านตะโพน เป็นต้น

- บทบาททั่วไป เป็นแหล่งเก็บรวบรวมวัตถุโบราณสมัยก่อนประวัติศาสตร์ในเขตชุมชนกระสัง เช่น บ้านก้านเหลือง ชุมแสง กุดสามหลุม บ้านเมืองไผ่ บ้านตะโพน เป็นต้น ตลอดจนเครื่องมือเครื่องใช้ในการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน รวมทั้งหนังสือข่อย และจัดนิทรรศการถาวรนำเสนอความรู้เกี่ยวกับวัตถุโบราณ ประวัติศาสตร์ชุมชนและการขุดวัตถุโบราณในชุมชนที่ต่าง ๆ เพื่อเป็นแหล่งให้ความรู้และเป็นแหล่งศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชน

- บทบาทเฉพาะพันธกิจ

วิชาช่างพื้นบ้าน จัดแสดงอุปกรณ์การทอผ้า เครื่องมือเครื่องใช้ที่ทำจากวัสดุต่างๆ เช่น ไม้ ไม้ไผ่ เหล็ก และเครื่องปั้นดินเผา

- ช่วงเวลาการสำรวจและการบันทึกข้อมูล มิถุนายน 2549

หมายเหตุ แหล่งความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและศูนย์วัฒนธรรมโรงเรียนกระสังพิทยาคมมีการเก็บ

รวบรวมวัตถุโบราณในชุมชนตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ ซึ่งเริ่มตั้งแต่การขุดค้นหลักฐานทางโบราณคดี มีการจัดเก็บที่ถูกต้องตามหลักวิชาการและได้ทำการขออนุญาตกรมศิลปากรเป็นการถูกต้อง ตลอดจนการเก็บรวบรวมเครื่องมือเครื่องใช้ที่เกี่ยวกับการดำรงชีวิตของคนในสมัยต่อมา ทำให้สามารถมองเห็นพัฒนาการของชุมชนอย่างต่อเนื่อง

- ชื่อพิพิธภัณฑ์ แหล่งเครื่องเคลือบดินเผาโบราณ
- ที่ตั้ง ศูนย์วัฒนธรรมโรงเรียนบ้านกรวด โรงเรียนบ้านกรวดวิทยาการ อำเภอบ้านกรวด จังหวัดบุรีรัมย์
- คณะผู้ดำเนินการ นางสาวรณมา บาลโสภ รองผู้อำนวยการสถาบันศึกษา เป็นผู้ดูแล
- ประวัติความเป็นมา ในเขตอำเภอบ้านกรวดมีการขุดค้นพบเตาเผาเครื่องเคลือบและเครื่องเคลือบจำนวนมาก โรงเรียนบ้านกรวดวิทยาการ ได้รับงบประมาณจากองค์การบริหารส่วนจังหวัด ให้จัดสร้างเตาเผาเครื่องเคลือบดินเผา มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร และมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ได้บริจาคเครื่องมือผลิตและแหล่งให้ความรู้
- บทบาททั่วไป จัดแสดงเตาเผาเครื่องเคลือบ และเครื่องเคลือบดินเผาที่ค้นพบในบริเวณเขตอำเภอบ้านกรวดและเครื่องมือเครื่องใช้ของคนในชุมชนที่เกี่ยวข้องกับวิถีการดำเนินชีวิต
- บทบาทเฉพาะพันธกิจ
วิชาช่างพื้นบ้าน จัดแสดงอุปกรณ์การทอผ้า การทำหม้อดินเผาและการจัดแสดงเครื่องมือเครื่องใช้ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน

- ช่วงเวลาการสำรวจและการบันทึกข้อมูล มิถุนายน 2549

หมายเหตุ แหล่งเตาเผาในเขตอำเภอบ้านกรวดได้พบกระจายอยู่ทั่วเกือบทุกตำบล ซึ่งแต่ละแหล่งล้วนเป็นเตาขนาดใหญ่ แหล่งเตาเผาแต่ละแห่งประกอบด้วยเตาเผา 3-5 เตา สำหรับผลิตเครื่องปั้นดินเผา ซึ่งสามารถจำแนกได้ดังนี้

1. แหล่งเตาเผาบ้านถนนน้อย อยู่ในหมู่บ้านบริเวณที่ดินของนายสวน ปัจจุบันเตาเผาได้ถูกทำลายไปแล้ว 3 เตา ปรากฏเศษเครื่องปั้นดินเผาอยู่เกล็ดทั่วบริเวณอย่างหนาแน่น ซึ่งจำแนกลักษณะเครื่องเคลือบได้ดังนี้

1.1 เครื่องปั้นดินเผาเคลือบสีเขียวใส เนื้อดินปั้นขาวนวลละเอียด มีน้ำเคลือบเรียบเสมอย่างสวยงาม มีลายแตก เช่น ขาม ตลับ กระปุก และโถพร้อมฝา

1.2 เครื่องปั้นดินเผาเคลือบสีน้ำตาลเนื้อดินปั้นสีเทา ประเภทกระปุกจะทาน้ำเคลือบสีน้ำตาลบางๆภายในถ้วย ด้านนอกจะตกแต่งลายเส้นเป็นแนวตั้ง ประเภทถ้วยจะเคลือบทั้งด้านในและด้านนอก ยกเว้นบริเวณก้นถ้วยทำให้เห็นเนื้อดินปั้นสีเหลือง ลักษณะเครื่องเคลือบแหล่งเตาเผาบ้านถนนน้อย จะมีความประณีตและสวยงามกว่าแหล่งอื่น

แหล่งเตาเผาบ้านถนนน้อยที่บ้านถนนน้อยโครงการ โบราณคดีภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้ทำการขุดค้นเตาเผา และตรวจสอบอายุพบว่ามีอายุระหว่างพุทธศตวรรษ ที่ 15-18

2. แหล่งเตาเผาบ้านสวย แหล่งเตาเผาที่ผลิตเครื่องปั้นดินเผามากมายหลายประเภทมีเนื้อดินปั้นแบบเนื้อแกร่งหรือสโตนแวร์มีทั้งเครื่องเคลือบสีเขียวใส เคลือบสีน้ำตาลและแบบไม่เคลือบซึ่งได้แก่

2.1 เครื่องปั้นดินเผาเคลือบสีเขียวใส และสีเขียวเข้ม มีทั้งขามและไหขนาดใหญ่ เนื้อดินปั้นของขามมีสีเขียว ส่วนเนื้อดินปั้นไหมีสีเทา ขามเคลือบสีเขียวใส ทั้งภายในและภายนอกจนถึงก้นขาม ส่วนไหจะมีปากกว้าง เคลือบสีเทา ด้านนอกและบริเวณรอบปากไหด้านใน ซึ่งนอกจากจะเคลือบสีเขียวใสแล้วยังพบว่า มีการเคลือบด้วยสีมะกอก

2.2 เครื่องปั้นดินเผาเคลือบสีน้ำตาล ได้แก่กระปุก ตะคัน และไหขนาดต่างๆ เนื้อดินปั้นเป็นแบบเนื้อแกร่งสโตนแวร์มีทั้งสีเหลือง สีเทาเข้มและสีดำ ซึ่งสีของน้ำเคลือบ มีทั้งสีน้ำตาลเข้มจนดำเป็นมัน สีน้ำตาลเงาเขียว สีน้ำตาลเหล็กเป็นเงามัน สีน้ำตาลเหลือง สีเขียว สีน้ำตาลมีรอยน้ำเคลือบ สีเขียวเป็นทางสีน้ำตาลอมเหลืองทอง

2.3 เครื่องปั้นดินเผาไม่เคลือบ เครื่องปั้นดินเผาประเภทนี้มีเนื้อดินปั้นแกร่งแบบสโตนแวร์สีแดง ได้แก่ขาม อ่างและไห

- ชื่อพิพิธภัณฑ์ ศูนย์บูรณาการวัฒนธรรมไทยสายใยชุมชน 3 เผ่า เขมร ลาว
- ที่ตั้ง วัดคุรุราษฎร์ หมู่ที่ 17 ตำบลหนองเต็ง อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์
- คณะผู้ดำเนินการ พระอธิการบุญเลียบ จันทสุทโธ เจ้าอาวาสวัดคุรุราษฎร์ องค์การบริหารส่วนตำบลหนองเต็ง คณะครู ผู้บริหาร นักเรียนโรงเรียนในเขตตำบลหนองเต็ง สภาวัฒนธรรมจังหวัด

บุรีรัมย์ สถาปัตยกรรมอำเภอกระสัง สถาปัตยกรรมตำบลหนองเต็ง และศูนย์อบรมเด็กก่อน
เกณฑ์ในวัด

- ประวัติความเป็นมา ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 บัญญัติไว้ในมาตรา 46
ว่าบุคคลซึ่งรวมกันเป็นชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม ย่อมมีสิทธิหรืออนุรักษ์หรือฟื้นฟูประเพณี ภูมิปัญญา
ท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นและของชาติอย่างยั่งยืน ดังนั้นจึงได้มีความร่วมมือจาก
หลายฝ่ายได้จัดตั้งศูนย์บูรณาการขึ้น

- บทบาททั่วไป เป็นศูนย์ที่ตั้งขึ้นเพื่อการรวมกลุ่มทางสังคมและวัฒนธรรมที่แตกต่างกันในชุมชน
เดียวกัน ประกอบด้วยกลุ่มภูมิปัญญาท้องถิ่น กลุ่มถ่ายทอดการเรียนรู้วัฒนธรรม แหล่งพัฒนา
คุณภาพชีวิต ศูนย์ร่วมความร่วมมือการดำเนินงานและกิจกรรมด้านศาสนา ลานดนตรี กีฬา
การเล่นพื้นบ้านและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชน พิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน รวบรวมมาดกทางวัฒนธรรม
เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรม

- บทบาทเฉพาะพันธกิจ

วิชาช่างพื้นบ้าน เป็นแหล่งเรียนรู้และถ่ายทอดกลุ่มงานอาชีพของเขมร ส่วยและลาว การสร้าง
บ้านเรือนสามชนเผ่า การผลิตอุปกรณ์ที่มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของแต่ละชนเผ่า

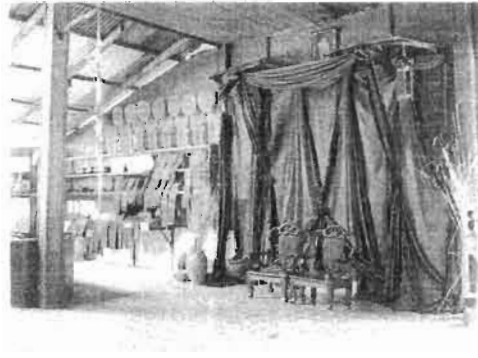
- ช่วงเวลาการสำรวจและการบันทึกข้อมูล มิถุนายน 2549

หมายเหตุ มีการจำลองบ้านเรือน วัฒนธรรม การดำรงชีวิต ประเพณีและภูมิปัญญาของชุมชนที่
ประกอบไปด้วย เขมร ส่วย และลาว

- ชื่อพิพิธภัณฑ์ ศูนย์บูรณาการวัฒนธรรมไทยสาขายุทธศาสน 3 เผ่า เขมร ส่วย ลาว

- ที่ตั้ง วัดบูรพาภิรามย์ หมู่ที่ 17 ตำบลหนองเต็ง อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์

- คณะผู้ดำเนินการ พระอริการบุญเลียบ จันทสุทโธ เจ้าอาวาสวัดคูราษฎร์ องค์การบริหารส่วนตำบลหนองเต็ง คณะครู ผู้บริหาร นักเรียนโรงเรียนในเขตตำบลหนองเต็ง สภาวัฒนธรรมจังหวัดบุรีรัมย์ สภาวัฒนธรรมอำเภอกระสัง สภาวัฒนธรรมตำบลหนองเต็ง และศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด
- ประวัติความเป็นมา ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 บัญญัติไว้ในมาตรา 46 ว่าบุคคลซึ่งรวมกันเป็นชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม ย่อมมีสิทธิอนุรักษ์หรือฟื้นฟูประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นและของชาติอย่างยั่งยืน ดังนั้นจึงได้มีความร่วมมือจากหลายฝ่ายได้จัดตั้งศูนย์บูรณาการขึ้น

- บทบาททั่วไป เป็นศูนย์ที่ตั้งขึ้นเพื่อการรวมกลุ่มทางสังคมและวัฒนธรรมที่แตกต่างกันในชุมชนเดียวกัน ประกอบด้วยกลุ่มภูมิปัญญาท้องถิ่น กลุ่มถ่ายทอดการเรียนรู้วัฒนธรรม แหล่งพัฒนาคุณภาพชีวิต ศูนย์รวมความร่วมมือการดำเนินงานและกิจกรรมด้านศาสนา ลานคนตรี กีฬา การละเล่นพื้นบ้านและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชน พิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน รวบรวมมาดกทางวัฒนธรรมเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรม
- บทบาทเฉพาะพันธกิจ
วิชาช่างพื้นบ้าน เป็นแหล่งเรียนรู้และถ่ายทอดกลุ่มงานอาชีพของเขมร ส่วยและลาว การสร้างบ้านเรือนสามชนเผ่า การผลิตอุปกรณ์ที่มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของแต่ละชนเผ่า
- ช่วงเวลาการสำรวจและการบันทึกข้อมูล มิถุนายน 2549
หมายเหตุ มีการจำลองบ้านเรือน วัฒนธรรม การดำรงชีวิต ประเพณีและภูมิปัญญาของชุมชนที่ประกอบไปด้วย เขมรส่วยและลาว

- เว็บไซต์ไทยตำบลคอกกอม

ชื่อสินค้า	รายละเอียดสินค้า	จังหวัด	สถานที่ติดต่อ
ผ้าไหม	otop สามดาว	บุรีรัมย์	ค.นางรอง อ.นางรอง จ.บุรีรัมย์
ผ้าไหม	otop สามดาว	บุรีรัมย์	ค.บ้านเวง อ.พุทไธสง จ.บุรีรัมย์
ผ้าไหมมัดหมี่	otop สามดาว	บุรีรัมย์	ค.คอนกอก อ.นาโพธิ์ จ.บุรีรัมย์
ผ้าไหมมัดหมี่ เปลือกนอก	otop สามดาว	บุรีรัมย์	ค.หนองกง อ.นางรอง จ.บุรีรัมย์
หัวอัสรา	เครื่องประดับศีรษะ ออกแบบคิดลายประดับ ตกแต่งแนวขอมโบราณ หรือตามวัฒนธรรม อีสานได้	บุรีรัมย์	กลุ่มศิลปหัตถกรรมทำ เครื่องประดับนาฏศิลป์ไทย เลขที่17 ม.9 บ้านคงเจริญ ต.เสม็ด อ.เมือง จ.บุรีรัมย์ ติดต่อ : นางสาวพึงใจ จันทร์เจริญ โทร.01-32153689
กรองคอ	เครื่องประดับโบราณใส่ สวมใส่ที่คอ	บุรีรัมย์	กลุ่มศิลปหัตถกรรมทำ เครื่องประดับนาฏศิลป์ไทย เลขที่17 ม.9 บ้านคงเจริญ ต.เสม็ด อ.เมือง จ.บุรีรัมย์ ติดต่อ : นางสาวพึงใจ จันทร์เจริญ โทร.01-32153689
รัดต้นแขน	เครื่องประดับใช้สวมใส่ บริเวณต้นแขน	บุรีรัมย์	กลุ่มศิลปหัตถกรรมทำ เครื่องประดับนาฏศิลป์ไทย เลขที่17 ม.9 บ้านคงเจริญ ต.เสม็ด อ.เมือง จ.บุรีรัมย์ ติดต่อ : นางสาวพึงใจ จันทร์เจริญ โทร.01-3215368

ชื่อนักค้า	รายละเอียดสินค้า	จังหวัด	สถานที่ติดต่อ
ห้อยหน้า	เครื่องประดับใช้สวมใส่ บริเวณเองด้านหน้า	บุรีรัมย์	กลุ่มศิลปหัตถกรรมทำ เครื่องประดับนาฏศิลป์ไทย เลขที่17 ม.9 บ้านคงเจริญ ต.เสม็ด อ.เมือง จ.บุรีรัมย์ ติดต่อ : นางสาวพึงใจ จันทร์เจริญ โทร.01-32153689
นางอัปสร	งานฝีมือแกะสลักหิน ทรายสีชมพู	บุรีรัมย์	กลุ่มอาชีพแกะสลักหินทราย เลขที่131 ม.17 ต.เสม็ด อ.เมือง จ.บุรีรัมย์31000 ติดต่อ : ผศ.ดร.สรเชต วรรณวิชัย โทร. 01-1201233
พระนาคปรก หัวนาค, พระ พินนาศ	งานฝีมือแกะสลักหิน ทราย	บุรีรัมย์	กลุ่มอาชีพแกะสลักหินทราย เลขที่131 ม.17 ต.เสม็ด อ.เมือง จ.บุรีรัมย์31000 ติดต่อ : ผศ.ดร.สรเชต วรรณวิชัย โทร. 01-1201233
กรองแก้ว	สานจากกก	บุรีรัมย์	กลุ่มอาชีพสตรีทอเสื่อกกบ้าน หนองเกาะน้อย เลขที่8 ม.12 ต.ทุ่งวัง อ.สตึก จ.บุรีรัมย์ 31150 ติดต่อ : นางนางหนูค่าย กาบคำมา โทร.07-8960289
กระเป๋าคัดบขชา	-	บุรีรัมย์	กลุ่มจักสานผลิตภัณฑ์จาก ผักตบชวา เลขที่299 ม.5 ต.สะแก อ.สตึก จ.บุรีรัมย์ 31150 ติดต่อ : นางโฉมณัส บุตรนันท์ โทร.044-782229

ชื่อสินค้า	รายละเอียดสินค้า	จังหวัด	สถานที่ติดต่อ
แจกัน ไม้มะม่วง	-	บุรีรัมย์	กลุ่มชุมชน โนนดินแดง เลขที่6/1 ม.6 ต. โนนดินแดง อ. โนนดินแดง จ.บุรีรัมย์ ติดต่อ : นายสมชาย ชาติบัญชาพร โทร. 044-606189
หมอนอิง คลาสสิก	-	บุรีรัมย์	สถานฝึกอบรมและพัฒนา อาชีพในชุมชนเทศบาลกระสัง เลขที่245 ม.15 ต.กระสัง อ.กระสัง จ.บุรีรัมย์
มู่ลี่ไหล	-	บุรีรัมย์	นางประคอง วิหาร เลขที่62 ม.7 ต.บ้านเป่า อ.พุทไธสง จ.บุรีรัมย์
ผ้าไหมหาง กระรอกคู่	-	บุรีรัมย์	กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต บ้านก้านเหลือง เลขที่47 ม.5 ต.ชุมแสง อ.กระสัง จ.บุรีรัมย์
ชุดผ้าไหมมัดหมี่	-	บุรีรัมย์	กลุ่มทอผ้าไหมบ้านสว่าง เลขที่57 ม.8 ต.ศรีสว่าง อ.นาโพธิ์ จ.บุรีรัมย์
ผ้าไหมเปลือก นอก	-	บุรีรัมย์	กลุ่มทอผ้าไหมบ้านหนองตาไก่ เลขที่93 ม.3 ต.หนองกง อ.นางรอง จ.บุรีรัมย์
ผ้าไหมมัดหมี่ข้อ	-	บุรีรัมย์	กลุ่มทอผ้าไหมหมู่7บ้านสระ แวง เลขที่57/1 ต.บ้านแวง อ.พุทไธสง จ.บุรีรัมย์
ผ้าพันคอลาย รังผึ้ง	-	บุรีรัมย์	เลขที่44/1 ม. 6 ต. เมืองไผ่ อ.กระสัง จ.บุรีรัมย์

ชื่อสินค้า	รายละเอียดสินค้า	จังหวัด	สถานที่ติดต่อ
มังกร	ของตกแต่งรูปมังกรถัก จากผักคอบชาวแห้ง	บุรีรัมย์	กลุ่มหัตถกรรมผักคอบชาว เลขที่85/2 ม.12 ต.สะแก อ.สตึก จ.บุรีรัมย์
โคมไฟไม้ไผ่	-	บุรีรัมย์	กลุ่มผลิตภัณฑ์โคมไฟไม้ไผ่ เลขที่86 ม.4 ต.คอนอระวาง อ.หนองกี่ จ.บุรีรัมย์
เครื่องประดับเงิน และหินสี	-	บุรีรัมย์	เลขที่21 ม.4 ต.ปราสาท กิ่ง อำเภอบ้านด่าน จ.บุรีรัมย์
กระเป๋าสะพาย	-	บุรีรัมย์	กลุ่มแม่บ้านโคกอิสระ เลขที่167/2 ม.10 ต.นิคม อ.สตึก จ.บุรีรัมย์
กระบาย ซ้อน กาแฟ ที่วาง ตะเกียบ	ทำจากไม้อย่างดี	บุรีรัมย์	ชมรมหัตถกรรมตำบลหนอง บอน เลขที่41 ม.8 ต.หนอง บอน อ.ประโคนชัย จ.บุรีรัมย์
กระติบข้าว	-	บุรีรัมย์	กลุ่มถักทอและจักสานจากกก เลขที่40 ม.12 ต.บ้านกรวด อ.บ้านกรวด จ.บุรีรัมย์
เส้นไหม	-	บุรีรัมย์	กลุ่มปลูกหม่อนเลี้ยงไหมหนอง ชัยศรี เลขที่78 ม.1ต.หนองชัย ศรี อ.หนองหงส์ จ.บุรีรัมย์
เส้นไหม	-	บุรีรัมย์	กลุ่มปลูกหม่อนเลี้ยงไหมห้วย หินโนนศรีสูง เลขที่29 ม.3 ต.เสาเดียว อ.หนองหงส์ จ.บุรีรัมย์
เส้น โยผ้าย	-	บุรีรัมย์	กลุ่มทอผ้าฝ้ายม.12 ต.บ้านเป่า อ.พุทไธสง จ.บุรีรัมย์

ชื่อสินค้า	รายละเอียดสินค้า	จังหวัด	สถานที่ติดต่อ
ผ้ามัดหมี่เชิงแดง	-	บุรีรัมย์	กลุ่มทอผ้าที่กระตุกบ้าน เลขที่ 53 ม.16 ต.สองห้อง อ.เมือง จ.บุรีรัมย์
ผ้าฝ้ายทอมือ แปรรูป	-	บุรีรัมย์	กลุ่มผ้าฝ้ายทอมือ เลขที่50 ม.19 ต.ศไทรินทร์ อ.ลำปลายมาศ จ.บุรีรัมย์
ผ้าทอไหม ประดิษฐ์	-	บุรีรัมย์	กลุ่มทอผ้าไหมประดิษฐ์บ้าน สายโท10ใต้ เลขที่61 ม.2 ต.สายตะกู อ.บ้านกรวด จ.บุรีรัมย์
ผ้าขาวม้าลาย สก็อต	-	บุรีรัมย์	กลุ่มผ้าขาวม้าลายสก็อต เลขที่ 14 ม.1 ต.วังเหนือ กิ่ง อำเภอบ้านด่าน จ.บุรีรัมย์
โคมไฟจากกะลา	-	บุรีรัมย์	ลำปลายมาศหัตถกรรม เลขที่ 865 ม.9 ต.ลำปลายมาศ อ.ลำปลายมาศ จ.บุรีรัมย์

จังหวัดมหาสารคาม

- พิพิธภัณฑ์อีสาน

- ชื่อพิพิธภัณฑ์ พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดพุทธมงคล
- ที่ตั้ง วัดพุทธมงคล ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม
- คณะผู้ดำเนินการ พระวัดพุทธมงคล
- ประวัติความเป็นมา พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดพุทธมงคล สร้างขึ้นในปี พ.ศ. 2540 โดยนายพนมกันทรพันธุ์ มีตำแหน่งเป็นสภาวัฒนธรรมอำเภอกันทรวิชัย เป็นแกนนำในการจัดตั้งโดยงบประมาณสภาวัฒนธรรมจังหวัดที่จัดสรรให้สภาวัฒนธรรมอำเภอกันทรวิชัย ในการจัดกิจกรรมต่างๆ โดยนำไปสร้างเป็นห้องในการจัดแสดงวัตถุสะสมต่างๆ
- บทบาททั่วไป วัตถุที่จัดแสดง เริ่มแรกเป็นวัตถุโบราณต่างๆ พระพิมพ์ พระเครื่อง และสิ่งของเครื่องใช้ที่ชาวบ้านบริจาคให้วัด

- บทบาทเฉพาะพันธกิจ

วิชาช่างพื้นบ้าน จัดแสดงอุปกรณ์พระพิมพ์ พระเครื่อง อุปกรณ์ที่ใช้ทอผ้า และจัดแสดงอุปกรณ์ที่ทำจากไม้ที่มีความสำคัญกับวิถีการดำรงชีวิต

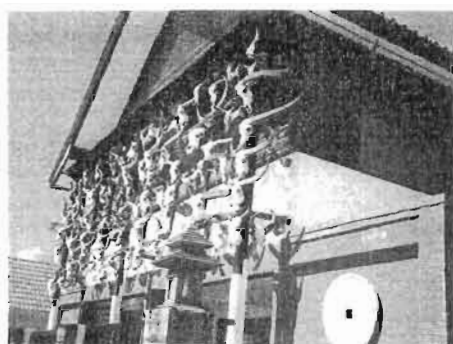
-ช่วงเวลาการสำรวจและการบันทึกข้อมูล มิถุนายน 2549

- ชื่อพิพิธภัณฑ์ พิพิธภัณฑ์บ้านเชียงเหียน

- ที่ตั้ง บ้านเลขที่ 1 หมู่ที่ 18 ถนนแจ้งสนิท ตำบลเขวา อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

- คณะผู้ดำเนินการ ดูแลโดยทายาทของอาจารย์บุญหมั่น คำสะอาด คือนายสันติภาพ คำสะอาด

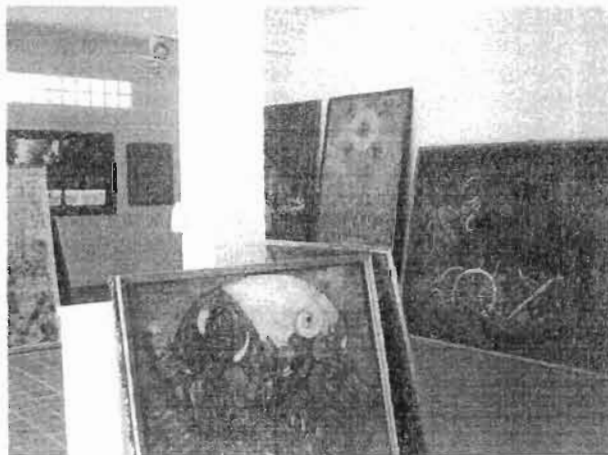
- ประวัติความเป็นมา พิพิธภัณฑ์บ้านเชียงเหียนเป็นพิพิธภัณฑ์เอกชนที่เกิดจากความมุ่งมั่นกับการสร้างสรรค์งานวัฒนธรรมเพื่อการศึกษาและสร้างความเข้าใจในรากเหง้า ความเป็นมาและเป็นไปของชีวิตผู้คนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยนายบุญหมั่น คำสะอาด ซึ่งเป็นผู้ที่สนใจเรื่องโบราณวัตถุ จนกระทั่งอาจารย์ออคม วรจินดา แนะนำว่าทำไมไม่นำวัตถุโบราณมาจัดพิพิธภัณฑ์ จึงมาการก่อตั้งพิพิธภัณฑ์บ้านเชียงเหียนอย่างเป็นทางการขึ้นในปีพ.ศ. 2541

- **บทบาททั่วไป** อาคารจัดแสดงชั้นบนจัดแสดงของเก่า ภูมิปัญญาอีสาน ประวัติศาสตร์บ้านเชียง เขียน กะโหลก เขากวาย เขาวัว เป็นต้น ชั้นล่างเป็นห้องแสดงงานศิลปะ “Boonman Contemporary Art Gallery” จัดแสดงงานศิลปะหลายแขนงโดยมีนายบุญหมั่นเป็นหลัก และ หมุนเวียนกับศิลปิน นิสิต นักศึกษาและผู้สนใจ เป็นเวทีแสดงผลงานศิลปะของชุมชน หอระกา เตือน เป็นส่วนที่แสดงแหล่งท่องเที่ยว แนะนำสถานที่ที่น่าสนใจในเส้นทางสายไหมอีสาน ประวัติศาสตร์ชุมชน

- **บทบาทเฉพาะพันธกิจ**

วิชาช่างพื้นบ้าน จัดแสดงงานวาดภาพของอาจารย์บุญหมั่น คำสะอาด และผู้ที่สนใจนำเสนองาน ต่อสาธารณชน

- **ช่วงเวลาการสำรวจและการบันทึกข้อมูล มิถุนายน 2549**

หมายเหตุ พิพิธภัณฑ์บ้านเชียงเขียนเป็นพิพิธภัณฑ์เอกชนที่สร้างจากความมุ่งมั่นและตั้งใจ เพื่อแสดงถึงการคิดค้นด้วยภูมิปัญญาของคนอีสานที่มีประวัติศาสตร์ที่ยาวนาน

- **ชื่อพิพิธภัณฑ์** พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

- **ที่ตั้ง** โรงเรียนโกสุมพิทยาสรรค์ อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม

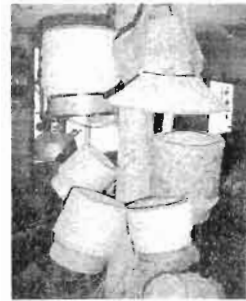
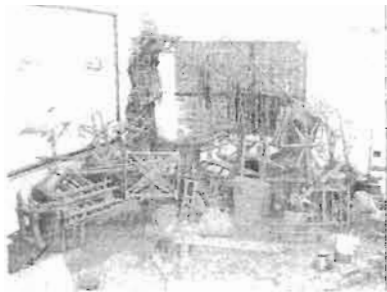
- **คณะผู้ดำเนินการ** ดำเนินการโดยอาจารย์นิมิตร โยวะผุย ซึ่งเป็นอาจารย์ประจำชุมชนภูมิปัญญาท้องถิ่น

- **ประวัติความเป็นมา** แนวคิดการก่อตั้งพิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเริ่มในปีพ.ศ. 2544 ขณะนั้น นายนิรุฒ พลโคตร ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียนโกสุมพิทยาสรรค์ ได้จัดกิจกรรมชุมชน

ภูมิปัญญาท้องถิ่นขึ้น มีจุดประสงค์จัดกิจกรรมให้นักเรียนเป็นผู้สืบค้นภูมิปัญญาของคนในชุมชน เพื่อนำมารวบรวมและถ่ายทอดให้แก่ผู้ที่สนใจ โดยอาจารย์นิมิตร โยวะผุย เป็นอาจารย์ประจำ ชุมนุมภูมิปัญญาท้องถิ่น

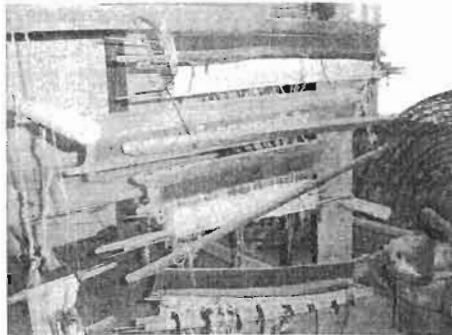
เมื่อมีการสืบค้นภูมิปัญญาของคนในชุมชนปรากฏว่าได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี โดยได้รับบริจาคสิ่งของมากมาย โรงเรียนจึงนำมาจัดแสดง ปัจจุบันนอกจากพิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นจะเป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับนักเรียนแล้ว ยังเป็นสถานที่สำหรับดูงานและเยี่ยมชม ซึ่งมีผู้ให้ความสนใจเป็นจำนวนมาก

- บทบาททั่วไป ประเภทวัตถุที่จัดแสดง แบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ
 - โบราณวัตถุที่พบในอำเภอโกสุมพิสัยที่ได้จากการบริจาคของชาวบ้านและผู้ปกครองนักเรียน
 - เครื่องมือเครื่องใช้ในการทำมาหากินและใช้ในชีวิตประจำวันของชาวบ้านที่แสดงออกถึงภูมิปัญญาท้องถิ่น
 - เอกสารที่ได้จากการสรุปค้นคว้าด้วยตนเองนอกห้องเรียนของนักเรียนและเอกสารหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับชุมชนโกสุมพิสัย

- บทบาทเฉพาะพันธกิจ

วิชาช่างพื้นบ้าน มีการจัดแสดงอุปกรณ์การทอผ้า อุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ที่ทำจากไม้ เหล็กของคนในชุมชน

- ช่วงเวลาการสำรวจและการบันทึกข้อมูล มิถุนายน 2549

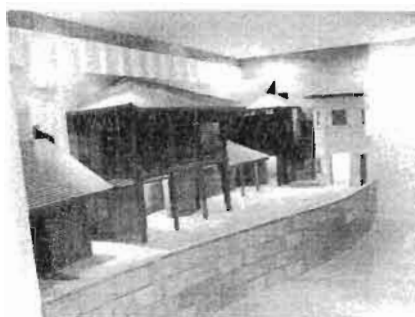
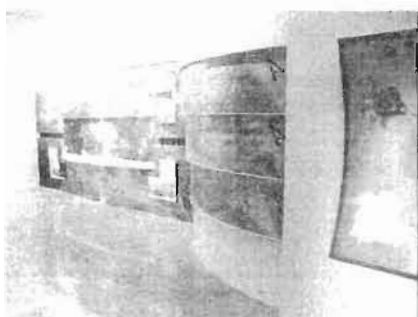
หมายเหตุ องค์ความรู้ที่มีคุณค่าต่อชุมชนของพิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นองค์ความรู้ที่เกิดจากความร่วมมือระหว่างกัน ระหว่างนักเรียนกับผู้รู้หรือปราชญ์ท้องถิ่น

- ชื่อพิพิธภัณฑ์ พิพิธภัณฑ์เมืองมหาสารคาม

- ที่ตั้ง สวนสาธารณะหนองข่า ตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

- คณะผู้ดำเนินการ กองการศึกษา เทศบาลเมืองมหาสารคาม

- ประวัติความเป็นมา พิพิธภัณฑ์เมืองมหาสารคามเป็นศูนย์รวมเผยแพร่และจำหน่ายผลิตภัณฑ์พื้นบ้านจังหวัดมหาสารคามเริ่มดำเนินการก่อสร้างเมื่อ พ.ศ. 2543 ในสมัยที่นางสิริเลิศ เมฆไพบูลย์ ดำรงตำแหน่งผู้ว่าราชการจังหวัดมหาสารคาม ได้งบประมาณสนับสนุนกองทุนกระจายการผลิตและการจ้างงานสู่ภูมิภาค และเทศบาลเมืองมหาสารคามได้จัดสรรงบประมาณปี 2546 ในสมัยนายสุรจิตร ยนต์ตระกูล ดำรงตำแหน่งนายกเทศมนตรี เพื่อออกแบบและจัดนิทรรศการ

- บทบาททั่วไป ประเภทวัตถุที่จัดแสดง นิทรรศการภายในพิพิธภัณฑ์เมืองมหาสารคามแสดงสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ แสดงการขยายตัวของชุมชนในเขตเทศบาลเมืองมหาสารคาม ทั้งนี้ได้แสดงถึงการเข้ามามีบทบาทของชาวจีนในเมืองมหาสารคามและแสดงการขยายตัวของเมืองมหาสารคามที่เกิดจากการศึกษา ซึ่งเป็นที่มาของคำว่าดักกลีลานคร

- บทบาทเฉพาะพันธกิจ

วิชาช่างพื้นบ้าน เป็นศูนย์รวมเผยแพร่และจำหน่ายผลิตภัณฑ์พื้นบ้านจังหวัดมหาสารคาม

- ช่วงเวลาการสำรวจและการบันทึกข้อมูล มิถุนายน 2549

- ชื่อพิพิธภัณฑ์ พิพิธภัณฑ์วัฒนธรรมท้องถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือวัดมหาชัย

- ที่ตั้ง วัดมหาชัย พระอารามหลวง ตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

- คณะผู้ดำเนินการ วัดมหาชัยและอาจารย์จากมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

- ประวัติความเป็นมา พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติวชิรธรณ์ท้องถื่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือวัดมหาชัย เกิดจากการเก็บสะสมโบราณวัตถุท้องถื่นอีสานที่เริ่มมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2507 โดยพระอริยานุวัตรเขมจารีเจ้าอาวาสรูปที่ 19 สาเหตุที่ท่านเริ่มต้นเก็บสะสมโบราณวัตถุท้องถื่นอีสานนั้น เนื่องจากเห็นชาวต่างชาติซื้อสิ่งของเหล่านั้นจากวัดและชาวบ้าน จึงเกรงว่าสิ่งของเหล่านั้นจะหมดไปหากไม่รักษาไว้

ในปี พ.ศ. 2513 เมื่อรวบรวมโบราณวัตถุได้จำนวนหนึ่ง จึงจัดตั้งเป็นศูนย์อนุรักษ์วรรณคดีขึ้น โดยความร่วมมือจากวิทยาลัยมหาสารคามปี พ.ศ. 2519 ได้จัดตั้งเป็นพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติวชิรธรณ์ท้องถื่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือวัดมหาชัย โดยกรมศาสนา กระทรวงศึกษาธิการเป็นผู้จัดตั้งขึ้นมีมหาวิทยาลัยมหาสารคามและมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคามให้การสนับสนุน

- บทบาททั่วไป อาคารจัดแสดงมี 2 ชั้น สามารถจำแนกโบราณวัตถุออกเป็นกลุ่มได้ดังนี้

- ชั้นบน ได้แก่กลุ่มเครื่องปั้นดินเผา กลุ่มใบเสมา หินสมัยทวารวดี กลุ่มประติมากรรมกลุ่ม

พระพุทธรูปไม้แกะสลัก กลุ่มเอกสารโบราณ

- ชั้นล่าง จัดแสดงโบราณวัตถุประเภทตู้พระธรรมลายทอง ในตู้กระจกขนาดเล็กจัดแสดงภาชนะดินเผาก่อนประวัติศาสตร์และสมัยประวัติศาสตร์ ไหเคลือบสีน้ำตาลแบบบุรีรัมย์ นอกจากนี้ยังมีคัมภีร์ใบลานจำนวนมากห่อด้วยผ้าห่อคัมภีร์

- บทบาทเฉพาะพันธกิจ

วิชาช่างพื้นบ้าน มีการจัดแสดงโบราณวัตถุประเภทตู้พระธรรมลายทอง ในตู้กระจกขนาดเล็กจัดแสดงภาชนะดินเผาก่อนประวัติศาสตร์และสมัยประวัติศาสตร์ ไหเคลือบสีน้ำตาลแบบบุรีรัมย์ นอกจากนี้ยังมีคัมภีร์ใบลานจำนวนมากห่อด้วยผ้าห่อคัมภีร์

- ช่วงเวลาการสำรวจและการบันทึกข้อมูล มิถุนายน 2549

- สำนักวิทยบริการมหาสารคาม

- ประเภทของข้อมูล : เครื่องไม้

- เวลาที่รวบรวม : -

- ผู้รวบรวม : ไพโรจน์ ศรีแก่นจันทร์

- สถานที่รวบรวม : -

รูปแบบการบันทึก : กฤตภาคอีสาน

- ชื่อเรื่องที่รวบรวม : สะนูว่าวเสียงคนตรีภูมิปัญญาการเล่นชวอนอีสาน

- สารสำคัญเนื้อเรื่องโดยย่อ

สะนู คือภาษาถิ่นอีสานใช้เรียกเครื่องดนตรีชนิดหนึ่ง ที่นำมาติดตรงหัวว่าว เรียกว่าชนิดนี้ว่า ว่าวสะนู (ดู้ดู้) ภาษากลาง ว่าวเป็นกีฬาที่เล่นกันมาตั้งแต่สมัยโบราณ เพื่อความสนุกสนาน ความเชื่อทางศาสนา ประเพณี และการเสี่ยงทายลมฟ้าอากาศ ปัจจุบันความนิยมว่าวไทยลดลง เนื่องจากอิทธิพลจากต่างประเทศ ด้วยเหตุนี้นางจตุพร เพ็งชัย ผอ.โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยมหาสารคาม จึงจัดงานมหกรรม ว่าวอีสานขึ้น โดยจัดทำเอกสารเกี่ยวกับประวัติความเป็นมา ของการเล่นว่าวไทย ขั้นตอนการประดิษฐ์ว่าวจากวัสดุธรรมชาติ และจัดประกวดว่าวสวยงาม และประกวดชักว่าว มหกรรมว่าวอีสานจัดขึ้นอย่างเป็นทางการครั้งแรก เมื่อปี 2543 โดยความร่วมมือระหว่างโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยมหาสารคาม กับมหาวิทยาลัยมหาสารคาม ซึ่งเป็นผู้ออกงบประมาณค่าใช้จ่ายในงานทั้งหมด

- เว็บไซต์ไทยตำบลดอกท่อม

ชื่อสินค้า	รายละเอียดสินค้า	จังหวัด	สถานที่ติดต่อ
เสื้อกก	เป็นแบบพับม้วนเก็บได้ แบบทรงกลม มีลาย มัดหมี่ สินค้า OTOP หัวดาว	มหาสารคาม	ต.แพ่ง อ.โกสุมพิสัย จ.มหาสารคาม
หมอนอิงจากเสื้อ กกและผ้า	สินค้า OTOP หัวดาว	มหาสารคาม	ต.แพ่ง อ.โกสุมพิสัย จ.มหาสารคาม
ผ้าฝ้ายลายเกล็ด ลิ้น	สินค้า OTOP สามดาว	มหาสารคาม	ต.หนองปลิง อ.เมือง จ.มหาสารคาม
ผ้าฝ้ายลาย ราชวัตร	สินค้า OTOP สามดาว	มหาสารคาม	ต.โคกก่อ อ.เมือง จ.มหาสารคาม
ผ้าไหมพื้นเรียบ	สินค้า OTOP สามดาว สีไม่ตก	มหาสารคาม	ต.ราษฎร์พัฒนา อ.พยัคฆภูมิ- พิสัย จ.มหาสารคาม
ผ้าไหมมัดหมี่	สินค้า OTOP สามดาว	มหาสารคาม	ต.นาภู อ.ยางสีสุราช จ.มหาสารคาม
กระเช้า	สานจากกกอย่างดี	มหาสารคาม	กลุ่มบ้านป่ากุง ม.1 เลขที่55 ต.ราษฎร์พัฒนา อ.พยัคฆภูมิ- พิสัย จ.มหาสารคาม

ชื่อกิจกรรม	รายละเอียดสินค้า	จังหวัด	สถานที่ติดต่อ
กระดิ่ง	สานจากไม้ไผ่	มหาสารคาม	กลุ่มบ้านป่ากุง ม.1 เลขที่55 ต.ราษฎร์พัฒนา อ.พยัคฆภูมิ- พิสัย จ.มหาสารคาม
กระเป๋าถือสาน จากกก	-	มหาสารคาม	กลุ่มหัตถกรรมบ้านแพง 46 ม.1 ต.แพง อ.โกสุมพิสัย จ.มหาสารคาม 44140 ติดต่อ : สัมฤทธิ์ ชาญศึก โทร.043-776022 ,01-6762435
กระเป๋าสะพายจิด	นำผ้าฝ้ายพื้นเรียบมา ออกแบบตัดเย็บเป็น เสื่อผ้ากระเป๋าสำเร็จรูป	มหาสารคาม	กลุ่มทอผ้าบ้านหนองเขื่อนช้าง 71 ม.7 ต.ท่าสองคอน อ.เมือง จ.มหาสารคาม 44000 ติดต่อ : นางสาวอุไร ขานนาม โทร.01-9747667
กลองยาวพื้นบ้าน	-	มหาสารคาม	กลุ่มผลิตกลองยาวบ้านตลาด ม.2 ต.บ้านหวาย อ.วาปีปทุม จ.มหาสารคาม 44120 ติดต่อ : นายเที่ยง พินทะปะกิ่ง โทร. 043-799081
จิตรกรรมเบญจ- รงค์บนกระเบื้อง	ใช้ประดับตกแต่งใน กรอบรูป	มหาสารคาม	Banbenjarong Gallery เลขที่347 ม.2 ต.โคกพระ อ.กันทรวิชัย จ.มหาสารคาม 44150 ติดต่อ : คุณวิรัช ตระการเนตร โทร.09-5719727
ผ้าทอลายผีเสื้อ ประยุกต์	-	มหาสารคาม	กลุ่มปลูกหม่อนเลี้ยงไหมบ้าน หนองหลวง เลขที่6 ม.19 ต.เวียงสะอาด อ.พยัคฆภูมิ- พิสัย จ.มหาสารคาม

ชื่อสินค้า	รายละเอียดสินค้า	จังหวัด	สถานที่ติดต่อ
ผ้าไหมลายหมี่ โคมเจ็ด	-	มหาสารคาม	นางเมตตา พลพวง เลขที่123 ม.9 ต.ราษฎร์เจริญ อ.พยัคฆภูมิพิสัย จ.มหาสารคาม
ผ้าไหมลายสร้อย ดอกหมาก	-	มหาสารคาม	กลุ่มทอผ้าไหมบ้านกุครึ่ง เลขที่69 ม.1 ต.กุครึ่ง กิ่งอำเภอกุครึ่ง จ.มหาสารคาม
ผ้าไหมมัดหมี่ลาย รักข้ามคลอง	-	มหาสารคาม	นางสมพร พลพวง เลขที่2 ม.9 ต.ราษฎร์เจริญ อ.พยัคฆภูมิพิสัย จ.มหาสารคาม
ผ้าไหมมัดหมี่ลาย ดอกกรัก	-	มหาสารคาม	นางไสว โคจันดี เลขที่44 ม.8 ต.ถาวร อำเภอ อ.พยัคฆภูมิพิสัย จ.มหาสารคาม
เสื้อกมัดหมี่ลาย ช้างคู่	-	มหาสารคาม	กลุ่มแปรรูปเสื้อกมบ้านแพง เลขที่52 ม.1 ต.แพง อ.โกสุมพิสัย จ.มหาสารคาม
ผ้าไหมลายหาง กระรอก	-	มหาสารคาม	นางบุญจันทร์ แก้วกันหา เลขที่2 ม.8 ต.ถาวร อำเภอ อ.พยัคฆภูมิพิสัยจ.มหาสารคาม
ผ้าไหมลายหรี ทอง	-	มหาสารคาม	นางบุญเพชร บุญประถัมภ์ 63 ม.5 ต.ราษฎร์เจริญ อ.พยัค- ฆภูมิพิสัย จ.มหาสารคาม
ผ้าไหมลาย หมากจับ	-	มหาสารคาม	นางสมศรี พิณสุนทร 26 ม.6 ต.เมืองเสื่อ อ.พยัคฆภูมิพิสัย จ. มหาสารคาม
ผ้าไหมลาย แมงมุม	-	มหาสารคาม	นางเทวี นระวางษ์ 24 ม.13 ต.เวียงชัย อ.พยัคฆภูมิพิสัย จ.มหาสารคาม

ชื่อสินค้า	รายละเอียดสินค้า	จังหวัด	สถานที่ติดต่อ
ผ้าไหมลาย เฟื่องฟ้า	-	มหาสารคาม	กลุ่มทอผ้าไหม 119 ม.1 ต.ดงควน อ.นาคูณ จ.มหาสารคาม
ผ้าไหมลายน้ำ ทิพย์	-	มหาสารคาม	กลุ่มทอผ้าไหม 97 ม.2 ต.นาคูณ อ.นาคูณ จ.มหาสารคาม
ผ้าไหมลายดาว ล้อมเดือน	-	มหาสารคาม	นางบุญเพ็ง โคดุดา เลขที่53 ม.8 ต.ภารแอ่น อ.พยัคฆภูมิ- พิสัย จ.มหาสารคาม
ผ้าไหมลายหนด จิ้งหรีด	-	มหาสารคาม	กลุ่มทอผ้าเพื่อการผลิต 52 ม.8 ต.ภารแอ่น อ.พยัคฆภูมิพิสัย จ.มหาสารคาม
ผ้าไหมลาย খনาค	-	มหาสารคาม	กลุ่มทอผ้าไหมบ้านหนองแสง 48 ม.4 ต.หนองบัวแก้วอ.พยัค- ฆภูมิพิสัย จ.มหาสารคาม
ผ้าไหมลายนกยูง รำแพน	-	มหาสารคาม	นางสมเพียร จรรยาศิริ เลขที่64 ม.10 ต.หนองบัว อ.พยัคฆภูมิ- พิสัย จ.มหาสารคาม
ผ้าไหมลายขวง	-	มหาสารคาม	นางลี ทองบ่อ 13 ม.12 ต.ราษฎร์เจริญ อ.พยัคฆภูมิพิสัย จ.มหาสารคาม
เครื่องเบญจรงค์	-	มหาสารคาม	บ้านเบญจรงค์แกลลอรี่ 347 ม.2 ต.โคกพระ อ.กันทรวิชัย จ.มหาสารคาม

จังหวัดมุกดาหาร

- พิพิธภัณฑ์อีสาน

- ชื่อพิพิธภัณฑ์ หอแก้วมุกดาหาร
- ที่ตั้ง หอแก้วมุกดาหารตั้งอยู่ห่างจากตัวเมืองมุกดาหารประมาณ 2 กิโลเมตรอยู่ริมถนนสายมุกดาหาร-ดอนตาล อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร
- คณะผู้ดำเนินการ องค์การบริหารส่วนจังหวัดมุกดาหารเป็นผู้ดูแลและจัดการทุกอย่าง
- ประวัติความเป็นมา เนื่องในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช จะเสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติครบ 50 ปี ซึ่งนับว่าเป็นมหามงคลอันพิเศษยิ่งที่ไม่เคยปรากฏขึ้นในประวัติศาสตร์ชาติไทยมาก่อน ยังความปลาบปลื้มปีติมาสู่ประเทศชาติและประชาชนโดยทั่วหล้า เช่นเดียวกับทางจังหวัดมุกดาหาร เพื่อแสดงความจงรักภักดีต่อสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ประชาชนชาว จังหวัดมุกดาหารทุกหมู่เหล่าทุกสาขาอาชีพ จึงเห็นสมควร ในการสร้างอนุสรณ์สถานเฉลิมพระเกียรติ เพื่อให้ดำรงคงไว้ตลอดกาลนานและในวันที่ 24 มกราคม 2538 สมาชิกสภาเทศบาลได้มีมติเห็นชอบในการก่อสร้างหอแก้วมุกดาหารเฉลิมพระเกียรติกาญจนาภิเษกขึ้น โดยได้กระทำพิธีวางศิลาฤกษ์ไปพร้อมๆกับพิธีเททองหล่อวัตถุมงคลเมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม 2538 ดำเนินการก่อสร้างหอแก้วมุกดาหารแล้วเสร็จเมื่อวันที่ 31 พฤษภาคม 2539 และการกระทำพิธีเปิดอย่างเป็นทางการเมื่อ วันที่ 18 กรกฎาคม 2539

- บทบาททั่วไป วัตถุที่จัดแสดงในหอแก้วมุกดาหารได้มาจากการรับบริจาคและการเช่าซึ่งจะเป็นวัตถุเกี่ยวกับวิถีชีวิต เครื่องปั้นดินเผา เช่น เสื้อ กางเกงของกลุ่มคนชาติพันธุ์ต่างๆ ศาสดารูปของ

เจ้าเมืองสมัยก่อน เครื่องสัมฤทธิ์ เงินในสมัยต่างๆ และการนำเสนอ เรื่องราวของกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในจังหวัดมุกดาหาร เช่น ชาวไทยแสก ไทยญ้อ ผู้ไท ไทยละเลิง ไทยกะโซ่ ไทยข่า เป็นต้น

- บทบาทเฉพาะพันธกิจ

วิชาช่างพื้นบ้าน จัดแสดงอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต เครื่องปั้นดินเผา เช่น เสื้อ กางเกงของกลุ่มคนชาติพันธุ์ต่างๆ ศาสดราฐของเจ้าเมืองสมัยก่อน เครื่องสัมฤทธิ์ เงินในสมัยต่างๆ

- ช่วงเวลาการสำรวจและการบันทึกข้อมูล มิถุนายน 2549

หมายเหตุ เป้าหมายในการดำเนินงาน

1. การกำหนดให้หอแก้วมุกดาหารเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์โดยจะประดิษฐานพระพุทธรูปมิ่งมงคลมุกดาหารเพื่อให้พุทธศาสนิกชนได้เคารพสักการบูชา
2. เป็นสถานที่ท่องเที่ยวแห่งหนึ่งของจังหวัดมุกดาหารและเป็นสถานที่ชมทัศนียภาพ 2 ฝั่งโขงทั้งทางฝั่งมุกดาหารและฝั่งสะหวันเขตประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
3. เพื่ออนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมโบราณวัตถุซึ่งเป็นสมบัติล้ำค่าของแผ่นดินเป็นพิพิธภัณฑ์เก็บรักษาประวัติของจังหวัดมุกดาหาร

- เว็บไซต์ไทยตำบลดอทคอม

ชื่อสินค้า	รายละเอียดสินค้า	จังหวัด	สถานที่ติดต่อ
เครื่องจักสานจากต้นกก	-	มุกดาหาร	กลุ่มจักสานบ้านโนนสว่าง 59 ม.10 ต.บางทรายใหญ่ อ.เมือง จ.มุกดาหาร 49000 ติดต่อ :นางบุษบง ลออ โทร.042-611824

ชื่อบริษัท	รายละเอียดบริษัท	จังหวัด	สถานที่ติดต่อ
ผ้าขาวม้าเชิงช้าง ผ้าปูโต๊ะลาย ตะเพียน ผ้าลายขิด	-	มุกดาหาร	กลุ่มสตรีสหกรณ์บ้านเหล่าป่า เปิด 182 ม.11 ต.นาโสก อ.เมือง จ.มุกดาหาร 4900 ติดต่อ : นางวิชัย พรมนาถ โทร.042-610117
ผ้าฝ้ายลายเกล็ด เต่า	-	มุกดาหาร	กลุ่มสตรีทอผ้าบ้านนาช่าง 110 ม.5 ต.บ้านบาก อ.ดอนตาล จ.มุกดาหาร49120 ติดต่อ : นางอนงค์ นุระวงค์ โทร. 042-689292
ผ้าลายขิดพื้นฐาน	-	มุกดาหาร	กลุ่มสตรีทอผ้าบ้านกกไฮ 58 ม.2 ต.คำชะอี อ.คำชะอี จ. มุกดาหาร 49110 ติดต่อ นางละม้าย สलगสิงห์ โทร.042-635475

จังหวัดยโสธร

- พิพิธภัณฑ์อีสาน

- ชื่อพิพิธภัณฑ์ พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านดาดทอง
- ที่ตั้ง บ้านดาดทอง ตำบลดาดทอง อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร
- คณะผู้ดำเนินการ องค์การบริหารส่วนตำบลดาดทอง
- ประวัติความเป็นมา พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านดาดทอง เริ่มสร้างเมื่อปี พ.ศ. 2544 โดยอาจารย์ประมุข รัตนชัย อดีตผู้อำนวยการ โรงเรียนดาดทอง เป็นริเริ่มและเสนอต่อชุมชนดาดทอง ที่ประกอบด้วย กำนัน ผู้ใหญ่บ้านและคณะกรรมการหมู่บ้านดาดทอง ประชุมกันเพื่อหาแนวทางในการจัดสร้าง พิพิธภัณฑ์บริเวณที่ตั้งของพระธาตุก่องข้าวน้อย จึงเสนอกรมศิลปากรได้รับความเห็นชอบ กรมศิลปากรได้ออกแบบอาคารพิพิธภัณฑ์ให้ ซึ่งในขณะนี้กำลังดำเนินการก่อสร้างอาคารพิพิธภัณฑ์
- บทบาททั่วไป พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านดาดทอง ดำเนินการก่อสร้างโดยชุมชนบ้านดาดทอง เพื่อ รวบรวมและจัดเก็บโบราณวัตถุและของมีค่าที่ขุดค้นพบบริเวณบ้านดาดทอง ปัจจุบันชุมชนดาด

ทองโดยคณะกรรมการชุมชนได้นำฝักเก็บที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพิมาย โดยได้จัดทำหนังสือ
สัญญาการฝากโบราณวัตถุ

การก่อสร้างอาคารพิพิธภัณฑสถานเริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2544 และคาดว่าจะเสร็จในปี พ.ศ. 2551
งบประมาณในการก่อสร้างได้รับเงินบริจาคของนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวชมพระธาตุก่องข้าวน้อย
และได้ประสานงานเพื่อของบประมาณจากจังหวัด (งบประมาณ CEO) ที่จัดสรรให้แก่องค์การ
บริหารส่วนตำบลตาตอง คาดว่าในปีงบประมาณ 2550 จะได้รับการจัดสรรเงินมาก่อสร้างต่อให้
แล้วเสร็จ

การจัดแสดงนิทรรศการของพิพิธภัณฑสถานบ้านตาตอง จะจัดแสดงโบราณวัตถุที่ขุดค้น
ได้ในบริเวณตำบลตาตอง ได้แก่ โครงกระดูกมนุษย์ เครื่องมือสำริด ภาชนะดินเผาประเภทต่างๆ
ปัจจุบันได้ฝากเก็บรักษาไว้ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพิมาย และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ
ขอนแก่น

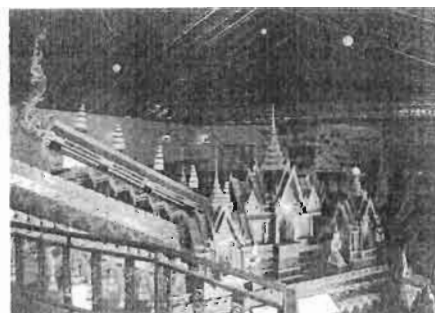
- บทบาทเฉพาะพันธกิจ

วิชาช่างพื้นบ้าน พระธาตุก่องข้าวน้อยเป็นพระธาตุที่สร้างขึ้นโดยศิลปินอีสานที่บางส่วนถูกสร้างขึ้นตั้งแต่สมัยทวารวดี ซึ่งมีลักษณะเฉพาะที่น่าสนใจ

- ช่วงเวลาการสำรวจและการบันทึกข้อมูล มิถุนายน 2549

หมายเหตุ ถ้าพิพิธภัณฑสถานดำเนินการเสร็จสิ้นจะกลายเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีคุณค่าต่อชุมชนตาตอง
โดยเฉพาะเรื่องของการสร้างสำนึกร่วมกันทางประวัติศาสตร์ของชุมชนท้องถิ่น ที่น่าจะเป็นฐาน
พลังในการพัฒนาชุมชนในด้านอื่นๆ ต่อไปอย่างมีศักยภาพ

- ชื่อพิพิธภัณฑ์ พิพิธภัณฑ์บั้งไฟ
- ที่ตั้ง พิพิธภัณฑ์บั้งไฟ ตั้งอยู่ในเขตโรงเรียนเทศบาล (สุขวิทวิทยาการตั้งตรงจิตร 15) ตรงข้ามกับหน้าที่ว่าการอำเภอเมือง ถนนแจ้งสนิท อ.เมือง จ.ยโสธร
- คณะผู้ดำเนินการ ขึ้นอยู่กับเทศบาลเมืองยโสธร โดยกองการศึกษาเทศบาลเมืองยโสธรเป็นผู้ดูแลในการให้บริการแก่ผู้ที่สนใจและเข้ามาเยี่ยมชม มีเจ้าหน้าที่รับผิดชอบจำนวน 2 คน
- ประวัติความเป็นมา พิพิธภัณฑ์บั้งไฟจังหวัดยโสธรเกิดขึ้นจากความร่วมมือของเทศบาลเมืองยโสธรตามพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 ได้กำหนดให้เทศบาลมีการบำรุงรักษาศิลปะ จารีต ประเพณีภูมิปัญญาและวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่น ดังนั้นเทศบาลเมืองยโสธรได้ตระหนักในภารกิจที่ต้องกระทำอย่างเร่งด่วน เล็งเห็นความจำเป็นและให้ความสำคัญ จึงได้จัดสร้างพิพิธภัณฑ์บั้งไฟขึ้น โดยการเข้าไปดูแลและสนับสนุนงบประมาณตามโครงการท่องเที่ยวไทยและท่องเที่ยวเชิงเกษตรภายใต้มาตรฐานการพัฒนาชนบทและชุมชน (มพช.) โดยได้สนับสนุนงบประมาณเป็นเงินจำนวนทั้งสิ้น 6,796,000 บาท ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์บั้งไฟยโสธรดังต่อไปนี้
 1. เพื่อรวบรวมตำนานและวิวัฒนาการของประเพณีบุญบั้งไฟจังหวัดยโสธร
 2. เพื่อเก็บรวบรวมและแสดงสิ่งต่างๆที่สำคัญเกี่ยวกับภูมิปัญญาของชาวบ้านให้ดำรงสืบต่อไป
 3. เพื่อให้เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาเล่าเรียนและก่อให้เกิดความเพลิดเพลินใจในการเข้าเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์
 4. เพื่อจัดแสดงนิทรรศการเพื่อให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติของประเพณีบุญบั้งไฟ การจัดทำบั้งไฟและเพื่อธำรงอนุรักษ์บั้งไฟและประเพณีบุญบั้งไฟให้คงอยู่ควบคู่ไปกับชาวจังหวัดยโสธรทุกคน
 5. เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัดยโสธรและการท่องเที่ยวของประเทศไทย
 พิพิธภัณฑ์บั้งไฟเปิดทำการให้ผู้ที่มีความสนใจเข้าชมครั้งแรกเมื่อปีพุทธศักราช 2545 ในช่วงเวลาก่อนงานประเพณีบุญบั้งไฟจะเกิดขึ้น
- บทบาททั่วไป วัตถุประสงค์แสดงในพิพิธภัณฑ์ทั้งหมดจะเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับประเพณีบุญบั้งไฟ ตำนานความเชื่อของการก่อกำเนิดบุญบั้งไฟ อุปกรณ์การทำบั้งไฟ การเอ้บั้งไฟและบั้งไฟขนาดต่างๆตามที่ชาวบ้านเรียกชื่อเช่น บั้งไฟหมื่น บั้งไฟแสน บั้งไฟม้า บั้งไฟตะไล

- **บทบาทเฉพาะพันธกิจ**

วิชาช่างพื้นบ้าน จัดแสดงจำลองขั้นตอนการทำบั้งไฟ

- **ช่วงเวลาการสำรวจและการบันทึกข้อมูล มิถุนายน 2549**

หมายเหตุ การก่อตั้งพิพิธภัณฑณ์บั้งไฟมีเป้าหมายเพื่อเป็นแหล่งศึกษาหาความรู้ของผู้ที่สนใจในเรื่องราวของประเพณีบุญบั้งไฟ เป็นแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดซึ่งมีชื่อเสียงทางด้านประเพณีบุญบั้งไฟที่ใหญ่ที่สุดในประเทศ แสดงสิ่งของมีเอกสารอธิบายครบทั้งหมดโดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดฉายวีดิทัศน์ที่รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับความเป็นมาของประเพณีบุญบั้งไฟของจังหวัดยโสธรอย่างละเอียด ซึ่งการจัดฉายวีดิทัศน์นั้นจะฉายก็ต่อเมื่อมีการติดต่อประสานงานมาก่อนล่วงหน้าและการเดินทางเข้าชมพิพิธภัณฑณ์ในรูปแบบกลุ่มหรือคณะ

- ชื่อพิพิธภัณฑณ์ ศูนย์พิพิธภัณฑณ์พื้นบ้าน วัดท่าไผ่

- ที่ตั้ง วัดท่าไผ่ จังหวัดยโสธร

- คณะผู้ดำเนินการ วัดท่าไผ่

- ประวัติความเป็นมา พิพิธภัณฑณ์สร้างขึ้นเมื่อ 6 มิถุนายน 2543 โดยเจ้าอาวาสวัด คือ พระครูปรยัตติธรรมจารีได้สะสมของเก่าที่ชาวบ้านบริจาค พระครูจึงปรึกษาวงศ์บ้านเพื่อสร้างพิพิธภัณฑณ์

- **บทบาททั่วไป** จัดแสดงเครื่องมือเครื่องใช้ เช่น เครื่องมือจับปลา ภาชนะต่างๆ เครื่องปั้นดินเผา สำหรับหมาก กระจาดขูดมะพร้าว แสดงชิ้นส่วนของสัตว์ ได้แก่ เปลือกหอย กระจาดเต่า แสดงเกวียนและหุ่นจำลองเป็นเรื่องราวการค้าขายและไหลปลาร้า ซึ่งเป็นสินค้าที่มีชื่อเสียงของบ้านท่าไผ่

- **บทบาทเฉพาะพันธกิจ**

วิชาช่างพื้นบ้าน จัดแสดงเครื่องมือเครื่องใช้ที่ทำจากไม้ ไม้ไผ่ และดิน เช่น เครื่องมือจับปลา ภาชนะต่างๆ เครื่องปั้นดินเผา สำหรับหมาก กระจ่ายขูดมะพร้าว

- ช่วงเวลาการสำรวจและการบันทึกข้อมูล มิถุนายน 2549

หมายเหตุ นอกจากการจัดแสดงโบราณวัตถุและการจำลองวิถีชีวิตของคนในชุมชนแล้ว ยังได้จัดแสดงเงินตราต่างประเทศสกุลต่างๆที่ได้รับบริจาคจากคนในชุมชนที่เดินทางไปจับแท็กซีในกรุงเทพฯ ซึ่งได้รับเงินสกุลต่างๆเป็นค่าโดยสาร

- ชื่อพิพิธภัณฑสถาน พิพิธภัณฑสถานหอไตรประวัติศาสตร์ วัดสระไตรนุรักษ์

- ที่ตั้ง วัดสระไตรนุรักษ์ หมู่ที่ 1 ต.นาเวียง อ.ทรายมูล จ.ยโสธร

- คณะผู้ดำเนินการ พิพิธภัณฑสถานหอไตรประวัติศาสตร์ อยู่ในความดูแลของวัดสระไตรนุรักษ์ โดยกำกับดูแลโดยหอไตรประวัติศาสตร์และขึ้นทะเบียนกับกรมศิลปากรในปี พ.ศ. 2533 เพื่อเป็นโบราณสถานของชาติ การบูรณปฏิสังขรณ์ ต้องอยู่ในความดูแลของกรมศิลปากร.

- ประวัติความเป็นมา จากหลักฐานที่ค้นพบในใบสำรวจวัดระบุตั้งเมื่อวันที่ 7 เมษายน ตรงกับรัชสมัยพระบรมไตรโลกนาถ (พ.ศ.1919 - 2031) จากคำบอกเล่าชาวลาวก่อ ได้อพยพภัยสงครามจากบ้านสามหมื่นภูเพียง ราชอาณาจักรลาว โดยการนำของยาจกหลักคำ ได้อพยพผู้คนข้ามแม่น้ำโขง ผ่านหนองบัวลุม บ้านหนองขุนใหญ่ (ปัจจุบันตั้งอยู่ในพื้นที่ จ.ร้อยเอ็ด) จนได้มาตั้งหลักแหล่งชุมชนที่ห้วยค้อ (ที่อยู่ปัจจุบัน) และได้สร้างวัดขึ้นทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของหมู่บ้าน โดยได้สร้างศาลากลางน้ำ สำหรับเก็บคู้หนังสือพระศาสนา เรียกชุมชนตนเองว่า "หมู่บ้านคำแค้น" ต่อมาบ้านคำแค้นได้เปลี่ยนชื่อใหม่เป็น "บ้านสระเวียง" และเปลี่ยนมาเป็น "บ้านนาเวียง" จนถึงปัจจุบัน

หอไตรกลางน้ำแห่งนี้ ได้รับการซ่อมแซมก่อสร้างใหม่ในปี พ.ศ.2463 และปี พ.ศ. 2520 ปี พ.ศ. 2533 กรมศิลปากรได้ออกสำรวจ และประกาศขึ้นทะเบียน หอไตรวัดสระไตรนุรักษ์ เป็นโบราณสถานของชาติ ลักษณะเป็นสถาปัตยกรรม แบบพม่าหรือไทยใหญ่ เป็นอาคารไม้ กว้าง 8.30 เมตร หลังคา 4 ชั้น มุงสังกะสี ต่อมาสระน้ำแห่งนี้ขุดเป็นประจําทุกปี ปลวกได้ขึ้นไปทำลายหอไตรเสียหาย ทางหมู่บ้านจึงรายงานกรมศิลปากร เพื่อของบประมาณบูรณะซ่อมแซม

- บทบาททั่วไป พิพิธภัณฑสถานหอไตรประวัติศาสตร์ เป็นศูนย์เก็บรวบรวมคัมภีร์ใบลานของวัดที่ตกทอดมาตั้งแต่สมัยตั้งวัด มีบางส่วนที่นำมาเก็บไว้ที่วัดมหาชัย พระอารามหลวง จังหวัดมหาสารคาม ในปัจจุบันได้ส่งคืนเก็บที่หอไตรแล้ว

นอกจาก เป็นศูนย์เก็บคัมภีร์ใบลานที่สำคัญแล้ว บริเวณวัดได้เก็บรวบรวมวัตถุโบราณจากชาวบ้านที่นำมาบริจาคแก่วัด รวบรวมเครื่องมือเครื่องใช้ที่ใช้ในชีวิตประจำวัน จัดแสดงบริเวณ

ช่างสถาปนิกเปรี๊ญญ ได้แก่ เครื่องมือจับปลา ของใช้ในครัวเรือนใช้ชื่อว่า ศูนย์บูรณาการวัฒนธรรม
ไทยสายใยชุมชน ตำบลนาเวียง

- บทบาทเฉพาะพันธกิจ

วิชาช่างพื้นบ้าน หอไตรวัดสระไทรนุรักษ์ ลักษณะเป็นสถาปัตยกรรม แบบพม่าหรือไทย
ใหญ่ เป็นอาคารไม้กว้าง 8.30 เมตร หลังคา 4 ชั้น มุงสังกะสี

- ช่วงเวลาการสำรวจและการบันทึกข้อมูล มิถุนายน 2549

หมายเหตุ พิพิธภัณฑ์หอไตรประวัติศาสตร์ มีคุณค่าและความสำคัญในแง่ของการอนุรักษ์โบราณ
สถานที่สำคัญของชาติ และเป็นแหล่งรวบรวมวัฒนธรรมโบราณที่มีคุณค่าต่อการศึกษาประวัติศาสตร์
และภูมิปัญญาท้องถิ่นภาคอีสาน

- เว็บไซต์ไทยตำบลดอกคอม

ชื่อสินค้า	รายละเอียดสินค้า	จังหวัด	สถานที่ติดต่อ
หมอน15ช่อง 3พับ	สินค้าOTOPสี่ดาวและ สินค้าส่งออก ใช้เป็น เบาะรองนั่ง หมอนหนุน มีหลากหลาย	ยโสธร	ต.ศรีฐาน อ.ป่าดัว จ.ยโสธร

ชื่อยี่ห้อ	รายละเอียดสินค้า	จังหวัด	สถานที่ติดต่อ
พินไฟฟ้า	-	ยโสธร	ต.ปากเรือ อ.มหาชนะชัย จ.ยโสธร
กระติบข้าว	-	ยโสธร	กลุ่มแม่บ้านหนองแห่น ม.1 ต. หนองแห่น อ.กุฉินทศ จ.ยโสธร ติดต่อ:นางสังวาลย์ ปัทมะ โทร.045-789123 cddyaso@chaiyo.com
กระเป๋าและ หมวกถักด้วยฝ้าย	-	ยโสธร	กลุ่มหัตถกรรมบ้านสร้างมิ่ง ม.1 ต.สร้างมิ่ง อ.เลิงนกทา จ.ยโสธร โทร.045-311075
กระเป๋า ฝักตบชวา	มีหลายแบบหลายขนาด	ยโสธร	กลุ่มแม่บ้านหัตถกรรมฝักตบชวา เลขที่77 ม.1ต.แคนน้อย อ.คำ เขื่อนแก้ว จ.ยโสธร ติดต่อ:นางทองศรี กิจเกียรติ โทร.09-2602883 cddyaso@chaiyo.com
กระเป๋าผ้าฝ้ายทอ มือ	-	ยโสธร	กลุ่มทอผ้าสี่ล้อมธรรมชาติ บ้านหัตถกรรม70/2 ม.8บ้าน ดอนสีหนองสมบูรณ์ ต.สวาท อ.เลิงนกทา จ.ยโสธร ติดต่อ: 043-220466
ที่นอนลูกกระนาค	-	ยโสธร	กลุ่มสตรีสหกรณ์ผู้ใช้น้ำบ้านศรี ฐาน ม.8 ต.ศรีฐาน อ.ป่าดิว จ.ยโสธร35150 ติดต่อ: นางลำพูนทรัพย์ จันทร์เหลือง โทร.01-3933837
ผ้าขาวม้าไหม	-	ยโสธร	กลุ่มสตรีทอผ้าไหมบ้านหัวเมือง 22 ม.8 ต.หัวเมือง อ.มหาชนะชัย จ.ยโสธร 35130

ชื่อสินค้า	รายละเอียดสินค้า	จังหวัด	สถานที่ติดต่อ
ผ้าห่มใยสังเคราะห์	-	ยโสธร	กลุ่มอาชีพทอผ้าห่มใยสังเคราะห์ เลขที่74 ม.2 ต.โนนทราย อ.มหาชนะชัย จ.ยโสธร
ผ้าลายลูกหวายลายเกล็ดเต่า	-	ยโสธร	กลุ่มทอผ้าพื้นเมือง เลขที่120 ม.5 ต.ฟ้าหยาด อ.มหาชนะชัย จ.ยโสธร
เสื้อกกลายขิด	-	ยโสธร	กลุ่มทอเสื้อกกลบ้านเสาเล้า 24 ม.6 ต.คูลาด อ.ทรายมูล จ.ยโสธร
มวยนั่งข้าว	เครื่องสานจากไม้ไผ่ใช้ นั่งข้าวเหนียว	ยโสธร	กลุ่มจักสานบ้านทุ่งแต่ เลขที่77 ม.3 ต.ทุ่งแต่ อ.เมือง จ.ยโสธร
ผ้าทอผสมไขกอก	-	ยโสธร	เลขที่222 ม.13 ต.คำเตย อ.ไทยเจริญ จ.ยโสธร
ผ้าสายฝน	-	ยโสธร	กลุ่มสตรีสหกรณ์บ้านกุคชุ่น เลขที่12 ม.4 ต.กุคเชียงหมี่ อ.เลิงนกทา จ.ยโสธร
ผ้าสไบ	-	ยโสธร	กลุ่มทอผ้าล้อมสิริธรรมชาติ เลขที่49 ม.8 ต.ส้มผ่อ อ.ไทยเจริญ จ.ยโสธร
ผ้าลายลูกหวาย	-	ยโสธร	กลุ่มแม่บ้านทอผ้า เลขที่45 ม.4 ต.น้ำอ้อม อ.ก้อวัง จ.ยโสธร
ผ้าลายขิดดอกแก้ว	-	ยโสธร	กลุ่มทอผ้าฝ้ายลายขิดบ้านดอนมะ ข่อม เลขที่78 ม.4 ต.โคกสำราญ อ.เลิงนกทา จ.ยโสธร
ผ้ามัดหมี่ลาย นกทา	-	ยโสธร	กลุ่มทอผ้าฝ้ายบ้านด่าน เลขที่118 ม.15 ต.สามแยก อ.เลิงนกทา จ. ยโสธร

ชื่อสินค้า	รายละเอียดสินค้า	จังหวัด	สถานที่ติดต่อ
หมอนผ้าห่ม สมุนไพร	-	ยโสธร	หมอนผ้าห่มสมุนไพรและ สิ่งประดิษฐ์แปรรูป เลขที่ 13/4 ต.ในเมือง อ.เมือง จ.ยโสธร

จังหวัดร้อยเอ็ด

- พิพิธภัณฑ์อีสาน

- ชื่อพิพิธภัณฑ์ เอือนวัฒนธรรมพื้นบ้าน
- ที่ตั้ง โรงเรียนพลาญชัยพิทยาคม สำนักงานพื้นที่การศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1 อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด
- คณะผู้ดำเนินการ เอือนวัฒนธรรมพื้นบ้านเป็นศูนย์หรือหน่วยงานหนึ่งที่สังกัดโรงเรียนพลาญชัยพิทยาคม อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด และมีคณะกรรมการบริหารงาน นายเข้มชาติ นันโท ประธานกรรมการบริหาร
- ประวัติความเป็นมา ปัจจุบันรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีนโยบายมุ่งพัฒนาประเทศให้ เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ เน้นให้เยาวชนและประชาชนมีการศึกษาตลอดชีวิต โดยส่งเสริมแหล่งการเรียนรู้ทุกรูปแบบ ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 25 และนโยบายกระทรวงศึกษาธิการ มาตราที่ 18(3) 23, 25, 29 ที่ระบุให้มีการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ และกระบวนการถ่ายทอดและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทย ซึ่งโรงเรียนพลาญชัยพิทยาคม โดยคณะกรรมการวัฒนธรรมโรงเรียน ได้ตอบสนองนโยบายนี้อย่างเป็นทางการ โดยการเปิดให้บริการแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรม 1 แห่ง คือ เอือนอีสานบ้านวัฒนธรรมพลาญชัย ซึ่งเป็นสถานที่จัดแสดงและให้บริการข้อมูลเกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรมพื้นบ้านทุกสาขา รวมทั้งประวัติ และผลงานของปราชญ์ชาวบ้าน นอกจากนี้ยังได้จัดกิจกรรมเสริมการเรียนรู้ต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง โดยในปีงบประมาณ 2548 คณะกรรมการวัฒนธรรมโรงเรียน ได้กำหนดให้มีการจัดประชุมสัมมนาทางวิชาการเรื่อง การจัดแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมขึ้น เพื่อกระตุ้นให้ครู อาจารย์ นักศึกษา เยาวชน และประชาชนไทย รู้จัก และใช้ประโยชน์แหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมพื้นบ้าน อย่างคุ้มค่า อันจะก่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ ความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมพื้นบ้าน ตลอดจนสามารถพัฒนาศักยภาพและภูมิปัญญาของตนให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมโลกได้อย่างเป็นสุขและยั่งยืน
- บทบาททั่วไป เนื้อหาที่จัดแสดง แบ่งออกเป็น 5 ส่วน ได้แก่
 - 1.วิถีแบบพื้นบ้าน : จัดแสดงห้องต่าง ๆ ภายในบ้าน เช่น ห้องนอน ห้องครัว ห้องนั่งเล่น และเครื่องดนตรี การละเล่นพื้นบ้าน และอาหารพื้นบ้าน

ผ้าทอพื้นบ้าน : แสดงผ้าทอโบราณ และเครื่องมือทอผ้า ที่ ฝีม กวัก อัก กระสวย

หลอด ไน หลา

เครื่องมือเครื่องใช้แบบโบราณ : เช่น คันไถ เกียวแห สวิง ไร่ ลอบ ที่ดักสัตว์ทุกชนิด

2. ห้องฮีดตีสอง คองตีสี่ : แสดงประเพณีท้องถิ่น และวรรณกรรมพื้นบ้าน

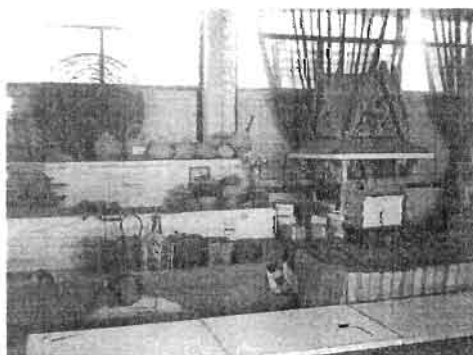
3. ปราชญ์ชาวบ้าน : แสดงประวัติ ผลงาน วิถีชีวิต และภูมิปัญญาท้องถิ่น

4. ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน : เผยแพร่ จำหน่าย ผลิตภัณฑ์ชุมชน หนึ่งตำบล

หนึ่งผลิตภัณฑ์ และผลงานนักเรียน

5. ห้องปฏิบัติการทูตวัฒนธรรม ; แหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมพื้นบ้านเชิงประจักษ์และแพทย์

แผนไทย

- บทบาทเฉพาะพันธกิจ

วิชาช่างพื้นบ้าน จัดแสดงผ้าทอพื้นบ้านแสดงผ้าทอโบราณ และเครื่องมือทอผ้า ที่ ฝีม กวัก อัก กระสวย หลอด ไน หลา และจำหน่าย ผลิตภัณฑ์ชุมชน หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ และผลงานนักเรียน

- ช่วงเวลาการสำรวจและการบันทึกข้อมูล มิถุนายน 2549

หมายเหตุ ความหมายของ เอือนวัฒนธรรมพื้นบ้าน เอือน หรือ หอ หมายถึง เรือนหรือสถานที่ใช้เฉพาะกิจอย่างใดอย่างหนึ่ง ตรงกับภาษาอังกฤษว่า “Hall” ภาษาอีสานว่า “เอือน”

วัฒนธรรม หมายถึง วิถีชีวิตที่คนในสังคมได้สั่งสม เลือดยุทธวิธี ปรับปรุงแก้ไข จนถือว่าเป็นสิ่งที่ดีงามเหมาะสมกับสภาพแวดล้อม เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ได้รับการสืบทอดมายาวนาน ก่อให้เกิดความภาคภูมิใจร่วมกันและสามารถประยุกต์ใช้เป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตในปัจจุบัน ตรงกับภาษาอังกฤษว่า “Culture”

เอือนอีสานบ้านวัฒนธรรม คือสถานที่จัดแสดงเรื่องราวพื้นบ้านของเฉพาะท้องถิ่น ซึ่งเป็นวิถีชีวิตที่สืบทอดมาตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน โดยมีมุ่งหมายเพื่อให้เป็นสถานที่ ที่จะสร้างความรัก ความภาคภูมิใจในมรดกทางวัฒนธรรมของตนเองและสามารถนำวัฒนธรรมเหล่านั้นมาปรับใช้ อย่างมีคุณภาพในสังคมปัจจุบัน

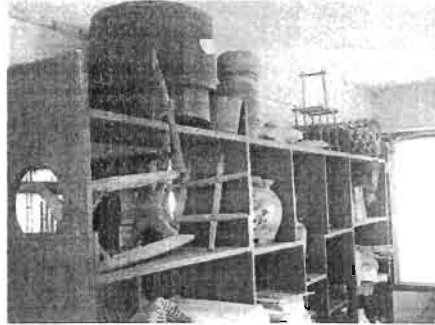
- ชื่อพิพิธภัณฑ์ พิพิธภัณฑ์ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาเมืองกุศเสาชง

- ที่ตั้ง โรงเรียนชงธานี อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด

- คณะผู้ดำเนินการ ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาเมืองกุศเสาชง อยู่ในความดูแลของหมวดกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปศึกษาโรงเรียนชงธานี อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด โดยมีอาจารย์สุนทร พุดมี เป็นผู้ดูแล

- ประวัติความเป็นมา ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาเมืองกุศเสาชง ก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2541 ตามความคิดความตั้งใจของท่านอาจารย์สุนทร พุดมี ซึ่งเป็นอาจารย์ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปศึกษาโรงเรียนชงธานี มีวัตถุประสงค์เพื่อเก็บรวบรวมวัตถุโบราณและสิ่งของเครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ ที่แสดงถึงวิถีชีวิตของคนในชุมชนรอบ ๆ บริเวณโรงเรียนชงธานี เช่น หม้อเก่าไหเก่า เครื่องมือหาลา เครื่องจักรสาน เขี่ยนหมาก เป็นต้น มาเก็บรวบรวมจัดแสดงไว้เพื่อให้นักเรียนได้ศึกษาความเป็นมาต่าง ๆ เพื่อให้รู้ที่มาและรู้จักคุณค่าของสิ่งเหล่านี้ โดยจัดวิชาท้องถิ่นศึกษาและตั้งเป็นชุมนุม เพื่อให้นักเรียนทำกิจกรรมเกี่ยวกับการศึกษาและเรียนรู้ท้องถิ่น โดยการตั้งศูนย์ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาเมืองกุศเสาชง ได้ใช้เงินงบประมาณของหมวดสาระการเรียนรู้ศิลปศึกษาที่ได้รับการจัดสรรจากทางโรงเรียนให้แก่หมวดใช้ในด้านต่าง ๆ

- บทบาททั่วไป วัตถุที่จัดแสดงเป็นพวกเครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ ที่ใช้ในชีวิตประจำวันและทำมาหากินของคนในชุมชนกุศเสาชงซึ่งเป็นชุมชนเก่าแก่ในบริเวณรอบ ๆ โรงเรียนชงธานี โดยวัตถุทั้งหมดนี้ได้จากการศึกษาของนักเรียนและผู้ปกครอง

- บทบาทเฉพาะพันธกิจ

วิชาช่างพื้นบ้าน จัดแสดงเครื่องมือทอผ้า กี่ ฟืม กวัก อัก กระสวย และเครื่องจักสานที่ทำจากไม้ไผ่

- ช่วงเวลาการสำรวจและการบันทึกข้อมูล มิถุนายน 2549

หมายเหตุ การนำเสนอข้อมูลต่าง ๆ ตามวัตถุประสงค์ของศูนย์ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาเมืองกุศเสาชงนั้น เป็นการทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจถึงประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชุมชนกุศเสาชง ซึ่งเป็นชุมชนเก่าแก่ของราชบุรีรวมถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชน ทำให้นักเรียนซึ่งเป็นคนในชุมชนและคนในชุมชนที่ได้ศึกษาได้ตระหนักเห็นคุณค่าของประเพณีและวัฒนธรรม รวมถึงวิถีชีวิตที่สืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษทำให้เกิดคุณค่ากับอาชีพเก่าแก่ภูมิปัญญาชาวบ้านของบรรพบุรุษของชุมชนกุศเสาชง

- ชื่อพิพิธภัณฑ์ ศูนย์วัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น

- ที่ตั้ง ศูนย์วัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น โรงเรียนหนองหมื่นถ่านวิทยา

ตำบลหนองหมื่นถ่าน อำเภอบางบาล จังหวัดร้อยเอ็ด

- คณะผู้ดำเนินการ การบริหารงานของศูนย์วัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นขึ้นตรงกับ โรงเรียนหนองหมื่นถ่าน โดยบุคลากรที่ดูแลศูนย์วัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นได้แก่อาจารย์ปทุมมา แสนทวีสุข เป็นอาจารย์สังกัดกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปศึกษา

- ประวัติความเป็นมา หมู่บ้านหนองหมื่นถ่านเป็นหมู่บ้านที่เก่าแก่ ซึ่งก่อตั้งเมื่อประมาณปี

พุทธศักราช 2419 โดยผู้นำคนสำคัญคือ นายสิงห์ สิงห์เสนา ที่รวบรวมผู้คนในการอพยพจาก

หมู่บ้านหนองแล้ง อำเภอสว่างภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด มาก่อตั้งชุมชนขึ้น นายสิงห์ สิงห์เสนา เป็นผู้ที่มีความเก่งกล้าสามารถจนได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์จากพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า

เจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ตำแหน่งเป็น “ขุนเมืองปาก” ท่านเป็นบุคคลที่มีความปรีชาสามารถ มีความ

เสียดสต่อชาติบ้านเมือง โดยอาสา นำกำลังเดินทางไปปราบจีนฮ้อ ในการต่อมาพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 จึงได้พระราชทานทินนามเป็น “หลวงชนะสงคราม”

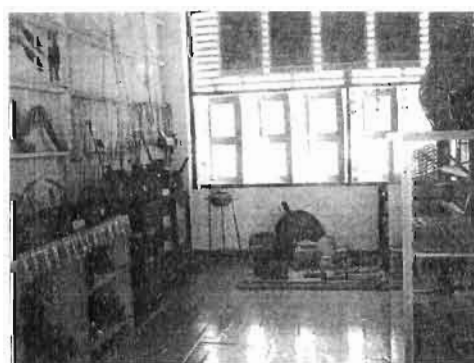
ดังนั้นเพื่อเป็นการรำลึกถึงบรรพบุรุษผู้ทำคุณประโยชน์ต่อชุมชน ทางโรงเรียนหนองหมื่นถ่านวิทยา โดยการนำของท่านอาจารย์ ประเสริฐ คัทเนตร และบุคลากรทุกคนในโรงเรียน ได้มีการประชุมปรึกษาพร้อมทั้งการเล็งเห็นความสำคัญของการรวบรวมประวัติ คุณงามความดี ของปู่เมืองปากและสิ่งของที่เกิดจากภูมิปัญญาชาวบ้านภายในเขตบริการของโรงเรียนมาจัดแสดง เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ควรรค่าแก่การศึกษา จึงมีการจัดตั้ง “ศูนย์วัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น” ขึ้น เมื่อปีการศึกษา 2544 ต่อมาเมื่อท่าน ผอ.กำพล พันแสน เข้ารับตำแหน่งผู้อำนวยการ โรงเรียน ท่านได้เล็งเห็นความสำคัญและสนับสนุนให้ดำเนินงานต่อ จึงอนุญาตให้ใช้ห้องจริยธรรมภายใน อาคารเรียน 1 เป็นศูนย์วัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นโรงเรียนหนองหมื่นถ่านวิทยาและเมื่อปี พุทธศักราช 2545 ได้ขยายห้องเพิ่มเติมอีก 1 ห้อง เพื่อรองรับสิ่งของที่ได้รับบริจาคซึ่งมีจำนวน เพิ่มขึ้นทุกปี

- **บทบาททั่วไป** วัตถุประสงค์ของที่เก็บสะสมภายในศูนย์วัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นได้แก่

1. เครื่องมือในการทอผ้า เช่น พืม กระจสวย กี่
2. เครื่องมือเครื่องใช้ในการทำนา เช่น ไถ คราด เดียว
3. เครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น เตารีด เขี่ยนหมาก หม้อ ไห
4. เครื่องดนตรี เช่น พิณ แคน โหวด ขลุ่ยไม้
5. เครื่องมือหาปลา เช่น เบ็ดคัน สุ่ม ไซ ดุ่ม
6. อื่นๆ เช่น เงิน นิทรรศการเกี่ยวกับسيمโบราณที่กรมศิลปากรได้ขุดพบเขียน

ไว้แล้ว นิทรรศการเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของชุมชนบ้านหนองหมื่นถ่านจากอดีตจนถึง ปัจจุบันซึ่งสิ่งของที่จัด

แสดงได้มาจาก การขอรับบริจาคจากผู้ปกครองของนักเรียน

- บทบาทเฉพาะพันธกิจ

วิชาช่างพื้นบ้าน มีการจัดแสดงอุปกรณ์เครื่องมือในการทอผ้า เช่น ฟืม กระสวย กี่ และจัดแสดงเครื่องมือหาลาที่ทำจากไม้ไผ่ เช่น เบ็ดคัน สุ่ม ไซ คุ่ม

- ช่วงเวลาการสำรวจและการบันทึกข้อมูล มิถุนายน 2549

หมายเหตุ เพื่อเป็นแหล่งศึกษาหาความรู้ของนักเรียน โรงเรียนหนองหมื่นถ่าน สร้างจิตสำนึกให้กับนักเรียนเพื่อให้เห็นคุณค่าของวัตถุสิ่งของที่กำลังจะสูญหายไป เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนและในการเรียนการสอนปัจจุบันได้มีการสร้างหลักสูตรท้องถิ่นโดยให้นักเรียนได้รู้จักท้องถิ่นของตัวเองซึ่งทางโรงเรียนได้ฝึกให้นักเรียนที่สนใจเข้ารับการอบรมเป็นมัคคุเทศน์รุ่นเยาว์ด้วย

องค์ความรู้ที่จัดแสดงในศูนย์ภูมิปัญญาวัฒนธรรมท้องถิ่นโรงเรียนหนองหมื่นถ่านวิทยามีความสำคัญกับชุมชนในด้านการปลูกจิตสำนึกให้ชุมชนรักและภูมิใจในชุมชนของตนเองพร้อมทั้งให้มีการอนุรักษ์วัตถุสิ่งของที่กำลังจะสูญหายไปให้คงอยู่เพื่อให้ลูกหลานได้เรียนรู้และอยู่คู่ชุมชนต่อไป

- เว็บไซต์ไทยตำบลดอทคอม

ชื่อสินค้า	รายละเอียดสินค้า	จังหวัด	สถานที่ติดต่อ
เรือสำเภาโบราณ	-	ร้อยเอ็ด	ต.ในเมือง อ.เมือง จ.ร้อยเอ็ด
ธงพะเหวด	-	ร้อยเอ็ด	ต.เมืองทอง อ.เมือง จ.ร้อยเอ็ด
ผ้าสะไบชนิดใหม่	-	ร้อยเอ็ด	ต.ชีเหล็ก อ.ปทุมรัตต์ จ.ร้อยเอ็ด
ผ้าไหมมัดหมี่ลาย สาเกต	-	ร้อยเอ็ด	ต.ศรีสว่าง อ.โพนทราย จ.ร้อยเอ็ด
กระติบข้าว กระเป๋ากะจาด	-	ร้อยเอ็ด	ต.ยางคำ อ.โพนทราย จ.ร้อยเอ็ด
กระเป๋าสานจากกก	-	ร้อยเอ็ด	ต.หินกอง อ.สุวรรณภูมิ จ.ร้อยเอ็ด

ชื่อสินค้า	รายละเอียดสินค้า	จังหวัด	สถานที่ติดต่อ
ผ้าลายสาเกตุ	-	ร้อยเอ็ด	ต.สามขา อ. โพนทราย จ.ร้อยเอ็ด
ผ้าสไบยกดอก บ้านส่องแสง	-	ร้อยเอ็ด	ต.โนนสวรรค์ อ.ปทุมรัตน์ จ.ร้อยเอ็ด
ผ้าไหมมัดหมี่ โสล	-	ร้อยเอ็ด	ต.ทุ่งหลวง อ.สุวรรณภูมิ จ.ร้อยเอ็ด
ผ้าไหมสายรุ้ง	-	ร้อยเอ็ด	ต.น้ำคำ อ.สุวรรณภูมิ จ.ร้อยเอ็ด
หมวกควาบอย सानจากก	-	ร้อยเอ็ด	ต.เชียงขวัญ กิ่งอำเภอเชียงขวัญ จ.ร้อยเอ็ด
กระเช้าถ้าวลัย	-	ร้อยเอ็ด	กลุ่มจักสานบ้านหัวช้าง 1 ม.3 ต.หนองฮี กิ่งอำเภอหนองฮี จ.ร้อยเอ็ด ติดต่อ: นายถนอม กมลเลิศ โทร.043-506424
ผ้าไหมบาติก	-	ร้อยเอ็ด	เมืองไม้บาติก เลขที่11 ม.2 ต.นิเวศน์ อ.ธวัชบุรี จ.ร้อยเอ็ด
ผ้าไหมลายหมี่ข้อ ลายดอกจันทร์	-	ร้อยเอ็ด	กลุ่มสตรีทอผ้าไหมบ้านหนอง มะดุม เลขที่2 ม.9 ต.จำปาขัน อ.สุวรรณภูมิ จ.ร้อยเอ็ด
ผ้าไหมมัดหมี่หาง กระรอก	-	ร้อยเอ็ด	กลุ่มแม่บ้านเกษตรอ้อมทรัพย์คู่ กาสิงห์ เลขที่55 ม.1 ต.คู่กาสิงห์ อ.เกษตรวิสัย จ.ร้อยเอ็ด
เสื้อกกลายจิด ลายมัดหมี่	-	ร้อยเอ็ด	กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรร่วมใจ พัฒนาอาชีพ เลขที่37 ม.1 ต.ธวัชบุรี อ.ธวัชบุรี จ.ร้อยเอ็ด
ผ้าห่มฝ้าย	-	ร้อยเอ็ด	กลุ่มทอผ้า เลขที่20 ม.7 ต.บุ่ง เลิศ อ.เมยวดี จ.ร้อยเอ็ด

ชื่อสินค้า	รายละเอียดสินค้า	จังหวัด	สถานที่ติดต่อ
ผ้าไหมลาย ลูกแก้ว	-	ร้อยเอ็ด	กลุ่มทอผ้าไหมผ้าฝ้ายข้อมสี ธรรมชาติ เลขที่45 ม.8 ต.คูก้อ กิ่งอำเภอนองสี
ผ้าไหมมัดหมี่ โบราณลายปทุม	-	ร้อยเอ็ด	กลุ่มทอผ้าไหมบ้านตาหยวก เลขที่245 ม.1 ต.ทุ่งหลวง อ.สุวรรณภูมิ จ.ร้อยเอ็ด
ผ้าไหม15ตะกรอ ลายดอกพิกุล มัดหมี่ข้อ	-	ร้อยเอ็ด	กลุ่มสตรีทอผ้าไหมบ้านแคน เลขที่67 ม.5 ต.บ่อพันขัน อ. สุวรรณภูมิ จ.ร้อยเอ็ด
ผ้าโสร่ง	-	ร้อยเอ็ด	นางดาวเดือน บุญเจด เลขที่93 ม.5 ต.ดงครั่งใหญ่ อ.เกษตรวิสัย จ.ร้อยเอ็ด
ผ้าสไบบาง	-	ร้อยเอ็ด	กลุ่มแม่บ้านทอผ้าไหมข้อมสี ธรรมชาติ เลขที่53 ม.8 ต.ดงครั่งน้อย อ.เกษตรวิสัย จ.ร้อยเอ็ด
แจกันหัตถกรรม จากผ้าไหม	-	ร้อยเอ็ด	เลขที่29 ม.1 ต.ดงลาน อ.เมือง จ.ร้อยเอ็ด
แจกันลูกมะพร้าว	-	ร้อยเอ็ด	เลขที่184 ม.1 ต.เหนือเมือง อ.เมือง จ.ร้อยเอ็ด
พื้มทอผ้า	-	ร้อยเอ็ด	นายอรรถกร คำภักดี เลขที่ 150/1 ม.12 ต.บ้านเชียง กิ่งอำเภอเชียงขวัญ จ.ร้อยเอ็ด

จังหวัดเลย

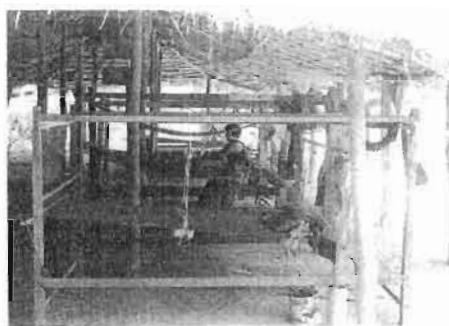
- พิพิธภัณฑ์อีสาน

- ชื่อพิพิธภัณฑ์ หมู่บ้านวัฒนธรรมไทดำบ้านนาป่าหนาด
- ที่ตั้ง บ้านนาป่าหนาด ตำบลเขาแก้ว อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย
- คณะผู้ดำเนินการ อาจารย์เพชร ตะบอง ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนอำเภอเชียงคาน กับชาวบ้านบ้านนาป่าหนาด
- ประวัติความเป็นมา หมู่บ้านวัฒนธรรมบ้านไทดำบ้านนาป่าหนาด ก่อตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2539 โดย อาจารย์เพชร ตะบอง ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนอำเภอเชียงคานร่วมกับชาวบ้านบ้านนาป่าหนาดในการจัดสร้างขึ้น เพื่อให้เป็นแหล่งที่เผยแพร่ข้อมูลด้านวัฒนธรรมและวิถีชีวิตรวมทั้งประวัติความเป็นมาของชนชาวไทดำบ้านนาป่าหนาด
- บทบาททั่วไป ในส่วนของการจัดแสดงนั้น ภายในที่ตั้งของหมู่บ้านวัฒนธรรมไทดำนั้นเป็นการจัดแสดงสถานการณ์การใช้ชีวิตประจำวันของชาวไทยดำ การทอผ้า การตีมีด การใช้ชีวิตของคนเผ่าคนแก่ ลักษณะการตั้งบ้านเรือนของชาวไทยดำ

- บทบาทเฉพาะพันธกิจ

วิชาช่างพื้นบ้าน มีการจัดแสดงการทอผ้า และการตีมีด

- ช่วงเวลาการสำรวจและการบันทึก มิถุนายน 2549

หมายเหตุ บ้านนาป่าหนาด ตำบลเขาแก้ว อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย เป็นหมู่บ้านที่มีประชากร เป็นเชื้อสาย “ไทดำ” หมู่บ้านเดียวในจังหวัดเลย ที่ตั้งของหมู่บ้านตั้งอยู่บนที่สูง ซึ่งเรียกตามภาษาท้องถิ่นทั่วไปว่า “โคก” ชาวบ้านนาป่าหนาด และหมู่บ้านใกล้เคียงจะเรียกหมู่บ้านนี้ว่า “บ้านโคก” หรือบางทีก็เรียกว่า “บ้านโคกโชน้ำดำ”

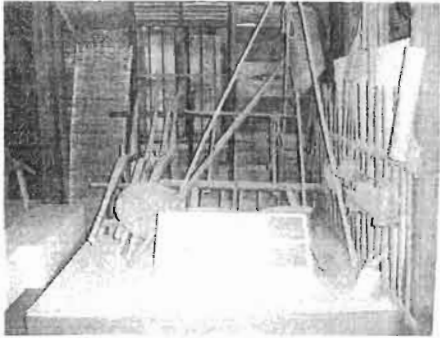
ไทดำ เป็นชนชาติไท ที่เรียกตนเองว่าไต(ไท) หรือ “TAI” มีคนเรียกชื่อต่าง ๆ นานาหลายชื่อด้วยกัน อาทิ เช่น ลาวโชน้ำ ไทโชน้ำ ลาวชงดำ ผู้ไทดำ ผู้ไตชงดำ ไทยทรงดำ ไทยโชน้ำ แต่คำว่า “ไทดำ” จะเป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย

ถิ่นเดิมของไทดำอยู่ที่แคว้นสิบสองจุไท บริเวณแม่น้ำแดง(แม่น้ำแควหรือแม่น้ำดำ) แม่น้ำดำและบริเวณแม่น้ำโขง ในแคว้นสิบสองจุไทนี้ ประกอบด้วยเมืองต่าง ๆ คือ เมืองไล เมืองเจียน เมืองมุน เมืองบาง เมืองแดง เมืองกวย เมืองคุง เมืองหม้วย เมืองลา เมืองมัวะ เมืองวาด

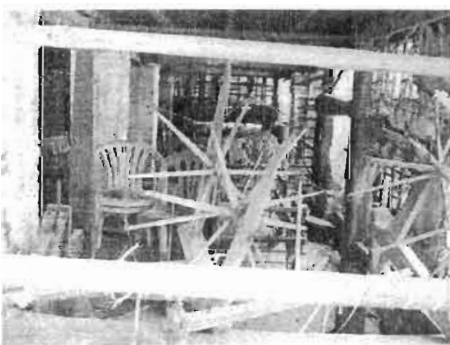
ในแคว้นสิบสองจุไทมีเมืองแดง หรือเมืองเดียนเบียน เป็นเมืองศูนย์กลางหรือเมืองหลวงเมืองแดงนี้พระเจ้าล้านเจืองเป็นผู้สร้างขึ้น เมื่อ พ.ศ.1463 ปัจจุบันเมืองแดงตั้งอยู่ทางตอนเหนือของลาวและอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของประเทศเวียดนาม แคว้นสิบสองจุไทตกอยู่ภายใต้อำนาจการปกครองของประเทศเวียดนาม ไทดำมีประวัติศาสตร์ และความเป็นมายาวนาน ตั้งแต่สมัยอาณาจักรน่านเจ้า ซึ่งนำศึกษาค้นคว้าเป็นอย่างยิ่ง มีโครงสร้างทางสังคม ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม ภาษาพูด ภาษาเขียนที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว มีความเป็นอยู่แบบเรียบง่าย มีจิตใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ รักความสงบ รักอิสรภาพ ไม่ขึ้นตรงกับใคร

- ชื่อพิพิธภัณฑท์ พิพิธภัณฑท์พื้นบ้านวิจารณ์สังฆกิจ
- ที่ตั้ง วัดศรีจันทร์ บ้านนาอ้อ ตำบลนาอ้อ อำเภอเมือง จังหวัดเลย
- คณะผู้ดำเนินการ เจ้าอาวาส พระณเรและชาวบ้านช่วยกันดูแล
- ประวัติความเป็นมา พิพิธภัณฑท์พื้นบ้านวิจารณ์สังฆกิจก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ.2534 โดยพระอาจารย์มอญ และชาวบ้านร่วมกันสร้างขึ้นเพื่อสืบทอดเจตนารมณ์ของพระครูวิจารณ์ สังฆกิจ อดีตเจ้าอาวาสวัดศรีจันทร์ ซึ่งท่านได้มรณภาพไปตั้งแต่ปี พ.ศ. 2518 ซึ่งในช่วงที่ท่านเป็นเจ้าอาวาสอยู่นั้น ท่านก็ได้รวบรวมวัตถุสิ่งของมากมายไว้ จำพวกเครื่องมือเครื่องใช้ในชีวิตประจำวันและวัตถุโบราณที่พบในชุมชนบ้านนาอ้อซึ่งเป็นชุมชนเก่าแก่ที่มีประวัติศาสตร์เคยทำการรบกับฝรั่งเศสมาแล้วในอดีต ซึ่งท่านพระครูวิจารณ์ ได้มีความคิดที่จะรวบรวมสิ่งของต่าง ๆ ที่เป็นภูมิปัญญาของชาวบ้านชุมชนบ้านนาอ้อเอาไว้ เพื่อไม่ให้สิ่งของเหล่านั้นสูญหายไปจากสังคมชนบทและเพื่อให้คนรุ่นต่อมาได้เรียนรู้ถึงภูมิปัญญาและวิถีชีวิตของบรรพบุรุษ

และได้ใช้ศาลาการเปรียญหลังเก่า ในการจัดแสดงและจัดเก็บสิ่งของที่ท่านเก็บรวบรวมไว้ จนกระทั่งท่านได้มรณภาพลงเหล่าบรรดาลูกศิษย์จึงได้ร่วมกันสานต่อความตั้งใจของท่านจนนำมาสู่การจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ชาวบ้านวิจารณ์สังฆกิจ โดยได้ร่วมกันบริจาคของชาวบ้านที่เป็นลูกศิษย์

- บทบาททั่วไป ประเภทของวัตถุสะสมและการจัดแสดงวัตถุเป็นสิ่งของเครื่องมือเครื่องใช้ ชีวิตประจำวันของชาวบ้านในชุมชน ซึ่งบ่งบอกถึงภูมิปัญญาของชาวบ้านในอดีต รวมทั้งวัตถุโบราณที่พบในพื้นที่ชุมชนนาอ้อ ซึ่งมีประวัติศาสตร์ในการสู้รบในสมัยล่าอาณานิคมของชาติตะวันตก ซึ่งบริเวณบ้านนาอ้อเคยเป็นสมรภูมিরบของชาวบ้านกับต่างชาติและปรากฏหลักฐานประวัติศาสตร์ไว้ให้คนรุ่นหลังได้ศึกษา

- บทบาทเฉพาะพันธกิจ

วิชาช่างพื้นบ้าน จัดแสดงอุปกรณ์การทอผ้า เครื่องจักสาน และเครื่องปั้นดินเผาของคนในชุมชน

- ช่วงเวลาการสำรวจและการบันทึก มิถุนายน 2549

หมายเหตุ เป้าหมายของการก่อตั้งพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวิจารณ์สังฆกิจ เหล่าลูกศิษย์ของพระครูวิจารณ์ได้สืบทอดตามเจตนารมณ์ของพระครูวิจารณ์ โดยท่านพระครูมีความตั้งใจว่าจะเก็บสะสมสิ่งของเครื่องมือเครื่องใช้ที่ใช้ในการทำมาหากินและชีวิตประจำวันของชาวบ้านในชุมชนที่แสดงถึงภูมิปัญญาของชาวบ้าน เพื่อให้ชนรุ่นหลังได้ศึกษาเรียนรู้ เช่น กระจบอกไม้ไผ่ที่ใส่เครื่องปรุงอาหาร อุปกรณ์หาอาหาร ดักสัตว์ เครื่องครัวเรือนต่าง ๆ เป็นต้น รวมทั้งวัตถุโบราณต่าง ๆ ที่เป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่พบในบริเวณชุมชนบ้านนาอ้อ เช่น เครื่องใช้ของทหารฝรั่งเศสที่เคยยกทัพมาเพื่อล่าอาณานิคมเมืองครั้งทำสงครามกับชาวบ้านเมืองเลย และเมืองเชียงคาน เพื่อให้คนทั่วไปได้เรียนรู้ถึงวิถีกรรมและความเป็นมาต่าง ๆ ของบรรพบุรุษชาวบ้านนาอ้อ

- ชื่อพิพิธภัณฑ์ ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดเลย
- ที่ตั้ง ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดเลย สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย
- คณะผู้ดำเนินการ สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย
- ประวัติความเป็นมา สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย ได้วิวัฒนาการมาจากหน่วยประจำคณะของกองวัฒนธรรม กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ ในระหว่างปี พ.ศ. 2519 - 2521 วิทยาลัยครูเลยได้เริ่มเปิดทำการสอน ได้ตระหนักถึงภารกิจของวิทยาลัยครูตามพระราชบัญญัติวิทยาลัยครู พ.ศ. 2519 คือ ภารกิจของวิทยาลัยครู นอกจากจะเปิดทำการสอนตามหลักสูตรแล้วยังมีภารกิจในการทำนุบำรุง ส่งเสริม เผยแพร่และพัฒนาศิลปวัฒนธรรมและอื่นๆ อีก จึงได้เร่งรัดให้มีการดำเนินงานให้เกิดเป็นรูปธรรมขึ้น

ในขณะที่เดียวกันวิทยาลัยครูทั่วประเทศได้ร่วมมือกับกองวัฒนธรรม กรมการศาสนา ได้จัดตั้งหน่วยประจำคณะขึ้น เพื่อให้สอดคล้องกับภารกิจตามพระราชบัญญัติดังกล่าว เพื่อเป็นหน่วยงานรับผิดชอบข้อมูลสารสนเทศทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นและของจังหวัด การจัดองค์การของหน่วยวัฒนธรรมประจำคณะที่เป็นไปตามลักษณะงาน ไม่มีสถานที่ทำงานเป็นเอกเทศ อยู่ที่ภาควิชาไร่ชญาและสำนักงานอธิการบดีเป็นหลัก ต่อมาเมื่อได้จัดตั้งสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2522

เนื่องจากสำนักงานไม่มีหน่วยงานในสังกัดเป็นตัวแทนปฏิบัติงานอยู่ในท้องถิ่นต่างๆ ในปี พ.ศ. 2523 ต่อมา พ.ศ. 2524 กระทรวงศึกษาธิการได้ยกเลิกระเบียบว่าด้วยศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาวัฒนธรรม พ.ศ. 2523 และประกาศใช้ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยศูนย์วัฒนธรรม พ.ศ. 2524 ซึ่งมีผลทำให้ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาวัฒนธรรมเปลี่ยนชื่อเป็นศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดเลย และได้ประกาศใช้ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยศูนย์วัฒนธรรม พ.ศ. 2526 แทน โดยปรับปรุงโครงสร้างคณะกรรมการวัฒนธรรมจังหวัดให้ประสานสัมพันธ์และสอดคล้องกับนโยบายมาก

ที่สุด พ.ศ. 2529 ประกาศใช้ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยศูนย์วัฒนธรรม ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2529 ด้วยเหตุนี้ จังหวัดหนึ่งๆ จึงมีศูนย์วัฒนธรรม 2 ระดับ คือ ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดและศูนย์วัฒนธรรมอำเภอ โดยใช้สถาบันสูงสุดในท้องถิ่นเป็นหลัก เช่น สถาบันราชภัฏ (วิทยาลัยครู) โรงเรียนมัธยมศึกษา มหาวิทยาลัย วิทยาลัยพลศึกษา สถาบันเทคโนโลยีและอาชีวศึกษา สถาบันราชภัฏเลยจึงได้รับเกียรติให้เป็นที่ตั้งศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาวัฒนธรรม และได้เปลี่ยนชื่อเป็นศูนย์วัฒนธรรม จังหวัดเลย

- **บทบาททั่วไป** การจัดแสดงนิทรรศการภายในศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดเลย ประกอบด้วย

1. ห้องชมวิดิทัศน์ เป็นห้องฉายวิดิทัศน์นำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับประวัติเมืองเลย และแนะนำแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดเลย
2. ห้องนิทรรศการหมุนเวียน อยู่ชั้น 2 ของอาคาร เป็นห้องจัดแสดงนิทรรศการหมุนเวียนตามเทศกาลและเหตุการณ์ตามวันและประเพณีที่สำคัญ แสดงแผนที่การท่องเที่ยวในจังหวัดเลย นิทรรศการแสดงวิถีชีวิตชาวเลยในอดีต แสดงเครื่องมือเครื่องใช้ในการดำรงชีวิต พระพุทธรูปเก่าแก่ รูปจำลองพระธาตุศรีสองรัก รูปจำลองอาคารศูนย์วัฒนธรรม

3. ห้องเบิ่งเมืองเลย เป็นห้องแสดงนิทรรศการถาวรของศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดเลย ประกอบด้วยเรื่องราวต่างๆ ดังนี้

3.1 ประวัติการตั้งเมืองเลย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2396

- แสดงเรื่อง ไคโนเสาร์ ที่พบบริเวณเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูหลวง
- แสดงเครื่องมือโบราณ ได้แก่เครื่องมือหินในยุคต่างๆ
- แหล่งแร่ที่ค้นพบในบริเวณจังหวัดเลย

3.2 มุมชาติพันธุ์ จัดแสดงภาพของชาวไทยเลยเผ่าต่างๆ

3.3 แสดงเครื่องแต่งกายของชาวไทยเลย จัดแสดงโดยหุ่นจำลองประกอบคำอธิบาย

3.4 แสดงวิถีชีวิตชาวไทยเลย แสดงโดยหุ่นจำลองบ้านเรือนและคำบรรยาย

3.5 แสดงศิลาจารึกวัดห้วยห้า ศิลาจารึกวัดศรีสองรัก

3.6 จัดแสดงเรื่องปูชนียสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ของชาวไทย-ลาว คือ พระธาตุศรีสองรัก

3.7 จัดแสดงเรื่อง วรรณกรรมโบราณ

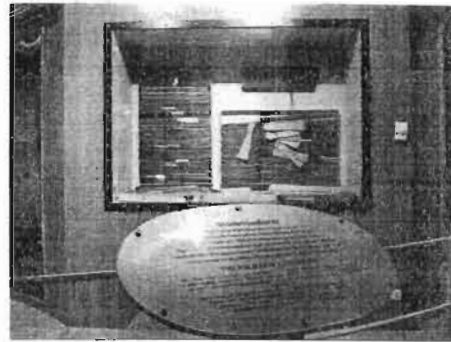
3.8 จัดแสดงเรื่องบายศรีสู่ขวัญ กระทบบูชาพระธาตุศรีสองรัก และการแต่งกายผีตาโขน

3.9 จัดแสดงเรื่องราวและประวัติของบุคคลสำคัญของเมืองเลย

4. อาคารแพทย์แผนไทย

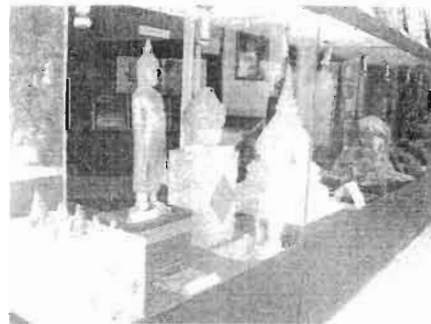
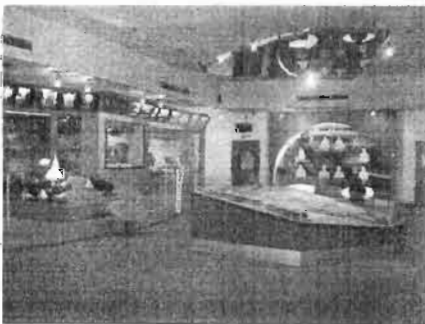
5. ห้องสมุดวัฒนธรรม

6. ห้องสำนักงานสำนักศิลปะและวัฒนธรรม อยู่ชั้น 1 ของอาคาร เป็นสำนักงานเพื่อให้บริการติดต่อประสานงานและการศึกษาค้นคว้า

- บทบาทเฉพาะพันธกิจ

วิชาช่างพื้นบ้าน จัดแสดงผ้าทอมือพื้นเมืองไทยเลข ทั้งผ้าโบราณและผ้าประยุกต์ที่ประชาชนในจังหวัดร่วมกันบริจาค เพื่อเทิดพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถเฉลิมพระชนมพรรษาครบ 72 พรรษา ในปี พ.ศ. 2547 และมีศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมร่วมสมัย

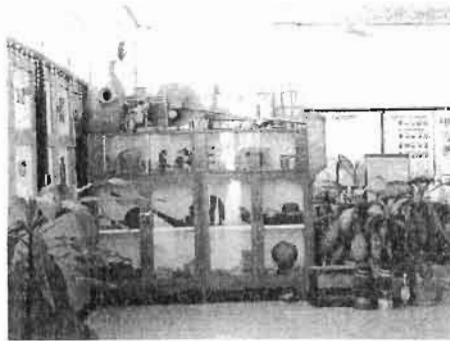
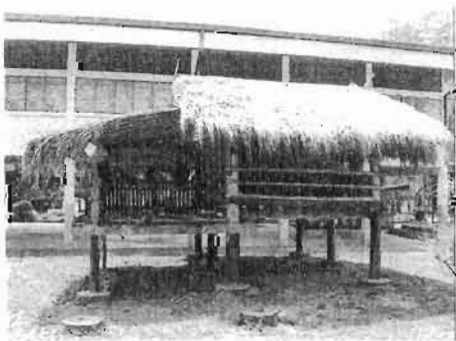
- ช่วงเวลาการสำรวจและการบันทึก มิถุนายน 2549

หมายเหตุ การจัดแสดงเรื่องราวนิทรรศการภายในของศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดเลย มีการจัดแสดงนิทรรศการเป็นพิพิธภัณฑ์สมัยใหม่ มีการนำเสนอโดยภาพและหุ่นจำลอง ประกอบคำอธิบายและมีเครื่องบรรยายและการฉายวีดิทัศน์ประกอบ

ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดเลย เป็นศูนย์วัฒนธรรมประจำจังหวัดมีรูปแบบการจัดแสดงเป็นพิพิธภัณฑ์สมัยใหม่ เป็นศูนย์กลางในการศึกษาประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ขนบธรรมเนียมประเพณีที่สำคัญของจังหวัดเลย เรื่องราวของกลุ่มคนชาติพันธุ์ต่างๆ ในจังหวัดเลย เป็นศูนย์กลางในการถ่ายทอดองค์ความรู้ที่มีคุณค่าต่อการศึกษาเรียนรู้ของเยาวชนและประชาชนทั่วไปที่มีความสนใจศึกษาเรื่องของจังหวัดเลย ที่สำคัญศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดเลยยังเป็นหน่วยงานหลักที่ทำหน้าที่ทำนุบำรุงศิลปะ วัฒนธรรมและประเพณีของจังหวัดเลย

- ชื่อพิพิธภัณฑ์ พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นเอราวัณ
- ที่ตั้ง พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นเอราวัณ โรงเรียนเอราวัณวิทยา กิ่งอำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย
- คณะผู้ดำเนินการ โดยอาจารย์ในหมวดวิชาภาษาไทยและสังคมศึกษา
- ประวัติความเป็นมา พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นเอราวัณ โรงเรียนเอราวัณวิทยา จัดตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2537 เริ่มตั้งพิพิธภัณฑ์ขึ้นในห้องเรียน โดยอาจารย์ในหมวดวิชาภาษาไทยและสังคมศึกษาช่วยกันดูแล ต่อมาห้องเรียนของโรงเรียนไม่เพียงพอ จึงให้ย้ายพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นจากห้องเรียนมาสร้างบ้านหลังคามุงด้วยหญ้าคา นำของส่วนหนึ่งจัดเก็บในตู้กระจกหมวดวิชาภาษาไทย (กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย) และส่วนหนึ่งจัดแสดงไว้บนบ้านจัดแสดงเรื่องราวให้เห็นวิถีชีวิตของชาวอีสาน
- บทบาททั่วไป การจัดแสดงภายในบ้านเป็นการจัดวางเครื่องมือเครื่องใช้แสดงวิถีชีวิตการเป็นอยู่ของชาวอีสาน

ส่วนหนึ่งจัดแสดงในตู้กระจกที่หมวดวิชาภาษาไทย ได้แก่ เครื่องมือทอผ้า เครื่องมือเครื่องใช้ในครัวเรือน เครื่องมือที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่น

- บทบาทเฉพาะพันธกิจ

วิชาช่างพื้นบ้าน จัดแสดงเครื่องมือทอผ้าและอุปกรณ์จักสานจากไม้ไผ่ของคนในชุมชน

- ช่วงเวลาการสำรวจและการบันทึก มิถุนายน 2549

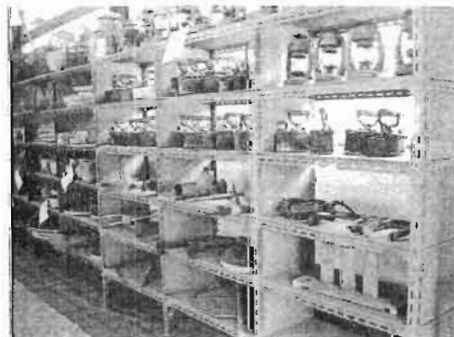
หมายเหตุ พิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นเอราวัณเป็นพิพิธภัณฑสถานที่ต้องการนำเสนอวิถีชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวอีสาน เป็นการสร้างองค์ความรู้ที่มีคุณค่าต่อชุมชน ซึ่งโรงเรียนเอราวัณวิทยาเป็นโรงเรียนมัธยมประจำตำบลแห่งแรกของจังหวัดเลย มีความพยายามที่จะสร้างแหล่งเรียนรู้ที่มีคุณค่าต่อชุมชนและท้องถิ่น

- ชื่อพิพิธภัณฑสถาน ศูนย์พิพิธภัณฑสถานศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น โรงเรียนภูกระดึงวิทยาคม

- ที่ตั้ง โรงเรียนภูกระดึงวิทยาคม อำเภอภูกระดึง จังหวัดเลย

- คณะผู้ดำเนินการ พิพิธภัณฑสถานศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น เป็นศูนย์วัฒนธรรมประจำอำเภอภูกระดึง อยู่ในความดูแลของบุคลากรของโรงเรียนภูกระดึงวิทยาคม และอยู่ในการกำกับของสภาวัฒนธรรมอำเภอภูกระดึง จังหวัดเลย ตั้งอยู่ในอาคารศูนย์พิพิธภัณฑสถานศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ให้สถานที่ร่วมกับสภาระการเรียนรู้กลุ่มสภาระการเรียนรู้ศิลปะ โรงเรียนภูกระดึงวิทยาคม

- ประวัติความเป็นมา ศูนย์พิพิธภัณฑสถานศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น โรงเรียนภูกระดึงวิทยาคม จัดตั้งขึ้นด้วยความร่วมมือของศูนย์วัฒนธรรมอำเภอภูกระดึง สภาวัฒนธรรมอำเภอภูกระดึง และโรงเรียนภูกระดึงวิทยา โดยบุคลากรจากหมวดสังคมศึกษาเป็นแกนหลักในการดำเนินการจัดตั้ง โดยการขอรับบริจาคเงินจากผู้ปกครองและศิษย์เก่าโรงเรียนภูกระดึงวิทยาคม ครู อาจารย์ นักเรียน ผู้ปกครอง เก็บรวบรวมสิ่งของที่ได้รับความนิยมจัดตั้งเป็นศูนย์วัฒนธรรมในโรงเรียน นอกจากนี้ในภาคเอกชนศูนย์วัฒนธรรมยังได้รับความอนุเคราะห์เงินสนับสนุนจากบริษัทโรงงานน้ำตาลภูเขียว จังหวัดชัยภูมิในการพัฒนาศูนย์วัฒนธรรม ต่อมาศูนย์พิพิธภัณฑสถานศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น โรงเรียนภูกระดึงวิทยาคม ให้เป็นศูนย์วัฒนธรรมประจำอำเภอในปี พ.ศ. 2540 ปัจจุบันศูนย์พิพิธภัณฑสถานศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นศูนย์พัฒนาการเรียนการสอนในกลุ่มสภาระการเรียนรู้ศิลปะ

- **บทบาททั่วไป** การจัดแสดงภายในศูนย์พิพิธภัณฑ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น มีรายละเอียดดังนี้
 1. การแสดงเครื่องมือเครื่องใช้ที่ใช้ในการดำรงชีวิต ได้แก่
 - 1.1 เครื่องมือทางการเกษตร อาทิ เคียวเกี่ยวข้าว คันไถ คราด แอก
 - 1.2 เครื่องมือทอผ้า ได้แก่ ประสวย หูก ไนปั่นด้าย เครื่องแยกเมล็ดฝ้าย
 - 1.3 เครื่องมือจับปลา เครื่องมือจับสัตว์ ได้แก่ สุ่ม หน้าไม้ ข้อง ลอบ
 - 1.4 เครื่องมือที่ใช้ในครัวเรือน ได้แก่ เครื่องมือจักสานที่เป็นภาชนะ กระดก กระตืบข้าว
 2. การจัดแสดงสิ่งของเครื่องใช้เก่าต่างๆ เช่น เตาไร้คอก่า ตระเกียง
 3. สิ่งของอื่นๆ ที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่น

- **บทบาทเฉพาะพันธกิจ**

วิชาช่างพื้นบ้าน จัดแสดงเครื่องมือทอผ้า ได้แก่ ประสวย หูก ไนปั่นด้าย เครื่องแยกเมล็ดฝ้าย เครื่องมือจับปลา เครื่องมือจับสัตว์ ได้แก่ สุ่ม หน้าไม้ ข้อง ลอบ เครื่องมือจักสานที่เป็นภาชนะ ได้แก่ กระดก กระตืบข้าว

- **ช่วงเวลารับการสำรวจและการบันทึก มิถุนายน 2549**

หมายเหตุ เป้าหมายสำคัญของการดำเนินงานของศูนย์พิพิธภัณฑ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นคือการจัดตั้งให้เป็นศูนย์วัฒนธรรมประจำอำเภอ รวบรวมวัตถุโบราณ เครื่องมือเครื่องใช้ที่เกิดขึ้นจากภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการศึกษาเรียนรู้ของท้องถิ่น ลักษณะพิเศษขององค์ความรู้คือการพยายามรวบรวมสิ่งของที่เป็นเครื่องมือเครื่องใช้ที่เกิดจากภูมิปัญญาในชุมชนท้องถิ่น การเก็บรวบรวมเครื่องใช้ที่เคยเข้ามาในอดีตเก็บรวบรวมไว้ให้ลูกหลานได้ศึกษา

- **ชื่อพิพิธภัณฑ์** หออนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทยเอกลักษณ์ไทยและภูมิปัญญาท้องถิ่น

- **ที่ตั้ง** อาคารเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้น 2 โรงเรียนกุหลวงวิทยา อำเภอกุหลวงจังหวัดเลย

- **คณะผู้ดำเนินการ** อยู่ในความดูแลของโรงเรียนกุหลวงวิทยา และสภาวัฒนธรรมอำเภอกุหลวงเป็นศูนย์วัฒนธรรมประจำอำเภอ

- **ประวัติความเป็นมา** หออนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทยเอกลักษณ์ไทยและภูมิปัญญาท้องถิ่นโรงเรียนกุหลวงวิทยา จัดตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2524 ได้รับการตั้งให้เป็นศูนย์วัฒนธรรมประจำอำเภอกุหลวง ในปัจจุบันโรงเรียนกุหลวงวิทยาเป็นโรงเรียนในฝันลำดับที่ 514 ซึ่งได้รับการประเมินให้ผ่านเป็นโรงเรียนในฝันเนื่องจากมีศูนย์วัฒนธรรมประจำโรงเรียน

- **บทบาททั่วไป** การจัดแสดง มีรายละเอียดดังนี้

1. จัดแสดงวัตถุโบราณ ได้แก่ พระพิมพ์ ขวานหิน(จากถ้ำ) ภาชนะประเภทต่างๆ

2. จัดแสดงมือเครื่องเครื่องใช้ ได้แก่ เครื่องจักสานต่างๆ กระบุง ตะกร้า หวดนึ่งข้าว
3. จัดแสดงเครื่องมือจับปลาเครื่องดักสัตว์ ได้แก่ ลอบ สุ่ม แห ไซ เบ็ด ข้อง ตุ่ม
4. จัดแสดงเครื่องมือทางการเกษตร ได้แก่ ไร่ ผ่านไถ คราด
5. จัดเก็บของเก่าที่มีค่าต่างๆ เช่น เครื่องชั่งคันทำจากงาช้าง กำไร
6. จัดแสดงเหรียญเงินบาทรุ่นต่างๆ ธนบัตรเก่า และของเก่าอื่นๆ ที่มีจำนวนมาก
7. การจัดแสดงนิทรรศการและเรื่องราวที่สำคัญในท้องถิ่น ได้แก่ ตำนานและงานประเพณี

บวงสรวงพญาช้าง-นางผมหอม

- บทบาทเฉพาะพันธกิจ

วิชาช่างพื้นบ้าน จัดแสดงมือเครื่องเครื่องใช้ ได้แก่ เครื่องจักสานต่างๆ กระบุง ตะกร้า หวดนึ่งข้าว และจัดแสดงเครื่องมือจับปลาเครื่องดักสัตว์ ได้แก่ ลอบ สุ่ม แห ไซ เบ็ด ข้อง ตุ่ม

- ช่วงเวลาการสำรวจและการบันทึก มิถุนายน 2549

หมายเหตุ การจัดแสดงเครื่องมือเครื่องใช้มีคำบรรยายประกอบการจัดแสดง มีการจัดทำข้อมูลด้านวัฒนธรรมท้องถิ่น ข้อมูลตำนานท้องถิ่นภูหลวงคือ ตำนานพญาช้าง-นางผมหอม มีการจัดทำทะเบียนเครื่องใช้ที่จัดแสดง

ห้องอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทยเอกลักษณ์ไทยและภูมิปัญญาท้องถิ่น โรงเรียนภูหลวงวิทยา จัดตั้งขึ้นเพื่อจัดเก็บรวบรวมวัตถุโบราณที่มีคุณค่าต่อการศึกษาความเป็นมาของท้องถิ่น มีการรวบรวมเครื่องมือเครื่องใช้ที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อรักษาไว้ให้แก่คนรุ่นได้ศึกษาเรียนรู้ และการรวบรวมความรู้เรื่องท้องถิ่น ตำนานเรื่องราวของท้องถิ่น เป็นองค์ความรู้ที่มีคุณค่าต่อชุมชน

- สำนักวิทยบริการมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

-ประเภทของข้อมูล : ผ้าและผลิตภัณฑ์จากผ้า

- เวลาที่รวบรวม : -

- ผู้รวบรวม : ธนาคารนครหลวงไทย

- สถานที่รวบรวม :-

รูปแบบการบันทึก : กฤตภาคอีสาน

- ชื่อเรื่องที่รวบรวม : ผ้าไหมมัดหมี่ของกลุ่มทอผ้าไหมบ้านหนองน้ำใส

- สารระสำคัญเนื้อเรื่องโดยย่อ

ผ้าไหมมัดหมี่ของกลุ่มทอผ้าไหมบ้านหนองน้ำใส ต.ผาอินทร์เปศล กิ่ง อ.เระวิม จ.เลย เป็นผ้าพื้นเมืองอีสานที่ทอขึ้น ด้วยเส้นไหมแท้ทั้งเส้นพุ่งและเส้นยืน ผ้าไหมจึงมีความหนา สม่่าเสมอและนุ่มเป็นพิเศษ ผ้าไหมมัดหมี่ของกลุ่มได้รับรางวัลชมเชยจากการประกวด หนึ่งผลิตภัณฑ์ผ้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ดีเด่น ประจำปีภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผ้าฝ้ายสอดคั่นทอมือของกลุ่มสตรีทอผ้าบ้านไทด้า เป็นผ้าที่ประยุกต์มาจาก ผ้าพื้นเรียบสีดำ ขาว และแดง ที่ใช้ใน ชีวิตประจำวันของชาวไทดำ ต.เขาแก้ว อ.เชียงคาน จ.เลย โดยนำคั้นมาผสมผสานกับเทคนิค การทอ ผ้าฝ้ายแบบดั้งเดิม ทำให้ผ้าฝ้ายสอดคั่นมีประกายสวยงาม ผ้าชนิดใหม่ของกลุ่มทอผ้าไหมลายชนิดบ้าน สตรีชื่นชม ต.หนองอ้อ อ.หนองวัวซอ จ.อุดรธานี ผ้าชนิดใหม่ที่มีเนื้อแน่น สม่่าเสมอและสีไม่ตก มี ลวดลายหลากหลายกว่า 70 ลาย

- เว็บไซต์ไทยตำบลดอทคอม

ชื่อสินค้า	รายละเอียดสินค้า	จังหวัด	สถานที่ติดต่อ
ผ้าฝ้ายทอมือ	สินค้า OTOPสามดาว	เลย	ต.ชัยพฤกษ์ อ.เมือง จ.เลย
ผ้าฝ้ายทอมือ	สินค้า OTOPสามดาว	เลย	ต.นาด้วง อ.นาด้วง จ.เลย
กระติบข้าว	สานจากไม้ไผ่ขัดลายสวยงาม	เลย	กลุ่มสตรีและเยาวชนสหกรณ์ บ้านกลาง 203 ม.1 บ้านกลาง ต.หนองหญ้าปล้อง อ.วังสะพุง จ.เลย 42130 ติดต่อ : นางประมวดี กันตะปิติ โทร.042-842039
กระเป๋าถือสตรี กระเป๋าไม้ไผ่สีรมควัน	กระเป๋าไม้ไผ่สาน	เลย	กลุ่มหัตถกรรมจักรสานไทย เลข 50 ม.1 บ้านกลาง ต.หนองหญ้าปล้อง อ.วังสะพุง จ.เลย 42130 ติดต่อ : นายแปลง วงษาเสนา โทร.042-842038

ชื่อสินค้า	รายละเอียดสินค้า	จังหวัด	สถานที่ติดต่อ
เก้าอี้รับแขก	เก้าอี้หวายลายประณีต พร้อมเบาะผ้าฝ้ายอย่างดี มีหลากหลายรูปทรง	เลย	กลุ่มหัตถกรรมจากหวาย เลขที่166 ม.4 บ้านนากระเชิง ต.อาฮี อ.ท่าลี่ จ.เลย 42140 ติดต่อ :นางพิสมัย สันทา โทร. 01-9758199
ผ้าไหมมัดหมี่	-	เลย	กลุ่มทอผ้าไหมบ้านหนองน้ำใส เลขที่ 158 ม.8 ต.ผาอินทร์แปลง กิ่งอำเภอเอราวัณ จ.เลย
ผ้าทอมือลายผีตา โชน	-	เลย	กลุ่มสตรีทอผ้าบ้านศรีอู่ เลขที่76 ม.2 ต.ปากหมัน อ.ด่านซ้าย จ.เลย
ผ้าทอลายน้ำลาย มิติแห่งพลัง (ลาย เม็คขุน)	-	เลย	กลุ่มทอผ้าพื้นเมืองภูหลวง เลขที่1 ม.9 ต.หนองคัน อ.ภูหลวง จ.เลย
ดอกไม้ประดิษฐ์ จากดิน	-	เลย	กลุ่มพัฒนาอาชีพตำบลศรี สงคราม เลขที่78 ม.2 ต.ศรีสงคราม อ.วังสะพุง จ.เลย
ซิ่น ส้อมไม้สัก ทอง	-	เลย	กลุ่มหัตถกรรม เลขที่999/3 ม.5 ต.ผาอินทร์แปลง กิ่งอำเภอ เอราวัณ จ.เลย
โคมไฟผีตาโชน	-	เลย	กลุ่มกะลาไม้ไผ่บ้านหัวนา นถุง เลขที่156 ม.14 ต.ด่าน ซ้าย อ.ด่านซ้าย จ.เลย
ผ้าไหมมัดหมี่	-	เลย	นางบาตา จันทร์ เลขที่1 ม.6 ต.เขาหลวง อ.วังสะพุง จ.เลย
ผ้าสายฝนและ ฝ้ายก	-	เลย	กลุ่มทอผ้าสายฝนและฝ้ายก บ้านห้วยทรายดำ เลขที่48 ม.6 ต.นาแรม อ.เมือง จ.เลย

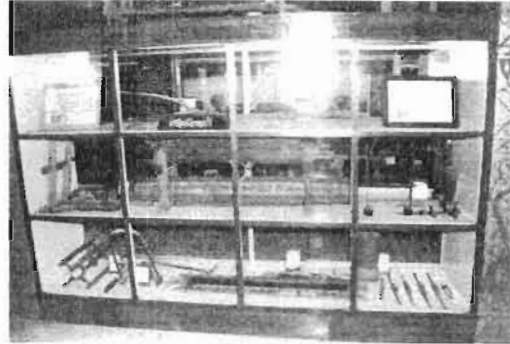
ชื่อสินค้า	รายละเอียดสินค้า	จังหวัด	สถานที่ติดต่อ
ผ้าลายจิดและลายดอกแก้ว	-	เลย	กลุ่มทอผ้าบ้านใหม่ศาลาเพ็อง เลขที่71 ม.5 ต.นาข้าว อ.เชียงคาน จ.เลย
ผ้าฝ้ายหยาดน้ำฝน	-	เลย	กลุ่มแม่บ้านทอผ้าพื้นเมือง เลขที่112อ ม.3 ต.เขาแก้ว อ.เชียงคาน จ.เลย
ผ้าทอที่กระตุก	-	เลย	กลุ่มทอผ้าบ้านก้างปลา นางจิรวัดน์ พลดา เลขที่222 ม.3 ต.ชัยพฤกษ์ อ.เมือง จ.เลย
ผ้าขาวม้า ผ้าดุง	-	เลย	กลุ่มทอผ้าบ้านคกเลาใต้ เลขที่ 22 ม.3 ต.บุษม อ.เชียงคาน จ.เลย

จังหวัดศรีสะเกษ

- พิพิธภัณฑ์อีสาน

- ชื่อพิพิธภัณฑ์ พิพิธภัณฑ์สี่แผ่นดินไทย (วัดพระธาตุเรืองรอง)
- ที่ตั้ง วัดสร้างเรือง ตำบลห้วยป่าล้อม อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ
- คณะผู้ดำเนินการ หลวงปู่ธัมมา พิทักษา
- ประวัติความเป็นมา พระธาตุเรืองรองเกิดขึ้นจากความคิดของหลวงปู่ธัมมา พิทักษา ที่ได้ฟังมาตั้งแต่ตั้งแต่เด็กว่าคนในถิ่นอีสานใต้อยากเดินทางไปกราบไหว้ปูชนียสถานต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเดินทางไปสักการะพระธาตุพนม พระพุทธบาท พระธาตุคอกยสุเทพ ซึ่งการเดินทางเป็นไปด้วยความยากลำบาก ฐานะทางการเงินไม่ดีจึงไม่มีโอกาสไป ต่อมาเมื่อหลวงปู่มีอายุมากขึ้นได้รับประสบการณ์จากการเดินทางไปสถานที่ต่างๆ หลวงปู่จึงหวนนึกถึงญาติพี่น้องที่ฐานะยากจน ไม่สามารถเดินทางไปสักการะปูชนียสถานดังกล่าวได้ หลวงปู่ธัมมา พิทักษา จึงสร้างพระธาตุ

เรื่องร้องขึ้น โดยได้ทำพิธีวางศิลาฤกษ์เมื่อปี 2524 เริ่มสร้างเมื่อปี 2525 และสร้างขึ้นด้วยแรงศรัทธาของประชาชนที่มีต่อหลวงปู่ทั้งสี่

- **บทบาททั่วไป** บริเวณรอบพระธาตุเป็นรูปปั้นประเพณีบั้งไฟ รูปสัตว์ป่าที่สูญพันธุ์และสัตว์ในเรื่องนรก-สวรรค์ ชั้นแรกของพระธาตุจะตั้งพระพุทธรูปไว้ให้ผู้เข้าชมกราบไหว้ ชั้นที่สองจัดแสดงเรื่องราวชนเผ่าต่างๆ ที่อาศัยอยู่ในจังหวัดศรีสะเกษ ได้แก่ ลาว เขมร ส่วย เยอ ชั้นที่สามจะเป็นการจัดแสดงในรูปของพิพิธภัณฑ์เครื่องมือในการหาปลา ล่าสัตว์ เครื่องมือในชีวิตประจำวันเช่น หน้ำไม้ ปืนหนัง ฆู พืม กระสวย โทรศัพท์ เครื่องพิมพ์ดีด เตารีด เครื่องสัมฤทธิ์แผ่นเสียง เป็นต้น ซึ่งได้รับบริจาคจากคนในจังหวัดศรีสะเกษและจังหวัดใกล้เคียง

- **บทบาทเฉพาะพันธกิจ**

วิชาช่างพื้นบ้าน จัดแสดงอุปกรณ์การทอผ้า การจำลองบ้านเรือน และการจัดแสดงอุปกรณ์ที่ทำจากไม้ของคนในท้องถิ่น ซึ่งมีความสำคัญกับวิถีการดำรงชีวิต

- **ช่วงเวลาการสำรวจและการบันทึกข้อมูล มิถุนายน 2549**

จังหวัดสกลนคร

- **พิพิธภัณฑ์อีสาน**

- **ชื่อพิพิธภัณฑ์** ห้องแสดงวัฒนธรรมไทโย้ย ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเทศบาลตำบลอากาศอำนวย
- **ที่ตั้ง** ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเทศบาลตำบลอากาศอำนวย อำเภออากาศอำนวย จังหวัดสกลนคร
- **คณะผู้ดำเนินการ** อยู่ในความดูแลของกองการศึกษา เทศบาลอากาศอำนวย โดยห้องแสดงวัฒนธรรมไทโย้ยเป็นส่วนหนึ่งของศูนย์กลางการเรียนรู้ชุมชน โดยมีเจ้าหน้าที่ดูจำนวน 1 คน โดยเป็นทั้งผู้รู้ของท้องถิ่นเนื่องจากเป็นอดีตกำนัน

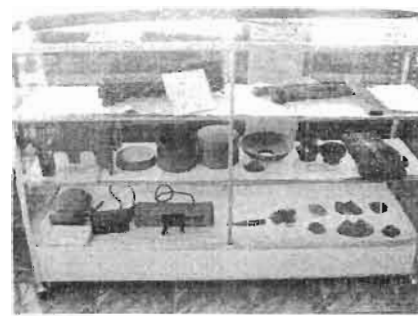
- **ประวัติความเป็นมา** คณะผู้บริหารเทศบาลตำบลอากาศอำนวย มีแนวความคิดในการพัฒนา บริเวณตลาดสดเทศบาลเดิมให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เพื่อจัดบริการให้ชุมชนและคนในชุมชน เข้าถึงแหล่งความรู้ต่างๆ อาทิ ห้องสมุดชุมชน การเรียนรู้ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่น จึง ดำเนินการจัดสร้างศูนย์การเรียนรู้ชุมชนและเปิดให้บริการอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 25 มีนาคม 2548 ซึ่งในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนประกอบด้วยองค์ประกอบการเรียนรู้ 7 ส่วน คือ ห้องแสดง วัฒนธรรมไทโย้ย ห้องสมุด ห้องอินเทอร์เน็ต ห้องวิชาการ ห้องเรียนรู้อาชีพ ร้านค้าชุมชน และ ลานกิจกรรม

ห้องแสดงวัฒนธรรมไทโย้ย เป็นห้องจัดแสดง จัดเก็บวัตถุของมีค่าที่รับบริจาคและการเก็บ รวบรวมของเทศบาลตำบลอากาศอำนวยเพื่อให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ด้านภูมิปัญญาและท้องถิ่น

- **บทบาททั่วไป** การจัดแสดงภายในห้องแสดงวัฒนธรรมไทโย้ย แบ่งได้ดังนี้

1. แสดงโบราณวัตถุ ภาชนะรูปแบบต่างๆที่ได้รับบริจาคและการเก็บรวบรวมของเทศบาล
2. วัตถุสิ่งของเครื่องใช้ที่เคยใช้ในการดำรงชีวิตของชาวอากาศอำนวย ได้แก่ พานหะ มิด พรำ เครื่องมือการเกษตร เครื่องซัง ตะเกียง น้ำเต้า เหยียน ฆนบัตร์เก่า เขาสัตว์
3. วัตถุ เครื่องมือ เครื่องใช้ในประเพณีพิธีกรรมต่างๆ ได้แก่ กลองเลข เรือไฟ
4. จัดเก็บรวบรวมเอกสาร ใบลาน สมุดข่อย
5. จัดเก็บรวบรวมผ้าเก่า และผ้าลายต่างๆ ที่ผลิตในพื้นที่อากาศอำนวย

- บทบาทเฉพาะพันธกิจ

วิชาช่างพื้นบ้าน มีการจัดแสดงอุปกรณ์การทอผ้าของชาวไทโย้ย

- ช่วงเวลาการสำรวจและการบันทึกข้อมูล มิถุนายน 2549

หมายเหตุ ห้องแสดงวัฒนธรรมไทโย้ย เป็นห้องแสดงนิทรรศการเพื่อการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่แสดงออกถึงวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ไทที่อาศัยอยู่ตามแนวบริเวณลุ่มแม่น้ำโขง มีอัตลักษณ์ทาง ภาษาศาสตร์และวัฒนธรรมที่เฉพาะเป็นของตนเอง ทั้งคนในชุมชน นักเรียนนักศึกษา นักท่องเที่ยว

- ชื่อพิพิธภัณฑ์ ห้องพิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน โรงเรียนสกลราชวิทยานุกูล

- ที่ตั้ง ตั้งอยู่ในห้องพักอาจารย์หมวดสังคมศึกษา โรงเรียนสกลราชวิทยานุกูล อำเภอเมือง สกลนคร จังหวัดสกลนคร

- คณะผู้ดำเนินการ พิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน ตั้งอยู่ในห้องพักอาจารย์หมวดสังคมศึกษา โดยความ รับผิดชอบของหมวดสังคมศึกษา (หัวหน้าหมวดสังคมศึกษา อาจารย์สุทัศน์ ไทไหล ศศ.ม. ไทย คดีศึกษา เน้นสังคมศาสตร์ 2537)

- ประวัติความเป็นมา พิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน โรงเรียนสกลราชวิทยานุกูล เริ่มก่อตั้งเมื่อประมาณ ปี พ.ศ. 2536-2537 ที่อาคาร 1 โรงเรียนสกลราชวิทยานุกูล โดยหมวดสังคมศึกษา รวบรวมโบราณวัตถุ ที่พบในพื้นที่จังหวัดสกลนครและได้รับบริจาคจากประชาชนทั่วไป ต่อมาห้องพิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน ถูกขโมยของมีค่าไปจำนวนหนึ่ง จึงทำให้ขาดการเอาใจใส่ ทั้งเรื่องงบประมาณและบุคลากร มี อาจารย์จากหมวดสังคมศึกษา 2-3 คน ช่วยกันดูแล ซึ่งในระหว่างนั้นยังมีความคิดฟื้นฟูพิพิธภัณฑ์ ให้กลับมามีความน่าสนใจอีกครั้ง เป็นพิพิธภัณฑ์พระอริยะสงฆ์อีสานแต่ก็ไม่ได้ดำเนินการต่อเนื่อง จากขาดงบประมาณและการสนับสนุนอย่างจริงจัง

ซึ่งในปีการศึกษา 2549 หมวดสังคมศึกษา ได้นำเรื่องการพัฒนาพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านเข้าสู่ที่ ประชุมโรงเรียนสกลราชวิทยานุกูล และผู้บริหาร ให้การสนับสนุนด้านงบประมาณเพื่อปรับปรุงให้ เป็นห้องกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา เน้นการศึกษาเรื่องท้องถิ่น

- บทบาททั่วไป รวบรวมโบราณวัตถุที่พบในพื้นที่จังหวัดสกลนครและได้รับบริจาคจากประชาชน ทั่วไป

- บทบาทเฉพาะพันธกิจ

วิชาช่างพื้นบ้าน จัดแสดงโบราณวัตถุในที่ค้นพบในบริเวณจังหวัดสกลนคร

- ช่วงเวลาการสำรวจและการบันทึกข้อมูล มิถุนายน 2549

หมายเหตุ ปีงบประมาณ 2549 หมวดสังคมศึกษาจะได้รับงบประมาณจากทางโรงเรียนเพื่อสร้างห้องสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับสาระการเรียนรู้เรื่องท้องถิ่นจังหวัดสกลนคร อันได้แก่ สถาปัตยกรรมศาสตร์ ประวัติศาสตร์และโบราณคดีศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของจังหวัดสกลนคร

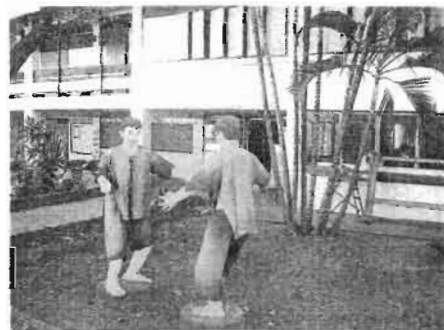
- ชื่อพิพิธภัณฑ์ ศูนย์วัฒนธรรมอำเภออากาศอำนวย โรงเรียนอากาศอำนวยศึกษา

- ที่ตั้ง โรงเรียนอากาศอำนวยศึกษา อำเภออากาศอำนวย จังหวัดสกลนคร

- คณะผู้ดำเนินการ ประธานกรรมการคือ ผู้อำนวยการสถานศึกษา กรรมการ และเลขานุการ(นาง รัญจวน กุลอ้อ)

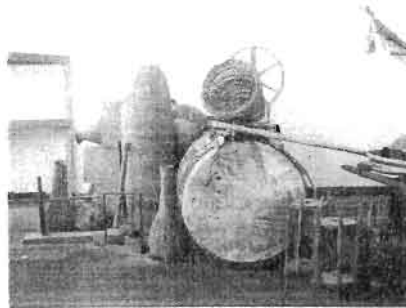
- ประวัติความเป็นมา ในสมัยที่นายประสิทธิ์ หิมะคุณ ดำรงตำแหน่งนายอำเภออากาศอำนวย ได้รับบริจาค โบราณวัตถุและสิ่งของมีค่าจากชาวอำเภออากาศอำนวย เมื่อโบราณวัตถุมีจำนวนมากขึ้น นายอำเภอก็มอบให้โรงเรียนอากาศอำนวยศึกษาดูแลและรับผิดชอบ โบราณวัตถุที่ได้รับการบริจาค

ศูนย์ฯ ก่อตั้งเป็นศูนย์วัฒนธรรมอำเภออากาศอำนวย ในปี พ.ศ. 2533 มีคณะกรรมการดำเนินงานมีผู้อำนวยการสถานศึกษาเป็นประธานกรรมการ บุคลากร โรงเรียนเป็นกรรมการ ต่อมาในปี 2542 มีโครงการที่จะขยายและก่อสร้างอาคารศูนย์วัฒนธรรมอำเภออากาศอำนวยให้เป็นเอกเทศ โดยการสนับสนุนของ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ แต่ไม่ได้ดำเนินการต่อ เนื่องจากขาดที่ดินในการก่อสร้างศูนย์ฯ และหลายปัจจัยทำให้ไม่สามารถดำเนินการได้

- **บทบาททั่วไป** วัตถุประสงค์จัดแสดงมีดังนี้

1. จัดแสดงโบราณวัตถุและภาชนะดินเผา เครื่องมือเครื่องใช้ประเภทโลหะที่พบในบริเวณอำเภออากาศอำนวย
2. จัดแสดงเครื่องมือเครื่องใช้ในชีวิต และเครื่องมือเครื่องใช้ในพิธีกรรมและประเพณี
3. ท้องถิ่น อาทิ เรือไฟ กลองโปง อัก เครื่องมือหาปลาชนิดต่างๆ เครื่องใช้ในการดำรงชีวิต และอื่นๆ
4. จัดแสดงผ้าเก่าที่ได้รับการขึ้นทะเบียนจากกรมศิลปากร และผ้าที่ผลิตได้ในท้องถิ่นประเภทต่างๆ
5. รวบรวมเอกสาร ตำรา เอกสารโบราณ เป็นแหล่งในการศึกษาค้นคว้าด้านวัฒนธรรมของอำเภออากาศอำนวย

- **บทบาทเฉพาะพันธกิจ**

วิชาช่างพื้นบ้าน จัดแสดงผ้าเก่าที่ได้รับการขึ้นทะเบียนจากกรมศิลปากร และผ้าที่ผลิตได้ในท้องถิ่นประเภทต่างๆ

- **ช่วงเวลาการสำรวจและการบันทึกข้อมูล มิถุนายน 2549**

หมายเหตุ ศูนย์วัฒนธรรมอำเภออากาศอำนวย นำเสนอเนื้อหาและเป็นแหล่งรวบรวมข้อมูลอนุรักษ์มรดกทางด้านวัฒนธรรมของอำเภออากาศอำนวย ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะของกลุ่มชาติพันธุ์ไทย

จังหวัดสุรินทร์

= พิพิธภัณฑสถาน

- ชื่อพิพิธภัณฑสถาน พิพิธภัณฑสถานชาวนา
- ที่ตั้ง พิพิธภัณฑสถานชาวนา โรงเรียนถนนชัย อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์
- คณะผู้ดำเนินการ โรงเรียนถนนชัย อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์
- ประวัติความเป็นมา เริ่มต้นขึ้นภายใต้การนำของผู้อำนวยการคนเก่า ชื่อ ผอ.สุบรรณ ซึ่งมีความชื่นชอบในวัตถุเก่าแก่ ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้ชาวบ้านนำสิ่งของเครื่องใช้ให้โรงเรียนเก็บรักษาไว้พร้อมกันนั้นรัฐบาลสนับสนุนให้แต่ละโรงเรียนจัดตั้งพิพิธภัณฑสถานประจำโรงเรียนและท้องถิ่น โครงการพิพิธภัณฑสถานชาวนาจึงเริ่มขึ้นในปี 2547 โดยรวบรวมเครื่องใช้จากชาวบ้านทั้งที่เป็นของโบราณและเครื่องใช้ที่แสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตของคนในชุมชน เช่น เครื่องมือหาปลา ทำนา และ ชาม ไหโบราณที่ชาวบ้านจุดพบ

- บทบาททั่วไป ภายในจัดแสดงเรื่องราวเกี่ยวกับของเก่าที่มีการจุดพบในบริเวณหมู่บ้านและของสะสมที่ชาวบ้านได้รับสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ และต้องการที่จะจัดเก็บในที่ที่มีการดูแลรักษาอย่างดี พร้อมทั้งเป็นส่วนหนึ่งที่จะทำให้เกิดการอนุรักษ์และสืบสานความเป็นตัวตนของคนในชุมชน สืบทอดวิถีชีวิตของตัวเองเพื่อให้ลูกหลานได้เข้ามาเรียนรู้ประวัติศาสตร์และการดำรงชีวิตของผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชน

- บทบาทเฉพาะพันธกิจ

วิชาช่างพื้นบ้าน จัดแสดงอุปกรณ์การทอผ้า การจัดแสดงอุปกรณ์ เครื่องใช้ที่ทำจากวัสดุต่างๆ เช่น ไม้ ไม้ไผ่ โลหะของคนในชุมชน

- ช่วงเวลาการสำรวจและการบันทึกข้อมูล มิถุนายน 2549

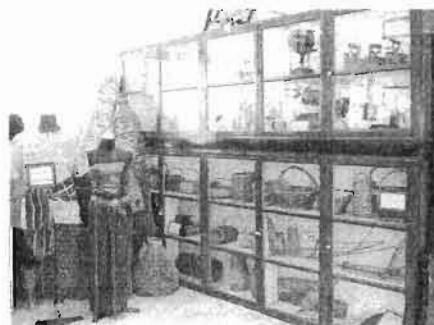
หมายเหตุ เนื่องจากอยู่ภายใต้การดูแลของทางโรงเรียนคณะครูและนักเรียนก็ต่างช่วยเหลือดูแล ตั้งแต่การรวบรวมจัดแสดงและนำชมให้กับผู้ที่สนใจได้รับข้อมูลที่เกี่ยวข้องของต่างๆที่มีการจัดแสดงภายในพิพิธภัณฑ์แห่งนี้ แต่ในปัจจุบันนี้ไม่ได้เปิดให้เข้าชมชั่วคราวเนื่องจากผอ.คนเก่าต้องย้ายไปประจำที่อื่น ทำให้ไม่มีผู้เข้าดำเนินการต่อ วัตถุที่จัดแสดงภายในจึงส่งคืนให้กับชาวบ้านที่เป็นเจ้าของวัตถุต่างๆ และเก็บรักษาไว้ที่พิพิธภัณฑ์บางส่วน ห้องจึงถูกปิดไว้

- **ชื่อพิพิธภัณฑ์** ศูนย์วัฒนธรรมมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสุรินทร์

- **ที่ตั้ง** ถนนสุรินทร์-ปราสาท ตำบลนอกเมือง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์

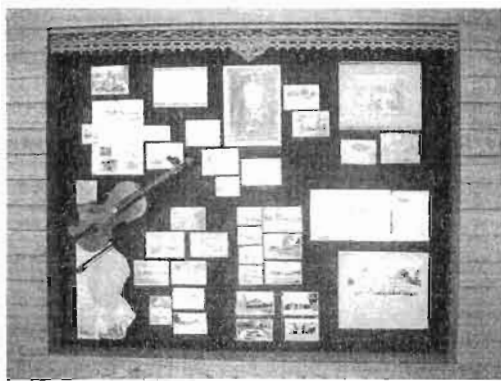
- **คณะผู้ดำเนินการ** มีบุคลากรของศูนย์อยู่สามท่านคือ 1.อาจารย์ระวีรินทร์ 2.อาจารย์พงษ์ภัทร และ 3.คุณปวลี

- **ประวัติความเป็นมา** ศูนย์วัฒนธรรมมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสุรินทร์ ก่อตั้งขึ้นเมื่อ ปี พ.ศ.2537 เนื่องจากจากเป็นนโยบายของทางราชมณฑลที่ให้ราชมณฑลทุกวิทยาเขต จัดตั้งศูนย์วัฒนธรรมขึ้นเพื่อเป็นศูนย์ข้อมูลวิชาการทางด้านวัฒนธรรม ข้อมูลประวัติบ้านเมือง พิพิธภัณฑ์ขององค์กรทั้งหมด บุคคล ครู อาจารย์ และหลักสูตรการเรียนการสอนของสถาบัน จากอดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งอดีตนั้นมหาวิทยาลัยราชมณฑลอีสาน วิทยาเขตสุรินทร์นั้นคือโรงเรียน เกษตรกรรมสุรินทร์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบันทรงเคยเสด็จโรงเรียน เกษตรกรรมสุรินทร์เป็นแห่งแรกของอีสานใต้และทรงมีพระกระแสรับสั่งแก่เหล่าข้าราชการให้ ดำเนินการให้โรงเรียนเกษตรกรรมสุรินทร์ให้เป็นศูนย์กลางทางด้านข้อมูลทางวิชาการด้านการเกษตรและแหล่งค้นคว้าทดลองของภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนใต้ จนปัจจุบันโรงเรียน เกษตรกรรมสุรินทร์มีฐานะเป็นมหาวิทยาลัยราชมณฑลอีสาน วิทยาเขตสุรินทร์ ศูนย์วัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมณฑลอีสาน วิทยาเขตสุรินทร์ จึงเป็นการรวบรวมข้อมูลประวัติต่างๆ ของสถาบันไว้และนำมาจัดเป็นฐานข้อมูลหรือจัดแสดงไว้เพื่อให้นักศึกษาและผู้สนใจได้ศึกษากันคว้า

- บทบาททั่วไป

ในด้านการจัดแสดง ปัจจุบันในศูนย์วัฒนธรรมยังเป็นการจัดแสดงไว้อย่างชั่วคราวคือพร้อมที่จะย้ายได้ตลอดเวลา สำหรับสิ่งของที่จัดแสดงอยู่ได้แก่ อุปกรณ์ทำมาหากินของชาวอีสาน วัสดุครุภัณฑ์เก่าที่เคยใช้ของมหาวิทยาลัย เครื่องแต่งกายจำลองของแต่ละเชื้อชาติ เครื่องดนตรี และเก้าอี้ที่ประทับ และมีห้องที่จัดแสดงประวัติและข่าวของเครื่องใช้ในชีวิตประจำวันในการทำงานของอาจารย์ธรรมบุญ สิงคเสลิต บุคคลผู้ก่อตั้งราชมงคลสุรินทร์ ซึ่งตั้งอยู่บนชั้นสองของห้องสมุดของมหาวิทยาลัย

- บทบาทเฉพาะพันธกิจ

วิชาช่างพื้นบ้าน การจัดแสดงเครื่องนุ่งห่มที่เป็นชุดพื้นเมือง และผลิตจากผ้าพื้นเมือง ทั้งนี้ได้จัดแสดงเครื่องมือเครื่องใช้ที่ผลิตขึ้นเองในท้องถิ่น

- ช่วงเวลาการสำรวจและการบันทึกข้อมูล มิถุนายน 2549

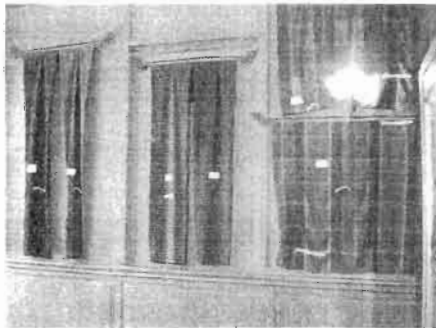
หมายเหตุ ศูนย์วัฒนธรรมมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสุรินทร์ มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นศูนย์กลางข้อมูลวิชาการด้านศิลปวัฒนธรรมอีสานใต้ ภูมิปัญญาอีสานใต้ และการรวบรวมประวัติความเป็นมาของมหาวิทยาลัย ดังนั้นงานของศูนย์วัฒนธรรมจึงมีทั้งการเก็บข้อมูลศึกษาวิจัย รวมทั้งปฏิบัติจริงสาธิตและทำกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ และเพื่อความเข้มแข็งของศูนย์วัฒนธรรมทางศูนย์จึงมีโครงการที่จะทำร่วมกันกับทางจังหวัดซึ่งขณะนี้กำลังอยู่ในขั้นตอนการพิจารณาโครงการ คือ โครงการพิพิธภัณฑ์การเกษตร ภายในงบประมาณ 50 ล้านบาท

- ชื่อพิพิธภัณฑ์ พิพิธภัณฑ์ผ้าไหม

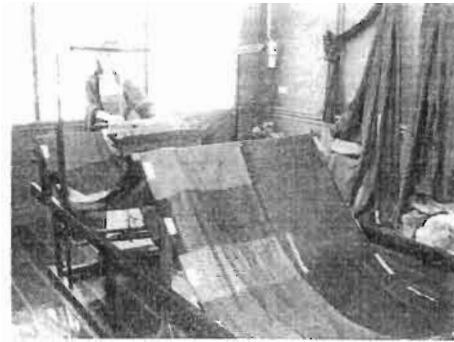
- ที่ตั้ง สถานีวิจัยหม่อนไหม ตำบลคอโค อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์

- คณะผู้ดำเนินการ พิพิธภัณฑสถานใหม่มีผู้ดูแลและเป็นผู้ที่จะนำผู้เข้าชมเยี่ยมชมพิพิธภัณฑสถานและสามารถให้ข้อมูลที่ละเอียดได้ตลอด คือคุณเจ็อน แม่นจิตร อายุ 46 ปี พนักงานราชการ

- ประวัติความเป็นมา พิพิธภัณฑสถานใหม่ก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ.2543 เพื่อจัดเก็บผ้าไหมและลายผ้าไหมโบราณของจังหวัดสุรินทร์และจังหวัดต่าง ๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เพื่อให้คนรุ่นหลังไว้ศึกษาและเป็นการเผยแพร่วัฒนธรรมการทอผ้าของชาวอีสานเกือบทุกจังหวัดทั่วทั้งภาค ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ในแต่ละจังหวัด ซึ่งเป็นโครงการของหน่วยงานคือสถานีวิจัยหม่อนไหม สุรินทร์ได้เสนอโครงการเพื่อจัดตั้งพิพิธภัณฑสถานผ้าไหมขึ้น โดยได้เสนอต่อกรมวิชาการเกษตรซึ่งแต่ก่อนเป็นสังกัดเดิมของสถานีวิจัยหม่อนไหม แต่ปัจจุบันเปลี่ยนเป็นสังกัดศูนย์ไหมเฉลิมพระเกียรติและได้รับอนุมัติงบประมาณ และริเริ่มดำเนินโครงการต่อเนื่องโดยได้ใช้อาคารสำนักงานหลังเก่าปรับปรุงให้เหมาะสมในการทำเป็นห้องพิพิธภัณฑสถาน โดยปัจจุบันทางศูนย์กำลังดำเนินการสนับสนุนเกษตรกรในการเลี้ยงไหมพันธุ์สำโรงซึ่งเป็นไหมพันธุ์พื้นเมืองของจังหวัดสุรินทร์ที่มีคุณภาพ โดยสถานีได้ทำการทดลองวิจัยและมีข้อมูลที่เป็นแหล่งข้อมูลเพื่อแนะนำเกษตรกรผู้เลี้ยงไหมไว้

- บทบาททั่วไป มีโรงทอผ้าที่ไว้สาธิตกรรมวิธีการทอผ้า ซึ่งเป็นโรงเรือนที่เปิดโล่งและมีห้องอบผ้า ประเภทของวัตถุสะสมและการจัดแสดง ในด้านการจัดแสดงก็จะเป็นการจัดเหมือนนิทรรศการทั่วไปมีการจัดบรรยากาศให้ดูสวยงามด้วยผ้าชนิดต่าง ๆ ลายผ้าต่างที่รวบรวมไว้ โดยการแยกเป็นหมวด ๆ ไว้โดยแบ่งเป็นหมวดของแต่ละพื้นที่ทั้งเก่าและใหม่พร้อมมีคำอธิบายเขียนติดไว้ด้วย ผ้าทุกชิ้นได้มาอย่างไรจะมีทะเบียนเขียนข้อมูลไว้ทุกชิ้น สำหรับโรงทอก็จะมีเจ้าหน้าที่สาธิตการทอผ้า ทางหน่วยงานมีร้านค้าขายของที่ระลึกรวมทั้งผ้าไหมที่เกษตรกรที่ซื้อเส้นไหมจากสถานีมาฝากขายและประชาสัมพันธ์จำหน่ายด้วยและผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับหม่อนไหมไว้จำหน่ายซึ่งสถานที่ตั้งอยู่ติดกันทั้งหมด

- บทบาทเฉพาะพันธกิจ

วิชาช่างพื้นบ้าน จัดแสดงและสาธิตการทอผ้าไหมพื้นเมือง

- ช่วงเวลาการสำรวจและการบันทึกข้อมูล มิถุนายน 2549

หมายเหตุ เป้าหมายของการก่อตั้งพิพิธภัณฑ์ผ้าไหมของสถานีวิจัยหม่อนไหมสุรินทร์นั้น เพื่อที่จะเก็บรวบรวมลายผ้าต่าง ๆ ของชาวอีสาน เพื่อเผยแพร่และอนุรักษ์วัฒนธรรมการทอผ้าที่มีมาช้านานและเป็นเอกลักษณ์ของชาวอีสานไว้เพื่อให้คนรุ่นหลังไว้ศึกษาและสืบสานต่อไป และเพื่อเผยแพร่และให้ความรู้เกี่ยวกับการทอผ้าการเลี้ยงไหมและการปลูกหม่อนและกรรมวิธีต่าง ๆ แก่เกษตรกรผู้เลี้ยงไหมและทอผ้าที่ถูกต้องเพื่อเพิ่มผลผลิตและคุณภาพของผลิตภัณฑ์เพื่อพัฒนาการเลี้ยงไหมและการทอผ้าพร้อมกับการอนุรักษ์ภูมิปัญญาการทอผ้าดั้งเดิมของชนชาวอีสานควบคู่กัน

จังหวัดหนองคาย

- พิพิธภัณฑ์อีสาน

- ชื่อพิพิธภัณฑ์ ศูนย์วัฒนธรรมอำเภอท่าบ่อ เทศบาลเมืองท่าบ่อ

- ที่ตั้ง เทศบาลเมืองท่าบ่อ อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย

- คณะผู้ดำเนินการ เทศบาลเมืองท่าบ่อ

- ประวัติความเป็นมา ศูนย์วัฒนธรรมอำเภอท่าบ่อ ได้รับการถ่ายโอนให้เป็นภารกิจของเทศบาลเมืองท่าบ่อในปี พ.ศ. 2544 จากนั้นในปี พ.ศ. 2545 เทศบาลจึงของบประมาณ ในการจัดสร้างอาคารศูนย์วัฒนธรรมตำบลท่าบ่อ ประกอบด้วย ห้องประชุมและห้องจัดแสดงนิทรรศการ โดยเทศบาลได้เก็บรวบรวมวัตถุและสิ่งของที่ควรได้รับการอนุรักษ์ จัดแสดงเป็นเรื่องราวประวัติเมืองท่าบ่อ แสดงวิถีวัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตของชาวท่าบ่อ

- **บทบาททั่วไป** ศูนย์วัฒนธรรมอำเภอท่าบ่อ เป็นหน่วยงานที่สังกัดกองการศึกษา เทศบาลเมืองท่าบ่อ มีวัตถุประสงค์ที่จะจัดแสดงดังนี้

1. พระที่นั่งที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเคยประทับในคราวเสด็จพระราชดำเนินเมืองท่าบ่อ

2. วัตถุโบราณที่ค้นพบในบริเวณอำเภอท่าบ่อ

3. เครื่องมือเครื่องใช้ที่รวบรวมและรับบริจาคจากชาวบ้าน

- **บทบาทเฉพาะพันธกิจ**

วิชาช่างพื้นบ้าน เครื่องมือเครื่องใช้ที่รวบรวมและรับบริจาคจากชาวบ้าน ในบริเวณอำเภอท่าบ่อ

- **ช่วงเวลาการสำรวจและการบันทึกข้อมูล มิถุนายน 2549**

หมายเหตุ หากศูนย์ดำเนินการจัดตั้งเสร็จจะเป็นศูนย์รวมในการศึกษาเรียนรู้ของท้องถิ่น

- **ชื่อพิพิธภัณฑ์** ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดหนองคาย โรงเรียนปทุมเทพวิทยาคาร

- **ที่ตั้ง** โรงเรียนปทุมเทพวิทยาคาร อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย

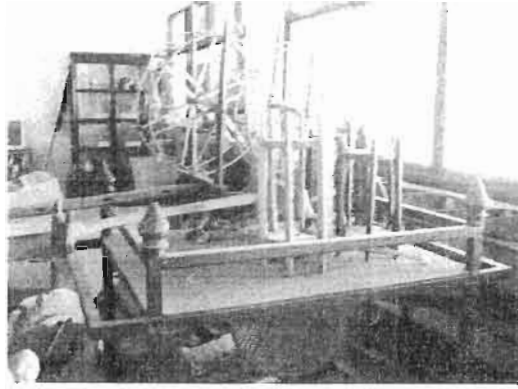
- **คณะผู้ดำเนินการ** ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดหนองคาย

- **ประวัติความเป็นมา** นโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ ที่ต้องการให้ทุกจังหวัดมีแหล่งเรียนรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมประจำท้องถิ่นของจังหวัดจึงเป็นที่มาของศูนย์วัฒนธรรมจังหวัด โดยให้สถานศึกษาสูงสุดของจังหวัดเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบ ศูนย์วัฒนธรรมของจังหวัดบางจังหวัดจึงอยู่ในวิทยาลัยครูหรือมหาวิทยาลัยราชภัฏในปัจจุบัน สำหรับในจังหวัดที่ไม่มีวิทยาลัยครูจึงให้โรงเรียนประจำจังหวัดเป็นผู้รับผิดชอบในการดำเนินการ ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดหนองคาย โดยความรับผิดชอบของโรงเรียนปทุมเทพวิทยาคาร จึงก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2526 และย้ายที่ทำการ 2 ครั้ง และปัจจุบัน ไม่มีที่ทำการเนื่องจากห้องเรียนของโรงเรียนไม่พอ ขณะนี้โรงเรียนกำลังมีการก่อสร้างอาคารเรียนหลังใหม่ ดำเนินการใกล้แล้วเสร็จ คาดว่าศูนย์วัฒนธรรมจะมีที่ทำการและห้องจัดแสดงนิทรรศการในปลายปีการศึกษา 2549

- **บทบาททั่วไป** จัดแสดงวัตถุโบราณที่พบในจังหวัด เช่น ตู้เก็บพระไตรปิฎก ไบลาน อูปกรณ์ การทอผ้า

- **บทบาทเฉพาะพันธกิจ**

วิชาช่างพื้นบ้าน จัดแสดงอูปกรณ์การทอผ้าและเครื่องใช้ที่ทำจากไม้ และไม้ไผ่ที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคนในชุมชน

- ช่วงเวลาการสำรวจและการบันทึกข้อมูล มิถุนายน 2549

หมายเหตุ

ปัจจุบันศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดหนองคาย โรงเรียนปทุมเทพวิทยาคาร ยังไม่มีที่ทำการถาวร เนื่องจากอาคารเรียนของโรงเรียนปทุมเทพวิทยาคารไม่เพียงพอ

เป้าหมายคือเป็นศูนย์กลางในการเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของจังหวัดหนองคาย

- สำนักวิทยบริการมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

- ประเภทของข้อมูล : เครื่องปั้นดินเผา
- เวลาที่รวบรวม :-
- ผู้รวบรวม :-
- สถานที่รวบรวม :-

รูปแบบการบันทึก :บทความอีสาน

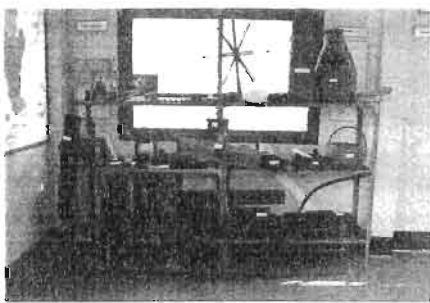
- ชื่อเรื่องที่รวบรวม : เครื่องปั้นดินเผา ชาวโพนพิสัย เน้นเอกลักษณ์ศิลปปะพื้นบ้านอีสาน
- สาระสำคัญเนื้อเรื่องโดยย่อ

ชาวโพนพิสัย จังหวัดหนองคายได้เล็งเห็นความสำคัญของศิลปปะพื้นบ้านอีสาน นำภูมิปัญญาชาวบ้านผลิตเครื่องปั้นดินเผาเพื่อเป็นรายได้เสริมแก่ครอบครัวหลังฤดูการทำนา แต่เนื่องจากมีปัญหาในกระบวนการผลิต สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ จึงให้ความช่วยเหลือ ในการเผยแพร่ความรู้ ด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์เป็นพิมพ์ และกรรมวิธีการเผา ซึ่งนำกระบวนการทางวิทยาศาสตร์เข้ามาช่วย เครื่องปั้นดินเผาของชาวหนองคาย อำเภอโพนพิสัยนั้น ลวดลายพญานาคตามความเชื่อชาวอีสาน วัสดุตกแต่งจะใช้ไม้ไผ่ หวาย หรือเชือก ผลิตภัณฑ์ที่ได้จะเน้นด้านการใช้สอยและเป็นของฝาก

จังหวัดอำนาจเจริญ

- พิพิธภัณฑ์อีสาน

- **ชื่อพิพิธภัณฑ์** ศูนย์บูรณาการวัฒนธรรมไทยสายใยชุมชน
- **ที่ตั้ง** ที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบลนาป่าแขวง ถนนสามแยกชมพูโสภโศกใหญ่ อำเภอปทุมราชวงศา จังหวัดอำนาจเจริญ
- **คณะผู้ดำเนินการ** บริหารงานโดยองค์การบริหารส่วนตำบลนาป่าแขวง มีสภาวัฒนธรรมอำเภอปทุมราชวงศาเข้ามาช่วยดูแล การดูแลศูนย์ฯ มีเจ้าหน้าที่ฝ่ายการศึกษาขององค์การบริหารส่วนตำบลนาป่าแขวงดูแลและให้ข้อมูลแก่ผู้เข้าไปเยี่ยมชม
- **ประวัติความเป็นมา** องค์การบริหารส่วนตำบลนาป่าแขวง ได้มีแนวความคิดที่จะอนุรักษ์เครื่องมือที่ใช้ในการเกษตร เครื่องมือในการหาปลา ลำสัตว์และเครื่องมือทอผ้าที่กำลังจะสูญหายไป โดยในปี 2546 ได้เริ่มดำเนินการให้ชุมชนตระหนักถึงเรื่องดังกล่าวและควรมีการอนุรักษ์เก็บรักษาไว้ ดังนั้นองค์การบริหารส่วนตำบลนาป่าแขวงจึงได้แบ่งพื้นที่ภายในอาคารขององค์การบริหารส่วนตำบลเป็นที่เก็บสิ่งเครื่องใช้ เพื่อจัดเป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนโดยใช้ชื่อว่า ศูนย์บูรณาการวัฒนธรรมไทยสายใยชุมชนนาป่าแขวง
- **บทบาททั่วไป** จัดแสดงวัตถุสิ่งของเครื่องใช้ในการดำเนินชีวิต ได้แก่ เครื่องมือเครื่องใช้ในการเกษตร เครื่องมือหาปลา ลำสัตว์และเครื่องมือทอผ้า เช่น ไถ คราด พืม ไซ คู้ม กบดักหนู เป็นต้น
- **บทบาทเฉพาะพันธกิจ** วิชาช่างพื้นบ้าน จัดแสดงอุปกรณ์การทอผ้าและเครื่องจักสานไม้ไผ่ซึ่งเป็นเครื่องมือเครื่องใช้ของคนในชุมชน

ช่วงเวลาการสำรวจและการบันทึกข้อมูล มิถุนายน 2549

หมายเหตุ เพื่ออนุรักษ์เครื่องมือเครื่องใช้ในการทำนาและเครื่องมือหาปลา ลำสัตว์ตลอดจนเครื่องมือที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตที่กำลังจะสูญหายไปไว้ให้เยาวชนรุ่นหลังและจัดเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน พร้อมทั้งการสร้างสำนึกให้คนในชุมชนเห็นคุณค่าของเครื่องมือเครื่องใช้ดังกล่าว

การดำเนินการของศูนย์ เป็นเพียงช่วงเริ่มต้น ซึ่งทางองค์การบริหารส่วนตำบลนาป่าแขง ยังไม่สามารถจัดระบบข้อมูลได้ เพราะพื้นฐานความรู้ทางด้านการจัดพิพิธภัณฑ์ไม่มี หากแต่เป็นเพียงความตั้งใจที่จะทำให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน

- **ชื่อพิพิธภัณฑ์** หอพิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น โรงเรียนโนนสูงพิทยาคาร

- **ที่ตั้ง** โรงเรียนโนนสูงพิทยาคาร ตำบลโนนสูง อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี

- **คณะผู้ดำเนินการ** หอพิพิธภัณฑ์มีผู้ดูแลคือ อาจารย์ประสิทธิ์ อุ๋นมนิ (อาจารย์หมวดวิชาพลศึกษา มีคณะกรรมการอีกส่วนกำกับดูแล มีการประชุมกรรมการเฉลี่ยปีละ 1 ครั้ง

- **ประวัติความเป็นมา** สืบเนื่องจากบริเวณพื้นที่ของชุมชนบ้านโนนสูง (ปัจจุบันเป็นเทศบาลตำบลโนนสูง) มีการค้นพบโบราณวัตถุที่มีอายุร่วมสมัยกับวัฒนธรรมบ้านเชียง และสำนักโบราณคดีภาค 7 จังหวัดขอนแก่นเข้ามาทำการสำรวจและขุดค้นกำหนดอายุสมัยว่าอยู่ร่วมสมัยกับวัฒนธรรมบ้านเชียง โรงเรียนโนนสูงพิทยาคาร จึงรวบรวมและขอรับบริจาคโบราณวัตถุที่ชาวบ้านค้นพบ จัดทำเป็นหอพิพิธภัณฑ์ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ในปี พ.ศ. 2545 ซึ่งในขณะนั้นผู้อำนวยการให้ความสำคัญ ใช้งบประมาณในการออกแบบและจัดนิทรรศการเป็นจำนวน 40,000 บาท

- **บทบาททั่วไป**

การจัดแสดงนิทรรศการ แบ่งออกดังนี้

1. เรื่อง เครื่องมือเครื่องใช้ในการดำรงชีวิตของคน ในท้องถิ่น
2. เรื่อง โบราณวัตถุที่ค้นพบในบริเวณชุมชนโนนสูง ภาชนะดินเผาร่วมสมัยวัฒนธรรมบ้านเชียงมีทั้งโบราณวัตถุจริงและการสร้างเลียนแบบ
3. ป้ายนิทรรศการ ความรู้เรื่องท้องถิ่นจังหวัดอุดรธานี ความรู้เรื่องขนบธรรมเนียมประเพณีไทย และเรื่องฮิต 12 คอง 14

- **บทบาทเฉพาะพันธกิจ**

วิชาช่างพื้นบ้าน จัดแสดงเครื่องมือเครื่องใช้ในการดำรงชีวิตของคนในท้องถิ่น ซึ่งทำจากไม้และไม้ไผ่ เช่น แอก กระบุง ข้อง เป็นต้น

- ช่วงเวลาการสำรวจและการบันทึกข้อมูล มิถุนายน 2549

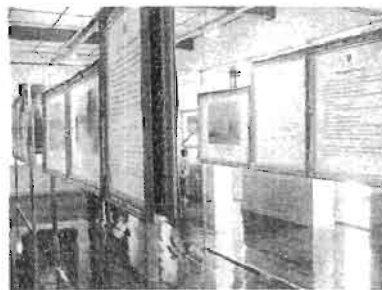
หมายเหตุ พิพิธภัณฑสถานมีความพร้อมในเรื่องข้อมูล โดยเฉพาะเรื่องแห่งโบราณคดียุคก่อนประวัติศาสตร์ โนนกระเบื้อง บริเวณชุมชนโนนสูง เพราะผู้ดูแลได้มีการศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลเป็นตำราของโรงเรียนและใช้ประกอบการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา

พิพิธภัณฑสถานศิลปวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น โรงเรียนโนนสูงพิทยาคาร เป็นศูนย์รวบรวมข้อมูลและแหล่งศึกษาเรียนรู้ด้านโบราณคดีของชุมชนโบราณ โนนกระเบื้องที่อยู่ในบริเวณตำบลโนนสูง ซึ่งมีความสำคัญทางโบราณคดีที่มีอายุร่วมสมัยกับวัฒนธรรมบ้านเชียง

จังหวัดอุดรธานี

- พิพิธภัณฑสถาน

- ชื่อพิพิธภัณฑสถาน พิพิธภัณฑสถานเมืองอุดรธานี
- ที่ตั้ง อาคารราชินูทิศ อาคารเก่าสมัยรัชกาลที่ 6 ถนนโพธิ์ศรี ในเขตเทศบาลนครอุดรธานี
- ภาวะผู้ดำเนินการ ในปัจจุบันพิพิธภัณฑสถานเมืองอุดรธานี อยู่ในความดูแลของสำนักการศึกษาเทศบาลนครอุดรธานี ตั้งอยู่ที่อาคารราชินูทิศ อาคารเก่าสมัยรัชกาลที่ 6 มีเจ้าหน้าที่จากกองการศึกษาประจำ 1 คน เจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย 1 คน พิพิธภัณฑสถานเมืองอุดรธานี

ประวัติความเป็นมา พิพิธภัณฑสถานเมืองอุดรธานีเริ่มจัดตั้งขึ้นในปี 2546 ในสมัยที่นายชัยพร

รัตนนาคะ เป็นผู้ว่าราชการจังหวัด ได้ประสานความร่วมมือจากทุกหน่วยงานในจังหวัดอุดรธานี โดยมีสำนักงานจังหวัดและสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเป็นผู้รับผิดชอบหลัก ในการพัฒนาอาคารราชินูทิศให้เป็นพิพิธภัณฑสถานเมืองอุดรธานี ซึ่งได้ระดมงบประมาณจากทุกภาคส่วนทั้งหน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และองค์กรเอกชน ได้งบประมาณในการพัฒนาและจัดนิทรรศการภายในอาคารราชินูทิศเป็นจำนวน 7,702,783 บาท และได้เปิดอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่

18 มกราคม 2547 ซึ่งเป็นวันคล้ายวันสถาปนาจังหวัดอุดรธานีที่ชาวเมืองได้จัดงานเฉลิมฉลองครบรอบ 111 ปี

- **บทบาททั่วไป** การจัดแสดงนิทรรศการของพิพิธภัณฑ์เมืองอุดรธานี แบ่งเป็นห้องดังนี้

1. ห้องประชาสัมพันธ์และบริการ ห้องนี้เป็นการนำให้รู้จักกับอาคารจำลองของพิพิธภัณฑ์เมืองอุดรธานีและหอสูง 9 ชั้น ซึ่งจะเป็นอาคารพิพิธภัณฑ์กลางน้ำในหนองประจักษ์ ที่เชื่อมต่อด้านหลังของอาคารพิพิธภัณฑ์เมืองหลังนี้ โดยจะมีโครงการจัดสร้างขึ้นในอนาคต ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดอุดรธานีที่สวยงามอีกแห่งหนึ่ง นอกจากนี้จะมีแผนที่หรือแผนผังที่แสดงเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญในจังหวัดอุดรธานี

2. ห้องพระประวัติพลตรีพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหลวงประจักษ์ศิลปาคม ผู้ตั้งเมืองอุดรธานี จัดแสดงอนุสาวรีย์และพระฉายาลักษณ์ พร้อมพระประวัติและพระกรณียกิจ แสดงของใช้ส่วนตัวพระองค์ แสดงหุ่นจำลองเมื่อครั้งการอพยพกำลังพลทหารจากเมืองหนองคายมาตั้งฐานทัพเป็นมณฑลอุดรที่บ้านเตือหมากแข้ง

3. ห้องธรรมชาติวิทยาและธรณีวิทยา แสดงสภาพทรัพยากรธรรมชาติของอุดรธานี ตลอดจนซากดึกดำบรรพ์ที่ค้นพบในจังหวัดอุดรธานี จัดแสดงแหล่งที่พบทรัพยากรธรรมชาติและตัวอย่างทรัพยากรธรรมชาติที่พบมากในจังหวัดอุดรธานี ได้แก่ แร่โปรแตส ก๊าซธรรมชาติ

4. ห้องประวัติศาสตร์และโบราณคดี แสดงความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ และแสดงแหล่งโบราณคดีในจังหวัดอุดรธานี

5. ห้องมานุษยวิทยาและชาติพันธุ์ แสดงให้เห็นวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนอาศัยอยู่บริเวณจังหวัดอุดรธานีตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

6. ห้องประวัติศาสตร์และการพัฒนาเมืองของพลตรีพระเจ้าบรมวงศ์ กรมหลวงประจักษ์ศิลปาคม แสดงภาพถ่ายโบราณและภาพวาดของของพลตรีพระเจ้าบรมวงศ์ กรมหลวงประจักษ์ศิลปาคม ที่สร้างเมืองอุดรธานีบริเวณบ้านเตือหมากแข้ง

7. ห้องศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย แสดงให้เห็นเกี่ยวกับ ศิลปวัฒนธรรมของชาวจังหวัดอุดรธานี ได้แก่ การทอเสื่อ การสร้างเรือ ศิลปการแสดง การทอผ้า

8. ห้องหลวงตามหาบัว ญาณสัมปัณ โน ศรัทธาแห่งแผ่นดิน อริยสงฆ์ที่ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ และเป็นที่เคารพของชาวจังหวัดอุดรธานีและชาวไทย และแสดงนิทรรศการเกี่ยวกับพระอริยสงฆ์ เกจิอาจารย์ ของจังหวัดอุดรธานีและภาคอีสาน

9. ห้องพระประวัติพลตรีพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงประจักษ์ศิลปาคม และห้องราชสกุลทองใหญ่ แสดงภาพสายราชสกุลทองใหญ่

- **บทบาทเฉพาะพันธกิจ**

วิชาช่างพื้นบ้าน แสดงให้เห็นเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมของชาวจังหวัดอุดรธานี ได้แก่ การทอเสื่อ การสร้างเรือน การทอผ้า

- ช่วงเวลาการสำรวจและการบันทึกข้อมูล มิถุนายน 2549

หมายเหตุ วัตถุประสงค์ของการจัดตั้งพิพิธภัณฑสถานเมืองอุดรธานีเพื่อเป็นศูนย์กลางในการรวบรวมข้อมูลเผยแพร่มรดกทางวัฒนธรรมให้เป็นแหล่งเรียนรู้ศึกษาด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี ศิลปวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนชาวจังหวัดอุดรธานีตั้งแต่สมัยอดีตจนถึงปัจจุบัน

พิพิธภัณฑสถานเมืองอุดรธานีเป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้และเผยแพร่เกียรติประวัติของจังหวัดอุดรธานี ความสำคัญของพิพิธภัณฑสถานคือการเป็นแหล่งเรียนรู้คือการนำเสนอเนื้อหาและองค์ความรู้เพื่อให้เป็นศูนย์กลางในการรวบรวมข้อมูลเผยแพร่มรดกทางวัฒนธรรมให้เป็นแหล่งเรียนรู้ศึกษาด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี ศิลปวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนชาวจังหวัดอุดรธานีตั้งแต่สมัยอดีตจนถึงปัจจุบัน

- ชื่อพิพิธภัณฑสถาน พิพิธภัณฑสถานภูมิปัญญาท้องถิ่น โรงเรียนเชียงพังพัฒนวิทย์

- ที่ตั้ง 338 หมู่ 3 โรงเรียนเชียงพังพัฒนวิทย์ ตำบลนาแกว้าง อำเภอเมืองจังหวัดอุดรธานี

- คณะผู้ดำเนินการ บุคลากรที่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดตั้งและดูแลพิพิธภัณฑสถานภูมิปัญญาท้องถิ่นโรงเรียนเชียงพังพัฒนวิทย์ ครูอาจารย์ กลุ่มสาระสังคม นักเรียนที่สังกัดชุมชนสังคมศึกษา จำนวน 15 คน

- ประวัติความเป็นมา โรงเรียนเชียงพังพัฒนวิทย์เป็นโรงเรียนขนาดเล็ก ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2539 เป็นสาขาของโรงเรียนอุดรธานีพิทยาคม เมื่อปี พ.ศ. 2540 ได้แยกตัวเป็นเอกเทศและมีการบริหารจัดการเรียนการสอนภายในโรงเรียนเองทั้งหมด ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2540 ทางคณะครูอาจารย์โรงเรียนเชียงพังพัฒนวิทย์ ได้เล็งเห็นความสำคัญของชุมชนที่เป็นสถานที่ก่อสร้างโรงเรียน การก่อตั้งพิพิธภัณฑสถานภูมิปัญญาท้องถิ่นโรงเรียนบ้านเชียงพังพัฒนวิทย์ขึ้นมา เนื่องจากทางโรงเรียนได้เล็งเห็นความสำคัญของชุมชนบ้านเชียงพังซึ่งมีวิถีชีวิตการเป็นอยู่แบบอีสาน กล่าวคือการดำเนินชีวิตที่เรียบง่าย พึ่งพาอาศัยธรรมชาติในการประกอบอาชีพและหาอาหาร มีการสร้างเครื่องมือเครื่องมือขึ้นมาใช้ในการทำ การเกษตรและล่าสัตว์พร้อมทั้งมีจารีตประเพณีที่ยึดมั่นในฮีตสิบสองคองสิบสี่อย่างเคร่งครัด ดังนั้นเพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายการศึกษาของชาติและเพื่อส่งเสริมให้เยาวชนไทยและคนไทยทุกคนรักและหวงแหนในศิลปะและวัฒนธรรมท้องถิ่น และการอนุรักษ์วิถีชีวิตของชุมชนจึงได้มีการก่อตั้งพิพิธภัณฑสถานภูมิปัญญาท้องถิ่นโรงเรียนเชียงพังพัฒนวิทย์ ขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2548

- **บทบาททั่วไป** ประเภทของวัตถุที่สะสมและจัดแสดง ได้แก่ เรื่องราวประวัติความเป็นมาของชุมชนบ้านเชียงพัง อุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ในชีวิตประจำวันที่กำลังจะหมดไป เช่น เครื่องมือหาปลา เครื่องมือทอเสื่อ เครื่องมือทอผ้า เครื่องมือในการทำเกษตร เป็นต้น

- **บทบาทเฉพาะพันธกิจ**

วิชาช่างพื้นบ้าน มีการจัดแสดงอุปกรณ์การทอผ้า อุปกรณ์การทอเสื่อ และเครื่องใช้จักสานที่ทำจากไม้ไผ่

- **ช่วงเวลาการสำรวจและการบันทึกข้อมูล มิถุนายน 2549**

หมายเหตุ เพื่อสร้างจิตสำนึกให้เยาวชนเกิดความรักและความหวงแหนในศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านที่นับวันกำลังจะหมด และทราบถึงประวัติความเป็นมาของชุมชนตัวเองโดยเริ่มสร้างจิตสำนึกให้กับนักเรียนโรงเรียนเชียงพังพัฒนวิฯ พร้อมทั้งเป็นแหล่งเรียนรู้ในการเรียนการสอนในรายวิชาสังคมศึกษาและรายวิชาท้องถิ่นของเรา

- **ชื่อพิพิธภัณฑ์** พิพิธภัณฑ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น “พิพิธภัณฑ์ของเก่าที่เราหวง”

- **ที่ตั้ง** โรงเรียนหนองแสงวิทยศึกษฯ อำเภอหนองแสง จังหวัดอุดรธานี

- **คณะผู้ดำเนินการ** อยู่ในความดูแลร่วมกันของกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปศึกษาและกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศาสตร์ โดยมีอาจารย์เพลินพิศ โคตรทองกลาง เป็นอาจารย์ผู้จัดตั้งและดูแล มีนักเรียนในรายวิชาศิลปศึกษาที่อาจารย์สอนอยู่จัดเวรดูแลทำความสะอาด

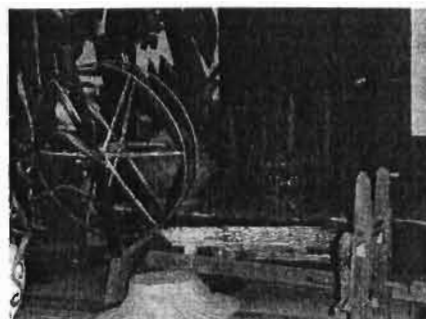
- **ประวัติความเป็นมา** พิพิธภัณฑ์ของเก่าที่เราหวง โรงเรียนหนองแสงวิทยศึกษฯ ก่อตั้งขึ้นจากโครงการจัดแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของหมวดวิชาศิลปศึกษาและหมวดสังคมศึกษา ซึ่งในปัจจุบันเรียกว่ากลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปศึกษาและกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2539 โดยใช้งบประมาณจากกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปศึกษาและกลุ่มสาระการเรียนรู้

สังคมศาสตร์และงบประมาณส่วนตัวของอาจารย์ผู้ดูแล ได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหารนายธนากร นครแก้ว ให้ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเป็นพิพิธภัณฑ์แบบเปิดเพื่อให้ประชาชนทั่วไปที่สนใจได้ศึกษาหาความรู้ได้ตลอดเวลา

- บทบาททั่วไป วัตถุที่จัดแสดงได้แก่ เครื่องมือเครื่องใช้ในชีวิตประจำวันและเครื่องมือที่ชาวบ้านใช้ในการทำมาหากิน ซึ่งทางโรงเรียนได้ประชาสัมพันธ์ให้ชาวบ้านในชุมชนทราบถึงการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ขึ้นเพื่อขอรับบริจาควัตถุสิ่งของนำมาจัดแสดงเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ และได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี เช่น ช้าง กระชัง ครกกระเดื่อง กระสวย กี่ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีพวกวัตถุโบราณเก่าแก่บ้าง เช่น ก้อยยาสูบ หม้อไห เครื่องทองเหลือง เขียนหมาก เครื่องโลหะ ที่ชาวบ้านขุดพบในบริเวณชุมชน ทำให้เกิดการศึกษาระวัติศาสตร์และความเป็นมาของชุมชนชุมชนหนองแสงไม่ใช้ชุมชนเก่าแก่ แต่เป็นทางผ่านที่ใช้เป็นที่พักในช่วงเวลาหนึ่งก่อนการเดินทางต่อไปในอดีตกาล วัตถุสิ่งของทุกชิ้นมีการทำทะเบียน เพื่อสะดวกในการจัดเก็บดูแลและป้องกันการสูญหาย

- บทบาทเฉพาะพันธกิจ

วิชาช่างพื้นบ้าน จัดแสดงอุปกรณ์การทอผ้าและเครื่องมือเครื่องใช้ที่จากไม้ เครื่องจักสานซึ่งเป็นของที่ใช้ในชีวิตประจำวันเกี่ยวกับการดำรงชีวิตของคนในชุมชน

- ช่วงเวลาการสำรวจและการบันทึกข้อมูล มิถุนายน 2549

หมายเหตุ พิพิธภัณฑ์ของเก่าที่เราหวง โรงเรียนหนองแสงวิทยศึกษามีวัตถุประสงค์คือ อยากรให้เป็นแหล่งเรียนรู้ถึงภูมิปัญญาและศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นในอดีตถึงความเป็นมาและวิถีชีวิตของคนในชุมชนในอดีต และให้เด็กนักเรียนได้เรียนรู้ถึงวิถีชีวิตของบรรพบุรุษและชาติกำเนิดของตนถึงความเป็นมาของชุมชน และการสร้างพิพิธภัณฑ์เพื่อจัดเก็บข้าวของเครื่องใช้และวัตถุโบราณต่าง ๆ ที่พบในชุมชนที่มีคุณค่าเพื่อเป็นที่จัดแสดงและให้ผู้คนได้เรียนรู้ศึกษาถึงความเป็นมาและไม่ให้สิ่งของเหล่านั้นสูญหายไป

ในอนาคตทางโรงเรียนมีความพยายามที่จะจัดตั้งเป็นศูนย์วัฒนธรรมของอำเภอหนองแสง แต่ปัจจุบันยังไม่มีความพร้อมพอจึงอยู่ในขั้นตอนการดำเนินการเพื่อให้เกิดความพร้อมต่อไป เพื่อให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญที่ทำให้ผู้ที่สนใจที่จะศึกษาเรื่องราวต่าง ๆ ของอำเภอหนองแสงได้มีแหล่งที่ได้ศึกษาเรียนรู้

จังหวัดอุบลราชธานี

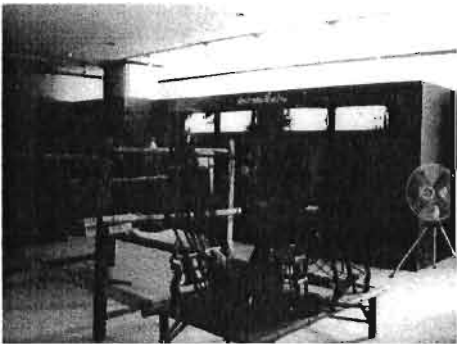
- พิพิธภัณฑ์อีสาน

- ชื่อพิพิธภัณฑ์ หอวัฒนธรรมอุบลนิทัศน์
- ที่ตั้ง ชั้น 1 ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมกาญจนาภิเษก มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
- คณะผู้ดำเนินการ บริหารงาน โดยผู้อำนวยการสำนักศิลปะและวัฒนธรรม รองผู้อำนวยการและคณะกรรมการสำนัก มีอธิการบดีและรองอธิการบดีฝ่ายวิเทศสัมพันธ์และวัฒนธรรม กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิและกรรมการที่ปรึกษา
- ประวัติความเป็นมา สำนักศิลปะและวัฒนธรรม ได้วิวัฒนาการมาจากหน่วยประจำคณะของกองวัฒนธรรม กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ จากนั้นปี 2518 มีพรบ.วิทยาลัยครูฉบับแรกที่กำหนดให้มีการเพิ่มในการส่งเสริมวัฒนธรรม วิทยาลัยครูกับกองวัฒนธรรมจึงจัดตั้งหน่วยงานรับผิดชอบข้อมูลสารสนเทศทางวัฒนธรรมท้องถิ่นและของจังหวัด
- บทบาททั่วไป จัดแสดงนิทรรศการถาวร 5 ห้อง โดยจัดเป็นห้องละ 1 หัวข้อ ได้แก่
 - 1.ห้องภูมิเมือง จัดแสดงภูมิศาสตร์ของจังหวัดอุบล แสดงแผนที่และหุ่นจำลอง
 - 2.ห้องภูมิราชธานี จัดแสดงเรื่องราวทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีเมืองอุบลราชธานี
 - 3.ห้องภูมิธรรม จัดแสดงเรื่องราวทางพระพุทธศาสนาทั้งภาพและหุ่นจำลอง
 - 4.ห้องภูมิปัญญาจัดแสดงวิถีชีวิตของชาวอุบล มีหุ่นจำลอง ภาพถ่าย ภาพวาดวิถีทัศน์
 5. ห้องภูมิราชภัฏ แสดงประวัติสถานศึกษาในจังหวัดอุบลราชธานี

- บทบาทเฉพาะพันธกิจ

วิชาช่างพื้นบ้าน จัดแสดงบ้านจำลองแบบอีสาน การปั่นไหม การหล่อทองเหลือง การทอผ้า

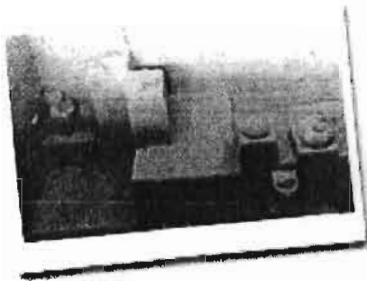
- ช่วงเวลาการสำรวจและการบันทึกข้อมูล มิถุนายน 2549

หมายเหตุ การจัดแสดงนิทรรศการ ประกอบด้วยรายละเอียดดังนี้

1. ห้องภูมิเมือง จัดแสดงภูมิศาสตร์ของจังหวัดอุบล แสดงแผนที่และหุ่นจำลอง แสดงที่ตั้งสำคัญของเมืองอุบล แสดงอาณาเขตที่ตั้งลักษณะภูมิประเทศด้านธรณีวิทยาและทรัพยากรธรรมชาติ
2. ห้องภูมิราชธานี จัดแสดงเรื่องราวทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีเมืองอุบลราชธานี โดยการจำลองกายภาพการตั้งเมืองอุบล วัตถุประสงค์ ภาพถ่าย และวัตถุโบราณ
3. ห้องภูมิธรรม จัดแสดงเรื่องราวทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดอุบลราชธานีทั้งภาพและหุ่นจำลอง
4. ห้องภูมิปัญญาจัดแสดงวิถีชีวิตของชาวอุบล มีหุ่นจำลอง ภาพถ่าย ภาพวาดวิถีทัศน์การดำรงชีวิตรวมถึงประเพณีต่างๆ ของชาวอีสาน

5. หองภูมิราชภัฏ แสดงประวัติสถานศึกษาในจังหวัดอุบลราชธานี ตลอดจนพัฒนาการสถาบันระดับอุดมศึกษาในจังหวัด

- ชื่อพิพิธภัณฑน์ แหล่งโบราณคดีวัดบ้านก้านเหลือง
- ที่ตั้ง วัดบ้านก้านเหลือง ตำบลขามใหญ่ อ. เมือง จ. อุบลราชธานี
- คณะผู้ดำเนินการ องค์การบริหารส่วนตำบลขามใหญ่เป็นผู้รับผิดชอบ
- ประวัติความเป็นมา บริเวณคอนดงเมือง เดิมมีการขุดพบวัตถุโบราณกระจายอยู่ทั่วไป แต่ยังไม่มีการขุดค้นอย่างจริงจัง จนกระทั่งมีการขุดดินเพื่อทำโครงการบ้านจัดสรรของหมู่บ้านเคหะอุบลราชธานี ซึ่งมีนายภูษงค์ ทองคำพงษ์ และนางนวลน้อย ทองคำพงษ์ เป็นเจ้าของ พบโบราณวัตถุและหลุมฝังศพ เจ้าของโครงการจึงแจ้งให้กรมศิลปากรดำเนินการขุดค้นศึกษาและอนุรักษ์ต่อไป
- บทบาททั่วไป จัดแสดงโบราณวัตถุเช่น โองคิน ภาชนะดินเผาขนาดกลางและขนาดเล็ก และหลักฐานเกี่ยวกับการฝังศพ

- บทบาทเฉพาะพันธกิจ

วิชาช่างพื้นบ้าน จัดแสดงเครื่องปั้นดินเผา ซึ่งเป็นภาชนะต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของคนยุคโบราณ

- ช่วงเวลาการสำรวจและการบันทึกข้อมูล มิถุนายน 2549

หมายเหตุ เป็นพิพิธภัณฑน์ที่สร้างขึ้นในบริเวณที่เป็นแหล่งทางโบราณคดีที่สำคัญ ที่สามารถอธิบายวิถีการดำรงชีวิตของคนก่อนประวัติศาสตร์เกี่ยวกับข้าวและการผลิตภาชนะดินเผาและโลหะขึ้นใช้

- สำนักวิทยบริการมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

- ประเภทของข้อมูล : ศิลปกรรมพื้นบ้าน
- เวลาที่รวบรวม : 2548
- ผู้รวบรวม : ตึก แสนบุญ
- สถานที่รวบรวม : -
- รูปแบบการบันทึก : กฤตภาคอีสาน
- ชื่อเรื่องที่รวบรวม : ธรรมาสน์วัดธรรมละ เมืองอุบล งานช่างฉนวนอีสาน
- สาระสำคัญเนื้อเรื่องโดยย่อ

ธรรมาสน์วัดธรรมละ ตำบลโพนเมือง กิ่งอำเภอเหล่าเสือโก้ก จังหวัดอุบลราชธานี เป็นธรรมาสน์เก่าแก่ฝีมือช่างฉนวน มีอายุประมาณ 70 ปี ตั้งอยู่ในหอแจกโบราณ ลักษณะเป็นธรรมาสน์ทรงเครื่องก่อ (ก่ออิฐถือปูน) ส่วนฐานแบ่งเป็น 2 ส่วนคือ ส่วนฐานที่รองรับตัวเรือน และส่วนฐานนอกตัวเรือน โดยส่วนฐานที่รองรับตัวเรือน มีลักษณะช่องถุนแบบทึบ มุมทั้ง 4 ทำเป็นขาลิงห์เลียนแบบเครื่องไม้โดยปั้นปูนเป็นรูปสิงโต ส่วนตัวเรือนเป็นผนังก่ออิฐถือปูน มีช่องเปิดทุกด้านเป็นรูปวงกลม เป็นศิลปะจีน ตกแต่งด้วยลวดลายเขียนสี ส่วนยอดตกแต่งเป็นชั้นลดหลั่น แบบบัวเหลี่ยมอีสาน โดยมีการตกแต่งเครื่องถ้วยอง ที่ผสมผสานระหว่างศิลปะฉนวนแบบจีนกับศิลปะไท-อีสานพื้นบ้าน

การศึกษาพื้นที่โดยภาพรวมในภาคอีสาน

- สำนักวิทยบริการมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

- ประเภทของข้อมูล : ผ้าและผลิตภัณฑ์จากผ้า
- เวลาที่รวบรวม : 2545
- ผู้รวบรวม : -
- สถานที่รวบรวม : -
- รูปแบบการบันทึก : บทความอีสาน
- ชื่อเรื่องที่รวบรวม : ด้วยสองมือและภูมิปัญญา สร้างสรรค์ผ้าทอมือธรรมชาติ
- สาระสำคัญเนื้อเรื่องโดยย่อ

กลุ่มโครงการวิจัยและพัฒนาเรื่องสารย้อมสีธรรมชาติ สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้สำรวจกลุ่มทอผ้าย้อมสีธรรมชาติใน 4 ภาค พบว่า มีกลุ่มทอผ้าที่ใช้สีย้อมธรรมชาติ และกลุ่มที่ใช้สีย้อม 2 ประเภท คือ สีย้อมเคมีและสีย้อมธรรมชาติ รวมทั้งสิ้น 143 กลุ่ม ส่วนใหญ่อยู่ในภาคอีสานตอนล่าง ผลิตภัณฑ์ที่ได้มีทั้งเครื่องนุ่งห่มและประเภทเครื่องใช้ ขั้นตอนการผลิตแบ่ง

ได้ 3 รูปแบบ คือ การดัด การดัดและหมัก หรือการหมักอย่างเดียว ส่วนการคิดสีจะใช้กรดจากเปลือกสับประรด ส้มเสี้ยว มะนาว มะกรูด ฯลฯ นอกจากนี้ยังมีการใช้สารอินทรีย์ร่วมด้วย คือ สารส้ม เกลือ สนิมเหล็ก เป็นต้น การผลิตผ้าพื้นบ้านเพื่อส่งเวดล้อมอีสานนั้น จะต้องประกอบด้วย การทอมือใช้กี่พื้นบ้าน ใช้เส้นใยธรรมชาติ ย้อมสีธรรมชาติ และจะมีเทคนิคลวดลายในการทอไม่ซ้ำกัน

-ประเภทของข้อมูล : ผ้าและผลิตภัณฑ์จากผ้า

-เวลาที่รวบรวม : -

-ผู้รวบรวม :-

-สถานที่รวบรวม :-

รูปแบบการบันทึก : กฤตภาคอีสาน

-ชื่อเรื่องที่รวบรวม : รู้จัก "ธง" อีสาน

-สาระสำคัญเนื้อเรื่องโดยย่อ

ธง เป็นสิ่งประดิษฐ์เพื่อประดับตกแต่งเป็นเครื่องหมาย หรือป้ายบอกกิจกรรมหรือถวายเป็นพุทธบูชาของชาวอีสาน มีชื่อเรียกเป็นธงชนิดต่าง ๆ หลากหลายตามโอกาส เช่น ธงที่ใช้ในงานบุญพระเวศ เรียกว่า ธงพระเวศ ธงที่ใช้ในพิธีทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้ผู้ล่วงลับ เรียกว่า ธงแจกข้าว ธงที่ประดิษฐ์จากโครงไม้ไผ่ถักด้วยเส้นด้าย-ไหม เรียก ธงใย ธงใบพร้าว คือ ธงที่ถักสานจากใบมะพร้าว ธงข้าวดอก คือ ธงที่ร้อยเป็นสายประดิษฐ์ เป็นเครื่องแขวน ทำจากข้าวดอกที่ได้จากการถั่วข้าวเปลือกให้พอง ธงที่เห็นแพร่หลายคือ ธงทอจากเส้นใย ส่วนใหญ่จะใช้เส้นยืนฝ้าย และยกเป็นลายด้วยไหมให้สวยงาม โดยจะทอด้วยเทคนิค จิด หรือยก แบบทอผ้ายกมีความกว้างราว 1 ศอก และยาวเท่าปลายไม้ไผ่ใช้แขวนประดับ

-ประเภทของข้อมูล : เครื่องสาน

-เวลาที่รวบรวม : 2523

-ผู้รวบรวม : ฉนวนจิต เสาร์อ่อน

-สถานที่รวบรวม :-

รูปแบบการบันทึก : ภาคนิพนธ์อีสาน

-ชื่อเรื่องที่รวบรวม : การสานตะกร้าด้วยไม้ไผ่

-สาระสำคัญเนื้อเรื่องโดยย่อ

กล่าวถึงประวัติความเป็นมาของเครื่องจักสานในประเทศไทย และเครื่องจักสานในภาคอีสานโดยเฉพาะตะกร้า ซึ่งสานด้วยไม้ไผ่ โดยกล่าวถึงส่วนประกอบของตะกร้า ขั้นตอนในการ

สาน ประโยชน์ใช้สอย วัสดุที่ใช้ในการสาน นอกจากนี้ยังเสนอภาพขั้นตอนในการสานตะกร้า และ ตัวอย่างลายจักสานต่าง ๆ เช่น ลายโคมห้า ลายดอกห่ม ลายสอง ลายหน่วย และลายคุณ เป็นต้น

ประเภทของข้อมูล : เครื่องสาน

- เวลาที่รวบรวม : 2527

- ผู้รวบรวม : หนูเจียม สุตขางค์

- สถานที่รวบรวม : -

รูปแบบการบันทึก : ภาคนิพนธ์อีสาน

- ชื่อเรื่องที่รวบรวม : การทำครุ

- สารสำคัญเนื้อเรื่องโดยย่อ

ครุเป็นเครื่องจักสานชนิดหนึ่งทำด้วยไม้ไผ่ขานผสมน้ำมันยาง ครุเป็นศิลปหัตถกรรมที่มีคุณค่าของชาวอีสาน ซึ่งแสดงถึงฝีมือ ที่ประณีต งดงามควรค่าแก่การอนุรักษ์ และส่งเสริมเป็นอย่างยิ่ง ขั้นตอนในการทำครุคือเลือกไม้ไผ่ซึ่งควรมีอายุ 2-4 ปี ลำต้นกลม ตรง จักดอกคือดอกสานและดอกยังใช้ไม้ไผ่ยาว 2 ปล้อง ดอกสาน 5-8 ปล้อง ดอกสานจะเหลาให้กลม จากนั้นใช้ดอกยังสานกันครุทีละ 3 เส้น ใช้ลายสามซัด เมื่อเสร็จแล้วจึงใส่ไม้กั้นครุเพื่อความ แข็งแรงทนทาน เมื่อเริ่มสานตัวครุจะคว่ำสานบนเข้าเรียก "ปลุก" และจะเอาออกจากเข้าเมื่อสานได้สูง 3-5 นิ้ว การสานครุต้อง พรมน้ำตลอดเพื่อให้ดอกอ่อนตัว ครุจะยาวเท่ากับความยาวของ ไม้กั้นครุจากนั้นใส่ดอกสานพันกันไป 2-3 รอบเพื่อให้ปากครุแข็งแรง เรียก"ใส่ไพกลม" หลังจากนั้นใส่หูหิ้ว และใช้น้ำมันยางผสม กับชันทา ด้านในและด้านนอก และให้น้ำมันยางทาอีกครั้ง เสร็จแล้วแขวนในที่ร่ม 1 วัน จึงนำออกตากแดดให้แห้ง

- ประเภทของข้อมูล : เครื่องสาน

- เวลาที่รวบรวม : -

- ผู้รวบรวม : ว.ศรีสุโร

- สถานที่รวบรวม : -

รูปแบบการบันทึก : บทความอีสาน

- ชื่อเรื่องที่รวบรวม : สาค

- สารสำคัญเนื้อเรื่องโดยย่อ

สาค เป็นชื่อผลิตภัณฑ์เครื่องสานหรือทอที่ใช้ปูนั่งหรือนอน มีใช้ทุกภาคของประเทศ ภาคอีสานใช้กรรมวิธีการทออย่างเดียว เรียกว่า "ต๋าสาค" วัสดุที่ใช้คือต้นฝื่อ (กกชนิดหนึ่ง) และต้นไหล

นำมาจักออกเป็นเส้น ข้อมสิดากแดดให้แห้ง แล้วนำมาทอ อุปกรณ์สำคัญที่ใช้ในการทอคือกึ่งและ
พืม พืมที่ใช้มีสองชนิดคือ พืมพันรูและพืมพันปลา

- ประเภทของข้อมูล : เครื่องสาน

- เวลาที่รวบรวม : -

- ผู้รวบรวม : พิทักษ์ น้อยวงศ์

- สถานที่รวบรวม : -

รูปแบบการบันทึก : บทความอีสาน

- ชื่อเรื่องที่รวบรวม : ไม้กับวิถีชีวิตของชาวไทยอีสาน

- สารระสำคัญเนื้อเรื่องโดยย่อ

ไม้เป็นพืชอยู่ในวงศ์ Gramineae ขึ้นได้ทั้งในเขต ร้อนและอบอุ่น ในประเทศไทยมีอยู่ 12
สกุลประมาณ 60 ชนิด ในภาคอีสานมี 18 ชนิด ไม้จะมีความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม ของชาวอีสาน
อย่างกว้างขวาง เช่น ใช้เป็นอาหาร ยารักษาโรค ทำที่อยู่อาศัย และเป็นวัตถุดิบในการทำเครื่องจัก
สานพื้นบ้าน ไม้ไผ่ที่นำมาจักสานลักษณะผิวต้องแข็ง เหนียวสามารถตัดโค้ง ยึดหยุ่นหรือคืนตัวได้
ดี อายุระหว่างหนึ่งปีครึ่งถึงสี่ปี ลำต้น ตรง ปล้องยาว ส่วนที่นิยมนำมาจักสานมากคือส่วนกลาง
หรือเรือนไม้ไผ่ ไม้ไผ่ที่นิยมนำมาจักสานคือ ไม้สีสุกหรือไม้บ้าน ไม้ไผ่มีคุณค่าทางด้านต่างๆ และมี
คุณสมบัติต่อการนำไปใช้ในการ สร้างสรรค์ได้อย่างดีจึงสามารถจำแนกได้เป็น 2 ทาง คือ ด้าน
ศิลปะ คือนำมาเป็นวัตถุดิบในการสร้างงานหัตถกรรมและสิ่งก่อสร้าง และด้านวิทยาศาสตร์ มี
ประโยชน์ทางฟิสิกส์ และลักษณะทางเคมี โดยนำมาพัฒนาให้เกิดประโยชน์ในแง่อุตสาหกรรม

- ประเภทของข้อมูล : เครื่องจัก

- เวลาที่รวบรวม : -

- ผู้รวบรวม : วิบูลย์ ลีสุวรรณ

- สถานที่รวบรวม : -

รูปแบบการบันทึก : บทความอีสาน

- ชื่อเรื่องที่รวบรวม : เชี่ยนหมากไม้ภาคอีสาน

- สารระสำคัญเนื้อเรื่องโดยย่อ

เชี่ยนหมาก ชาวอีสานเรียกว่า "ขันหมาก" เป็นภาชนะสำหรับใส่เครื่องกินหมากได้แก่
ของพลู เต้าปุ้น ตลับสี่ฝั่ง ผอบใส่หมาก ขาเส้น และเครื่องหอมเครื่องประกอบอื่น ๆ เชี่ยนหมากไม้
ที่ชาวอีสานใช้กันทั่วไปมักมีรูปทรงคล้ายกัน เป็นส่วนใหญ่ คือลักษณะเป็นทรงสี่เหลี่ยม ส่วนบน
ทำเป็นกะบะ อาจแบ่งเป็นช่อง ๆ ตกแต่งภายนอกเป็นลวดลาย ซึ่งนิยมแกะเป็น ลายเลขาคณิตและ

ลายขีด หลังจากแกะลวดลายเสร็จ ข้างจะต้องฉลวยลาย หรือทำลวดลายให้ชัดเจน โดยใช้ปูนขาวผสมยางไม้ฉลวยไปรองลาย และแต่งผิวให้เรียบจะปรากฏลวดลายชัดเจน สำหรับเขียนหมาก ของผู้มีฐานะทางสังคมสูง จะทำรูปทรงให้ประณีต ลวดปักทอง หรือเขียนลวดลายตกแต่งอย่างสวยงาม

- ประเภทของข้อมูล : เครื่องรัก

- เวลาที่รวบรวม : 2524

- ผู้รวบรวม : มงคล พลตรี

- สถานที่รวบรวม : -

รูปแบบการบันทึก : ภาคนิพนธ์อีสาน

- ชื่อเรื่องที่รวบรวม : เครื่องใช้ในครัวเรือน

- สารสำคัญเนื้อเรื่องโดยย่อ

เครื่องใช้ในครัวเรือนของชาวบ้านในภาคอีสานมีทั้งประเภทเครื่องปั้นดินเผาและอื่นๆ เช่น ตู้กับข้าว เตา ครก ขวาน ตะกร้า เสียม หมวกสาน ร่ม กระบวย เขียง มวย สวิง หม้อ ผู้เขียนได้กล่าวถึง อุปกรณ์ที่ใช้ วิธีทำและประโยชน์ใช้สอยด้วย

- ประเภทของข้อมูล : เครื่องปั้นดินเผา

- เวลาที่รวบรวม : 2543

- ผู้รวบรวม : ธนสิทธิ์ จันทะวี

- สถานที่รวบรวม : -

รูปแบบการบันทึก : บทความอีสาน

- ชื่อเรื่องที่รวบรวม : การพัฒนาเตาเผาเครื่องปั้นดินเผา STONEWARE ของอีสาน

- สารสำคัญเนื้อเรื่องโดยย่อ

เครื่องปั้นดินเผา Stoneware ของอีสาน เป็นเครื่องปั้นดินเผา ชนิดไม่เคลือบใช้เนื้อดินในอีสานเป็นวัตถุดิบ ซึ่งมีคุณสมบัติ เป็นดินเหนียว และที่อุณหภูมิปานกลางถึงสูงคือ 1,100 C-1,200 C ได้ผลิตภัณฑ์ที่เนื้อแกร่ง มีผิวคล้ายสีผิวเหล็กสำริด การซึมผ่านของน้ำน้อย ดังนั้นจึงได้มีการพัฒนาเตาเผา เครื่องปั้นดินเผา Stoneware ของอีสานเพื่อเหมาะสมต่อการนำไปเผา แหล่งผลิตเครื่องปั้นดินเผา Stoneware ของอีสานในปัจจุบันคือ 1) บ้านด่านเกวียน อ.โชคชัย จ.นครราชสีมา 2) บ้านดอนกลาง บ้านโพนบก บ้านโพนเงิน อ.โพนพิสัย จ.หนองคาย 3) บ้านกลาง อ.ท่าอุเทน จ.นครพนม 4) บ้านท่าไห อ.เขื่องใน บ้านท่าเตาไห อ.เมือง จ.อุบลราชธานี

- ประเภทของข้อมูล : เครื่องปั้นดินเผา

- เวลาที่รวบรวม : 2520

- ผู้รวบรวม : ฉลาด จันทรสุมบัตติ

- สถานที่รวบรวม :-

รูปแบบการบันทึก :ภาคนิพนธ์อีสาน

- ชื่อเรื่องที่รวบรวม : ประดิษฐ์กรรมเครื่องมือเครื่องใช้ภาคอีสาน

- สารสำคัญของเนื้อเรื่องโดยย่อ

เครื่องมือเครื่องใช้ของชาวบ้านในภาคอีสานที่พบเห็นอยู่ทั่ว ๆ ไปเป็นหัตถกรรมประเภทต่าง ๆ มีทั้งเครื่องปั้นดินเผา เครื่องจักสาน เครื่องมือที่ใช้ในการทอผ้า เครื่องมือการเกษตร เครื่องมือสำหรับล่าสัตว์ ซึ่งมีทั้งสัตว์น้ำและสัตว์บก ผู้เขียนได้บอกถึง วัสดุ อุปกรณ์ที่ใช้ ลักษณะและประโยชน์ของเครื่องมือเครื่องใช้นั้น ๆ ไว้ด้วย เช่น กระติบข้าว หวด มวย กระด้ง เียง จ่อ เข่ง ไถ คราด จอบ เสียม มีด กระพรวน เชือก พะเนียด ชิง สุ่ม จัน ฯลฯ เป็นต้น

- ประเภทของข้อมูล : เครื่องปั้นดินเผา

- เวลาที่รวบรวม :-

- ผู้รวบรวม : เดือนแรม ประกายเรือง

- สถานที่รวบรวม :-

รูปแบบการบันทึก :ภาคภาคอีสาน

- ชื่อเรื่องที่รวบรวม : ม่วนซื่นสู้อีสาน : ด่านเกวียน

- สารสำคัญของเนื้อเรื่องโดยย่อ

บ้านด่านเกวียน อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา ตั้งอยู่ระหว่าง กิโลเมตรที่ 15-16 ถนนสายโคราช-อำเภอโชคชัย เป็นแหล่ง เครื่องปั้นดินเผาคุณภาพดีดินที่ใช้ปั้น นำมาจากแม่น้ำมูล บริเวณบ้านด่านเกวียน ซึ่งเป็นดินเหนียวที่มีส่วนผสมของ แร่เวอร์มิคูไลต์และเคโอลิไนต์ มีความเหนียวค่อนข้างสูง เมื่อนำมาทำการคลุกเคล้า และปั้นเป็นภาชนะในรูปทรงต่าง ๆ นำไปเผาในอุณหภูมิต่างกัน จะได้เครื่องปั้นดินเผาที่มีสีสันทันต่าง ๆ สวยงามแปลกตา ตั้งแต่สีน้ำตาล สีน้ำตาลแดง สีเทา ไปจนถึงน้ำตาลอมส้ม เครื่องปั้นดินเผาบ้านด่านเกวียน จึงมีเอกลักษณ์โดดเด่นเฉพาะตัว ปัจจุบันผลิตภัณฑ์ได้ออกแบบให้สนองประโยชน์การใช้สอยมากขึ้น เช่น แจกันประดับโต๊ะขนาดต่าง ๆ ที่เขียนหรี คนโท ไหแกะลาย กระจ่างปลุกต้นไม้ ฯลฯ นอกจากนี้ยังมีกระเบื้องปูพื้น และประดับผนังเป็นลวดลายต่าง ๆ

- ประเภทของข้อมูล : เครื่องไม้

- เวลาที่รวบรวม :-

- ผู้รวบรวม : ชนิคร ภูักัญจน์

- สถานที่รวบรวม : -

รูปแบบการบันทึก : กฤตภาคอีสาน

- ชื่อเรื่องที่รวบรวม : เจริญเพลงเขมรปนไทย ภูมิปัญญาชาวบ้านของคนอีสานใต้

- สาระสำคัญเนื้อเรื่องโดยย่อ

เจริญเป็นบทร้องที่เป็นทำนองเสนาะของคนอีสานใต้ภาษาที่นำมาร้อง เป็นทั้งภาษาไทย และภาษาเขมร เจริญตรุษหรือเจริญศรุษ เป็นการเล่นร้องกันในช่วงเทศกาลวันตรุษ อาทิ ตรุษสงกรานต์ ตรุษไทย ขึ้นบ้านใหม่หรือขึ้นปีใหม่ เครื่องดนตรีที่ใช้คือกลองกันตรึม 1 คู่ และไม้จองกรอง ซึ่งจะมีลูกกระพรวนและลูกสะบ้าผูกติด อยู่ที่ปลายไม้มีพู่กระชายหรือดอกไม้ผูกไว้ด้วย ไม้จองกรองใช้ในการให้จังหวะขณะกำลังร้องเพลง นอกจากเจริญศรุษแล้วยังมีเจริญนรแกว ซึ่งมีลักษณะเหมือนการเล่นเพลงข่อยของภาคกลาง คำร้องเป็นการตอบโต้กันแบบเกี่ยวพาราสิแต่ใช้คำสุภาพ

- ประเภทของข้อมูล : เครื่องไม้

- เวลาที่รวบรวม : -

- ผู้รวบรวม : วาสนา เคหาบาล

- สถานที่รวบรวม : -

รูปแบบการบันทึก : กฤตภาคอีสาน

- ชื่อเรื่องที่รวบรวม : เบิ่งพระไม้เมืองอีสานมรดกที่กำลังจะเลือนหาย

- สาระสำคัญเนื้อเรื่องโดยย่อ

พระไม้เป็นศิลปะจากภูมิปัญญาของปราชญ์ชาวอีสานที่นับวัน จะได้รับความนิยม ความศรัทธาน้อยลง อาจารย์อุดมรัตน์ ดีเอง แห่งมหาวิทยาลัยขอนแก่น ได้จัดทำโครงการเก็บรักษา และรวบรวมพระไม้ และดำเนินการสำรวจแหล่งพระไม้ทั่วภาคอีสาน จากการศึกษาพบว่า การทำพระไม้ยังคงนิยมทำกันทั่วทุกจังหวัดในภาคอีสาน จังหวัดที่พบมากที่สุด คือ ขอนแก่น มีมากที่สุดถึง 231 องค์ รองลงมาคือชัยภูมิ ตำแหน่งที่พบมากที่สุด คือ อยู่ในโบสถ์หรือ สิม นิยมแกะสลักพระปางมารวิชัยมากที่สุด รองลงมาคือพระปางสมาธิ ไม้ที่นำมาแกะสลักส่วนมากเป็นไม้มงคล เช่น ไม้โพธิ์ ไม้คูณ ไม้ยอ ไม้จันทน์ ไม้พยุง พระไม้ส่วนใหญ่จะมีการทาสี ลงรักปิดทองแบบโบราณ สีที่พบมากคือ สีเหลือง สีดำ สีแดง และสีทอง พระที่พบส่วนใหญ่ไม่นิยม ทรงแกร่งประดับตกแต่ง

- สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคอีสาน เล่มที่ 1-15

สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคอีสาน เล่มที่ 1

กระเชอหู ชุมเมือง โคตรฉิน ผู้เรียบเรียง หน้า ๖๖

กระเชอหู หรือ กระเพาะ มีรูปร่างเหมือนกระบุงทำด้วยไม้ไผ่ ใช้หาบของขายในเมืองหรือชนบทอีสานทั่วไป นิยมใช้กันมากในบริเวณหมู่บ้านในอำเภอเมือง และอำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา ส่วนใหญ่จะมีการสานใช้ในครัวเรือน หรือจำหน่ายในตลาดท้องถิ่นโคราช คอกทุกเส้นติดผิวไม้ไผ่ จักเป็นคอกตะแคง คอกตั้งและคอกเวียนขนาดเล็ก การสานเริ่มจากสานก้นกระเชอด้วยลายสองธรรมดา เมื่อได้แผ่นสี่เหลี่ยมจัตุรัสแล้วใส่ไม้เสียบขึ้นเป็นรูปกระเชอ ใช้คอกเวียนสานด้วยลายสาม สานต่อกันไปจนได้รูปทรงกลมสวยตะล่อมขึ้นถึงปากทำขอบปากด้วยลายขมวดปมหัวแมลงวันชั้นเดียว ร่มควันสีกล้วยโลมขมื่น ทาหีบด้วยน้ำมันยางใส เป็นสีทองเข้มขึ้นเงาสวยทนทาน และมอดไม่กิน กระเชอหูส่วนมากใช้หาบของ สอดเชือกสองเส้นไขว้กันที่ก้นกระเชอเพื่อรับน้ำหนัก ผูกเป็นห่วงสำหรับคล้องหัวไม้คาน

กะจอน รัชช ปุณโณทก ผู้เรียบเรียง หน้า ๑๑๕

กะจอน คือ ตุ่มหู หรือต่างหู เป็นเครื่องประดับของสตรี ทำด้วยเงิน ทองคำ กะจอนมีหลายชนิด คือ กะจอนจุม ทำเป็นตุ่มหูดอกเล็กๆ ส่วนกะจอนขอย คือตุ่มหูที่เป็นระย้าข้อย กะจอนโข่งจะมีขนาดใหญ่ กะจอนมีลักษณะคล้ายดอกไม้มีก้านเสียบไปในรูหู ต่างหรือต่างหู ทำเป็นขอโค้ง หรือเป็นห่วงใส่รูหู ทำด้วยโลหะ เงิน หรือทองคำ หากขนาดใหญ่จะเรียกว่าต่างโข่ง ดังปรากฏในวรรณกรรมเรื่องท้าวท้าวคำคำ ว่า ทัดดอกไม้คือต่างโข่งคำ

กะดั่ง ประจักษ์ บุญอารีย์ ผู้เรียบเรียง หน้า ๑๒๑

กะดั่ง เป็นเครื่องใช้ในครัวเรือนที่สำคัญและจำเป็นของชาวอีสาน เป็นภาชนะสานด้วยไม้ไผ่ให้มีลักษณะเหมือนถาดกลม ขนาดใหญ่หรือเล็กแล้วแต่วัตถุประสงค์ในการใช้สอย ขนาดเล็กเรียกว่า กะเบียน หรือกะดั่งน้อย มักแบ่งประเภทตามลักษณะการใช้ เช่น กะดั่งม้อน ใช้เลี้ยงไหม กะดั่งฝัดข้าว กะดั่งตากปลา เป็นต้น การสานกะดั่งปกติจะใช้ไม้ไผ่ ส่วนใหญ่ผู้ชายจะเป็นคนสาน ถือว่าเป็นความสามารถพื้นฐานของชายชาวอีสานทุกคน ความเรียบร้อยสวยงามของการสานกะดั่ง และเครื่องมือเครื่องใช้อื่นๆ ในบ้าน จะเป็นเครื่องบ่งบอกความสามารถ และนิสัยใจคของผู้ชายในบ้านเรือน

กะทอ รัชช ปุณโณทก ผู้เรียบเรียง หน้า ๑๒๖

กะทอ คือภาชนะสานด้วยไม้ไผ่ตาห่างๆ คล้ายชะลอม แต่มีรูปทรงยาว สำหรับใส่เกลือ ใส่น้ำ ใส่น้ำส้ม ใส่น้ำขี้เถ้า ฯลฯ กะทอเป็นภาชนะสานที่ไม่ค่อยแข็งแรง ใช้ใส่สิ่งของชั่วคราว มีหลายขนาดแล้วแต่วัตถุประสงค์การใช้ที่จะใส่สิ่งของนั้นๆ กะทอเกลือ จะมีขนาดเล็ก รูปทรงยาว ต้องใช้ใบไม้แห้ง หรือใบตองแห้งกรุด้านในก่อน เพื่อไม่ให้เกลือตกหล่นออกมาจาก กะทอ กะทอยาสูบขนาดเท่าๆ กะทอเกลือ ใส่น้ำสูบนานส่งขายที่ตลาด กะทอฝ้ายเป็นกะทอขนาดใหญ่ ใช้เก็บฝ้ายให้เป็นระเบียบ กะทอข้าวเปลือก เก็บข้าวเปลือกไว้ทำพันธุ์ มักเรียกว่ากะทอข้าว ปลูก ขนาดใหญ่กว่ากะทอเกลือเล็กน้อย ใช้ใบตองแห้งกรุมัดชิด และใช้ตอกขนาดใหญ่แข็งแรง กว่ากะทอแบบอื่นๆ

กะเทียว รัชช ปุณโณทก ผู้เรียบเรียง หน้า ๑๒๗

กะเทียว หมายถึง งูขี้เหล็กขนาดใหญ่ ที่สานด้วยปอดัก หรือป่าน เป็นตาห่างๆ สำหรับใส่ สิ่งของจำนวนมาก แยกสะพายไปค้าขาย หรือใส่ของขนย้าย หรือเดินทางไกล คนที่หอบของ รุงรังมักถูกเรียกว่า พายดงกะเทียว งูกะเทียวชาวภาคกลางในสมัยอดีตเรียกว่า งูตะเคียว ปัจจุบันไม่มีใครใช้จึงลืมนามว่างูตะเคียว

กะเนว รัชช ปุณโณทก ผู้เรียบเรียง หน้า ๑๒๘

กะเนว หรือกะเนียว เป็นลายผ้าเขมรชนิดหนึ่ง คนไทยเรียกว่า ผ้าหางกระรอก นิยมทอ เป็นผ้าถุงโจงกระเบนสำหรับผู้ชาย เป็นสีพื้นมีแววไหมเป็นสีเหลืองอ่อน ผ้าหางกระรอกมี กรรมวิธีในการทอไม่ซับซ้อนมากนัก เพียงแต่ด้ายเส้นพุ่งนั้นจะควบกันสองสี คือสีพื้นกับด้ายสี ขาวปั่นควบกัน ฉะนั้นด้ายเส้นพุ่งจึงมีลักษณะลายสีขาวสลับกับสีพื้น ผ้ากะเนว หรือหางกระรอก มีหลายสี เช่น แดง เหลือง น้ำเงิน เขียว ฯลฯ หากดูไกลๆ จะเห็นเป็นผ้าพื้นสีไม่มีลวดลาย

กะบุง ประจักษ์ บุญอารีย์ ผู้เรียบเรียง หน้า ๑๓๔

กะบุง เป็นภาชนะที่สานด้วยไม้ไผ่ รูปกลมก้นเป็นรูปสี่เหลี่ยม มีตีนสูงประมาณ ๑-๒ นิ้ว อาจมีหูและสายใช้หาม เหมือนตะกร้าหู หรือตะกร้าสาย หรือไม่มีสายก็ได้ กะบุงสานด้วยดอกไม้ ไม้ไผ่ใหญ่หรือไม้บ้านที่หลายอย่างประณีต เพื่อให้แข็งแรงทนทาน ใช้บรรจุสิ่งของเครื่องใช้ สำหรับ เก็บรักษาหรือเพื่อการขนย้าย มักเป็นของแห้ง สะอาด มีน้ำหนักไม่มากเกินไป ไม่แหลมคม และ มักเก็บไว้ในที่ร่มในบ้านเรือน ไม้ใช้ถักเนกประสงค์เหมือนกะด่า

กะป้อม รัชช ปุณโณทก ผู้เรียบเรียง หน้า ๑๓๕

กะป้อม เป็นภาชนะสานด้วยไม้ไผ่ทาสันเหมือนครูดักน้ำ ทรงสูง ใช้สำหรับห่อลงไป ตักน้ำในบ่อลึก บางท้องถิ่นเรียกแดง ก็มี เรียก ป้อม ก็มี ลักษณะของกะป้อมมีขนาดข้อมก้นกลม รูปร่างเป็นทรงครึ่งวงกลมขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางปากกะป้อมประมาณ ๑ ฟุต สานด้วยไม้ไผ่ เหมือนครูดักน้ำ ทาด้วยชันกันน้ำรั่ว ส่วนวงหรือหูทำด้วยไม้ไผ่ขนาดหนาประมาณ ๑ นิ้วฟุต ชิดติดตัวกะป้อมให้มั่นคง

กะพา รัชช ปุณโฆทก ผู้เรียบเรียง หน้า ๑๔๐

กะพา เป็นภาชนะสานสำหรับใส่สัมภาระในการเดินทางไกล สะพายไว้ด้านหลัง มี สายสะพายคล้องไหล่ และสายรัดอก บางชนิดมีฝาปิดมิดชิดดี บางชนิดใช้ชันและน้ำมันยางยาเพื่อความคงทน และกันน้ำได้ กะพามีหลายรูปแบบ เช่น กะพาใส่สัมภาระเดินทางไกล มักทำรูป มั่นคง มีฝาปิด ทาสัน กะพาข่า มักใส่สิ่งของในการเดินทางหาเก็บของป่า มีลักษณะคล้ายกระบุง ทรงสูง

กะเพียด สถาพร พันธุ์ฉวี, ทองเลียม เวียงแก้ว, ประทวน บุญปรุก ผู้เรียบเรียง หน้า ๑๔๒

กะเพียด หรือเพียด เป็นเครื่องมือที่ใช้ประกอบการคิดฝ้ายให้ແหลกเป็นปุย เพราะฝ้ายที่ อ้าวแล้วจะเกาะกันเป็นกระจุก จะต้องนำมาคิดหรือตีให้แตกเป็นปุยก่อน โดยคิดในกะเพียด กะเพียดสานด้วยไม้ไผ่ มีลักษณะคล้ายตะกร้าแต่ใหญ่กว่า สูงประมาณ ๑.๒๐ เมตร เส้นผ่าศูนย์กลาง ๑ เมตร เป็นอย่างน้อย กันลึกลงเข้าไป เวลาจะคิดฝ้ายจะจับกะเพียดคนอนลง แล้วตีฝ้ายในนั้น

กะหยัง รัชช ปุณโฆทก ผู้เรียบเรียง หน้า ๑๔๘

กะหยัง คือ ภาชนะสำหรับใส่ของทำด้วยไม้ไผ่สาน โดยทั่วไปมีรูปร่างเหมือนกระบุง ขนาดเล็ก มีหูสำหรับสะพายหรือมีห่วงสำหรับผูกติดเอว บางชนิดมีขนาดเล็กมาก สำหรับใส่ กระสวยทอผ้าหรือใส่หลอดด้ายก็มี กะหยังมีหลายรูปแบบเช่น กะหยังทั่วไป มีขนาดใหญ่มีเชือก ร้อยผูกเอวเพื่อใส่ของ กะหยังสะพาย มีรูปร่างยาวสูง เพื่อสะดวกในการสะพายไว้ข้างหลัง บาง ท้องถิ่นเรียกกะพา กะหยังน้อย หรือกะด้าหลอด รูปร่างทรงสูงขนาดเล็ก ใช้สำหรับใส่หลอดด้าย หลอดไหม หรือกระสวยทอผ้า

สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคอีสาน เล่มที่ 3

งานช่างฝีมือ

นางคำสอน สระทอง พงนิย์ เฟิงเปลี่ยน ผู้เรียบเรียง (หน้า ๗๑๔)

นางคำสอน สระทอง ได้รับยกย่องเชิดชูเกียรติจากสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ให้เป็นผู้มีผลงานดีเด่นด้านวัฒนธรรม สาขาทัศนศิลป์ (ทอผ้าไหมแพรวา) ประจำปี พ.ศ. ๒๕๓๕ ด้วยความสามารถพิเศษในการเรียงร้อยเส้นใยไหม แล้วถักทอให้เป็นลวดลายที่งดงามวิจิตรอันเป็นเอกลักษณ์ของชาวผู้ไทยโดยเฉพาะ ประกอบกับการข้อมสืบทอดสืบต่อกันมาด้วยความมีสเนียมของผู้สวมใส่ให้มีความงดงามอย่างมีคุณค่า เป็นงานที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ และการประยุกต์ให้เข้ากับยุคสมัยได้อย่างกลมกลืน

นางคำสอน สระทอง เกิดเมื่อวันที่ ๑ กันยายน พ.ศ. ๒๔๘๒ ที่บ้านคำดา ตำบลโนนศิลา อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ เรียนวิชาการทอผ้า ตลอดจนวิชาเสริมสวย ตัดเย็บเสื้อผ้าจากมารดา และญาติผู้ใหญ่ ฝึกฝนจนมีความชำนาญ และยึดเป็นอาชีพมาโดยตลอด งานทอผ้าของนางคำสอนมีความประณีตงดงามเป็นแบบอย่างให้กับชาวบ้าน ในปีพ.ศ. ๒๕๒๐ ได้นำผ้าแพรวาที่นางคำสอนทอเองถวายแด่สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ จากนั้นผ้าแพรวาของนางคำสอนก็ได้รับการยอมรับ และยกย่อง ได้รับรางวัลมาโดยตลอด ได้รับการคัดเลือกให้เป็นประธานกลุ่มสตรีทอผ้าแพรวาบ้านโนน ได้รับการคัดเลือกให้เป็นอาสาพัฒนาชุมชนดีเด่น นำชาวบ้านในการทอผ้าไหม จำหน่ายให้กับผู้มาเยือนในหมู่บ้าน และส่งถวายฯ ทุกปี โดยสำนักพระราชวังให้ค่าแรงสูงมากแก่ชาวบ้านนับเป็นรายได้ที่ทำให้ชาวบ้านมีกำลังใจในการทำงานตลอดมา สำนักพระราชวังแต่งตั้งให้นางคำสอน ไปเป็นครูสอนทอผ้าไหมที่ศูนย์ส่งเสริมศิลปาชีพบ้านกุดนาขาม จังหวัดสกลนคร ทำงานเพื่อประเทศชาติสนองเบื้องพระยุคลบาทสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ นับเป็นเกียรติแก่วงศ์ตระกูล นางตั้งปณิธานว่า จะมุ่งมั่นทำงานให้ดีที่สุด เพื่อส่วนรวมและประเทศชาติสืบไป

นายคำหมา แสงงาม พงษ์ เพ็งเปลี่ยน ผู้เรียบเรียง (หน้า ๑๒๒)

นายคำหมา แสงงาม ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะพื้นบ้าน ประจำปี พ.ศ. ๒๕๑๘ เป็นชาวจังหวัดอุบลราชธานี ในวัยเด็กบิดามารดาได้พาไปฝากให้เรียนหนังสือที่วัดสีนวล บ้านชีทวน บรรพชาเป็นสามเณรศึกษาพระธรรมวินัย ควบคู่กับวิชาช่าง ต่อมาได้ย้ายไปศึกษาต่อที่วัดทุ่งศรีเมือง อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ฝึกวิธีการเขียนลวดลายต่างๆ ลงบนไม้ เพื่อแกะสลักให้งดงาม กับพระครูวิโรจน์รัตโนบล ซึ่งพาไปศึกษาดูงานในที่ต่างๆ นำมาประยุกต์สร้างงานให้โดดเด่นน่าพึงพอใจ งานชิ้นแรกเริ่มจาก การทำลวดลายประดับโลงศพ เมรุเผาศพ การสร้างโบสถ์วิหาร ศาลาการเปรียญ หอระฆัง กำแพงแก้ว จุ่มประติมากรรมตามลำดับ และได้ตามพระครูวิโรจน์ไปบูรณะพระธาตุพนมได้ประสบการณ์มากมาย นายคำหมา อุปสมบทจนอายุได้ ๒๖ ปี จึงลาจากเพศบรรพชิต ได้ศึกษาเพิ่มเติมในเรื่องวิชาช่าง คติความเชื่อภาคอีสาน และวรรณกรรมอีสานอีกด้วย

ผลงานช่างของนายคำหมาเป็นที่ยอมรับของมหาชนภาคอีสานจนมีผู้ให้สมญาว่า ช่างเทวดา และช่างเนรมิต เป็นผู้ริเริ่มนำแม่แบบของลายไทยมาใช้ในการแกะสลักเทียน ตกแต่งโลงศพ ตกแต่งบังไฟ ให้สวยงามกลมกลืนกับศิลปะพื้นบ้านอีสาน ผลงานของนายคำหมามักได้รับรางวัลชนะเลิศ และได้รับการยกย่องยอมรับทั่วไปในภาคอีสาน เช่น งานปั้นและหล่อพระพุทธรูปสำคัญหลายองค์ การบูรณะโบสถ์ ชุมประตูดัด สร้างนภทศศิลิ่งค์ สร้างเมรุเผาศพ ชั่วคราว บูรณะวัดพระศรีรัตนศาสดารามและบูรณะกำแพงรอบวัด นอกจากนี้ยังได้สร้างสรรค์ผลงานตามวัดต่างๆ ทั่วภาคอีสาน สร้างความภาคภูมิใจให้นายคำหมาเป็นอันมาก นอกจากนี้ยังอุทิศตนในการสืบทอดผลงานด้านศิลปะการช่างให้แก่ศิษย์รุ่นหลังต่อมาจำนวนมาก โดยไม่คิดค่าตอบแทนการสอนแต่อย่างใด ในปี พ.ศ. ๒๕๒๘ ได้รับปริญญาศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาศิลปะ จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒมหาสารคาม นายคำหมา แสงงามถึงแก่กรรมด้วยโรคชรา เมื่อวันที่ ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๓ รวมอายุ ๘๘ ปี

กูป พิชญ์ สมพอง ผู้เรียบเรียง (หน้า ๗๑๗)

กูป เป็นชื่อลายจักสานชนิดหนึ่งที่สานด้วยดอกไม้ไผ่ เรียกว่า “ฝาลายกูป” บ้านเรือนของชาวอีสานส่วนใหญ่จะใช้ฝาลายกูป “แอม” (กั้น ปิด) บ้านเพื่อกั้นแดด กั้นลม กั้นฝน ลายกูป ถือว่าเป็นลายพื้นฐานที่ใช้ทักษะฝีมือที่สูงขึ้นกว่าลายขัดและลายสอง การสานลายกูปนั้นต้องวางดอกขึ้น หรือดอกขึง ๑๑ เส้นเสียก่อน จากนั้นก็ใช้ดอกสาน สานด้วยการข้ามดอกขึ้น ๕ เส้น ขกดอกขึ้น ๒ เส้น ข้ามดอกขึ้น ๒ เส้น ขกดอกขึ้น ๕ เส้น เมื่อสานดอกสานเส้นที่สองก็สานสลับกันเช่นนี้จนสำเร็จเป็นฝาลายกูปตามขนาดที่ต้องการ และเพื่อป้องกันไม่ให้ฝาลวดลู่ได้ง่ายจึงต้องมีการขอบ คือการใช้ดอกไม้ไผ่เส้นเล็กๆ สานขอบด้วยลายขัดอย่างน้อยสองหรือสามเส้น

โห่ง สุวิทย์ จิระมณี ผู้เรียบเรียง (หน้า ๘๔๒)

โห่ง หรือ โง่ คือเครื่องประดับหลังคา โบสถ์ วิหาร และปราสาท บางแห่งเรียกว่า โงะก็มี อันหมายถึงช่อฟ้า และหางหงส์ โห่งที่เป็นช่อฟ้าจะตั้งอยู่บนแผงนาค ดัดยึดด้วยการบากตัวโห่ง ส่วนล่างครอบลงบนแผงนาค ส่วนบนดัดยึดด้วยเหล็กช่อฟ้า โดยทั่วไปลักษณะทำรูปหัวนาคชนิดเรียบง่าย และชนิดแกะสลักเป็นหัวนาคตกแต่งด้วยลวดลายอย่างละเอียดสวยงาม

โห่งที่เป็นหางหงส์ เป็นเครื่องมือประดับตกแต่งส่วนล่างของแผงนาค ดัดยึดด้วยการบากหรือหักหน้าไม้ แล้วดัดยึดด้วยคาปู โดยมีไม้ค้ำรองรับไว้ด้านหลัง ทั้งนี้เพื่อความสวยงามให้แก่แผงนาค หรือปั้นลมแกะม้วนงอนขึ้นอย่างสวยงาม ซึ่งทำลักษณะเป็นตัวหางของลายกระหนกม้วน ๓ ตัว และชนิดแกะสลักลายกระหนกเป็นหัวนาคประดิษฐ์ที่งดงาม

นายจันท์ แหวนเพชร พจนีย์ เพ็งเปลี่ยน ผู้เรียบเรียง (หน้า ๘๕๘)

นายจันท์ แหวนเพชร เกิดเมื่อวันที่ ๑๐ กันยายน พ.ศ. ๒๔๖๐ เป็นชาวจังหวัดกาฬสินธุ์ ได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติจากสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๓ เป็นผู้มีความสามารถด้านวัฒนธรรม สาขาศิลปะ การช่างศิลปะ และการช่างฝีมือ มีความสามารถในการแกะสลักหิน และไม้ รับจ้างแกะสลักหินหาเลี้ยงชีพ มีผลงานการแกะสลักปรากฏตามวัดและสถานที่ต่างๆ ในภาคอีสานหลายแห่ง เคยไปทำงานแกะสลักให้กับเจ้าบุญอุ้ม ณ จำปาศักดิ์ ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เป็นเวลา ๔ ปี ได้รับเชิญไปสาธิตการแกะสลักหินในงานมหกรรมพื้นบ้านอีสาน ที่มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒมหาสารคาม และในปี พ.ศ. ๒๕๒๓ ได้รับเกียรติบัตรประกาศเกียรติคุณจากมหาวิทยาลัยมหาสารคาม นอกจากนี้ นายจันท์ แหวนเพชรยังเป็นผู้มีกิริยามารยาทสุภาพเรียบร้อย มีความซื่อสัตย์ ยึดธรรมะเป็นครรลองการดำเนินชีวิตในสังคม เป็นแบบอย่างที่ดีสำหรับบุคคลทั่วไปอีกบุคคลหนึ่ง

สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคอีสาน เล่มที่ 4 งานช่างฝีมือ

ซั่มปิวัด รัช ภูมโฆทก ผู้เรียบเรียง (หน้า ๑๑๖๕)

ซั่มปิวัด เป็นภาษาเขมรแปลว่า ผ้าจีน เป็นผ้าใช้สำหรับนุ่งของหญิงชาวอีสานกลุ่มวัฒนธรรมเขมร ออกแบบลวดลายเฉพาะ มีชื่อเรียกตามลวดลายเป็นมาตรฐานเดียวกัน คือ ๑. สวมอ ๒. สาอู ๓. ลุยซิม ๔. อัมปรม ๕. ระเบ็ก ๖. โสล ๗. ผ้าหมี่ลายสัตว์ ลายพืชพันธุ์ ฯลฯ ผ้าซั่มปิวัดอาจเรียกได้ว่าเป็นผ้าจาริตเขมร ช่างทอผ้าจะจดจำลวดลายสืบต่อกันมา เพื่อทอนุ่งเอง หรือใช้ในครัวเรือนหรือขาย เป็นผ้าที่ใช้ในพิธีเซ่นสาร (แต่งงาน) ซึ่งเจ้าสาวนำไปเป็นของฝาก แก่ญาติผู้ใหญ่ฝ่ายชาย

จีน สุนัย ณ อุบล ผู้เรียบเรียง (หน้า ๑๑๕๓)

จีน หรือ ผ้านุ่ง เป็นผ้าสำหรับผู้หญิงนุ่ง ชาวอีสานจะทอผ้าให้แตกต่างไปจากผ้าที่ใช้ในกรณีอื่นๆ จีน หรือ ผ้าจีนจะมีลวดลายหลายแบบหลายชนิด มีชื่อเรียกต่างๆ กัน ในสมัยอดีต การนุ่งผ้าจีนจะแสดงถึงฐานะทางสังคมอีกด้วย บุตรีของอาญาสี่หรือท้าวเพี้ยจะนุ่งจีนสวยงาม ประณีตประคิษฐ์ลวดลายที่เลิศเลอกว่าสาวชาวบ้านทั่วไป แต่ไม่ว่าสาวผู้ดี หรือชาวบ้านก็จะนิยมตกแต่งผ้าจีนให้มี หัวจีน และตีนจีน ทุกคน การตกแต่งทอผ้ามีลวดลายสีสันทันมาต่อชายผ้าจีนทั้งบนและล่าง ส่วนตัวจีนซึ่งเป็นส่วนสำคัญของผ้านุ่งนั้นจะมีลวดลายเฉพาะมากมาย เช่น ลายมัดหมี่ ลายขิด ลายสร้อยดอกหมาก ลายจีนมุก ฯลฯ การนุ่งจีนนั้นนิยมนุ่งพก หญิงสาวจะพยายามเก็บชายพกตรงส่วนเอวหรือให้เห็นเพียงเล็กน้อย แต่คนที่แต่งงานแล้ว หรือคนแก่จะให้มี

ชายพกห้อยออกมา เพราะนอกจากจะแน่นไม่หลุดง่ายยังใช้ประโยชน์ไว้ใส่เงิน หมากพลู และ
 สิ่งของเล็กๆ น้อยๆ ได้อีกด้วย ส่วนปลายสุดของดินชั้นต้องนุ่งให้เสมอกันถ้าเหลื่อมกันถือไม่
 สุภาพ การนุ่งชั้นให้เรียบร้อยอีกประการหนึ่งคือ นิยมใช้ผ้าฝ้ายขาวหรือชั้นเก่านุ่งไว้ข้างในเหมือน
 ผ้าซับตีนหนึ่ง และนุ่งผ้าไหมหรือผ้าสีใหม่ไว้ข้างนอก จนเป็นค่านิยมห้ามลูกสะใภ้นุ่งผ้าสีเดียว
 เดินผ่านผู้ใหญ่เพราะถือว่าไม่สุภาพ ไม่เคารพยำเกรง เป็นความเคยชินที่ต้องนุ่งชั้นซ้อน จนมีคำ
 กล่าว่า “นุ่งชั้นสีเดียวเขี้ยวไม่เป็น”

เครื่องปั้นดินเผาบ้านเกวียน ธวัช ปุณโณทก ผู้เรียบเรียง (หน้า ๑๒๕๘)

เครื่องปั้นดินเผาบ้านเกวียน เป็นงานช่างฝีมือของชาวบ้านบ้านเกวียน ตำบลท่าอ่าง อำเภอ
 ไชยชัย จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งเป็นชุมชนที่ประกอบอาชีพทำเครื่องปั้นดินเผาที่มีคุณภาพดี มีการ
 ปรับรูปแบบให้ทันสมัยเป็นทั้งของใช้ในครัวเรือน เครื่องประดับบ้าน ประดับสวน เครื่องตกแต่ง
 สถานที่ เครื่องตกแต่งร่างกาย ของที่ระลึก ฯลฯ บ้านเกวียนเป็นพื้นที่ที่มีดินเหนียวคุณภาพดี
 ทนความร้อนได้สูง เครื่องปั้นจึงมีรูปทรงดีเนื้อแกร่ง บ่อดินจำนวนหนึ่งมีนายทุนมาซื้อเป็นสมบัติ
 ส่วนตัว เหลือบ่อสาธารณะไม่กี่แห่ง ส่วนใหญ่ช่างปั้นต้องซื้อดินจากพ่อค้าคนกลาง ช่างปั้นรุ่นเก่า
 มีจำนวนไม่มาก ส่วนใหญ่จะเป็นช่างรุ่นใหม่ที่จะจบการศึกษาวิชาศิลปะจากสถาบันต่างๆ ที่มีใจรัก
 ทางด้านนี้ รูปแบบผลิตภัณฑ์จึงมีการปรับเปลี่ยนพัฒนาไปหลากหลายตามสมัยนิยม

คำตะ ไพฑูรย์ มิกุล ผู้เรียบเรียง (หน้า ๑๔๐๕)

คำตะ (ภาษาทวาย) คือ การตีเหล็ก ชาวทวายบ้านขม้น หมู่ที่ ๔ อำเภอจอมพระ จังหวัด
 สุรินทร์ เคยมีอาชีพตีเหล็กมาจากบรรพบุรุษเกือบทุกรอบครัว ปัจจุบันเหลือเพียงครอบครัวเดียว
 คือ ครอบครัวของนายสวัสดิ์ จินดาศรี ซึ่งฝึกหัดตีเหล็กจากบิดา และเป็นช่างตีเหล็กจนชำนาญมา
 จนถึงปัจจุบัน

นายสวัสดิ์ จินดาศรี สามารถตีเหล็กเป็นเครื่องใช้ต่างๆ หลายประเภท เช่น มีด พร้า ดาบ
 ขวาน เสียม เขียวเกี่ยวข้าว ฯลฯ การตีเหล็กนั้นเมื่อเตรียมอุปกรณ์ครบแล้ว ก็จะก่อไฟด้วยถ่านที่มี
 คุณภาพมีเปลวไฟร้อนแรง นำแท่งเหล็กไปเผาไฟจนร้อนแดง แล้วใช้คีมหนีบขึ้นมาตี เมื่อขึ้นรูป
 ตามต้องการ ต้องเผาไฟอีก ๑-๒ ครั้ง ก็จะนำไปชุบน้ำนำมาตกแต่งด้วยตะไบจนเป็นที่พอใจ
 ปัญหาของช่างตีเหล็กแบบเก่าคือ การหาไม้มาเผาถ่านไว้สำหรับตีเหล็กเพราะไม้ที่มีคุณภาพ
 สำหรับเผาถ่านตีเหล็กนั้นหายากมากในปัจจุบัน

ตุ้ม ธวัช ปุณโณทก ผู้เรียบเรียง (หน้า ๑๔๔๑)

คุ้ม เป็นภาชนะดักปลาสานด้วยไม้ไผ่ รูปร่างลักษณะคล้ายข้อง แต่มีงาแขงอยู่ด้านข้าง บริเวณก้นคุ้มเพื่อให้ปลาเข้าได้ แต่ออกไม่ได้ คุ้มมีหลายลักษณะตามสภาพแหล่งน้ำที่ใช้ดักปลาแต่มีลักษณะที่คล้ายกันคือมีงาแขง คุ้มมีหลายประเภท มีชื่อเรียกแตกต่างกันไป เช่น คุ้มลาน คุ้มใหญ่ คุ้มก่องปลา เขยื่อที่ใช้ล่อปลาในคุ้มได้แก่ ไล่เดือน ปลวกคดุก ดินปุม ฯลฯ คุ้ม ภาษาภาคกลางเรียกว่า อีจู้ และบางแห่งก็เรียก คุ้ม เหมือนกัน

ทอเสื่ออก ไชยขงค์ น้าสมัย ผู้เรียบเรียง (หน้า ๑๕๔๕)

การทอเสื่อ เป็นงานหัตถกรรมพื้นบ้านอีสาน ส่วนใหญ่จะพบตามหมู่บ้านที่อยู่ใกล้ห้วยหนองบึงที่มี กก เศษ ผือ หรือรงกา ขึ้นอยู่หนาแน่น การทอเสื่อประกอบด้วยขั้นตอนต่างๆ เริ่มจากการเตรียมต้นกก จักกก กกที่จักเส้นเล็กเมื่อนำไปทอจะได้เสื่อที่มีเนื้อละเอียด ราคาแพง ชนิดของพืชมที่ใช้ทอมี ๒ ชนิดคือ พืชมูใช้กับก้นอน และพืชมินปลาใช้กับกึ่งตั้ง เมื่อทอเสร็จก็จะตัดแต่ง นำไปตากแดดให้แห้งก่อนนำไปม้วนเก็บไว้ใช้ หรือขายต่อไป ในจังหวัดนครราชสีมา การทอเสื่อหลายหมู่บ้าน หมู่บ้านสลักได ตำบลกุดจิก อำเภอสูงเนิน แม้บ้านยังคงทอเสื่อหลังจากฤดูทำนา เพื่อเพิ่มรายได้ให้แก่ครอบครัว และช่วยขจัดวัชพืชจำพวกกกที่ขึ้นหนาแน่นตามลำคลองที่ผ่านหมู่บ้านได้อีกทางหนึ่งด้วย

สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคอีสาน เล่มที่ 6

งานช่างฝีมือ

ธงพระเวสส์ ธวัช ปุณโณทก ผู้เรียบเรียง (หน้า ๑๘๗๐)

ธงพระเวสส์ คือธงที่ปักในบริเวณที่มีงานบุญพระเวสส์ ๔ มุม เพื่อแสดงขอบเขตของพิธีกรรม และเป็นเครื่องหมายแสดงว่าที่นี่มีงานบุญพระเวสส์ หรือเทศน์มหาชาติ ธงพระเวสส์จะปักอยู่นอกอาคารศาลาโรงธรรม หรือศาลาการเปรียญที่ใช้เป็นสถานที่เทศน์มหาชาติ ใช้ไม้ไผ่ขนาดเล็กทั้งต้นเป็นเสาธง โดยเหลือกิ่งก้านและใบไม้ส่วนที่อยู่ปลายยอดไม้ เพื่อความสวยงาม ธงพระเวสส์จะห้อยอยู่ที่เสาไม้ไผ่นี้ทั้ง ๔ ต้น ซึ่งโดยทั่วไปจะมีความกว้าง ๑ ฟุต ยาง ๒-๓ เมตร ชายด้านล่างประดับด้วยดอกไม้สีต่างๆ หรือผ้าสีก็ได้ ผ้าที่ใช้ทำธงมักเป็นผ้าสีพื้นๆ มีลวดลายซึ่งทำด้วยดอกไม้ไม้บางๆ ทอแทนเส้นด้ายเป็นรูปสัตว์ หรือลายเรขาคณิต เมื่อนำธงมาผูกติดเสา ด้านล่างของเสาจะมีตะกร้าไม้ใผ่ผูกติดอยู่ทุกเสา เพื่อใช้เป็นที่ใส่ข้าวพังก่อน และดอกไม้ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของพิธีกรรม

ธรรมาณารูปสิงห์เทินมุขบก ธวัช ปุณโณทก ผู้เรียบเรียง (หน้า ๑๘๗๖)

ธรรมาสันรูปสิงห์เทินนุชบก เป็นธรรมาสันของวัดศรีนวลแสงสว่างอารมณ์ ตำบลชิวาน อำเภอเมืองใน จังหวัดอุบลราชธานี มีลักษณะเด่นทั้งรูปทรง ลวดลาย วัสดุก่อสร้าง และปรัชญา แนวคิดของช่าง รูปทรงเป็นนุชบกตั้งอยู่เหนือสิ่งซึ่งมีลักษณะประสมประสานเช่น หางเหมือน หางนกในนิยายจีน มีหงอน เล็บมีลักษณะเหมือนเล็บนกมากกว่าเล็บสิงห์ ลวดลายประกอบเป็น ศิลปะจีน และฉนวนเป็นพื้น ช่างไม่ได้สร้างตามแบบครุที่นิยมสร้างนุชบกโดยย่อส่วนของเขาพระ สุมรุมิบัน ไคนาคและลวดควายสัตว์หิมพานต์ นางอัปสร และเทพ ซึ่งธรรมาสันนี้ไม่มี พระภิกษุ รูปหนึ่งเล่าว่า ช่างฉนวนเป็นช่างทำธรรมาสันนี้ในราว พ.ศ. ๒๔๖๖-๒๔๖๗ (สมัยรัชกาลที่ ๖) . หลังจากสร้างเสร็จแล้วยังไม่มีการบูรณะใหม่ ฉะนั้นรูปแบบ ลวดลาย ลีลาจึงเป็นของเดิมทั้งสิ้น แม้ปัจจุบันลวดลายบางแห่งจะซีดจางลงไปแต่ภาพรวมยังอยู่ในสภาพดี

รูปเจ็ย สนอง คำศรี, มงคล คำลืออาจ, จันท์แดง คำลืออาจ และองอาจ นาเพ็ญ

ผู้เรียบเรียง (หน้า ๑๕๒๕)

รูปเจ็ย หรือกระทูบ หรือประทีป เป็นเครื่องบูชาพระรัตนตรัยของชาวจังหวัดชัยภูมิ มี ลักษณะและพิธีกรรมต่างไปจากชาวอีสานอื่นๆ เชื่อกันว่ารูปเจ็ยเริ่มมีขึ้นในครั้งพุทธกาล เมื่อ พระพุทธเจ้าเสด็จลงมาจากสวรรค์หลังจากโปรดพระมารดา มีการทำรูปเจ็ยเพื่อจุดถวายพร้อมการ ตักบาตรเทโว และจุดบูชาในวันเวียนเทียนออกพรรษาด้วย

เจ็ย ในภาษาอีสานหมายถึง เขื่อ หรือกระดาศ รูปเจ็ยจึงหมายถึงรูปที่ทำจากกระดาศ ผูก เชือกไว้ที่ปลายด้านหนึ่งเพื่อนำไปห้อยใส่โครงที่เตรียมไว้ โครงประกอบไปด้วยเสาไม้ไผ่ ก้าน ทำจากไม้ไผ่เหลาเป็นแท่งเสียบเข้าที่เสา ขาวลคหลันกัน ชั้นล่างสุดยาว ๑ เมตร และสั้นลงๆ ใน ชั้นสูงขึ้นไปจนถึงยอดลักษณะคล้ายโครงฉัตร นำรูปไปผูกติดกับโครงห้อยลงมาเหมือนฉัตร ตอน บนสุดจะเป็นยอดแหลม เสร็จแล้วแห่ไปถวายวัดเป็นเป็นพุทธบูชาในวันขึ้น ๑๕ ค่ำเดือน ๑๑

สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคอีสาน เล่มที่ 7

งานช่างฝีมือ

นางนิสาชล ภู่นาค พจนีย์ เพ็งเปลี่ยน ผู้เรียบเรียง (หน้า ๒๑๖๓)

นางนิสาชล ภู่นาค ชาวจังหวัดหนองคาย เกิดเมื่อวันที่ ๗ พฤษภาคม ๒๔๕๐ จบ การศึกษาปริญญาตรีทางการศึกษา (BSE) จากประเทศฟิลิปปินส์ ปัจจุบันเป็นผู้ผลิตและจำหน่าย สินค้าหัตถกรรมพื้นบ้านอีสาน ร้านนิสาชล เป็นผู้มีความรู้ความสามารถด้านการผลิตลวดลายผ้า พื้นเมืองอีสาน และนำมาตัดเย็บเป็นเครื่องแต่งกาย เครื่องใช้ต่างๆ เผยแพร่ผลงานในนิตยสาร และเทศกาลต่างๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ สร้างชื่อเสียงให้แก่ประเทศไทย ให้ความ ร่วมมือกับทางราชการและเอกชนในการเผยแพร่วิชาการด้านการช่างฝีมือ โดยเฉพาะการประดิษฐ์

ลวดลายผ้าพื้นเมืองท้องถิ่นต่าง ๆ ได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติจากสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ เป็นผู้มีส่วนเกื้อหนุนทางด้านวัฒนธรรม สาขาศิลปะการช่างศิลปะและการช่างฝีมือ ประจำปีพ.ศ. ๒๕๓๓

บั้งไฟ ธวัช ปุณโฆทก ผู้เรียบเรียง (หน้า ๒๒๕๒)

บั้งไฟ เป็นอุปกรณ์สำคัญในงานบุญเดือนหก หรือบุญบั้งไฟ พิธีกรรมของชาวอีสานที่สร้างขึ้นเพื่อขอฝน จุดบั้งไฟให้พุ่งสู่ท้องฟ้า มีการประกวดตกแต่งบั้งไฟเรียกว่า “เฮ้บั้งไฟ” แข่งขันคุณภาพของบั้งไฟ คือจุดแล้วบั้งไฟใครจะพุ่งสูงกว่ากัน มีขบวนแห่เพื่อนรำและแต่งกายกันอย่างงดงาม การทำบั้งไฟเป็นภูมิปัญญาชาวบ้านที่คิดค้นดินปืน หรือ หม้อ หรือ ม้อ และสูตรการผสมดินปืนหรือดินระเบิด ได้อย่างมีสัดส่วน ซึ่งแต่ละหมู่บ้านก็จะมีสูตรเฉพาะของคนที่ยืบทอดกันมาตามครอบครัวหรือตระกูลช่าง กลุ่มที่เป็นช่างทำบั้งไฟเรียกตามภาษาถิ่นว่า สะบับ หรือ สะบับ จะอาสาทำบั้งไฟตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงวันแห่ อุปกรณ์การทำบั้งไฟที่สำคัญคือ ดินระเบิดที่เรียกว่า หม้อ หรือ ม้อ ครอบอบบั้งไฟ และส่วนที่ตกแต่งเรียกว่า เฮ้บั้งไฟ ดินระเบิดหรือดินปืน ประกอบไปด้วยถ่านจากไม้ ดินประสิว เรียกว่า ขี้เกีย หรือ ขี้เจีย เล่ากันว่าสมัยก่อนนั้นใช้ขี้ค่างคว (ภาษาถิ่นเรียกว่าเกียหรือเจีย) นำมาสกัดเอาดินประสิว ปัจจุบันซื้อจากร้านขายยาแผนโบราณซึ่งมีคุณภาพสูงกว่า ส่วนประกอบอีกอย่างคือ กำมะถัน ภาษาถิ่นเรียกว่า มาด จะทำให้แสงไฟที่พุ่งออกมามีสีส้ม นำส่วนประกอบมาใส่ตามสัดส่วน จะเรียกบั้งไฟตามน้ำหนักของดินระเบิด บั้งไฟร้อยมีขนาดเล็กใส่ดินระเบิดน้อยส่วนใหญ่มักเป็นของบุคคลที่นำมาจุดร่วมด้วย บั้งไฟหมื่น มีขนาดใหญ่นิยมทำทั่วไป มีน้ำหนักดินระเบิด ๑๒ กิโลกรัม บั้งไฟแสน เป็นบั้งไฟขนาดใหญ่พิเศษหนัก ๑๒๐ กิโลกรัม ทำขึ้นในบางปีเท่านั้น บั้งไฟขนาดใหญ่จะทำเพียงบั้งเดียวในหมู่บ้านหนึ่งเท่านั้น หากบั้งไฟจุดแล้วขึ้นสูงดี สะบับจะได้รับการยกย่อง ชาวบ้านจะพากันแบกแห่แห่นพ้อรำกันอย่างสนุกสนาน ถ้าบั้งไฟไม่ขึ้นหรือแตกก่อนขึ้นสู่ท้องฟ้า สะบับก็จะถูกนำไปโยนน้ำ หรือบ่อโคลน เป็นจารีตที่ปฏิบัติกันอย่างไม่ถือสาหาความแต่อย่างไร

เครื่องปั้นดินเผาบ้านกลาง เสมอ กลิ่นหอม ผู้เรียบเรียง (หน้า ๒๒๕๔)

บ้านกลาง เป็นหมู่บ้านหนึ่งในตำบลโนนตาล อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม เป็นชุมชนขนาดใหญ่ของกลุ่มไทยย้อ ประกอบอาชีพทำนา เลี้ยงสัตว์ และทำเครื่องปั้นดินเผาที่มีคุณภาพดี บ้านกลางมีดินเหนียวที่มีคุณภาพสูงสามารถเผาในเตาที่มีความร้อนสูงได้โดยไม่แตกร้าวหรือบิดเบี้ยว เดิมบ้านกลางมีเตาเผาแต่ปัจจุบันลดน้อยลงเพราะต้องใช้เงินลงทุนสูง ผลผลิตหลักที่นิยมผลิตได้แก่ ไห ครก และกระถาง จะทำในฤดูที่ว่างจากการทำนา (ธันวาคม ถึงพฤษภาคม)

การปั้นมีกรรมวิธีเป็นขั้นตอน เริ่มจากการเตรียมดินนำดินมาขยำให้เนื้อดินสม่ำเสมอ นำมาทำเป็นก้อนคลึงเป็นรูปยาวๆ กอรวมกันใช้ผ้าชุบน้ำปิดไว้ เริ่มการปั้นด้วยการขึ้นรูปบนแป้นหมุน โดยใช้ช่างสองคน คนหนึ่งทำหน้าที่หมุนแป้น คนที่สองเป็นช่างปั้น นำแท่งดินที่เตรียมไว้มาก่อให้เกิดเป็นรูปทรงตามต้องการ นำมาผึ่งในร่มประมาณ ๑๕ วันจึงเผาต่อไป การเผาเป็นกิจกรรมสำคัญช่างต้องเช่นไหว้เพื่อให้ผลผลิตสวยงาม เริ่มจุดไฟบริเวณปากเตา การสูมไฟแบ่งเป็นสองระยะ ระยะสูมไฟ ให้ไฟลุกไหม้ไปเรื่อยๆ ประมาณ ๑๒ ชั่วโมง เพื่อไล่ความชื้นในเครื่องปั้นเมื่อความชื้นหมดไป ก็จะเร่งความร้อนสูงขึ้น เรียกว่า ระยะช้คไฟ ช่างจะเร่งไฟใส่พื้นให้เต็มเตาให้ไฟลุกไหม้อย่างแรง เปลวไฟขึ้นปล่องสูงประมาณ ๒ วัน เมื่อเปลวไฟจากปล่องมีสีเขียวก็น่าจะเลิกสูมไฟ จนไฟเริ่มอ่อนลงก็จะปิดปากเตา ทิ้งให้เย็น ๒-๓ วัน จะเปิดปากเตาให้ลมผ่านเย็นเร็วขึ้น และลำเลียงผลิตภัณฑ์ออกมาจำหน่ายได้

เครื่องปั้นดินเผาบ้านคำอ้อ ยงยุทธ ชาวโกมล ผู้เรียบเรียง (หน้า ๒๓๐๒)

เครื่องปั้นดินเผาบ้านคำอ้อ เป็นเครื่องปั้นดินเผาที่เลียนแบบการเขียนลวดลายและลงสีสมัยวัฒนธรรมบ้านเชียง ผลิตออกจำหน่ายเป็นของที่ระลึกแก่นักท่องเที่ยว และผู้ไปศึกษาแหล่งโบราณคดีบ้านเชียง ซึ่งได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก บ้านคำอ้อ ตั้งอยู่ที่ตำบลบ้านเชียง อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี เป็นหมู่บ้านปั้นหม้อมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๐๐ เพราะประชาชนส่วนหนึ่งอพยพมาจากอำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งชาวบ้านในอำเภอนี้มีอาชีพปั้นหม้อจำหน่าย เมื่ออพยพมาอยู่บ้านคำอ้อก็ยึดอาชีพเดิม ผู้นำในการประกอบอาชีพนี้คือ นางเหรียญและนายไสว จันทร์จรูญ ซึ่งเป็นครอบครัวหนึ่งที่อพยพมาจากนครราชสีมา ได้อธิบายขั้นตอนการปั้นหม้อบ้านเชียงโดยสรุปดังนี้ การเตรียมดินต้องเป็นดินดำชนิดดีไม่มีเม็ดทรายปน ชาวบ้านเรียกว่าดินทาม จากนั้นจะนำไปทำดินเชื้อ คือนำดินดำมาหมักให้เป็นโคลนนำไปคลุกกับแกลบแดง ในอัตราแกลบ ๒ ส่วน ดินโคลน ๓ ส่วน ปั้นเป็นก้อนนำไปเผาไฟเมื่อเผาสุกแล้วปล่อยให้เย็นแล้วนำไปโجلกให้ละเอียด ร่อนดินหัวเชื้อไว้ตามความต้องการที่จะใช้ผสม นำดินดำ ๓ ส่วน ผสมกับดินหัวเชื้อ ๒ ส่วน นวดให้เข้ากัน แยกเป็นก้อนเล็กใหญ่ตามต้องการคลึงให้เป็นก้อนยาวนำไปขึ้นรูปตามต้องการ เอาไปตากแดดแล้วตีด้วยไม้ลายตักแต่งให้สวยงาม ผึ่งลมให้แห้งแล้วนำไปเผา นำไปเขียนลาย ลวดลายที่เขียนลงในพื้นหม้อบ้านเชียงนั้น ยึดแบบอย่างจากลวดลายเดิมอีกส่วนหนึ่งยึดถือตามแบบจากทางพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติบ้านเชียงเป็นผู้กำหนด

เครื่องปั้นดินเผาบ้านโค้งสวรรค์ ธวัช ปุณโณทก ผู้เรียบเรียง (หน้า ๒๓๐๕)

บ้านโค้งสวรรค์ ตำบลโนนทัน อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี เป็นหมู่บ้านที่ชาวบ้าน ๒ ใน ๓ มีอาชีพปั้นหม้อขาย ลักษณะของเครื่องปั้นดินเผาบ้านโค้งสวรรค์เป็นดินเผาพอสุก เนื่องจากคุณภาพของดินไม่สามารถทนความร้อนได้สูงเหมือนดินบ้านคำนเกวียน การเผาที่ยังไม่พัฒนาจะเผาบนพื้นดินเรียกว่า เตาอน โดยใช้เสาหลักไม้ปักเป็นขอบเขตบริเวณวางพื้น และเครื่องปั้นอยู่ในระยะที่เหมาะสม ใช้แกลบหรือฟางข้าวกลบทับข้างบน ความร้อนจึงไม่สูง ผลึกแก้วจะมีสีแดง และสีแดงผสมสีเทา การปั้นหม้อของชาวบ้านโค้งสวรรค์ใช้กรรมวิธีโบราณ คือ ดินหม้อ ไม่ขึ้นรูปด้วยแป้นหมุน เขียนลวดลายสีแดงคล้ายของบ้านเชียง เพราะขายดีกว่าไม่เขียนลาย การเขียนลวดลายนั้นใช้สีฝุ่นมาผสมกาวเหนียว ส่วนใหญ่นิยมใช้สีแดง

เครื่องปั้นดินเผาบ้านท่าเตาไห ธวัช ปุณโณทก ผู้เรียบเรียง (หน้า ๒๓๔๑)

บ้านท่าเตาไห ตำบลปทุม อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ชาวบ้านประกอบอาชีพทำเครื่องปั้นดินเผาจำนวนกว่า ๒๐ ครอบครัว ส่วนใหญ่ทำมาตั้งแต่สมัยโบราณ เครื่องปั้นดินเผาที่นี่จะแกร่งเพราะดินมีคุณภาพดีและใช้เตาเผาที่มีคุณภาพ ส่วนใหญ่จะปั้นกระถางต้นไม้จำหน่ายได้มากมีผู้มารับซื้อถึงเตา เตาเผาบ้านท่าเตาไหเป็นเตาก่ออิฐขนาดใหญ่ ก่อเป็นรูปครึ่งวงกลมเป็นเตาที่มีประสิทธิภาพ สามารถให้ความร้อนสูง ภายในกว้างขวางใส่เครื่องปั้นได้คราวละมากๆ สิ้นเปลืองเชื้อเพลิงน้อย ดีกว่าเตาเผาแบบขุดแบบเดิม การเผาแต่ละครั้งแต่ละเตาสามารถจำหน่ายได้ประมาณ กว่าหนึ่งหมื่นบาท เดือนหนึ่งปั้นได้ ๒ เตา รายได้เดือนละ ๒๔,๐๐๐ บาท

เครื่องปั้นดินเผาบ้านน้ำคำ ปิ่นเพชร ชูทรงเดช ผู้เรียบเรียง (หน้า ๒๓๖๓)

เครื่องปั้นดินเผาบ้านน้ำคำ ส่วนใหญ่จะเป็นหม้อดินใส่น้ำดื่ม น้ำใช้ ชาวหมู่บ้านน้ำคำอำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ ปั้นหม้อสืบทอดจากบรรพบุรุษเพียง ๕-๖ หลังคาเรือนเท่านั้น ผู้หญิงจะเป็นผู้ปั้น คนหนุ่มสาวทั่วไปมักไม่สนใจเพราะรายได้ต่ำ หม้อใบหนึ่งราคาเพียง ๓๐ บาทเท่านั้น การปั้นหม้อใช้วิธีโบราณคือ ดินหม้อ ไม่ขึ้นรูปด้วยแป้นหมุน และเผาหม้อกลางแจ้งด้วยเตาอน คือวางพื้นเป็นฐานด้านล่าง วางหม้อบนพื้นก็ไปก็ได้แล้ววางฟางและแกลบทับเมื่อดินสุกก็ใช้ได้ หม้อที่ยังร้อนอยู่ก็คว่ำหม้อลงแล้วใช้ครั่งทาให้ทั่วหม้อ จะได้หม้อน้ำสีน้ำตาลใหม่ที่เงางามและน้ำไม่ซึม ในวันหนึ่งๆ ชาวบ้านแต่ละคนจะตีหม้อได้ ๑๐ ใบเป็นอย่างมาก

เครื่องทองเหลืองบ้านปะอาว พิชญ์ สมพอง ผู้เรียบเรียง (หน้า ๒๓๖๓)

บ้านปะอาว ตำบลหนองซอน อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี อาชีพช่างฝีมือที่มีชื่อเสียงของชาวบ้านปะอาวคือ การหล่อเครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ ด้วยทองเหลือง ซึ่งได้รับถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ เป็นการหล่อโลหะผสมที่ได้จากเศษทองแดง ทองเหลือง ตะกั่ว สังกะสี และอื่นๆ

เป็นการหล่อโลหะที่ใช้เทคนิคแบบแทนที่ขี้ผึ้ง มีขั้นตอนการหล่อโลหะตามคำบอกเล่าของ ตาทอง ล้อมวงศ์ หัวหน้ากลุ่มช่างหล่อทองเหลืองบ้านปะอ่าวปี พ.ศ. ๒๕๓๗ สรุปได้ดังนี้ เริ่มจากการปั้นแม่พิมพ์ คือหุ่นของแบบที่ต้องการหล่อ โดยการนำดินโพน หรือดินจอมปลวก มาผสมกับขี้วัว ในสัดส่วน ๓ : ๑ ซึ่งทำให้ดินแกร่ง เหมาะแก่การนำไป “เขียน” (กลึง) เมื่อเผาไฟแล้วจะแกะออกจากแม่พิมพ์ได้ง่าย นำดินที่ผสมแล้วไปปั้นหุ้มรอบแกนไม้ที่กลึงเป็นรูปทรงและขนาดตามตัวแบบที่ต้องการ นำแม่พิมพ์ไปตากแดดประมาณ ๓-๕ วัน เมื่อแห้งแล้วก็จะนำไปเขียน ตกแต่งรูปร่างตามต้องการ นำขี้ผึ้งมาทำให้เป็นเส้นยาว ใหญ่เล็กตามต้องการ แล้วนำเทียนขี้ผึ้งไปพันรอบพิมพ์ดิน พิมพ์ดินส่วนที่หนาต้องการพันขี้ผึ้งให้หนา แล้วนำไป ขงไฟ (อังไฟ) ให้อ่อนตัว เพื่อตกแต่งพิมพ์ได้ง่าย แกะลวดลายต่างๆ ลงบนแม่พิมพ์ขี้ผึ้ง ใช้ดินเหนียวพอกหุ้มแม่พิมพ์อีกชั้นหนึ่ง เปิดช่องด้านบนไว้สำหรับเทโลหะที่จะหล่อลงไปแทนที่ขี้ผึ้ง เมื่อเททองเหลืองหรือโลหะเรียบร้อยแล้ว เมื่อโลหะเย็นจึงแกะดินที่พอกพิมพ์ออก ก็จะได้ภาชนะตามต้องการ

หมอนขิดบ้านสีฐาน พิชญ์ สมพอง ผู้เรียบเรียง (หน้า ๒๓๘๓)

หมอนขิดบ้านสีฐาน คือหมอนที่ใช้ผ้าขิดเป็นส่วนประกอบที่สำคัญ มีแหล่งผลิตจากบ้านสีฐาน ตำบลสีฐาน อำเภอป่าดัว จังหวัดยโสธร เป็นหมอนขิดที่สวยงามฝีมือดี เป็นหมู่บ้านแรกที่ผลิตหมอนขิดเพื่อธุรกิจการค้า แต่เดิมชาวอีสานจะผลิตเพื่อถวายพระเท่านั้น หมอนขิดที่ผลิตจำหน่ายมีหลายประเภท ที่นิยมคือ หมอนเท็ง หรือหมอนอิง หรือหมอนขวาน หรือหมอนสามเหลี่ยม หมอนหนุน และเบาะรองนั่ง การทำหมอนขิดบ้านสีฐาน มีการผลิตจำหน่ายตลอดทั้งปี แต่ปริมาณการผลิตจะน้อยในช่วงฤดูการปักดำ และเก็บเกี่ยวข้าว

เครื่องปั้นบ้านหม้อ สังเกต นาคไพจิตร ผู้เรียบเรียง (หน้า ๒๓๘๖)

บ้านหม้อ ตำบลเขว้า อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ชาวบ้านมีอาชีพหลักคือ ปั้นหม้อ จึงเรียกหมู่บ้านนี้ว่า บ้านหม้อ ส่วนใหญ่จะอพยพย้ายถิ่นฐานมาจากจังหวัดนครราชสีมา เดิมมีอาชีพขายผ้าแพรร่ ถ้วยชาม และเครื่องปั้นดินเผา โดยมี ตาคำ เป็นหัวหน้า มาตั้งหลักแหล่งอยู่ตอนเหนือของหนองเลิง ต่อมาเรียกว่า บ้านหม้อตามอาชีพของชาวบ้าน การปั้นหม้อ เริ่มจากนำดินซึ่งได้จากหนองน้ำในหมู่บ้าน คำนํ้าลงไปจุดขึ้นมานวดกับดินเชื้อ แล้วนำไปปั้นซึ่งชาวบ้านเรียกว่า การตีหม้อ ทำเป็นเบ้าใหญ่เล็กตามต้องการ ทิ้งไว้พอหมาด ก็จะนำมาสวีปากหม้อโดยใช้ใบสับปะรด (ปัจจุบันใช้ถุงพลาสติก) ฉีกบางๆ วางซ้อนกันทาบบนปากหม้อจับสองมือเดินหมุนไปรอบหม้อ จนปากหม้อเกลี้ยงเกลา นำไปฝังในที่ร่มพอหมาดๆ แล้วนำมาตีตกแต่งให้สวยงามอีกครั้ง นำไปฝังลมให้แห้งสนิท นำหม้อไปเผาบนเตาอนกลางแจ้ง วางหม้อลงบนพื้นแล้วใช้ฟางคลุมหม้อจุดไฟเผา ในวันหนึ่งๆ ชาวบ้านจะปั้นหม้อได้ประมาณ ๑๕ ใบต่อคน การ

ขายจะมีพ่อค้าคนกลางมารับไปขาย หรือพ่อบ้านจะนำไปขายเอง ปัจจุบันช่างปั้นบ้านหม้อจะผลิตเครื่องปั้นดินเผาตามความนิยมของตลาด เช่น ของที่ระลึก เครื่องประดับบ้าน และหม้อ เตาขนาดเล็ก ส่วนหม้อ โองน้ำที่ใช้ตามบ้านเรือนผลิตน้อยลง

ประเทือง เสมอ กลิ่นหอม ผู้เรียบเรียง (หน้า ๒๔๕๔)

ประเทือง เป็นจีนส่วนสำหรับทำเครื่องประดับของสตรี ไม่จำกัดว่าเป็นเงินหรือทอง นำมาร้อยเป็นเส้นทำเป็นสร้อยคอ สร้อยข้อมือ เข็มขัด เป็นต้น ชาวบ้านโชค ตำบลเขวาสินรินทร์ อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ ผลิตขึ้นเป็นอาชีพเสริม จากการทำนาซึ่งเป็นอาชีพหลัก เพิ่มรายได้ให้กับครอบครัวมาก การทำประเทืองเริ่มจากนำเงินก้อนมารีดเป็นแผ่นบางยาว นำมาม้วนให้เป็นหลอดเชื่อมรอยต่อด้วยน้ำยาประสาน แล้วตีให้ได้รูปทรงเป็นรูปดอกบัว (ลูกประเทือง) โดยใช้กชเขียวและค้อน นำไปใส่ขอบคัมให้ขาวด้วยน้ำ สารส้ม และเกลือในอัตราส่วนพอเหมาะ ต้มนาน ๑๕ นาที นำไปอุดรูกลวงภายในด้วยชัน เพื่อให้ลูกประเทืองมีรูปทรงอยู่ตัว แล้วสลักลายเป็นลายกลีบดอกบัว ใช้เหล็กเผาจนร้อนแดงจะเข้าไปในส่วนที่มีชันอุดอยู่ตรงกลาง เจาะรูเพื่อไว้สำหรับร้อยเส้นด้ายหรือเอ็น แล้วขัดให้ขาวโดยใช้แปรงขัดมีผงซักฟอกผสมน้ำอุ่นเป็นน้ำยาขัด ถ้าต้องการทำให้เป็นเนื้อทองคำให้ชุบเคลือบผิวโดยใช้ไฟฟ้า คนสุรินทร์โบราณนำลูกประเทืองร้อยสลับกับจาร (ตะกรุด) เพื่อใช้ทำเป็นสร้อยคอ หรือสร้อยสังวาล เป็นเครื่องประดับสวมใส่ไปในงานพิธีการต่างๆ รวมทั้งงานรื่นเริง ปัจจุบันผลิตภัณฑ์เครื่องประดับเงินของชาวบ้านโชค ส่งไปจำหน่ายทั่วประเทศ จึงนับเป็นภูมิปัญญาอันล้ำค่าของชาวบ้านโชค จังหวัดสุรินทร์

สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคอีสาน เล่มที่ 8

งานช่าง งานฝีมือ

ปั้นหม้อ สนอง โกศัย ผู้เรียบเรียง (หน้า ๒๖๓๖)

การปั้นหม้อด้วยวิธีใช้หินคูด กับไม้หลายติ เพื่อตกแต่งรูปทรง เรียกว่า ติหม้อ เป็นกรรมวิธีสืบทอดต่อกันมาแบบโบราณก่อนสมัยประวัติศาสตร์ ปัจจุบันมีพบเห็นทั่วไป ในภาคอีสาน โดยเฉพาะจังหวัดนครราชสีมา เครื่องดินเผาชนิดนี้ทำอยู่หลายประเภท ได้แก่ หม้อ โอง อ่าง หวด นึ่งข้าว กระจ่าง เตาอั้งโล่ เตาขนมทกรก เป็นต้น วัสดุอุปกรณ์ และเครื่องมือที่ใช้ในการตีหม้อมีหลายอย่าง ได้แก่ หินคูด ไม้หลาย ไม้ลาย แทนไม้ อ่างน้ำ เนื่องจากใบสับปะรด ครกกระเดื่อง ตะแกรง แผ่นหนัง หรือผ้าพลาสติก ดินเชื้อ ดินเหนียว แกลบเผา ขั้นตอนการผลิตมีหลายขั้นตอน ซึ่งหากข้ามขั้นตอนผลผลิตอาจไม่สมบูรณ์ คุณภาพไม่ดี ผู้ตีหม้อต้องเป็นผู้ที่เชี่ยวชาญมี

ประสบการณ์มากจึงจะสามารถประมาณคุณภาพ ความสมบูรณ์ การเก็บรายละเอียด ของชิ้นงาน ได้ถูกต้อง ปัจจุบันคนรุ่นใหม่ปั่นหม้อไม่เป็น ผู้ชายมักไม่นิยมปั่นหม้อ แต่เป็นผู้เตรียมดินไว้ให้ งานผู้ปั่นหม้อมักจะมอบให้ผู้หญิง

แป้งเกล็ด ชวัช ปุณ โขทก ผู้เรียบเรียง (หน้า ๒๗๑๘)

แป้งเกล็ด เป็นชื่อเรียก กระเบื้องมุงหลังคาที่ทำจากไม้กระดาน มีลักษณะคล้ายกระเบื้องดินเผา บ้านเรือนของผู้คนที่มีอันจะกินในอดีตนิยมมุงหลังคาด้วย แป้งเกล็ด คนยากจนจะมุงหลังคาด้วย หญ้าคา โปสัด หรือศาสนสถาน มักมุงหลังคาด้วย กระเบื้องดินเผา คนอีสานเรียกว่า ดินขอ หรือ กระเบื้องดินขอ บางวัดก็ใช้แป้งเกล็ด แป้งเกล็ดมักทำจากไม้เนื้อแข็ง หนาประมาณ ๑ นิ้ว กว้าง ๖ นิ้ว ยาวประมาณ ๑๒-๑๔ นิ้ว ปลายทำเป็นเหลี่ยมหรือโค้งมน ส่วนหัวทำเป็นเคียวสำหรับเกี่ยวแป้นให้ติดกับไม้ระแนง หรือกลอน วิธีมุงใช้วิธีเดียวกับการมุงด้วยกระเบื้องดินเผา หลังที่มุงด้วยกระเบื้องแป้งเกล็ดป้องกันน้ำฝนได้เป็นอย่างดีมีอายุคงทน

ผ้าแพรเบี่ยง สถาพร พันธุ์ฉวี ทองเลื่อน เวียงแก้วและประทวน บุญปก ผู้เรียบเรียง (หน้า ๒๗๑๑)

ผ้าแพรเบี่ยง หรือ ผ้าห่มเบี่ยง หรือ ผ้าเบี่ยง ผู้ไทย เรียกว่า แพร่วา ไทยพวน เรียกว่า ผ้าเปี้ยว ภาคกลางเรียกว่า ผ้าสไบ ทำจากผ้าไหม หรือผ้าฝ้าย ยาวประมาณ ๒ เมตร กว้าง ๕๐-๘๐ เซนติเมตร ผู้ใหญ่นำไปใช้ห่มสไบเฉียง ไปในงานบุญ งานพิธีต่างๆ ผ้าเบี่ยงสำหรับผู้หญิงจะมี ลวดลายสวยงาม ตามแบบเฉพาะแต่ละท้องถิ่น ผ้าเบี่ยงสำหรับคนเฒ่าคนแก่ที่ใช้ในการ ไปวัด จะเป็นสีขาว ผู้ไม่มีผ้าเบี่ยงอาจใช้ผ้าขาวม้าแทนก็ได้

ผ้ายาว สถาพร พันธุ์ฉวี ทองเลื่อน เวียงแก้วและประทวน บุญปก (หน้า ๒๗๑๒)

ผ้ายาว คือผ้าไหมเนื้อดี ทอเป็นลวดลายไหมควบสวยงาม มักจะนิยมใช้สีเข้ม เขียว ม่วง สีเม็ดยะปราง บางถิ่นเรียกว่า ผ้าหางกระรอก ผ้าม่วง ผ้าวา ใช้นุ่งในงานบวชนาค งานแต่งงาน นุ่งโจงกระเบนยังมีเห็นใช้คลุมโลงศพ ของบุตรหลานในบ้าน ในกลุ่มคนไทยลาวพบว่า นิยมมี ผ้ายาวไว้ประจำบ้านอย่างน้อยครอบครัวละ ๑ ผืน เป็นผ้าหลัก

ผ้าโสร่ง สถาพร พันธุ์ฉวี ทองเลื่อน เวียงแก้ว และประทวน บุญปก (หน้า ๒๗๗๖)

ผ้าโสร่ง เป็นผ้าถุงสำหรับผู้ชายในสมัยโบราณ นิยมทำจากผ้าไหมเนื้อหนา ยาว ประมาณ ๒ เมตร กว้าง ๑.๒๐ เมตร ลวดลายการทอเป็นคาสีเหลี่ยมจัตุรัส สลับสี นิยมใช้ สีเหลือง สีแดง สีเขียว ผ้าโสร่งจะเย็บเป็นถุง เวลานุ่งจะเห็นชายพกด้านหน้า ปัจจุบันนิยมใช้ผ้าโทเร แทนผ้าไหม ผู้ชายสมัยก่อนจะนุ่งผ้าโสร่ง ไม่นิยมใส่เสื้อ ผู้หญิงสมัยก่อนก็นิยมนุ่งผ้าซิ่น

ผ้าใส่ปลาไหล สถาพร พันธุ์ฉวี ทองเลื่อน เวียงแก้ว และประทวน บุญปก ผู้เรียบเรียง

(หน้า ๒๗๗๖)

ผ้าใส่ปลาไหล มีลักษณะคล้ายผ้าขาวม้า แต่ด้านกว้างจะแคบกว่า คือกว้าง ราว ๓๐-๕๐ เซนติเมตร ยาว ราว ๑.๗๕ ซม. นิยมทอด้วยผ้าไหม เป็นริ้วตามทางยาว สลับสีกัน มี แดง เขียว ชมพู สีเม็คมะขาม ตรงชายทั้งสองข้างมีความยาวประมาณ ๑ ฟุต จะทอลายจิดกัน ประโยชน์ พวกชายหนุ่มนิยมใช้คล้องคอ หรือคาดเอวเวลาไปเที่ยว เล่นสาว ผู้สูงอายุใช้พาดบ่า หรือ คาดเอว หรือผ้าเบี่ยง นิยมใช้ในภาคอีสานตอนล่าง

ผ้าไหม ธวัช ปุโณทก ผู้เรียบเรียง (หน้า ๒๗๘๐)

ผ้าไหม จากหลักฐานทางโบราณคดีที่บ้านเชียง พบว่า มีใช้มาตั้งแต่สมัยวัฒนธรรมบ้านเชียง ตอนปลาย เส้นด้ายที่นำมาทอ ทำจากพืชชนิดหนึ่งเรียกว่า ป่านกัญชา ยังไม่รู้จักรักการข้อมสี ผ้าไหม โบราณส่วนใหญ่แหล่งผลิตมาจากทางภาคอีสาน คนสมัยอยุธยา เรียกตามที่มาว่า ผ้าไหมลาว ผ้าไหมเขมร ผ้าไหมโคราช สมัยรัตนโกสินทร์นิยมใช้ผ้าไหมส่งเป็นเครื่องถวายสำหรับเจ้านายชั้นสูง จนถึงพระเจ้าแผ่นดิน ในสมัยรัชกาลที่ ๕ ทรงทำนุบำรุงและพัฒนาส่งเสริมการทำผ้าไหมในภาค อีสาน โดยการตั้งกรมช่างไหม ให้อยู่ในสังกัดกระทรวงเกษตราธิการ พ.ศ. ๒๔๔๖ โดยทดลอง เลี้ยงไหมที่บริเวณทุ่งศาลาแดง นำเทคโนโลยีเครื่องสาวไหมมาจากญี่ปุ่น ต่อมาตั้งโรงเรียนช่าง ไหม ที่ตำบลศาลาแดง ใน พ.ศ. ๒๔๔๗ ต่อมาขยาย สาขากรมช่างไหม ไปมณฑลนครราชสีมา เมืองบุรีรัมย์ เมืองอุบล เมืองร้อยเอ็ด เมืองสุรินทร์ เมืองศรีสะเกษ เมืองชัยภูมิ เมืองจตุรัส ต่อมา ประสบกับการขาดทุน จึงยกเลิกกรมช่างไหม ใน พ.ศ. ๒๔๕๕ เมื่อยุบเลิกกรมช่างไหมแล้ว กระทรวงเศรษฐการ ได้ตั้งโรงงานสาวไหมที่ จังหวัดนครราชสีมา แต่ประสบปัญหาเศรษฐกิจไทย ตกต่ำจึงยุบเลิกไป ใน พ.ศ. ๒๔๕๘ วิธีการทอผ้าไหมพื้นบ้านของชาวอีสาน มีกรรมวิธีที่ทำให้

เกิดลวดลายต่างๆ งดงาม โดยการข้อมสี เรียกว่า การมัดหมี่ ผ้าจิด ผ้าจก ผ้าพื้น การทอผ้า หมัดหมี่นิยมทอกันในกลุ่ม ไทย-ลาว ผู้ไทย ฉู่ พวน เขมร ที่มีลวดลายแตกต่างกันไปตามท้องถิ่น การจกจำลวดลายมักได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษสืบต่อกันมาหลายชั่วอายุคน จากการศึกษาพิจารณา พบว่า ลวดลายผ้าไหมอีสาน แบ่งออกเป็น สองกลุ่ม คือ กลุ่ม ลายเรขาคณิต ได้แก่ การมัดหมี่ เป็นลายจิด ลายจก กลุ่มลายธรรมชาติ เป็นการมัดหมี่ เป็นลายสัตว์ ต่างๆ ลายต้นไม้ต่างๆ เป็นต้น ปัจจุบันการทอผ้าไหมคงรักษาไว้ใช้ในครัวเรือนมีทั่วไปในภาคอีสาน โดยเฉพาะ โครงการศิลปอาชีพ ได้เข้าช่วยทำนุบำรุงงานศิลปหัตถกรรม ให้คงอยู่คู่คนไทยมาโดยตลอด กระนั้นก็ตามโรงงานอุตสาหกรรมทอผ้าไหม ก็มีอิทธิพลมากในปัจจุบัน

ผ้าอีโป้ สถาพร พันธุ์ฉวี ทองเลี่ยน เวียงแก้ว และประทวน บุญปก ผู้เรียบเรียง (หน้า ๒๑๕๖)

ผ้าอีโป้ หรือ ผ้าหมี่ ของชาวอีสาน เป็นผ้าทอจากผ้าฝ้ายเนื้อหนา เรียกว่า ผ้าหมี่เหยียบ ผ้าหมี่สี่เขา หกเขา ทำเป็นลายดอก เช่น ลายสอง ลายดอก (ดอกแก้ว) สมัยในอดีตจะใช้สองสี คือ สีฝ้ายธรรมชาติ (สีขาวนวล) สีคราม ทอเป็นตารางสี่เหลี่ยมขนาดใหญ่ ซ้อนๆ กัน ปัจจุบันใช้หลากสีเพื่อความสวยงาม

สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคอีสาน เล่มที่ ๑
งานช่างฝีมือ

นางพยอม สีนะวัฒน์ พงนิษฐ์ เฟื่องเปลี่ยน ผู้เรียบเรียง (หน้า ๒๕๔๔)

นางพยอม สีนะวัฒน์ ได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติเป็นศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (ศิลปะงานผ้า) ประจำปี พ.ศ. ๒๕๓๐ เกิดเมื่อวันที่ ๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๕๒ ที่ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ ฝึกงานด้านงานผ้า ตั้งแต่อายุได้ ๘ ขวบ ฝึกการทอผ้าไหมแบบง่ายๆ สืบทอดการข้อม การฟอก และการทอผ้าจากมารดา และป้า ต่อมาได้สมรสกับนายสวน สีนะวัฒน์ เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๖๕ และอยู่กับสามีที่จังหวัดร้อยเอ็ด นางพยอมได้เรียนรู้กรรมวิธีการทอผ้าไหมให้มีคุณภาพดีขึ้นจากย่า และยายทวดของสามี ซึ่งเป็นช่างทอและข้อมผ้าไหมที่มีชื่อเสียงที่สุดในจังหวัดร้อยเอ็ดขณะนั้น ทำให้นางพยอมมีโอกาสพัฒนางานฝีมือของตนให้ดียิ่งขึ้น เมื่อเกิดความชำนาญก็คิดลวดลายใหม่ๆ ขึ้นมากมาย ริเริ่มทอผ้ายกไหมเป็นผืนใหญ่ให้มีลวดลายทั้งผืนมีความสมบูรณ์แบบในแง่ศิลปะ ทั้งลวดลายมีความวิจิตรและมีชีวิตชีวาอย่างมาก นายปิแอร์ บัลแมง

นักออกแบบเครื่องแต่งกายสตรีชั้นนำของฝรั่งเศส ก็กล่าวชมเชยงานผ้าไหมของนางพยอมเช่นกัน นอกจากผ้าที่ยังทำผ้ามัดหมี่ที่มีลวดลายและสีสันแปลกพิเศษ งดงามจากผ้ามัดหมี่ทั่วไป ผลงานของนางพยอมเป็นผลงานที่มีคุณภาพและคุณค่าสูงส่งในงานช่าง และงานหัตถศิลป์ เป็นที่ยอมรับของวงการศิลปะงานผ้าไหมในระดับชาติ และนานาชาติทำชื่อเสียงให้แก่ประเทศอย่างมาก

ผ้าพระบฏ **ธวัช ปุณโณทก** **ผู้เรียบเรียง** **(หน้า ๒๕๕๓)**

พระบฏ หรือผ้าพระบฏ คือภาพที่วาดเรื่องพุทธประวัติ พระพุทธรูปลงในผืนผ้า ผูกติดกับปลายไม้ไผ่ ปักประดับไว้บริเวณศาลาเทศน์มหาชาติ หรืองานทอดกฐิน หรือแขวนไว้ตามโองธรรม (ศาลาการเปรียญ) ในงานบุญเทศน์มหาชาติ ที่เรียกตามภาษาถิ่นอีสานว่า บุญพระเวสส์ ผ้าพระบฏเรื่องพระเวสสันดรชาดกพบไม่มากในภาคอีสาน เพราะชาวอีสานนิยมวาดลงในผืนผ้าขนาดใหญ่ เรียกว่า ผ้าพระเวสส์ มากกว่า ส่วนผ้าพระบฏเรื่องพระเวสสันดรนี้ปัจจุบันแสดงอยู่ที่ ศูนย์วัฒนธรรม มหาวิทยาลัยขอนแก่น มี ๑๓ ผืน ๑๓ กัณฑ์ บางภาพชำรุด เป็นภาพเก่ามีอายุ ไม่น้อยกว่า ๘๐-๙๐ ปี ทำขึ้นโดยฝีมือช่างระดับครู และน่าจะเป็นช่างชาวอีสาน เพราะได้นำวิถีชีวิตชาวอีสานแทรกอยู่ในภาพด้วย เช่นในกัณฑ์ชูชกนั้น นางอมิตตานุ่งผ้าจีนมีตีนจีน และนางพราหมณ์นุ่งผ้าลวดลายเหมือนผ้ามัดหมี่ ส่วนกัณฑ์ฉกษัตริย์นั้น ในขบวนแห่มีทหารเป่าแคน ๒ คน แสดงว่าช่างวาดภาพมีประสบการณ์ร่วมกับสภาพสังคมอีสาน จึงใส่รายละเอียดเกี่ยวกับอีสานลงในผ้าพระบฏนี้

พา **ธวัช ปุณโณทก** **ผู้เรียบเรียง** **(หน้า ๓๐๖๖)**

พา ในภาษาถิ่นอีสานหมายถึง ภาชนะใส่อาหารเหมือนถาด เช่นสำหรับกับข้าว เรียกว่า พาข้าว บางแห่งเขียน ภาชนะ ก็มีโดยอ้างว่าเป็นภาษาบาลี พาใช้ประสมกับคำอื่นมีความหมายแปลกแยกออกไปอีกมากมาย เช่น พาชวัญ คือ พานชวัญ ใช้คู่กับพานบายศรี หรือพานบายศรี พางายพาแลง คือสำหรับกับข้าวอาหารเช้าและเย็น (งาย หมายถึง เช้า, แลง หมายถึง เย็น) พาเวน หรือพาเวร คือสำหรับกับข้างเช่นบรรพบุรุษ ในวันทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้บิดา มารดา ปู่ ย่า ตา ยาย ที่ล่วงลับไปแล้ว เช่น บุญแจกข้าว (บุญเก็บกระดูก) บุญสักกะนิจจา (บุญครบรอบวันตายประจำปี) หรือบุญอุทิศส่วนกุศลอื่นๆ พาโตก หรือกะโตก คือถาดอาหารแบบมีขาตั้ง ทำด้วยไม้ไผ่สานกับหวาย ส่วนใหญ่ใช้ในเขตจังหวัดสกลนคร และนครพนม

ไพหญ้ำ **ทวี กองศรีมา** **ผู้เรียบเรียง** **(หน้า ๓๒๔๒)**

ไพหญ้ำ คือดับหญ้ำมุงหลังคาบ้านเรือน กระท่อม เลียงนา มีมาตั้งแต่สมัยโบราณ เพราะเป็นวัสดุหาง่าย ชาวอีสานนิยมใช้แม้ในปัจจุบันก็ยังมิใช้อยู่ทั่วไป การไพหญ้ำหรือกรองหญ้ำ คือ

การนำเอาหม้อมาถักร้อยต่อกันให้ติดกับไม้ก้านหม้อเป็นจับๆ ต่อกันเป็นแผ่นตามความยาวของไม้ก้าน หม้อคา หรือหม้อแฝกที่กรองบนไม้ก้านหม้อแต่ละอัน เรียกว่าดับ หรือไฟ ในวันหนึ่งๆ คนที่มีความชำนาญอาจกรองหม้อได้ประมาณ ๓๐ ดับ ราคาซื้อขายประมาณดับละ ๔-๕ บาท อาจจะไม่คุ้มค่ากับการลงทุนและแรงงาน แต่ก็ยังมีทำกันในบางท้องถิ่นที่มีวัตถุดิบ และแรงงานที่เป็นคนสูงอายุซึ่งไม่มีงานอื่นทำ และนับวันก็จะลดลงไปตามสภาพการเปลี่ยนแปลงของสังคม

นายพิศ ป้อมสินทรัพย์ พงษ์ณี เพ็งเปลี่ยน ผู้เรียบเรียง (หน้า ๓๑๓๑)

นายพิศ ป้อมสินทรัพย์ เกิดเมื่อวันที่ ๒๐ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๔ เป็นชาวจังหวัดนครราชสีมา สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนเพาะช่างพระนคร ศึกษาต่อ ณ ประเทศญี่ปุ่นในสาขาเครื่องปั้นดินเผา สำเร็จการศึกษาในปี พ.ศ. ๒๕๐๗ รับราชการเป็นอาจารย์วิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษานครราชสีมา ลาออกจากราชการก่อนเกษียณอายุราชการ ๘ ปี เพื่อประกอบอาชีพธุรกิจส่วนตัวด้านเครื่องปั้นดินเผา ชื่อว่าร้านดินเผา ตำบลด่านเกวียน อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา ได้รับความสำเร็จในการทำธุรกิจเครื่องปั้นดินเผามาก พัฒนางานให้มีคุณภาพสูงขึ้นเรื่อยๆ ให้ได้มาตรฐานโลก ศึกษาดูงานในต่างประเทศและนำประสบการณ์มาพัฒนางาน รวมทั้งเป็นวิทยากรให้การฝึกอบรมแก่คนทั่วไปอย่างสม่ำเสมอ มีผลงานเป็นที่ยอมรับมากมาย ได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติจากสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ให้เป็นบุคคลผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านวัฒนธรรม สาขาศิลปะ การช่างศิลปะ และการช่างฝีมือ ประจำปี พ.ศ. ๒๕๓๔

**สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคอีสาน เล่มที่ 10
งานช่างฝีมือ**

มัดหมี่ ปิติ แสนโคตร ผู้เรียบเรียง (หน้า ๓๕๗๔)

ผ้าหมี่ หรือผ้ามัดหมี่ เป็นผ้าที่ย้อมสีด้วยหรือไหมให้เป็นลวดลายด้วยวิธีการมัดด้วยหรือไหมให้เป็นลวดลายแล้วย้อมสีก่อนทอ โดยใช้วัสดุที่ไม่ดูดซึมสีมัดบริเวณที่ไม่ต้องการให้ถูกย้อมทำให้เกิดลวดลายบนเส้นด้าย ซึ่งจะถูกนำไปทอออกมาเป็นผืนผ้าตามแบบที่กำหนดไว้แล้ว มีอยู่ ๒ วิธีคือ การมัดแบบไม่มีลวดลาย และการมัดแบบมีลวดลาย ลักษณะของผ้ามัดหมี่ คือรอยซึมของสีที่วิ่งไปตามบริเวณของลวดลายที่ถูกมัด การเหลื่อมล้ำในตำแหน่งของเส้นด้าย เมื่อถูกนำขึ้นก็หรือขณะที่ทอ ซึ่งจะทำให้เกิดลักษณะลายที่คลาดเคลื่อน ต่างจากผ้าทอชนิดอื่นๆ การใช้ความแม่นยำในการมัดย้อม และการขึ้นด้ายบนที่ตลอดจนการทอจะช่วยลดความคลาดเคลื่อนนี้ลงได้ หรืออาจใช้ลักษณะเหลื่อมล้ำที่เป็นส่วนหนึ่งในการออกแบบ ซึ่งนับเป็นเอกลักษณ์ของผ้ามัดหมี่

การทอผ้ามัดหมี่นั้นผู้ทอต้องมีสมาธิในการทอ เพื่อไม่ให้เกิดการเสียหายผิดพลาด ต้องออกแรงในการกระทบพื้กับแผ่นผ้าให้มีน้ำหนักสม่ำเสมอหนักแน่น ผ้าจึงจะเรียบงามตลอดทั้งผืน การจัดลายต้องให้คมชัด ตรงกันทุกจุดตลอดทั้งผืนด้วย

สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคอีสาน เล่มที่ 11

ลุยซิม (ลายจีนเขมร) ธวัช ปุณโณทก ผู้เรียบเรียง หน้า ๓๕๖๘

ลุยซิม เป็นลายจีนผ้าเขมรแบบจาริต ในเขต สุรินทร์ ศรีสะเกษ บุรีรัมย์ ผ้าทอที่ใช้กับสตรี ใช้นุ่งเท่านั้น ลายผ้าลุยซิมแบบจาริตของเขมร มี 7 ชนิด คือ ลายสมอ ลายลุยซิม(ลายไทย) ลายสะอู ลายอปรม ลายระเบ็ก ลายโฮล (ลายปุมเขมร) ลายสัตว์ ลายพืชพันธุ์ ส่วนลายอื่นๆ จะทอส่งขายตามความนิยม ลุยซิมหรือลายไทย มีหลายสี คือ แดง เหลือง เขียวอ่อน เขียวเข้ม ม่วง เป็นลายทางลงตลอด

สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคอีสาน เล่มที่ 12

เครื่องใช้ : วี (พัด) ธวัช ปุณโณทก ผู้เรียบเรียง หน้า ๔๑๓๕

วี หรือ พัด ใช้สำหรับพัดลมทั่วไป มีขนาดเล็กพอเหมาะ แต่วี หรือ พัดข้าวเปลือกมีขนาดใหญ่ ขาวนาใช้โบก หรือพัดข้าวลืบ ละอองฟางข้าว ให้ปลิวออกไป เป็นการแยกข้าวเปลือกให้ออกจาก ข้าวลืบ และฟางข้าว เริ่มจากที่ให้อีกคนหนึ่งใช้พลั่วตักข้าวเปลือกในลานนวดข้าว โยนขึ้น อีกคนหนึ่งจะใช้วี พัด โบกอย่างแรง ให้ข้าวลืบ ละอองฟางข้าวปลิวออกไป วี พัดข้าวลืบทำจากไม้ไผ่สาน หรือ ไบลาน ไบตาล มีขอบมันคง มีด้ามจับ เส้นผ่านศูนย์กลางของใบพัดประมาณ 50-60 ซม.

สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคอีสาน เล่มที่ 13

งานช่าง งานฝีมือ : สวาส มุตะโสภา พจนีย์ เฟิงเปลี่ยน ผู้เรียบเรียง หน้า ๔๔๖๕

นายสวาส มุตะโสภา ได้รับยกย่องเชิดชูเกียรติจากสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ เป็นผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านวัฒนธรรม สาขาทัศนศิลป์ ประจำปี พ.ศ. 2536 เป็นผู้มีความสามารถด้านการทำลวดลายศิลปะเครื่องประดับเงิน และทอง มีผลงานเผยแพร่กระจายเป็นที่

รู้จักไปทั่วเมืองไทย นายสวาส มุตะโสภา เกิดเมื่อ 15 สิงหาคม 2469 ที่บ้านโชค หมู่ 6 ตำบลเขวาสินรินทร์ อำเภอเมือง สุรินทร์ บุตรนายโปย นางรี สมรสกับนางสุจิต และนางดี มีบุตรธิดา 7 คน ชาย 4 คน หญิง 3 คน ปัจจุบันอยู่บ้านเลขที่ 119 หมู่ 6 บ้านสคอ ตำบลเขวาสินรินทร์ อำเภอเมือง สุรินทร์ อายุ 66 ปี

ตะมอ (ลายจีนเขมร) รัชช ปุณโณทก ผู้เรียบเรียง หน้า ๔๔๘๘

ตะมอ คือ ผ้าจีนเขมรแบบจาริต แถบ สุรินทร์ นุรีรัมย์ ศรีสะเกษ ใช้เป็นผ้านุ่งของผู้หญิงอย่างเดียว ลายผ้าจีนเขมรแบบจาริต มี 7 ชนิด คือ ตะมอ ลุยซิม(ลายไทย) สาธุ (ลายใหญ่เรียกว่า สาธุรม ลายเล็กเรียกว่า สาธุจุง) อัมปรม ระเบิก โสลมี่ทั้งโกลไสร (ผ้าโสลผู้หญิง) โสลเปราะห์ คือ ผ้าปูมเขมร และผ้าหมีลายสัตว์และพืชพันธุ์ ส่วนลายอื่น ๆ โดยเฉพาะลายหมัดหมี่ เป็นลายที่นิยมส่ง ออกไปขายต่างจังหวัดมากกว่าจะใช้อง ลายตะมอ มี 2 แบบ คือ ตะมอ กับ โรยสะแนก (แปลว่ายอดถั่ว) ตะมอ เป็นผ้าสี่จัตุรัส มีสีเขียวเข้ม สลับกับลายเหลือง โรยสะแนก เป็นลายผ้าจีนเขมรกลุ่มลายตะมอ

สาธุ (ลายจีนเขมร) รัชช ปุณโณทก ผู้เรียบเรียง หน้า ๔๕๕๗

สาธุ คือ ลายผ้าจีนเขมรแบบจาริต ทอใช้เฉพาะผู้หญิง ใช้นุ่งเพียงอย่างเดียว ลายผ้าจีนแบบจาริตเขมร มี 7 ชนิด คือ ตะมอ ลุยซิม สาธุ อัมปรม ระเบิก โสล หรือ ลายปูมเขมร และผ้าลายสัตว์และพืชพันธุ์ ส่วนผ้าลายอื่น ๆ เฉพาะลายหมัดหมี่ นิยมทอส่งไปขายต่างจังหวัด สาธุ เป็นผ้าจีนลายตราหมากรุก ลวดลายซับซ้อนกว่าลายตะมอ มีทั้งลายสาธุรม (ลายใหญ่) และลายสาธุจุง (ลายเล็ก)

สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคอีสาน เล่มที่ 14

งานช่างงานฝีมือ : หล่อกระดิ่ง สนอง โกศัย ทวี กองศรีมา ผู้เรียบเรียง หน้า ๕๐๓๐

กระดิ่ง ที่บ้านหนองบัวน้อย ตำบลหนองบัวน้อย อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดนครราชสีมา มีการสืบทอดกันมานาน มีวัตถุประสงค์เพื่อ ใช้แขวนคอวัว ให้เกิดเสียงดัง ปัจจุบันการผลิตนอกจากจะใช้แขวนคอวัว ยังใช้จำหน่ายให้กับวัดเพื่อนำไปประกอบข่อฟ้า หรือ ขายคาโบสถ์ วิหาร ทำให้เกิดมีเสียงดังกังวานเวลาลมพัด ความเป็นมาเดิม นายอิน ญาติจันทิก ชาวบ้านหัน ตำบลโนนกลุ่ม อำเภอศีขรภูมิ มาแต่งงานกับ นางแก้ว ชาวบ้านหนองบัวน้อย มีลูกชาย ชื่อ นายเจริญ ญาติจันทิก นายอิน ได้สอนวิธีหล่อ กระดิ่ง ให้นายเจริญ ต่อมานายเจริญสอนให้นายสะอาด เหมินจันทิก นายสะอาด เป็นหัวหน้ากลุ่มทำกระดิ่ง บ้านหนองบัวน้อย วิธีการทำกระดิ่งใช้วิธีแบบโบราณ แต่ก่อนเป็นงาน

อติเรก ปัจจุบันถือเป็นงานอาชีพ มีสมาชิก 19 ครอบครัว ทำเป็นอุตสาหกรรมภายในครอบครัว ปัจจุบัน ทองหยากจึงเหลือทำอยู่เพียง 4 ครอบครัว วัสดุที่ใช้ทำ เพื่อให้มีเสียงคังกังวานไพเราะ จะใช้ทองลงหิน หรือ ทองชั้นลงหิน เรียกว่า ทองเสา เป็นโลหะผสมระหว่างทองแดง กับ ทองเหลือง กับดีบุก กับเงิน ผสมกัน โดยซื้อจากพ่อค้าของเก่าทางจังหวัดอุบลราชธานี ซื้อมาใน ราคา ก.ก. ละๆ 110-120 บาท วัสดุที่ใช้ประกอบในการทำกระดิ่ง มี 4 อย่าง ได้แก่ ดินเหนียว ขี้วัวแห้ง หรือ ขี้ควายแห้ง เทียน หรือ ขี้ผึ้งเหลืองหรือ ขาว ทองลงหิน มีขั้นตอนการทำกระดิ่ง ดังนี้ ขั้นตอนการนำวัสดุ ขั้นตอนการปั้นหุ่น ขั้นตอนการกลึงหุ่น ขั้นตอนการโอบขี้ผึ้ง หรือห่อขี้ผึ้ง หรือห่อ เทียน ขั้นตอนการกลึงเทียน ขั้นตอนการห่อดินละเอียดหรือดินนวลและห่อดินหยาบ ขั้นตอนการ ปั้นหม้อต้มทองและการติดหม้อต้มทองกับหุ่น ขั้นตอนการต้มทองและการเททอง ขั้นตอนการทำ ลูกกระดิ่ง การจำหน่าย ส่วนใหญ่ผู้ชายให้กับวัด ราคาจำหน่าย ขายตามเบอร์ ตั้งแต่ ราคาลูกละ 200 บาท ถึง 600 บาท ปัญหาในอนาคตทองลงหินนับวันจะหายากขึ้นทุกที และ จะพัฒนาให้เป็น โรงงานผลิตกระดิ่ง

งานช่างงานฝีมือ : หล่อทองเหลือง สนอง โกลชัย ทวี กองสีมา ผู้เรียบเรียง หน้า ๕๐๓๖

งานหล่อทองเหลือง เป็นงานฝีมือที่ได้รับการสืบทอดมาช้านานแต่อดีตของชาวบ้านบึง ตำบลโชคชัย อำเภอโชคชัย ลักษณะงาน เป็นงานหล่อทั้งพระพุทธรูป เกจิอาจารย์ สัตว์ต่างๆ และ ตัวละครในวรรณคดี จากการบอกเล่าของ นายเฉชา วีระสุข เล่าว่า เริ่มต้นจาก นายจำลอง แก้ว ดวงเล็ก เดิมเป็นช่างหล่อพระพุทธรูปจากลพบุรีมาเป็นช่างหล่อพระอยู่ที่วัดบึง กับนายช่างสวัสดิ์ นายจำลอง ได้มาแต่งงานกับหญิงสาวบ้านบึง จึงนำเอางานหล่อพระพุทธรูปมาเผยแพร่เป็นคนแรก ที่บ้านบึง ราว พ.ศ. 2515-2516 วัสดุที่ใช้ประกอบได้แก่ ทองเหลืองแท่ง ดินเหนียวสำหรับปั้นหุ่น ขี้ผึ้ง ขางคิบ หรือซิลิโคน ทราชละเอียด ทราชหยาบ ลวดคำ มูลวัว ควายสด ดินนวล น้ำโคลน ไม้ ฟืน น้ำมันเตา เชือกมะนิลา ผ้าขัด น้ำยาขัดทองเหลือง เครื่องมือที่จำเป็นในงานหล่อทองเหลือง มี เตาหลอมทอง เบ้าหลอมทอง ปั้นหอยโข่ง เตาเผาหุ่น เตาอังโล่ ปีบสำหรับต้มขี้ผึ้ง กะละมัง ถังน้ำ อุปกรณ์เชื่อมแก๊ส หินเจีย เหล็กสกัด แบบหล่อ ขั้นตอนในการหล่อจะมีขั้นตอนที่ละเอียด พอสสมควรเพื่อความประณีตของงาน การส่งขายจะส่งตามที่ลูกค้าสั่งทั้งปลีกและส่ง ขายส่งขายเป็น 2 เท่าของราคาทองเหลือง ขายปลีกขายเป็น 5 เท่าของราคาทองเหลือง ปัญหา มักจะขาดแคลน แรงงาน การส่งเสริมปัจจุบันส่งเสริมกันเองหน่วยงานราชการไม่ส่งเสริมเท่าที่ควร

งานช่างงานฝีมือ : หล่อหินทราย ทวี กองสีมา ไชยรงค์ ฉ่ำสมัย ผู้เรียบเรียง หน้า ๕๐๔๒

หล่อหินทราย เป็นงานประติมากรรม ที่หล่อจากหินทราย ของ ร้านชาวดิน บ้านด่าน เถวียน ตำบลท่าอ่าง อำเภอโชคชัย นครราชสีมา เป็นลักษณะงานเลียนแบบโบราณวัตถุศิลปะขอม พวก เทวรูป นางอัปสร ทับหลัง ลวดลายประกอบปราสาทหินอื่น ๆ โดยมี วัสดุ ประกอบ ขั้นตอน

การทำพิมพ์ยางซิลิโคน ขั้นตอนการหล่อ การทำให้เป็นของเก่า การจำหน่ายตกรางเมตรละ 15,000 บาท สำหรับงานออกแบบใหม่ ถ้าเป็นงานที่มีแบบเก่าอยู่แล้วราคาจะถูกลง มีหลายแบบให้เลือกดู

งานช่างงานฝีมือ : เส้นไหม สุนัข ฉ อุบล ผู้เรียบเรียง หน้า ๔๘๑๑

เส้นไหม คือ โยที่สาวออกจาก ผักหลอก (รังไหม) ไหมพื้นเมืองจะมีสีเหลือง ไหมพันธุ์ต่างประเทศจะมีสีขาว การสาวไหม จะต้องนำรังไหมไปต้มในน้ำร้อนแล้วทำการสาวจากเส้นโยของด้วยเครื่องมือ เรียกว่า พวงสาว อุปกรณ์สาวไหม ได้แก่ หม้อต้มน้ำ พวงสาว ไม้หีบ กระบุง คุณภาพเส้นไหม มีอยู่หลายแบบ คือ ไหมลวด หรือไหมเลย เป็นไหมคุณภาพปานกลาง ไหมลืบ เป็นไหมคุณภาพต่ำกว่าไหมลวด ไหมน้อย เป็นไหมคุณภาพดีสวยงาม ไหมจี้กะเพี้ย เป็นไหมที่มีปุมมาก เรียกว่า จี้ไหม หรือ เสียดี้ไหมไม่สวยงาม การฟอกไหม เรียกว่า ค่องไหม เพื่อให้ไหมอ่อนนุ่ม นิยมฟอกด้วย สารจากธรรมชาติ มีต้นกล้วย เปลือกปุม ก้านตาล ผักโขมหนาม คั้นดั่งไก่อ น้อย ตากให้แห้ง เผาเป็นขี้เถ้า กรองเอาน้ำใสๆ เรียกว่า เตะอะ ใช้ฟอกไหม จากนั้นนำไหมไปย้อมสี

สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคอีสาน เล่มที่ 15

งานช่างงานฝีมือ โสล (ลายจีนเขมร) ธวัช ปุณโณทก ผู้เรียบเรียง หน้า ๕๔๖๘

ผ้าโสล เป็นผ้าที่ข้อมสีด้วยเส้นพุ่งโดยวิธีมัดหมี่ให้เป็นลวดลายสีต่างๆตามแบบมาตรฐาน ก่อนนำไปทอ ผ้าโสล มี 2 ชนิด คือ ผ้าโสลไตร (ผ้าจีนผู้หญิง) มีลักษณะเด่น คือ ลวดลาย สลับซับซ้อน ผ้าโสลประาส หรือ ผ้าปุมเขมร (ผ้านุ่งผู้ชายโจงกระเบน) การทอผ้าโสล เหมือนทอผ้ามัดหมี่ในกลุ่มคนไท-ลาวทั่วไป แต่ใช้กรรมวิธีแบบเขมรลวดลายแบบเขมร

งานช่างงานฝีมือ อัมปรม (ลายจีนเขมร) ธวัช ปุณโณทก ผู้เรียบเรียง หน้า ๕๒๐๐

อัมปรม เป็นลายซึยเขมรแบบจารีต มีลายตารางสี่เหลี่ยมจัตุรัสพื้นสีแดงครึ่ง สลับ หลากหลายสี ถือเป็นผ้าที่สวยงามประณีต นิยมใช้นุ่ง ไปวัด ตลาด งานบุญ สงกรานต์ วันนักขัตฤกษ์ ผ้าจีนลายจารีตแบบเขมรมี 7 ชนิด คือ สมอ สาธุ ลุยซิม อัมปรม ระเบิก โสล และผ้าหมี่ การทอผ้าอัมปรม นิยมใช้ทอแบบจารีตเขมร มีขั้นตอน คือ การเตรียมด้าย หรือ เส้นไหม การ สืบหูก และการทอเส้นพุ่ง

เล่มที่ 15

งานช่างงานฝีมือ แอวขันสีมา (ฐานโบลด์) สุวิทย์ จิระมณี ผู้เรียบเรียง หน้า ๕๑๕๖

แอวขัน หมายถึง เหว คือ ส่วนที่คอดเว้า ขัน หมายถึง พาน ที่ประกอบด้วยบัวหงายอยู่ด้านบน บัวคว่ำอยู่ด้านล่างตรงกลางคอดเว้า เหมือนกับแอวขันสีมา หรือ สิมที่มีฐานเป็นบัวแก้วรองรับตัวอาคาร ที่ประกอบด้วย ตอนบนเป็นชั้นบัวแก้วขนาดใหญ่ที่เกิดจากชั้นของบัวคว่ำและบัวหงาย ถัดลงมาตอนกลางเป็นส่วนของท้องไม้เว้าลึกลงไป มีบัวลูกแก้วอกโค้งคั่นกลาง ส่วนล่างเป็นชั้นของบัวคว่ำ มีเส้นลวดบัวและหน้ากระดานล่างรองรับ สัดส่วนและขนาดของชั้นมีขนาดใกล้เคียงกัน บางแห่งทำเส้นรอบนอกของชั้น แอวขันสีมาอย่างอ่อนช้อย ลักษณะ เช่น นี้มักจะพบในฐานของสิมโถงหรือ สิมอีสานทั่วไป

นายอุทัยทอง จันทกรณ์ พงษ์เป็ญ เเพ็งเปลี่ยน ผู้เรียบเรียง หน้า ๕๒๕๐

นายอุทัยทอง จันทกรณ์ ได้รับยกย่องเชิดชูเกียรติจากคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ เป็นผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านวัฒนธรรม สาขาศิลปะ (ทัศนศิลป์ด้านการแกะสลักไม้ปูนปั้น) ประจำปี พ.ศ. 2530

เกียรติคุณที่ได้รับ คือ ได้รับทุนจากองค์การยูเนสโก ประเทศลาว เข้ามาเรียนในโรงเรียนเพาะช่าง 1 ปี พ.ศ. 2513 เป็นผู้แทนลาวไปร่วมจัดแสดงสินค้าและศิลปะการตกแต่งที่นคร โอซาก้า ประเทศญี่ปุ่น (เอกซโป 70) เป็นคณะกรรมการพระราชพิธี ประจำปีที่ พระราชสำนักหลวงพระบาง ปัจจุบันอยู่บ้านโนนคูณ กิ่งอำเภอโนนคูณ จังหวัดศรีสะเกษ

งานช่างงานฝีมือ อุ (โองน้ำ) ธวัช ภูณโฆทก ผู้เรียบเรียง หน้า ๕๒๖๘

อุคือภาชนะใส่น้ำ ทำด้วยดินเผา ขนาดบรรจุน้ำ ราว 1 ปีบ หรือ ปีบครึ่ง มีฝาปิด เรียบร้อย นิยมใส่น้ำดื่ม (น้ำกิน) เพราะว่ น้ำเย็นดี เรียกว่า อุน้ำ หรือ แอ่งน้ำ หรือ อุแอ่งน้ำ

งานช่างงานฝีมือ หีบกระห่ย่อง (หีบใส่พระคัมภีร์โบลาน) ธวัช ภูณโฆทก ผู้เรียบเรียง หน้า ๕๐๕๕

หีบกระห่ย่อง หรือ หีบธรรม คือ หีบใส่พระธรรมคัมภีร์โบลาน ในแต่ละวัด มีชื่อเรียกต่างกัน เช่น หีบธรรม หีบคัมภีร์ ตู้คัมภีร์ อุบธรรม อุบคัมภีร์ เป็นต้น ลักษณะ เป็นหีบขนาดใหญ่ ตกแต่งด้วยชาด ลงรักปิดทอง หรือประดับกระจก คล้ายตู้ลายรดน้ำของภาคกลาง เรียกว่า ตู้พระไตรปิฎก ส่วนใหญ่ชาวบ้านจะสร้างขึ้นถวายวัดจากความศรัทธาในพระพุทธศาสนา บางท้องถิ่น เรียก อุบ หรือ กะอุบ หรือเรียกตามลักษณะว่า ตู้ดินหนู ตู้ดินเต่า

- งานวิจัยด้านอีสานคดี

วิชาช่างพื้นบ้าน

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เขต 3(2545) ผู้ไทย โลก โกง
ภาพสินธุ์ ขอนแก่น:การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.

งานชิ้นนี้ ศึกษาเกี่ยวกับชาวผู้ไทย โลก โกง อ.ภูมินารายณ์ จ.ภาพสินธุ์ ที่เปิด
หมู่บ้านเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศทางวัฒนธรรม ประเพณีและวิถีชีวิต ตั้งแต่ปี 2541 ในปี 2543
ได้รับรางวัลประเภทแหล่งท่องเที่ยวและชุมชน โดยนำเที่ยวหมู่บ้านแบบไม่ค้างคืน และได้สัมผัส
ประเพณีบายศรีสู่ขวัญ รับประทานอาหารแบบพาแลง ศิลปะการแสดงดนตรีพื้นบ้าน หัตถกรรม
พื้นบ้าน งานประเพณีพิธีกรรม เช่น

คำสำคัญ: ชาตสินธุ์,ภาพสินธุ์,ผู้ไทย,วัฒนธรรม,แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ลักษณะ จินตาวงษ์ 2543. แยกฝ้าย เก็บไหมมัดหมี่ วารสารเมืองโบราณ. 26(2):131-132.

งานชิ้นนี้ เป็นบทความเกี่ยวกับการแยกฝ้ายมัดหมี่ พบว่า เครื่องอีดฝ้าย เป็น
เครื่องมือของชาวบ้านที่ใช้ภูมิปัญญาในการสร้างสรรค์เครื่องมือเครื่องใช้เพื่อความสะดวกสบาย
และทุนแรงในการแยกเมล็ดฝ้ายออกจากปุยฝ้าย ปัจจุบัน เครื่องอีดฝ้ายหาซื้อได้ยาก เพราะคนส่วน
ใหญ่ไม่ได้ทอผ้าใช้เอง ส่วนอีกและคอนอีก เป็นเครื่องมือเครื่องใช้ในการทอผ้า คอนอีกคือหลัก
สำหรับกระสวย อีกคือกระสวยไม้ขนาดใหญ่ ใช้สำหรับกรอหรือม้วนจัดเก็บเส้นไหมหรือฝ้ายที่ยัง
เป็นกลุ่มเป็นก้อนให้คลี่คลายเป็นเส้น โดยการหมุนบนอีกเพื่อจัดเก็บเส้นไหมหรือฝ้ายให้เป็นใจ
ก่อนนำไปเข้าทอผ้า และหลักคั้นหมี่หรือโสมหมี่

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,การทอผ้าฝ้าย,การแยกฝ้าย,เครื่องอีดฝ้าย

ทัศน ทัศนียานนท์ 2546.ภูมิปัญญาชาวบ้านเพื่อเพิ่มรายได้แก่ชุมชน : กรณีทำเจ็ยกระดาศจาก

ต้นปอเต่าให้ อุบลราชธานี:คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏ
อุบลราชธานี

การวิจัยพบว่า ต้นปอเต่าให้ เป็นพืชธรรมชาติ ขึ้นได้ในป่าดิบแล้งที่มีพื้นที่เป็น
ดินทรายและมีปริมาณน้ำฝนไม่มากนัก เป็นพืชเลี้ยงง่าย โตเร็ว นอกจากเปลือกจะใช้ทำกระดาศ
แล้ว รากยังใช้เป็นยาระบายและยาถ่ายให้สัตว์เลี้ยงได้ ชาวบ้านรู้จักการทำกระดาศจากต้นปอเต่า
ให้ โดยจะทำในเทศกาลออกพรรษา โดยนำกระดาศที่ทำจากต้นปอเต่าให้ มาตัดเป็นแผ่นสี่เหลี่ยม
แล้วนำไปห่อผงรูปที่ทำจากขุยมะพร้าวผสมกับผงดั้งเดิม และใบอู่ที่มีกลิ่นหอมแล้วห่อพันเป็น

มวนเหมือนบุหรี่ปีก่อนวันเข้าพรรษา วัตถุประสงค์กลางระดมชาวบ้านทำรูปเจี๊ยแจกจ่ายกันทั่วหมู่บ้าน เมื่อถึงวันออกพรรษาก็จะนำรูปเจี๊ยไปรวมกันจุดถวายเป็นพุทธบูชา แต่ภายหลังเมื่อมีการผลิตรูปสมัยใหม่ที่มีกรรมวิธีไม่ยุ่งยากและราคาถูก เป็นสาเหตุให้ชาวบ้านละทิ้งประเพณีการทำเจี๊ย

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,การทำเจี๊ย (กระชาย),ต้นปอเต่าให้

สินี ช่วงน้ำ 2545. อุตสาหกรรมชุมชน:3 ปีบนเส้นทางการพัฒนา เรียนรู้ ผู้การขยายผล

ขอนแก่น:สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

งานชิ้นนี้ ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาอุตสาหกรรมในชุมชน โดยสรุปข้อมูลจากการดำเนินงานของโครงการต่าง ๆ เช่น การแปรรูปผลไม้พื้นบ้าน การทอผ้าพื้นบ้าน การตัดเย็บเสื้อผ้าของกลุ่มแม่บ้าน เป็นต้น ในระยะเวลา 3 ปีของการดำเนินงาน ทำให้สมาชิกชุมชนรวมตัวกันทำกิจกรรม ร่วมทุนประกอบอาชีพสร้างรายได้ในท้องถิ่น โดยสมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในการผลิต การตลาด การบริหารจัดการ การเงิน การบัญชี การปรับปรุงเทคโนโลยีตามความสอดคล้องและทักษะของสมาชิก และยังเป็นกิจกรรมที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม วัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตของชุมชน ประสานความร่วมมือระหว่างชุมชน หน่วยงานต่าง ๆ

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,การพัฒนา,การมีส่วนร่วมของชุมชน,สภาพแวดล้อม,การจัดการ,อุตสาหกรรมชุมชน

ยุพาวดี น้อยวงศ์และพิทักษ์ น้อยวงศ์ 2544. กระบวนการข้อมสีเส้นกกด้วยวิธีธรรมชาติกับสีเคมีและกระบวนการทอ รวมทั้งแปรรูปผลิตภัณฑ์จากเสื่อกก วารสารมหาวิทยาลัยมหาสารคาม. 20(1):9-18.

งานชิ้นนี้ ศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการข้อมสีเส้นกกด้วยวิธีธรรมชาติกับสีเคมีและกระบวนการทอ รวมทั้งการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากเสื่อกก พบว่า เส้นกกข้อมด้วยสีธรรมชาติจากเปลือกไม้ ผล ใบ หัว ดอก และจากมูลครั้ง สีแดงจากมูลครั้ง สีเหลืองจากขมิ้น สีเขียวจากใบย่านาง สีเหลืองจากเปลือกกระโดน สีเขียวจากฝักคูณ กระบวนการทอเสื่อกก ประกอบด้วยขั้นเตรียม และขั้นทอ การแปรรูปมี 3 ขั้นตอน คือ ขั้นการออกแบบ ขั้นการตัด เย็บ

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,การข้อมสีธรรมชาติ,การแปรรูป,ผลิตภัณฑ์,เสื่อกก

สุภาวดี คู่มเงิน 2538. การทอผ้าแพรวาที่บ้านโพน อำเภอม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาการทอผ้าแพรวาที่บ้านโพน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า

การทอผ้าแพรวาที่บ้านโพนทั้งหมดมีผู้หญิงทำหน้าที่เป็นผู้ทอ และยังใช้วิธีการทอแบบดั้งเดิมที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ โดยมีลำดับขั้นตอนที่สำคัญอยู่สามประการ คือ การเตรียมเส้นใย การทอเส้นใยเข้าเป็นผ้า และการทอประดิษฐ์ลวดลาย ทางด้านความเชื่อของชาวบ้านโพนนั้นเชื่อว่า การทอผ้าแพรวาคือกระบวนการทำงานที่ช่วยฝึกฝนลูกผู้หญิงให้มีคุณสมบัติของความเป็นกุลสตรีได้อย่างเหมาะสม ส่วนลวดลายที่ปรากฏบนผืนผ้าแพรวาล้วนแต่มีความหมายที่เกี่ยวข้องในเรื่องความเป็นสิริมงคลทั้งสิ้น

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,ภาพสีนู้,ความเชื่อ,การทอผ้า,ผ้าแพรวา

เพลินพิศ เจริญศักดิ์ขจร 2540. การเปลี่ยนแปลงกระบวนการผลิตผ้าห่มเหยียบ บ้านสงยาง ตำบลมกลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษากระบวนการผลิต การเปลี่ยนแปลง กระบวนการผลิตและจำหน่าย ตลอดจนผลกระทบต่อวิถีชีวิตของผู้ผลิตผ้าห่มเหยียบในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม พบว่าการผลิตผ้าห่มเหยียบเกิดจากความพยายามในการแก้ปัญหาความยากจน โดยทำเป็นอาชีพเสริม ฝ้ายและสีนั้นมีการประยุกต์ให้สวยงาม ส่วนบุคคล ผลกระทบกับวิถีชาวบ้าน คือ ทำให้หนี้สินลดลง ไม่มีการเคลื่อนย้ายแรงงาน เกิดความสัมพันธ์ทางครอบครัวและเครือญาติมากขึ้น

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,ภาพสีนู้,ความเชื่อ,ผ้าห่มเหยียบ,กระบวนการผลิต

ทวีศักดิ์ โครตันเพ็ชระ 2544. ความต้องการวิทยาการในด้านการผลิตผ้าไหมของผู้เลี้ยงไหม ของผู้เลี้ยงไหมรายย่อย วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (ส่งเสริมการเกษตร) มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

การวิจัยมีวัตถุประสงค์จะศึกษาลักษณะพื้นฐานทางเศรษฐกิจ สังคม ของผู้เลี้ยงไหม รายย่อย สภาพปัญหาในการผลิต ความต้องการวิทยาการด้านสาวไหม การย้อมเส้นไหม และการทอผ้าไหมของผู้เลี้ยงไหมรายย่อย ผลการวิจัยสรุปว่า ผู้เลี้ยงไหมรายย่อยส่วนใหญ่ 98.5 เป็นหญิง อายุเฉลี่ย 47 – 34 ปี สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษา ได้รับความรู้จากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ความต้องการวิทยาการเรียงลำดับความต้องการ 3 ลำดับ ได้แก่

1. ความต้องการวิทยาการด้านการสาวไหม

- 1.1 การดูแลรักษาเส้นไหม
- 1.2 การได้รับการฝึกอบรมเรื่องการสาวไหม
- 1.3 การคัดแยกเส้นไหม

2. ความต้องการวิชาการด้านการข้อมล

2.1 ความรู้เรื่องสิทธิจากสารเคมีและการผสมสี

2.2 ชนิดของสีที่ใช้ข้อมเส้นไหม

2.3 การเลือกใช้อุปกรณ์ในการข้อมสี

3. ความต้องการวิชาการด้านการทอเส้นไหม

3.1 การออกแบบลวดลาย

3.2 ความรู้เรื่องการรวมกลุ่มผู้ทอผ้าไหม

3.3 การฝึกอบรมเรื่องการทอผ้าไหม

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,ขอนแก่น,ความต้องการด้านวิชาการ,ด้านการผลิตผ้าไหม,ผู้เลี้ยงไหมรายย่อยระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,ขอนแก่น,ความต้องการด้านวิชาการ,ด้านการผลิตผ้าไหม,ผู้เลี้ยงไหมรายย่อย

เรณู คุปต์ยชีพรและคณะ 2537. การทอผ้าพื้นเมืองของสตรีชนบทในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กรณีศึกษามิติทางวัฒนธรรมและเศรษฐกิจ วารสารข่าววิจัยและพัฒนา สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น. 8(3):

งานชิ้นนี้ ศึกษาเกี่ยวกับวิวัฒนาการของการทอผ้าพื้นเมืองของสตรีชนบทในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มุ่งศึกษาด้านวัฒนธรรมและเศรษฐกิจ รวมถึงปัจจัยที่ทำให้เกิดกลุ่มทอผ้าพื้นเมือง การเปลี่ยนแปลงการทอผ้าพื้นเมืองเพื่อนำมาขาย ศึกษาทั้ง 2 หมู่บ้านได้แก่ บ้านไถ่นาอำเภอเมือง บ้านคอน อำเภอเพ็ญ จังหวัดอุดรธานี พบว่า จากประวัติของชาวชุมชนบ้านไถ่นาและบ้านคอนนั้น ชาวบ้านในหมู่บ้านทั้งสองมีเชื้อสายลาวพวน ซึ่งมีฝีมือในการทอผ้าพื้นเมือง ได้แก่ ผ้าขิด และผ้ามัดหมี่

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,ขอนแก่น,อุดรธานี,การทอผ้าพื้นเมืองของสตรีชนบท, มิติวัฒนธรรมและเศรษฐกิจ

พิทักษ์ น้อยวงศ์ 2539. การศึกษารูปแบบบั้งไฟลายสับคอกในภาคอีสาน วารสารสำนักงาน

คณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ. 28(2):317-334.

งานชิ้นนี้ ศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบบั้งไฟลายสับคอกในภาคอีสาน ซึ่งได้แก่ ประวัติความเป็นมาของประเพณีบุญบั้งไฟ องค์ประกอบของบั้งไฟและคตินิยมการสร้างบั้งไฟลายสับคอก ศึกษาใช้วิธีการคุณภาพ พบว่า บุญบั้งไฟเป็นประเพณีประจำเดือนหก จัดขึ้นตามคติความเชื่อที่สืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษชาวไทยลาวในภาคอีสาน โดยถือคติความเชื่อว่างั้งไฟที่จัดสร้างขึ้นต้องแห่

เอ้ในวันโฮม(วันรวม) และนำบั้งไฟจริงจุดในวันถัดไป เพื่อบูชาพระยาแถนให้ฝนตกต้องตามฤดูกาล บั้งเอ้ประกอบด้วยหลายส่วน การเรียกชื่อลวดลายคล้ายคลึงกันและแตกต่างกัน มีเอกลักษณ์เฉพาะ การสร้างบั้งไฟลายสับดอกแต่ละจังหวัดมีคตินิยมการสร้างหัวบั้งไฟ ลำตัวบั้งไฟและเครื่องบริวารคล้ายคลึงกัน

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,คติความเชื่อ,ประเพณีบุญบั้งไฟ,บั้งไฟลายสับดอก

ศิวพงษ์ จำรัสพันธุ์ [ม.ป.ป.] ความหลากหลายชีวิตในลายผ้าพื้นเมือง อุรธานี:สถาบันราชภัฏ
อุรธานี.

การวิจัยมีจุดประสงค์จะศึกษาลวดลายในลายผ้าพื้นเมือง ผลการวิจัยสรุปว่า ลวดลายผ้าทอที่เป็นลวดลายโบราณถ่ายทอดจากบรรพบุรุษได้แก่ ลายผ้าบัวพันชั้น ลายคนพอน ลายปลาสูตร ลายโซ่ ลายหมากรวย ลวดลายในผ้าจิดที่นิยมกันได้แก่ ลายดอกแก้ว ลายดอกพิกุล ลายนก ลายพญานาค ลายคนพอน ลายเกาหลงขอ ลายตะขอ ลายบายศรีแปดชั้น ลายคนขี่ม้า ลายช้าง ลวดลายในผ้ามัดหมี่มีหลายลายที่คล้ายคลึงกันในผ้าจิด เช่น ลายฉัตร ลายบายศรี ลายหงส์ ลายต้นสน ลายตะขอ ลวดลายใหม่ๆ ได้จากการดัดแปลงแบบดั้งเดิมหรือนำมาจากที่อื่น เช่น ลายสายฝน ลายลำเกาหลงขอสลับโคมไฟ

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,ความหลากหลายชีวิต,ลายผ้าพื้นเมือง

ปิยพันธ์ แสนทวีสุข 2546. การพัฒนาอุตสาหกรรม การผลิตเครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสานจากไม้
ยางพารา วารสารเพลงดนตรี. 9(11):37-41.

งานชิ้นนี้ ศึกษากรรมวิธีและขั้นตอนการสร้างเครื่องดนตรีจากไม้ยางพาราเพื่อพัฒนาอุตสาหกรรมการผลิตเครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสานโดยกำหนดขอบเขตเครื่องดนตรี 6 เครื่องมือคือ กลอง พิณโปร่ง พิณไฟฟ้า พิณเบส แคนและโปงลาง พบว่า ไม้ยางพาราจะหาได้ง่ายมีราคาถูกกว่าไม้ท้องถิ่น ไม้ยางพาราสามารถทำเครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสานได้ในระดับเท่ากันเหมือนกันใน 4 ด้านคือ การทำรูปร่าง รูปทรง ความสวยงาม คุณภาพเสียง และความเหมาะสมในการนำมาทำเครื่องดนตรี เสียงโปงลางที่ทำมาจากไม้มะหาดตามเทคนิคและวิธีการดั้งเดิมมีคุณภาพเสียงที่ดีที่สุด

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,เครื่องดนตรีอีสาน,ไม้ยางพารา

สุริยา สมุทกุลดี 2537. แม่ฉิงต้องตำหูก:พัฒนาการของกระบวนการทอผ้าและการเปลี่ยนแปลงบทบาทของผู้หญิงในหมู่บ้านอีสานปัจจุบัน [นครราชสีมา]:สำนักเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.

งานชิ้นนี้ ศึกษาถึง "บทบาทและสถานภาพ"ของผู้หญิงในชุมชนหมู่บ้านอีสาน ปัจจุบัน โดยพิจารณาจากกระบวนการทอผ้าในชุมชนหมู่บ้านอีสาน 3 แห่งของจังหวัดกาฬสินธุ์ ศรีสะเกษ และนครราชสีมา พบว่าผู้หญิงอีสานดั้งเดิมมีบทบาททางสังคมที่เกี่ยวพันกับผู้ชาย มีสถานภาพในโครงสร้างสังคมที่ไม่ค่อยกว่าผู้ชาย ปัจจุบันบทบาทของผู้หญิงเปลี่ยนแปลงไปมาก เนื่องจากผู้หญิงได้รับการศึกษาและมีประสบการณ์นอกหมู่บ้านมากขึ้นแต่ยังคงปรับตัวที่วางอยู่บนรากฐานทางวัฒนธรรม

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,บทบาท,ผู้หญิง,การทอผ้า

อนุสรณ์ ภูสินแก่น และบุญมี สุวรรณหงษ์ [ม.ป.ป.] ผลิตภัณฑ์จากเปลือกบ้านแพง

นครราชสีมา:สถาบันราชภัฏนครราชสีมา.

การวิจัยมีวัตถุประสงค์จะศึกษาผลิตภัณฑ์จากเปลือก ผลการวิจัยพบว่า นอกจากจะทอเป็นเสื่อปูแล้ว ยังมีการประยุกต์เป็นเครื่องใช้ต่างๆ มากมาย เช่น กระเป๋าถือ ที่รองจาน ที่รองแก้ว แฟ้ม เป็นต้น

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,บ้านแพง,ผลิตภัณฑ์เปลือก

สมบัติ ประจัญสานต์ 2545. การวิจัยเพื่อการศึกษาแนวทางการยกระดับภูมิปัญญาท้องถิ่น :

กรณีศึกษาผลิตภัณฑ์ผ้าไหมของ อ. นาโพธิ์ บุรีรัมย์:สถาบันราชภัฏบุรีรัมย์.

การวิจัย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น และเสนอแนวทางในการนำวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีไปใช้ใกระบวนการพัฒนายกระดับท้องถิ่น โดยส่งเสริมกระบวนการคิดทางวิทยาศาสตร์โดยการคำนวณ ชั่งตวงวัด จดบันทึก ส่งเสริมสนับสนุนการใช้สารเคมี และสีย้อมทั้งธรรมชาติ และสีแอสติก ด้วยกระบวนการที่ถูกต้อง ส่งเสริมให้มีการบันทึก

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,บุรีรัมย์,การยกระดับภูมิปัญญาท้องถิ่น,ผลิตภัณฑ์ผ้าไหม

สมพร คนชม 2540. เครื่องมือในการทำงานของชาวบ้านเชียงเหียน ตำบลเขวา อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาภูมิปัญญาในการผลิตเครื่องมือทำนาและความสัมพันธ์ของเครื่องมือทำนากับวิถีชีวิตของชาวบ้านเชียงเหียน พบว่าได้รับการถ่ายทอดภูมิปัญญาจากบรรพ

บุรุษ พบว่ามีเครื่องมือทำนา 27 ชนิด ผลิดจากวิศวกรรมชาติ ในส่วนความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตพบว่า เครื่องมือแต่ละชนิดก่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างคนในครอบครัว อีกทั้งยังแสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญาในการใช้กระบวนการผลิตมีความเข้าใจถึงความเป็นอยู่และความสำคัญของธรรมชาติ

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,มหาสารคาม ,การทำนา,เครื่องมือการทำนา

กมล วงษ์คำ 2545. คติความเชื่อเกี่ยวกับการสร้างเรือนไม้พื้นบ้านอีสาน ในจังหวัดมหาสารคาม
วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาเกี่ยวกับลักษณะรูปแบบ โครงสร้างและคติความเชื่อเกี่ยวกับการสร้างเรือนไม้พื้นบ้านอีสานในจังหวัดมหาสารคาม พบว่า เรือนไม้พื้นบ้านอีสานในจังหวัดมหาสารคามมี ๒ ลักษณะ คือเรือนใหญ่และเรือนใหญ่มีโง่งชาวบ้านมีความเชื่อว่าห้ามใช้ไม้กระบอก กระบากและเต้ สร้างเรือนเพราะชื่อไม่เป็นมงคล นอกนั้นยังมีความเชื่อเกี่ยวกับการถือฤกษ์ยามในการปลูกสร้าง

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,มหาสารคาม,ความเชื่อ,การสร้างเรือน

ถนอมศิลป์ โทบุญ 2538. โลกทัศน์ต่อประเพณีบุญบั้งไฟของชาวดำบลหนองแสง อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดมหาสารคาม วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาไทยคดีศึกษา)บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาโลกทัศน์ต่อประเพณีบุญบั้งไฟของชาวดำบลหนองแสง พบว่า โลกทัศน์ต่อมนุษย์ งานบุญบั้งไฟดำบลหนองแสงสะท้อนให้เห็นโลกทัศน์ที่มีต่อมนุษย์ คือ มีผู้เข้าร่วมงานเป็นจำนวนมากทุกเพศทุกวัย โลกทัศน์ต่อธรรมชาติ คือ ชาวบ้านเห็นว่าขั้นตอนในการทำบั้งไฟองค์ประกอบของตัวบั้งไฟ กรรมวิธีในการทำวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้สูตรดินปืน ล้วนเป็นขั้นตอนที่มีผลในการแพ้นะ ส่วนโลกทัศน์ต่อสิ่งเหนือธรรมชาติ พบว่าการที่ไม่มีบั้งไฟตกให้เกิดอันตรายเชื่อว่าเป็นเพราะผีบ้านผีเรือนคุ้มครอบ

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,มหาสารคาม,ความเชื่อ,บุญบั้งไฟ

ฉัตรชัย แฝงสาเคน 2538. ความสัมพันธ์ของกระบวนการผลิตผ้าไหมมัดหมี่กับวิถีชีวิตของชาวนาน้ำทิพย์ อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษากระบวนการผลิตผ้าไหมมัดหมี่และศึกษาความสัมพันธ์ของการ

ผลิตภัณฑ์ชีวิตของชาวบ้านกำที่ พบว่า เป็นกระบวนการผลิตที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพชน โดยผลิตไว้ใช้ในครัวเรือน ระยะเวลาหลังกระบวนการผลิตเริ่มมีการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามา ทำให้เกิดระบบเศรษฐกิจเพื่อขาย ชาวบ้านจึงมีรายได้เพิ่มขึ้น และการทอผ้าไหมมัดหมี่ยังมีการสืบทอดวัฒนธรรม โดยเห็นความสัมพันธ์กับวิถีชีวิต มีการแบ่งงานกันทำในครัวเรือน นอกนั้นยังเป็นผลงานที่แสดงถึงลักษณะนิสัยที่ประณีต

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,มหาสารคาม,ผ้าไหมมัดหมี่

สมจิตร งามยิ่ง 2539. การประกอบอาชีพหัตถกรรมสานจ่อของชาวบ้านตำบลโคกสีทองกลาง

ตำบลหนองทุ่มและตำบลคงใหญ่ อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดมหาสารคาม

วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษากระบวนการผลิตและการจ่อและผลกระทบต่อวิถีการดำเนินชีวิตในด้านเศรษฐกิจและสังคม พบว่าชาวบ้านประกอบอาชีพสานจ่อเพื่อให้มีฐานะความเป็นอยู่ดีขึ้น เป็นอาชีพรอง ใช้เงินลงทุนของตนเองประมาณ ๑๐,๐๐๐ บาท จำหน่ายเดือนละ ๒ ครั้ง รายได้ประมาณเดือนละ ๕๐,๐๐๐ บาท การจำหน่ายจ่อมี ๓ ลักษณะ คือ ตามการตั้งชื่อของพ่อค้า การนำจ่อไปส่งจำหน่ายให้กับพ่อค้าและไปเร่จำหน่าย ชาวบ้านเห็นว่าการสานจ่อคุ้มค่ากับการลงทุน

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,มหาสารคาม,หัตถกรรม,การสานจ่อ

บุญรอด ศิริทอง 2542. การสานผ้าบ้านอุดม ตำบลหนองไผ่ อำเภอร้อยบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด

วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาองค์ประกอบ ขั้นตอนการสานผ้าและสภาพการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจและสังคมจากการประกอบอาชีพสานผ้าบ้าน ชาวบ้านอุดม ตำบลหนองไผ่ อำเภอร้อยบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า แรงจูงใจในการประกอบอาชีพคือชาวบ้านมีรายได้เพิ่มขึ้น แรงงานมีประสบการณ์ได้รับการถ่ายทอดความรู้มาจากบรรพบุรุษ วัสดุเป็นไม้ไผ่หาง่ายในท้องถิ่น การสานบ้านมี 2 ลาย คือ ลายคูปและลายสาม สภาพการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมชาวบ้านมีรายได้ หนี้สินลดลง มีเงินออม

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,ร้อยเอ็ด,การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม,การสานผ้าบ้าน

วีรศักดิ์ กลิ่นถาวร 2538. การใช้เมรุพอกหัตถ์ลึงค์ที่ปรากฏในจังหวัดร้อยเอ็ด วิทยานิพนธ์

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาลักษณะรูปแบบและวิธีการสร้างเมรุพอกหัตถ์ลึงค์ที่ปรากฏในจังหวัดร้อยเอ็ด พบว่าลักษณะส่วนใหญ่มีความคล้ายคลึงกับลักษณะรูปทรงเมรุถาวรที่มีอยู่ตามวัดทั่วไป ส่วนลักษณะพิเศษพบว่าลักษณะส่วนลำตัวของนกส่วนหัวเป็นลักษณะหัวข้าง ใช้ไม้ไผ่สานเป็นรูปร่างนก ส่วนความคิดความเชื่อนั้น พบว่าเป็นความเชื่อเกี่ยวกับการปลงศพด้วยเมรุพอกหัตถ์ลึงค์ ว่านกนี้เป็นพาหนะนำดวงวิญญาณของผู้ตายขึ้นสวรรค์ ดังนั้นจึงมีการฆ่านกก่อนต่อด้วยการเผาศพผู้ตาย

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,ร้อยเอ็ด,ความเชื่อ,นกกหัตถ์ลึงค์

นพรัตน์ บัวพัฒน์ 2542. กลองยาวกับประเพณีฮีตสิบสองของชาวบ้านยางกู่ อำเภอธวัชบุรี จังหวัด

ร้อยเอ็ด วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

งานชิ้นนี้ศึกษาเกี่ยวกับโอกาสในการใช้กลองยาว และความสัมพันธ์ของกลองยาวกับชาวบ้านประเพณีฮีตสิบสอง ในเขตพื้นที่บ้านยางกู่ อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า โอกาสในการใช้กลองยาวจะมีเพียง 7 เดือนคือ เดือนสาม เดือนสี่ เดือนห้า เดือนหก เดือนแปด เดือนสิบเอ็ด และเดือนสิบสอง เน้นในการปฏิบัติเกี่ยวกับศาสนา บรรพบุรุษและความเชื่อ ชาวบ้านยางกู่จะทำกลองยาวขึ้นใช้เอง โดยเครื่องมือส่วนใหญ่เป็นเครื่องมือที่ใช้ทั่วไป วัสดุนำมาใช้ทำกลองยาวทำจากไม้ขนุน

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,ร้อยเอ็ด,ประเพณี,ศิลปวัฒนธรรม,ดนตรีและการแสดง,กลองยาว

สะอาด สมศรี 2543. พันธุ์ไม้ที่ทำเครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสานในจังหวัดร้อยเอ็ด วิทยานิพนธ์

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาชนิดของพันธุ์ไม้ที่ใช้ทำเครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสานที่มีอยู่ในจังหวัดร้อยเอ็ด พบว่าพันธุ์ไม้ที่ใช้ทำเครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสานมี ๑๐ ชนิดใช้ทำเครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสาน ๘ ชนิด คือ ไม้มะหาด ไม้มะเหลื่อม ใช้ทำโปงลาง ไม้ขนุน ไม้ฉำฉาใช้ทำกลองตั้งและกลองยาว ไม้ชิงชัน ประคู้ พะยุง และขนุนใช้ทำพิณและซอ ไม้เสี้ยน้อย ไม้ไผ่รวก ไม้ไผ่บ้าน ใช้ทำโหวดและแคน

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,ร้อยเอ็ด,พันธุ์ไม้,หัตถกรรม,เครื่องดนตรีอีสาน

จรัญญา วงศ์พรหม 2542. แรงงานสตรีอีสาน การรับช่วงการผลิตของอุตสาหกรรมดอกไม้
 ประดิษฐ์วารสารข่าววิจัยและพัฒนา. 11(6):4-5.

งานชิ้นนี้ ศึกษาแรงงานสตรีอีสาน การรับช่วงการผลิตของอุตสาหกรรมดอกไม้
 ประดิษฐ์ พบว่า งานรับช่วงการผลิตเกิดขึ้นตามกระแสของการค้าเสรีในระบบเศรษฐกิจทุนนิยมซึ่ง
 ผลักดันให้สู่การแข่งขันในตลาดโลก ไม่ได้เกิดขึ้น โดยธรรมชาติของการจ้างงาน แต่เกิดจากความ
 พยายามลดต้นทุนการผลิตของโรงงานประกอบกับสภาพขนบทในปัจจุบันที่เอื้อต่อการรับงานตาม
 ระบบนี้ การติดต่อกับการทำงานเป็นไปในลักษณะของความสัมพันธ์ส่วนตัวระบบเครือญาติ
 และเพื่อนบ้านใกล้ชิดก่อน สภาพชุมชนและสภาพทางเศรษฐกิจของผู้เป็นแรงงานรับช่วงช่าง มี
 ส่วนสำคัญต่อการรับงาน เวลาในการทำงาน รายได้ ตลอดจนผลกระทบทางด้านสุขภาพซึ่งแรงงาน
 ผู้รับช่วงเป็นผู้หญิงและส่วนใหญ่มีครอบครัวแล้ว

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,ระบบเศรษฐกิจทุนนิยม,ภาคอุตสาหกรรม,ดอกไม้
 ประดิษฐ์,สตรีอีสาน

สุจิตรา ชันดีชู 2540. ครกหิน วารสารดอกฝ้าย. ปีที่ 7:69-71.

งานชิ้นนี้ เป็นบทความเกี่ยวกับครกหิน ซึ่งเป็นอาชีพใหม่ของชาวเลย พบว่า "ครก"
 เป็นผลิตภัณฑ์อีกอย่างหนึ่งที่ทำมาจากหิน ซึ่งคนทำต้องทำอย่างประณีตและต้องใช้กำลังและความ
 อุตุนสูง ครกหินทำกันมากที่บ้านนาแรม ตำบลนาแรม อำเภอเมือง จังหวัดเลย ตั้งแต่ในอดีตแต่ไม่
 ค่อยเป็นที่รู้จักกันมากนัก ในปัจจุบัน ครกหิน เป็นที่นิยมแพร่หลายและมีชื่อเสียง ซึ่งถือว่าเป็น
 อาชีพอีกอาชีพหนึ่งของชาวจังหวัดเลย ในช่วงที่ว่างเว้นจากการเกษตร สำหรับคนที่ไม่ต้องการไป
 ทำงานที่กรุงเทพฯก็จะมารับจ้างตีหินที่หมู่บ้านนี้ ซึ่งถือเป็นหมู่บ้านตัวอย่างในจังหวัดเลยที่สามารถ
 รวมกลุ่มกันทำอาชีพเสริมจนประสบความสำเร็จได้เป็นอย่างดี

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,เลย,ครกหิน

ปรารธนา มงคลรัช 2545. ผิดาโชน...ทำด้วยกะลามะพร้าวอีกชิ้นงานหนึ่งของภูมิปัญญาไทย

วารสารวัฒนธรรมสัมพันธ์สาร. 13(99):18-19.

งานชิ้นนี้ เป็นบทความเกี่ยวกับ ผิดาโชน...ทำด้วยกะลามะพร้าวซึ่งเป็นอีกชิ้นงานหนึ่ง
 ของภูมิปัญญาไทย พบว่า ประเพณีผิดาโชน ที่อำเภอคำชะอี ได้สืบทอดและยึดมั่นในประเพณีผิดา
 โชนมายาวนาน และในทุกปีหลังวัน 15 ค่ำเดือน 6 (มิถุนายน) จะมีงานพิธีเปิดอุปลุด ขบวนแห่ผิดา
 โชนซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของงานบุญหลวงจะออกมาสนุกสนานกันทำให้อำเภอด่านซ้าย เป็นที่รู้จัก
 ของคนไทยทั่วไปและนักท่องเที่ยวต่างชาติ และนายปรีดา พรหมรักษา ได้เป็นผู้หนึ่งที่มี

ความคิดสร้างสรรค์นำสัญลักษณ์หน้ากากของผีคาโชนมาปรับใช้ทำเป็นที่ระลึก

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,เลย,ประเพณีผีคาโชน,กะลามะพร้าว

ว.ศรีสุโร (นามแฝง) 2540. เล่าข้าว ชู่งฉางแห่งภูมิปัญญาอีสาน วารสารสารคดี. 12(143):167-172.

งานชิ้นนี้ ศึกษาลักษณะรูปแบบหรือโครงสร้างและคติความเชื่อเกี่ยวกับเล่าข้าวในภาคอีสาน ในสังคมชุมชนของอีสาน "เล่าข้าว" มีความจำเป็นมากเพื่อเก็บรักษาพืชผลของตนเองเมื่อหมดสิ้นฤดูกาลเพาะปลูก ลักษณะของเล่าข้าวก็มีโครงสร้างอยู่ภายนอก เช่น เสา เคร่าฝา กะทอติดอยู่ด้านนอกของผนัง มักนิยมใช้ไม้ไผ่ขนาดเล็กมาสานขัดทางตั้ง แล้วทาด้วยเปื้อย (ขี้ควายคลุกเกลือและดินเหนียว)ภายในจนปิดร่องของไม้ไผ่และมักนิยมนำไปไม้ที่เป็นมงคลคือ กุน,ยอ มาเสียบด้านหน้าข้างประตูเข้า นอกจากนี้ยังมีการทำพิธี "ทำขวัญเล่า" ซึ่งต้องเอาข้าวขึ้นเล่าให้เสร็จแล้วก่อนเดือน 3

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,เล่าข้าว, โครงสร้างและรูปแบบ,คติความเชื่อ

ทองสุนทร คามนา 2540. แอล-อีหลุบ วารสารสารวัฒนธรรม สำนักวัฒนธรรม มหาวิทยาลัย

ขอนแก่น. 3(3):9-13.

งานชิ้นนี้ ศึกษาเกี่ยวกับแอล-อีหลุบ พบว่า แอล ในภาษาอีสาน หมายถึง เครื่องดักล่อปลาชนิดหนึ่งสานด้วยไม้ไผ่หรือไม้ตระกูลไผ่อื่นๆ มีลักษณะคล้ายกะโสอบหรือกะโถกเกวียนหรือบางถิ่นเรียกว่า กระเซอ เกวียนก็มีแต่คัมชืดไว้ด้านยาวของแอลด้วย ส่วนเครื่องมือดักจับปลาที่ชื่อ "อีหลุบ" เป็นเครื่องมือประเภทเครื่องจักสาน เพราะอีหลุบจะสานด้วยไม้ไผ่หรือไม้ตระกูลไผ่เกือบทั้งหมดจะใช้ไม้เนื้อแข็งเฉพาะโครงร่างของอีหลุบ เช่น ไม้คาบลาบ หรือค้ำจับตรงขอบปากของอีหลุบและไม้โครงที่ทำหน้าที่เหมือนกรอบตรงที่ติดกับพื้น 2 อัน ยาวไปถึงก้นอีหลุบเพื่อทำให้อีหลุบแข็งแรงเท่านั้น ส่วนอีหลุบจะสานด้วยไม้ไผ่มีรูปร่างคล้ายๆบั้งก็คว่าหน้า

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,วิถีชีวิต,เครื่องมือจับปลา,แอล-อีหลุบ

ศิวะ สุภวิบูลย์ 2542. การประกอบอาชีพหัตถกรรมทำของที่ระลึกของชาวบ้าน อำเภอชุมพวง

จังหวัด ศรีสะเกษ วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาการประกอบอาชีพหัตถกรรมทำของที่ระลึกของชาวบ้านอำเภอชุมพวง พบว่า เดิมชาวบ้านทำบ้านเครื่องมือหัตถกรรมไว้ใช้ในครัวเรือน ต่อมาหน่วยงานของรัฐมีสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ นายอำเภอ ผู้ว่าราชการจังหวัด ได้เข้ามาแนะนำและอบรมชาวบ้านและพัฒนา

ผลิตภัณฑ์หัตถกรรมทำของที่ระลึกเพื่อจำหน่าย มีผลิตภัณฑ์ได้แก่ พวงองุ่นในกรอบรูป เข็มกลัดติดเสื้อ ช็อคโกแลต กล้วยไม้ เกวียนน้อย และผลิตภัณฑ์จากใบตาล ทำให้ปัจจุบันชาวบ้านมีงานทำและมีรายได้เพิ่มขึ้น ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการทำงานด้านนี้ ได้แก่ รายได้ดี เวลาว่าง

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,ศรีสะเกษ,ธุรกิจชุมชน,หัตถกรรม

วลี ลือประเสริฐ 2541. หม้อคราม การกลับพื้นดินสีฟ้าใหม่ที่บ้านนาดี สกลนคร ภูมิปัญญาด้าน

เทคโนโลยีชีวภาพของชนบทไทย วารสารเทคโนโลยีที่เหมาะสม. 15(2):75-80.

งานชิ้นนี้ เป็นบทความที่เกี่ยวกับหม้อคราม การกลับพื้นดินสีฟ้าใหม่ที่บ้านนาดี สกลนคร กล่าวได้ว่า สูดยอดแห่งศิลปะและศาสตร์การทอผ้าฝ้ายย้อมสีครามนั้น สิ่งสำคัญคือ การก่อหม้อครามสีจากต้นคราม สีนํ้าเงินที่เกาะติดใยฝ้ายที่ถักทอขึ้นอย่างประณีตด้วยฝีมือของชาวบ้าน และด้วยเทคโนโลยีที่ตกทอดกันมาหลายชั่วอายุคนนั้นเป็นที่นิยมอย่างกว้างขวางในหมู่คนไทยที่มีรสนิยมและชาวต่างชาติ เช่น ชาวญี่ปุ่นและชาวยุโรป การย้อมให้มีคุณภาพดี สีเข้มที่ออกเฉดได้หลากหลาย และมีสีที่ไม่ตกซีด เป็นความลับที่ตกทอดมาจนปัจจุบันและเกือบจะสูญหายไปจากหมู่บ้านเชิงเขาภูพานด้านอำเภอพรรณานิคม

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,สกลนคร,การทอผ้าฝ้าย,หม้อคราม

ชุติมา ภักดีสุวรรณ 2544. เบื้องภูมิปัญญาคนอีสาน วารสารหอศิลป์วัฒนธรรม

มหาวิทยาลัยขอนแก่น. 1(1):31-33.

งานชิ้นนี้ศึกษาเกี่ยวกับภูมิปัญญาคนอีสาน อาทิ เครื่องปั้นดินเผา ซึ่งเป็นเครื่องใช้ที่มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของวัฒนธรรมมายาวนาน มีการคิดค้นเครื่องมือจากวัสดุธรรมชาติ เครื่องจักสาน เช่น เครื่องมือในการจับสัตว์ เครื่องมือทางการเกษตร ซึ่งมีการฝึกหัดพัฒนาถ่ายทอดจนกลายเป็นมรดกทางวัฒนธรรม การทอผ้า ทั้งผ้าไหม ผ้าฝ้าย ผ้าจิด ผ้ามัดหมี่ ผ้าจก เป็นต้น นอกจากนี้ยังพบว่าชาวอีสานยังมีวิธีการทำเครื่องทองเหลือง กรีเหล็ก การทำเครื่องประดับจากเงิน

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,หัตถกรรม,เครื่องปั้นดินเผา,เครื่องจักสาน,การทอผ้า

โกศล บุตน์ 2542. การประกอบอาชีพทำนองของชาวบ้านตำบลทรายมูล อำเภอพิบูลมังสาหาร

จังหวัดอุบลราชธานี วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษากระบวนการประกอบอาชีพและการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและ

สังคม ที่เกิดจากการประกอบอาชีพทำนองของชาวบ้านตำบลทรายมูล พบว่ากระบวนการประกอบอาชีพทำนองเกิดจากความผูกพันในแบบแผนชีวิตและความศรัทธาเชื่อมั่นในพุทธศาสนามาก่อน และมีแรงจูงใจที่จะหารายได้เสริมเพื่อยกฐานะของตนเองให้ดีขึ้น และพบว่าสภาพทางเศรษฐกิจของชาวบ้านเปลี่ยนไปโดยมีฐานะดีขึ้น สภาพทางสังคมพบว่าชาวบ้านมีความสัมพันธ์ทางครอบครัวและเครือญาติมากขึ้น

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,อุบลราชธานี,การประกอบอาชีพ,ทำนอง

วีระ คณาภิรักษ์ 2537. เครื่องทองเหลืองที่บ้านปะอาว ต. หนองขอน อ.เมือง จ. อุบลราชธานี วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต เอกไทยคดีศึกษา (เน้นมนุษยศาสตร์) มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

การวิจัยมีจุดมุ่งหมาย เพื่อศึกษากระบวนการทำเครื่องทองเหลืองที่บ้านปะอาว และเพื่อศึกษาถึงความสัมพันธ์ของเครื่องทองเหลือง บ้านปะอาว กับวิถีชีวิตของชาวอีสาน โดยใช้วิธีการศึกษาจากข้อมูลภาคสนาม โดยการสัมภาษณ์ และสังเกต ประกอบกับการศึกษาจากเอกสาร ผลการศึกษา พบว่า การเครื่องทองเหลืองบ้านปะอาว แสดงถึงภูมิปัญญาของชาวบ้านอีสาน ที่รู้จักนำวัสดุที่มีในท้องถิ่นมาใช้ในการผลิตเครื่องทองเหลือง โดยใช้เทคนิคการทำเครื่องทองเหลือง ตามกรรมวิธีที่ดั้งเดิม มีการผลิตตามปกติ ได้แก่ ผอบ เต้าปูน ตะบันหมาก กระดิ่ง กระพรวน จิกทอง และฝิงหูก

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,อุบลราชธานี,เครื่องทองเหลือง,บ้านปะอาว.

คณินนิตย์ จันทบุตร และบุญธรรม ทองเรือง 2542. ภูมิปัญญาชาวบ้านอุบลราชธานี กรณีเทคโนโลยีพื้นบ้าน อุบลราชธานี:คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี.

การวิจัยมีวัตถุประสงค์จะรวบรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการผลิตและเทคโนโลยีพื้นบ้าน จังหวัดอุบลราชธานี เพื่อเป็นการพัฒนาและปรับปรุงรูปแบบ และประโยชน์ใช้สอยให้สอดคล้องกับความต้องการในปัจจุบัน เพื่อเผยแพร่แนวความรู้ด้านการผลิตและเทคโนโลยีพื้นบ้านแก่สาธารณชน และเพื่อเป็นการอนุรักษ์ภูมิปัญญาชาวบ้านด้านศิลปหัตถกรรม ขอบเขตของการวิจัยแบ่งออกเป็น 5 เรื่อง ได้แก่

1. ภูมิปัญญาด้านการปั้นหม้อ โดยศึกษากรณีบ้านท่าซ่องเหล็ก อ.วารินชำราบ จ. อุบลราชธานี
2. ภูมิปัญญาด้านการปั้นไห โดยศึกษากรณีบ้านท่าไห อ.เขื่องใน จ. อุบลราชธานี
3. ภูมิปัญญาด้านการทำนอง โดยศึกษากรณีบ้านทรายมูล อ.พิบูลมังสาหาร จ. อุบลราชธานี

4. ภูมิปัญญาด้านการการแกะสลักไม้ประดับกระดูกสัตว์ โดยศึกษากรณีบ้านหนองไชนก อ.ม่วงสามสิบ จ. อุบลราชธานี
5. ภูมิปัญญาด้านการหล่อทองเหลือง โดยศึกษากรณีบ้านปะอาว อ.เมือง จ. อุบลราชธานี ภูมิปัญญาส่วนใหญ่ เป็นการสร้างสรรค์ผลงานโดยใช้มือ (หัตถกรรม) เพื่ออำนวยความสะดวก ในการดำรงชีวิตตามวัตถุประสงค์และความเหมาะสมในท้องถิ่น โดยมีการพัฒนาเทคโนโลยีจากหายาสู่ละเอียด จากความง่ายสู่ความซับซ้อน ซึ่งในบรรดาภูมิปัญญาเหล่านี้
- คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,อุบลราชธานี,เทคโนโลยีชาวบ้าน

คณัฏ วิโรจน์อุไรเรือง 2544. การศึกษาเทคโนโลยีท้องถิ่นจังหวัดอุบลราชธานี อุบลราชธานี:คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี

การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเทคโนโลยี และวัฒนธรรมอันเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น จ. อุบลราชธานี และค้นหาความรู้จากเทคโนโลยีเหล่านั้นโดยใช้วิธีสากล คือ หลักการทฤษฎีทางพีสิกส์ ผู้ให้ข้อมูลจำนวน 29 คน ได้จากการเลือกแบบเจาะจงจากกลุ่มภูมิปัญญาท้องถิ่นในพื้นที่ จ.อุบลราชธานี ผลการศึกษาได้เทคโนโลยีและนวัตกรรม 17 ชนิด คือ เครื่องกระเบื้อง เครื่องนวดข้าว เกวียน แคน อีว หลี่ บั้งไฟ ตะไล ขลุ่ยนก โหวด พิณ ซอ และฉีกควาย เครื่องคักหนู กับคักหนู (เพนียด) บั้งไฟหมื่น บั้งไฟแสน ลูกกลิ้ง ปลูกหอบ

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,อุบลราชธานี,เทคโนโลยีท้องถิ่น

ชัยศักดิ์ ภูมุล 2543. การผลิตแคนเชิงธุรกิจ ศึกษากรณีบ้านท่าเรือ ตำบลท่าเรือ อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษากระบวนการผลิตและปัญหาของการผลิตแคนเชิงธุรกิจ ของชาวบ้านท่าเรือ ตำบลท่าเรือ อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม พบว่าเป็นการประกอบอาชีพที่สืบต่อมาจากบรรพบุรุษ ปัจจุบันผลิตเพื่อจำหน่ายเป็นสำคัญ มีผู้ประกอบการรายย่อยเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายทั้งในและนอกชุมชน แคนที่ผลิตแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ แคนใช้งานและแคนประยุกต์ ตลาดการค้าแคนที่สำคัญเป็นตลาดภายในประเทศ

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,นครพนม,หัตถกรรม,เครื่องดนตรีพื้นบ้าน,แคน,กระบวนการผลิต

ทิพย์อาภา รัตนโรภาส 2541. ศิลปะหัตถกรรมผ้าไหม ในโครงการศูนย์ศิลปาชีพ

บ้านกุดนาขาม จ. สกลนคร : กรณีศึกษาเกี่ยวกับการส่งเสริมศิลปหัตถกรรมท้องถิ่น

กรุงเทพฯ:มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (การศึกษาผู้ใหญ่).

การวิจัยมุ่งศึกษากระบวนการส่งเสริมศิลปหัตถกรรมท้องถิ่น เพื่อเสริมรายได้แก่สตรีในชนบท กรณีผ้าไหมในศูนย์ศิลปาชีพ บ้านกุดนาขาม อ. เจริญศิลป์ จ. สกลนครผลการวิจัยพบว่า ศูนย์ศิลปาชีพบ้านกุดนาขาม ก่อตั้งเมื่อ 19 ตุลาคม 2526 เพื่อแก้ปัญหาความเดือดร้อนของราษฎรบ้านกุดนาขาม โดยก่อตั้งบนเนื้อที่ 40 ไร่เศษ จุดประสงค์ให้ราษฎรมีอาชีพเสริม ขกระดับรายได้ของตนโดยไม่ต้องละทิ้งถิ่นฐาน อนุรักษ์ป่าไม้และสภาพแวดล้อม และเพื่อเป็นการส่งเสริมอาชีพการทอผ้าไหม จึงจัดตั้งแผนกทอผ้าไหมที่ศูนย์ศิลปาชีพ มีเจ้าหน้าที่ซึ่งเป็นข้าราชการทหารเป็นผู้บริหารประจำศูนย์ โดยมีหน้าที่ให้คำปรึกษาแนะนำ จัดระเบียบการทอผ้าไหม ส่งเสริมตัวแทนจำหน่ายของศูนย์ และส่งไปจำหน่ายที่สวนจิตรลดา กรุงเทพฯ รายได้จาก การจำหน่ายทางศูนย์ได้จัดแบ่งให้สมาชิกเป็นค่าแรงและค่าเส้นไหม

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา, ศิลปวัฒนธรรม, ภาคอีสาน, สกลนคร, หัตถกรรมผ้าไหม, ศูนย์ศิลปาชีพ, การส่งเสริมศิลปหัตถกรรมท้องถิ่น

ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล 2537. พื้นที่อีสาน พื้นบ้านโคราช

[นครราชสีมา]:ชันพริ้งคั้ง.

งานชิ้นนี้ เป็นหนังสือที่ประกอบด้วย บทความแบ่งออกเป็นสองส่วน ส่วนแรกเป็นเรื่องเกี่ยวกับพื้นที่อีสาน เรื่องแม่หญิงคำทูก พัฒนาการของกระบวนการทอผ้าและการเปลี่ยนแปลงบทบาทของผู้หญิงในหมู่บ้านอีสานปัจจุบัน, เรื่องการฝังศพในไหของชุมชนโบราณกลุ่มแม่น้ำมูล-ชี, เรื่องพระธาตุบังพวน สัตตมหาสถานแห่งเดียวในภาคอีสานและเรื่องพระธาตุศรีสองรัก:หลักบ้านใจเมืองของชาวค่าน้ำขี้ บทความส่วนที่สองเป็นเรื่องเกี่ยวกับพื้นที่บ้านโคราช

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา, ศิลปวัฒนธรรม, ภาคอีสาน, สถาปัตยกรรม, การทอผ้า, การฝังศพในไห

ศุภชัย สิงห์ยะบุญและคณะ 2545. ชุมชนเครื่องปั้นดินเผา ขอนแก่น:โครงการวิจัยเพื่อการพัฒนา

ในสถาบันอุดมศึกษาและแก้ปัญหาเศรษฐกิจ ทบวงมหาวิทยาลัย.

งานชิ้นนี้ ศึกษาเกี่ยวกับการเสริมสร้างวิถีชีวิตให้ได้ลักษณะและรูปแบบเครื่องปั้นดินเผาที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดกลุ่มต่างๆ หรือลูกค้ากลุ่มใหม่และกระบวนการผลิต

เรื่องปั้นดินเผาเชิงพัฒนาที่จะทำให้ชุมชนสามารถขยายตลาด และขยายผลรายได้ เพื่อเกิดเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยศึกษาจากชุมชน 6 ชุมชน คือ ชุมชนบ้านโค้งสวรรค์ จ.หนองบัวลำภู ชุมชนบ้านหม้อ จ.มหาสารคาม ชุมชนต.กุศปลาข้าว จ.กาฬสินธุ์ ชุมชนบ้านท่าไผ่ จ.อุบลราชธานี

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา, ศิลปวัฒนธรรม, ภาคอีสาน, ทัศนกรรมชุมชน, การเสริมสร้าง, การผลิตเรื่องปั้นดินเผา

ประจักษ์ ชัยหงษ์ษา 2536. เติงนา ตำบลเมืองหงษ์ อำเภอจตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด
วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต ไทยคดีศึกษา (เน้นมนุษยศาสตร์) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

การวิจัยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษารูปแบบ โครงสร้าง ประโยชน์ใช้สอยและความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของชาวบ้านที่มีต่อเตียงนา ผลการวิจัยสรุปว่า เติงนา ตำบลเมืองหงษ์มีลักษณะสำคัญ 2 รูปแบบ คือ รูปแบบชั่วคราว มีขนาดเล็ก อายุการใช้งานสั้น ไม่ยกพื้น สร้างด้วยเสาที่เป็นไม้ชนิดไม่ปรับพื้นผิว เรียกว่า “เตียงนาน้อย” รูปแบบกึ่งถาวร มีขนาดใหญ่กว่ารูปแบบชั่วคราว ยกพื้นสูงจากระดับดิน เฉลี่ยประมาณ 1 เมตร ปูพื้นด้วยไม้กระดานชนิดแปรรูป และใช้ไม้เสาแปรรูป ปรับแต่งผิวให้มีลักษณะกลม มีอายุการใช้งานตั้งแต่ 10 ปี ขึ้นไป เรียกว่า “เตียงนามุข”

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา, อีสาน, ร้อยเอ็ด, เติงนา.

อรพินท์ พานทอง และคณะ 2540 การศึกษาเพื่ออนุรักษ์ผ้าจิด จังหวัดยโสธร กรุงเทพฯ:
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

การวิจัยมีจุดประสงค์เพื่ออนุรักษ์ลายจิด ตลอดจนเทคนิคการทอจิดในจังหวัดยโสธร และส่งเสริมให้มีการสืบทอดและถ่ายทอดความงามของลายจิดในอดีต และสำรวจภาคสนามในจังหวัดที่มีชื่อเสียงด้านผ้าจิด ได้แก่ อุบลราชธานี มหาสารคาม ร้อยเอ็ด ชัยภูมิ กาฬสินธุ์ มุกดาหาร อุรธานี และหนองคาย ผลการวิจัยพบว่า เทคนิคการทอผ้าลายจิดและลวดลายจิดในหลายจังหวัดมีความคล้ายคลึงกัน จะมีความแตกต่างบ้างก็เฉพาะชื่อของลายซึ่งเกิดจากสำเนียงท้องถิ่น ความซับซ้อนของลายขึ้นกับความสามารถของผู้ทอซึ่งทำหน้าที่ออกแบบลายเอง ในการศึกษา

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา, ภาคอีสาน, ยโสธร, ผ้าจิด, การศึกษาเพื่ออนุรักษ์

สมเดช บุญสง 2546. เศรษฐกิจชุมชน : กรณีศึกษาเรื่องจักสานบ้านทุ่งนางโจก ต. ทุ่งนางโจก

อ.เมือง จ. ขโสร อุบลราชธานี:สังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏ
อุบลราชธานี.

การวิจัยมีวัตถุประสงค์จะศึกษาระบบเศรษฐกิจ เครื่องจักรสถาน ของบ้านทุ่งนางโจก จ.
ขโสร และศึกษาความสัมพันธ์ของระบบเศรษฐกิจ เครื่องจักรสถานที่มีต่อเศรษฐกิจ สังคม และ
วัฒนธรรมของบ้านทุ่งนางโจกผลการวิจัยพบว่า เศรษฐกิจเครื่องจักรสถานบ้านทุ่งนางโจก ได้รับการ
ถ่ายทอดมาจาก นายอ่อน ทองปิ้ง ซึ่งเดิมอยู่ที่ภูแคนข้าง อ.เขาวงศ์ จ. กาฬสินธุ์ ผลของเศรษฐกิจ
ชุมชนของหมู่บ้าน ทำให้ชาวบ้านมีรายได้เพิ่มขึ้น มีการส่งบุตรธิดา ศึกษาเล่าเรียน มีความสามัคคี
และสภาพสังคมของชุมชนดีขึ้น

คำสำคัญ: ระบบคิดและภูมิปัญญา,ภาคอีสาน,ขโสร,เศรษฐกิจชุมชน,เครื่องจักรสถาน

มณฑา สกุลเอื้อ(2540) ศึกษาปัจจัยและกระบวนการรับช่วงการผลิตอุตสาหกรรมเสื้อผ้าสำเร็จรูป
ในจังหวัดมหาสารคาม วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาไทยคดีศึกษา) บัณฑิต
วิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการรับช่วงการผลิตอุตสาหกรรมเสื้อผ้าสำเร็จรูป
และกระบวนการรับช่วงการผลิต พบว่าทำเลที่ตั้ง รายได้ ต้นทุนการผลิต แรงงาน ทรัพยากรการ
ผลิต และการคมนาคม เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการรับช่วงการผลิตอุตสาหกรรมเสื้อผ้าสำเร็จรูปที่สำคัญ
ส่วนกระบวนการรับช่วงการผลิต พบว่ามีรูปแบบ ขั้นตอนการผลิต ขั้นตอนการติดต่อเชื่อมโยง การ
เลือกรับช่วงการผลิต การควบคุมคุณภาพ

คำสำคัญ: วัฒนธรรมกับการผลิต,ภาคอีสาน,มหาสารคาม,อุตสาหกรรม,เสื้อผ้าสำเร็จรูป

อุคม บัวศรี 2540. ออนซอนอีสาน ชุดที่ 1 [ขอนแก่น]:สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม
มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

งานชิ้นนี้เป็นหนังสือที่รวบรวมบทโทรทัศน์ ที่ได้เคยออกอากาศทางโทรทัศน์ใน
รายการ"อนซอนอีสาน" ที่ผู้เขียนเป็นพิธีกรที่เดิมยังไม่มีรายละเอียดและแนวคิดทางวิชาการจึงไม่
สามารถให้เทปบันทึกและบทความแก่ผู้สนใจ ผู้แต่งจึงนำบทโทรทัศน์มาปรับปรุงใหม่แล้ว
รวบรวมไว้ในหนังสือเล่มนี้ทั้งหมด 26 เรื่อง เช่น บุญดอกเค็ง ไหลเรือไฟ หนูน้อยกลองยาว หมอ
ลำพูน ผ้าไหมมัดหมี่ หลวงพ่ออย่าง บุญกองฮอด ผาแต้ม:ผาแห่งความตาย หมอเหยา:ผู้ไทย เป็นต้น
คำสำคัญ: วัฒนธรรมกับการพัฒนา,ภาคอีสาน,การท่องเที่ยว,ภูมิประเทศ,ประเพณี

รัชชัย ศรีลาภ 2542. การประกอบธุรกิจชุมชนในช่วงเศรษฐกิจชะลอตัว:ศึกษากรณีเฉพาะบ้าน
เสียว ตำบลหัววัง อำเภอขามเฒ่า จังหวัดกาฬสินธุ์ วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

(สาขาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาการประกอบธุรกิจขนาดย่อมกลุ่มผลิตภัณฑ์แปรรูปผ้าของชุมชนบ้านเลี้ยว พบว่าชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนาเป็นหลัก และซื้อผ้าจากโรงงานมาเย็บเป็นเครื่องใช้ในครัวเรือนเป็นอาชีพเสริม เมื่อปี พ.ศ.2536-2539 จึงขยายเป็นกลุ่มธุรกิจขนาดย่อมของชุมชน ผลิตและจำหน่ายผลิตภัณฑ์แปรรูปผ้าประกอบด้วยเครื่องนอน ผ้าคลุม ผ้าปูม่าน เสื้อผ้า กระทั่งปี พ.ศ.2540

คำสำคัญ: วัฒนธรรมกับการพัฒนา,ภาคอีสาน,ภาพสินค้า,การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม, การประกอบอาชีพช่วงเศรษฐกิจชะลอตัว

นัทพร เศรษฐจุฑาพิสุทธิ์ 2541. สักยภาพของกลุ่มของกลุ่มทำไม้ตะโกัดบ้านเข้ ตำบลฝักปัง อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดชัยภูมิ วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาศักยภาพของกลุ่มไม้ตะโกัด และผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคม และสภาพแวดล้อม พบว่าศักยภาพด้านพื้นที่มีความเหมาะสมเพราะมีถนนตัดผ่าน ลักษณะดินเหนียวอุ้มน้ำได้ดี มีน้ำเพียงพอที่จะเลี้ยงต้นตะโกได้ทั้งปี ศักยภาพของผู้ประกอบการเป็นองค์ประกอบถัดมาเพราะผู้ประกอบการเป็นผู้มีความสามารถในการติดต่อกับผู้ประกอบการค้าในหมู่บ้านที่จำหน่าย องค์ประกอบอันดับสาม คือ ผู้รับจ้างทำไม้ตะโก ซึ่งเป็นผู้ที่มีทักษะ ชำนาญในการเลือก การซูด การตัดต้นตะโก ส่วนผลกระทบด้านเศรษฐกิจพบว่าทำให้ชาวบ้านมีรายได้ดีขึ้น

คำสำคัญ: วัฒนธรรมกับการพัฒนา,ภาคอีสาน,ชัยภูมิ,ธุรกิจชุมชน, ไม้คัด,ตะโก

สมดังจิต กิรติพลพงษ์ 2543. ปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอาชีพทอผ้าไหมมัดหมี่ของชาวบ้านโคกสูง ตำบลคอนกอก อำเภอนาโพธิ์ จังหวัดบุรีรัมย์ วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาปัจจัยที่ทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนอาชีพทอผ้าไหมมัดหมี่ของชาวบ้านโคกสูง พบว่าเดิมชาวบ้านมีความชำนาญในการทอผ้าไหมมัดหมี่มาแต่บรรพบุรุษ ซึ่งเป็นการทอเพื่อยังชีพ และเริ่มมาจำหน่ายในปี พ.ศ.๒๕๒๘ และภายหลังการทำนาเริ่มประสบปัญหาชาวบ้านจึงทำอาชีพทอผ้าไหมมัดหมี่ควบคู่กันไป ส่วนปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอาชีพนั้นพบว่ามาจากเรื่องรายได้ การประกวดผ้าไหมมัดหมี่

คำสำคัญ: วัฒนธรรมกับการพัฒนา,ภาคอีสาน,บุรีรัมย์,ธุรกิจชุมชน,การทอผ้า,ผ้าไหมมัดหมี่

สุปราณี ลักษณะศิโย 2540. กระบวนการประกอบอาชีพตัดเย็บเสื้อผ้าสตรีในเขตเทศบาลเมือง

มหาสารคาม อำเภอเมือง มหาสารคาม วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษากระบวนการประกอบอาชีพตัดเย็บเสื้อผ้าสตรีในเขตเทศบาลเมืองมหาสารคาม พบว่าด้านการลงทุนใช้เงินทุนตนเองและจากการกู้ยืมญาติ ซึ่งลงทุนตั้งร้านต้องใช้งบประมาณระหว่าง ๓๐,๐๐๐-๖๐,๐๐๐ บาท ด้านการตัดเย็บจะดูบุคลิกของลูกค้าเป็นหลัก ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ พบว่าผู้ประกอบการสามารถยึดเป็นอาชีพหลักได้ ส่วนผลกระทบทางด้านสังคม พบว่าทำให้ครอบครัวอบอุ่น เพราะไม่ต้องออกไปทำงานนอกบ้าน ผู้ประกอบอาชีพมีฐานะทางสังคมที่กว้างขึ้น จากความสัมพันธ์กับลูกค้าในแต่ละหน่วยงานทำให้ได้ช่วยเหลืองานสังคมต่อกันและได้รับการยอมรับจากสังคมมากขึ้น

คำสำคัญ: วัฒนธรรมกับการพัฒนา,ภาคอีสาน,มหาสารคาม,การตัดเย็บเสื้อผ้า

อำนวยการ ภูวนา 2540. กระบวนการบริหารการผลิตหัตถกรรมผ้าทอ :ศึกษาเฉพาะกรณีบ้านหนองเขื่อนช้าง ตำบลท่าสองคอน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม วิทยานิพนธ์การศึกษา ศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษากระบวนการผลิตหัตถกรรมทอผ้าของคณะกรรมการกลุ่มทอผ้าบ้านหนองเขื่อนช้าง พบว่ามีการวางแผนโดยใช้นโยบายการพัฒนาหมู่บ้านเพื่อส่งเข้าประกวดหมู่บ้านพัฒนาดีเด่นในพ.ศ.๒๕๓๑ การจัดองค์กร โดยคณะกรรมการจัดคนเข้าทำงานโดยอาศัยความสมัครใจ เพราะรู้จักกันดี และมีการฝึกอบรมก่อนมีการผลิต ส่วนการควบคุมการผลิต ไม่มีกฎเกณฑ์ที่แน่นอนเพียงใช้ยอดจำหน่าย กำไรหรือขาดทุนเป็นหลักสำคัญในการผลิตสินค้า ทั้งหมดเน้นการมีส่วนร่วมและความเป็นกันเอง แต่ก็ยังพบว่าคณะกรรมการกลุ่มยังมีประสิทธิภาพไม่เพียงพอในด้านการใช้ระบบข้อมูลเพื่อการบริหารและการผลิต

คำสำคัญ: วัฒนธรรมกับการพัฒนา,ภาคอีสาน,มหาสารคาม,หัตถกรรม,การทอผ้า

กรณีการ ศรีฉลุย 2536. หมอนซิดที่บ้านศรีฐาน อำเภอป่าดิว จังหวัดยโสธร วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษากระบวนการทำลวดลายและความเชื่อเกี่ยวกับหมอนซิด การทำหมอนซิดเป็นแนวคิดและกระบวนการทำที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ ชาวบ้านมีการพัฒนารูปแบบให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคมปัจจุบันเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจของตนให้ดีขึ้น โดยยึดหลักความเชื่อดั้งเดิม เพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับการใช้งาน มีความสะดวก ปลอดภัยในกระบวนการทำ

คำสำคัญ: วัฒนธรรมกับการพัฒนา,ภาคอีสาน,ยโสธร,เศรษฐกิจชุมชน,หมอนซิด

ประยูร วรรณาม 2543. วรรณนาการเรือลำชี วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาโครงสร้างของเรือในบริเวณลำชีและความสัมพันธ์ระหว่างเรือกับวิถีชีวิตชาวบ้านในบริเวณลำชี กิ่งอำเภอทุ่งเขาหลวง จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่าวรรณนาการรูปแบบและโครงสร้างของเรือในบริเวณลำชีมี 3 ลักษณะคือเรือขุด เรือติดและเรือเหล็ก ซึ่งเรือแต่ละประเภทมีลักษณะที่แตกต่างกัน วิถีชีวิตชาวบ้านชุมชนนี้มีความผูกพันกับเรืออย่างต่อเนื่อง ทั้งเป็นพาหนะสัญจรและประกอบอาชีพประมงน้ำจืด ตลอดจนขนส่งผลผลิตทางการเกษตรมาเก็บใส่เอาไว้

คำสำคัญ: วัฒนธรรมกับการพัฒนา,ภาคอีสาน,ร้อยเอ็ด,ชุมชนลุ่มน้ำชี,วิถีชีวิต,การประกอบอาชีพประมง,เรือ

วิทยา วิชาเรื่อง 2543. ศักยภาพของสตรีในการดำเนินงานธุรกิจชุมชน กลุ่มสตรีทอผ้าไหมบ้านหนองแคน ตำบลหนองแคน อำเภอปทุมรัตน์ จังหวัดร้อยเอ็ด วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาศักยภาพของสตรีในการดำเนินงานธุรกิจชุมชนของกลุ่มสตรีทอผ้าไหม พบว่าศักยภาพของกลุ่ม ด้านการระดมทุนมีการระดมทุนภายในชุมชนในรูปแบบกิจกรรมต่างๆ ทุนจากภายนอก ได้แก่ เงินยืมจาก "กองทุนพัฒนาชนบท" ธนาคารออมสิน ด้านการจัดหาวัตถุดิบมีการจัดกิจกรรมร้านค้าเพื่อจำหน่ายวัสดุ อุปกรณ์เกี่ยวกับการทอผ้าไหมให้แก่สมาชิกในราคาต่ำและมีคุณภาพ ส่วนศักยภาพด้านการผลิตพบว่าสมาชิกมีทักษะในการทอผ้าไหมเพิ่มมากขึ้น ผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจพบว่าครอบครัวมีรายได้ระหว่าง ๕,๐๐๐-๑๐๐,๐๐๐ บาทต่อปี

คำสำคัญ: วัฒนธรรมกับการพัฒนา,ภาคอีสาน,ร้อยเอ็ด,ธุรกิจชุมชน,สตรี,การทอผ้า

ไมเคิล ไรท์ 2545. อีสานใต้ดั้งของสยามหรือมดลูก วารสารศิลปวัฒนธรรม. 23(5):

ภาคอีสาน เป็นภาคที่มีความแห้งแล้งและทุรกันดารแต่ท่ามกลางความทุรกันดารและแห้งแล้งก็ได้เกิด ศิลปะและวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่า ได้แก่ บ้านเชียง ที่มีการหล่อสำริดขึ้นครั้งแรกในทวีปเอเชีย การตั้งแท่นหินเป็นขอบพันสิมา รอบอุโบสถก็เกิดขึ้น ครั้งแรกที่อีสานวรรณกรรมสมัยกรุงศรีอยุธยา ที่เก่าแก่ที่สุดและศักดิ์สิทธิ์ที่สุด คือ "โองการแข่งน้ำ" ก็เป็นภาษาอีสาน จากความแห้งแล้งและทุรกันดาร ก็ยังมีประวัติศาสตร์ที่ยาวนาน มีภาษาที่เก่าแก่ ศิลปะการแสดงที่มีชีวิตชีวาและงดงามบริสุทธิ์ และมีเสน่ห์

คำสำคัญ: วัฒนธรรมกับการพัฒนา,ภาคอีสาน,ศิลปะและวัฒนธรรม,ประวัติศาสตร์

วิรุฒ แสณสา 2542. การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้ประกอบอาชีพผลิตมุ้งและ

เปลของชาวบ้านหนองบัวสิม ตำบลหนองบัวสิม อำเภอคำตากล้า จังหวัดสกลนคร
 วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
 มหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษากระบวนการผลิตและการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม
 ผู้ผลิตมุ้งและเปล พบว่า ชาวบ้านหนองบัวสิมรับวัตถุดิบจากผู้ผลิตรายใหญ่ในหมู่บ้านมาผลิต เมื่อ
 เกิดความรู้และความชำนาญจึงแยกตัวออกมาประกอบอาชีพในลักษณะอุตสาหกรรมในครัวเรือน
 การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ ชาวบ้านมีรายได้เพิ่มขึ้นและมีการนำเอาเทคโนโลยีสมัยใหม่มา
 ใช้ในการประกอบอาชีพมากขึ้น การเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม พบว่า ชีวิตความเป็นอยู่มีสภาพ
 เป็นเมืองมากขึ้น การเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม
 คำสำคัญ: วัฒนธรรมกับการพัฒนา,ภาคอีสาน,สกลนคร,มุ้ง,เปล

เวช หกพันนาและคณะ 2546. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ โครงการ การศึกษาการดำรงอยู่และ
 การล่มสลายของอาชีพเครื่องปั้นดินเผาชุมชนบ้านปากห้วยวังนอง
 อุบลราชธานี:สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยชุดโครงการการศึกษากับชุมชน.

บทความชิ้นนี้ศึกษาเกี่ยวกับการดำรงอยู่และการล่มสลายของอาชีพ
 เครื่องปั้นดินเผาชุมชนบ้านปากห้วยวังนอง ในด้านทรัพยากร เศรษฐกิจ สังคม ประเพณีและ
 วัฒนธรรม สภาวะผู้นำ กลุ่มอาชีพ กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ และ
 ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับองค์กรภายนอก โดยศึกษาในพื้นที่ชุมชนบ้านปากห้วยวังนอง เป็น
 พื้นที่ครอบคลุมพื้นที่ตำบลปทุมทั้งหมด ซึ่งประกอบด้วย 11 หมู่บ้าน โดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ
 (Qualitative Research) ใช้เทคนิคการวิจัยแบบมีส่วนร่วม ใช้เทคนิควิธีวิจัยปริมาณร่วมด้วย พบว่า
 ด้านเศรษฐกิจของชุมชนอยู่ในระดับปานกลางรายได้ของชุมชนได้จากเงินเดือนค่าจ้าง สภาพสังคม
 เนื่องจากเป็นชุมชนชานเมืองที่มีขนาดใหญ่ ปัญหาที่เกิดขึ้นมีลักษณะคล้ายสังคมเมือง มีเพียง
 บางส่วนที่ยังคงเป็นสังคมประเพณี ด้านผู้นำในชุมชนมีความสัมพันธ์กันค่อนข้างมีความขัดแย้ง
 อาชีพของชุมชน โดยมีปัจจัยด้านการตลาดเป็นแรงผลักดัน การดำรงอยู่ของอาชีพนี้คือ การที่ผู้
 ประกอบไม่มีอาชีพอื่นทำต้องทำเป็นอาชีพหลัก วัสดุหาได้ง่ายจากท้องถิ่น
 คำสำคัญ: วัฒนธรรมกับการพัฒนา,ภาคอีสาน,อุบลราชธานี,การดำรงอยู่,วิถีชีวิตกับการเรียนรู้,การผลิต

ประกอบ มีโคตรกอง 2544. พระสงฆ์กับการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน:กรณีการอนุรักษ์
 จิตรกรรมฝาผนังวัดไชยศรี บ้านสาวะถี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น วารสารธรรม
 วรรณ. 1(3):77-81.

งานชิ้นนี้ เป็นบทความวิชาการเกี่ยวกับพระสงฆ์กับการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม

พื้นบ้าน กรณีการอนุรักษ์จิตรกรรมฝาผนังวัดไชยศรี บ้านสาวะถี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น พบว่า ชาวอีสานได้สืบทอดวัฒนธรรมร่วมกับอาณาจักรล้านช้างที่เรียกว่า วัฒนธรรมลุ่มน้ำโขง มาตั้งแต่โบราณ จึงมีรูปแบบของวัฒนธรรมเฉพาะของประชาชนลุ่มน้ำโขง เช่น ภาษาท้องถิ่น ตัวอักษร และวรรณกรรม วรรณกรรมพื้นบ้านเหล่านี้ชาวบ้านได้อนุรักษ์สืบทอดต่อกันมาโดยวัดเป็นศูนย์กลาง เป็นสถานที่เก็บรักษา เป็นพิพิธภัณฑ์ใช้อ่านหรือเทศน์ให้ชาวบ้านฟัง รวมทั้งเป็นศูนย์กลางของการสร้างสรรค์วรรณกรรมพื้นบ้าน ส่วนจิตรกรรมฝาผนัง(โบสถ์)วัดไชยศรีแห่งนี้ จะอยู่รอบนอกอุโบสถ ซึ่งตามความเชื่อของชาวบ้านอีสานว่าสุภาพสตรีจะขึ้นไปบนสิมไม่ได้ เพราะเป็นที่ทำสังกรรมของพระสงฆ์

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,ขอนแก่น,จิตรกรรมฝาผนัง,สิม,การอนุรักษ์,พระสงฆ์

ศุภชัย สิงห์ขุณภัยและคณะ 2545. รูปแบบศิลปะและการจัดการผ้าทอที่ส่งผลต่อความเข้มแข็ง

และการพึ่งตนเองของชุมชนท้องถิ่น ศึกษากรณีผ้าไหมแพรวาสายวัฒนธรรมผู้ไท

จังหวัดกาฬสินธุ์ กรุงเทพมหานคร:สำนักงาน คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.

งานชิ้นนี้ศึกษาถึงรูปแบบศิลปะและการจัดการทอผ้าที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งและการพึ่งตนเองของชุมชนท้องถิ่น ศึกษากรณีผ้าไหมแพรวาสายวัฒนธรรมผู้ไท จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า รูปแบบศิลปะผ้าไหมแพรวามี 3 ลักษณะรูปแบบใหญ่คือ ผ้าทอล่วง ผ้าจกคาวและผ้าเกาะ มีลักษณะการทอ ลวดลาย แตกต่างกัน แต่มีกำเนิดมาจากผ้าแพรวาแบบดั้งเดิม วิธีการใช้น้ำเกาะ มีไหมสีพื้นคือสีแดงเข้ม และชาวผู้ไทใช้เป็นผ้าสไบเฉียงไปร่วมพิธีการสำคัญ ด้านการจัดการผลิตผ้าแพรวา เริ่มตั้งแต่การผลิตส่งให้สมเด็จพระราชินีนาถแล้วกระจายสู่สาธารณชนทั่วไปอย่างรวดเร็วและกว้างขวางได้พัฒนารูปแบบ

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ชาติพันธุ์,ภาคอีสาน,กาฬสินธุ์,ผู้ไท,หัตถกรรม,ผ้าไหมแพรวา

ลักษณะ จตุโพธิ์ 2541. เครื่องจักสานไม้ไผ่ของชาวผู้ไทยบ้านโพน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์

วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษากระบวนการทำเครื่องจักสานไม้ไผ่ และคุณค่าของเครื่องจักสานไม้ไผ่ต่อวิถีชีวิตของชาวผู้ไทยบ้านโพน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่าชาวผู้ไทยบ้านโพนยึดแนวทางศิลปหัตถกรรมแบบดั้งเดิมที่ว่า "ผู้หญิงทอผ้าที่มีความงามทางด้านลวดลาย ส่วนผู้ชายทำเครื่องจักสานด้วยความประณีต" ดังนั้นการทำเครื่องจักสานไม้ไผ่ประเภทเครื่องใช้สอยภายในบ้าน

จึงมีความละเอียดในการสานเพราะใช้เป็นประจำ ส่วนประเภทเครื่องมือจับสัตว์จะทำแบบง่าย และ
 ได้ใช้ประโยชน์จากเครื่องจักสานไม้ไผ่ในการพกพาและใช้แสวงหาอาหารในท้องถิ่น
 คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ชาติพันธุ์,ภาคอีสาน,กาฬสินธุ์,ผู้ไทย,หัตถกรรม,เครื่องจักสานไม้ไผ่,
 กระบวนการผลิต,คุณค่า

ทราย 2542. ผ้าไหมแพรวา นิตรสาร การประชาสงเคราะห์. 42(2):29-30.

งานชิ้นนี้ เป็นบทความเกี่ยวกับ ผ้าไหมแพรวา พบว่า ผ้าแพรวา เป็นชื่อเฉพาะที่ชาว
 อีสานทั่วไปเรียกผ้าชนิดหนึ่งใช้สำหรับคลุมไหล่หรือห่มสไบเฉียงของชาวไทยซึ่งใช้ในโอกาสที่มี
 งานเทศกาล บุญประเพณีหรืองานสำคัญอื่นๆ ผ้าแพรวา เน้นศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านของชาวภูไทย
 บ้านโพน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งในแต่ละครัวเรือนต่างก็มีผ้าแพรวาที่ทอด้วยเส้นไหม
 เล็มการทอผ้าแพรวานิยมทอใช้ในครัวเรือนเท่านั้น ผ้าแพรวามีลักษณะเป็นผ้าขิดสีแดง ทอลวดลาย
 ต่างๆ ในผืนเดียวกันสลับลายถึง 5 ลายมากกว่า 5 สีมียลายก้นกลางระหว่างดอก ช่วงดอกเรียกว่าดอก
 อ้อมก้นลายจะสลับดอกตามขวางไปเรื่อยๆจนเกือบถึงเชิงผ้า จึงจะมีลวดลายปลายเชิงผ้า
 คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ชาติพันธุ์,ภาคอีสาน,กาฬสินธุ์,ภูไทย,หัตถกรรม,ผ้าไหมแพรวา

ทรงคุณ จันทวรรณและคณะ 2536. ผ้าชาวโล้:ศึกษากรณีชาวโล้ อำเภอคงหลวง จังหวัดมุกดาหาร
 และอำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร วารสารภาษาและวัฒนธรรม สถาบันวิจัยภาษาและ
 วัฒนธรรม เพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล. 12(2):16-29.

งานชิ้นนี้ศึกษาเกี่ยวกับผ้าชาวโล้ กรณีชาวโล้ อ.คงหลวง จ.มุกดาหาร และอ.
 กุสุมาลย์ จ.สกลนคร พบว่า ประวัติความเป็นมาของผ้าชาวโล้มีหลายยุค ได้แก่ ยุคโบราณ ยุค
 แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมการทอผ้า ยุคพัฒนาการทอผ้า และยุคปัจจุบัน และมีขั้นตอนดังนี้ คือ การ
 ปลูกฝ้าย การเก็บฝ้าย การทำเส้นฝ้าย การย้อมสีฝ้าย ซึ่งเป็นสิ่งที่ได้จากธรรมชาติและมีเทคนิควิธีใน
 การทอผ้า คือ การทอผ้าสี่เขา การทอผ้าขิด การทอผ้าเก็บ การทอผ้ามัดหมี่ และการผลิตผ้า และมี
 ลายผ้า 4 ลักษณะคือ ลายที่ได้จากธรรมชาติ ลายที่ได้จากอิทธิพลของศาสนา
 คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ชาติพันธุ์,ภาคอีสาน,ชาวโล้,หัตถกรรม,ผ้าชาวโล้

ชูศักดิ์ สุกรนันท์ 2541. ผ้าทอ:หัตถกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไท-ลาว-เขมร วารสารมนุษยศาสตร์
 และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. 3(1):18-27.

งานชิ้นนี้ ศึกษาผ้าทอซึ่งเป็นงานหัตถกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไท-ลาว-เขมร พบว่า
 ชาวอีสานกลุ่มชาติพันธุ์ไท-ลาว-เขมร ดำเนินชีวิตอย่างเรียบง่ายมาโดยตลอดมีน้ำใจงามโอบอ้อม

อารี ยึดมั่นในพุทธศาสนา รักษาศิลปวัฒนธรรม โดยเฉพาะทางด้านหัตถศิลป์ การทอผ้าของชาวอีสานเป็นมรดกทางวัฒนธรรมอันล้ำค่าที่สร้างสรรค์ขึ้นมาจากภูมิปัญญาชาวบ้าน สืบสานกันมาจนถึงปัจจุบัน ลักษณะการทอผ้าแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม โดยแบ่งตามชาติพันธุ์และวัฒนธรรมเฉพาะกลุ่ม คือ กลุ่มชนชาติสายลาว นิยมทอผ้าไหมและผ้าฝ้ายด้วยวิธีการจิดและมัดหมี่กลุ่มชนเชื้อสายผู้ไทหรือภูไทนิยมทอผ้าด้วยวิธีการจิด

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ชาติพันธุ์,ภาคอีสาน,ไท-ลาว-เขมร,หัตถกรรมวิจิตร,การทอผ้า

นพพล ตั้งสกุลและจันทนีย์ วงศ์คำ 2546 คติความเชื่อและระบบสังคมกับการปลูกสร้างเรือน

พื้นบ้านและชุมชนผู้ไท [ขอนแก่น]:คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

งานชิ้นนี้ศึกษาถึงคติความเชื่อและระบบสังคมกับการปลูกสร้างเรือนพื้นบ้านและชุมชนผู้ไทนั้น พบว่า "คติความเชื่อ"เป็นกลไกในการกำหนดกรอบแนวและระบบสังคมผ่านทางวัฒนธรรม ประเพณีและพิธีกรรมสะท้อนในวิถีชีวิตและพฤติกรรม แม้ลักษณะทางกายภาพและชุมชนและบ้านเรือนมีความแตกต่างออกไปแต่กระบวนการแนวคิดในการแสดงความหมายสิ่ง

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ชาติพันธุ์,ภาคอีสาน,ผู้ไท,เรือนพื้นบ้าน,คติความเชื่อ,ระบบสังคม

สุทัศน์ รุ่งศิริศิลป์ 2543. เส้นทางไหมอีสาน สายมรดกโลกและวัฒนธรรมผู้ไทอนุสาร

อสท.41(1):63-75.

งานชิ้นนี้ เป็นบทความเกี่ยวกับเส้นทางไหมอีสาน สายมรดกโลกและวัฒนธรรมผู้ไทไทย เส้นฝ้ายและใยไหมแต่ละเส้นนำมาถักทอเป็นผ้ามัดข้อมสีคราม ผ้าจิด ผ้ามัดหมี่ และผ้าแพรวา อันเกิดจากภูมิปัญญาชาวอีสานตั้งแต่อดีตที่ปรากฏหลักฐานที่มรดกโลกบ้านเชียงจนมาถึงวันนี้ชาวอีสานในแถบจังหวัดหนองคาย อุดรธานี ขอนแก่น และกาฬสินธุ์ ยังคงภาคภูมิใจในศิลปหัตถกรรมอันล้ำเลิศนี้อยู่เสมอ

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ชาติพันธุ์,ภาคอีสาน,ผู้ไท,หัตถกรรม,ผ้าไหม

จันทนีย์ วงศ์คำ 2544. พัฒนาการของเรือนพื้นบ้านกะเลิง:กรณีศึกษาบ้านหนองหนาว

จังหวัดมุกดาหาร[กรุงเทพฯ]:คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.

เป็นการศึกษาค้นคว้าเอกลักษณ์ในเรือนพื้นถิ่นเพื่อนำไปสู่การศึกษาเรือนพื้นถิ่นร่วมสมัยมีความจำเป็นต้องค้นคว้าถึงเนื้อหาจากรากฐานแต่ละชุมชนนั้นอย่างแท้จริงและมีอาจใช้การอ้างอิงเพื่อใช้กับแหล่งที่ตั้งอื่นๆ ได้ เนื่องด้วยแต่ละพื้นที่ย่อมมีความแตกต่าง แม้เพียงเล็กน้อยก็มีผลต่อพัฒนาการของเรือนในแต่ละชุมชนนั้น การศึกษาพัฒนาการเรือนเป็นแนวทางหนึ่งที่จะทำ

ให้เกิดองค์ความรู้และเข้าใจถึงรูปแบบเรือนวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ ตลอดจนลักษณะและข้อกำหนดต่างๆที่เกี่ยวข้องและยังขาดการนำมาประยุกต์ใช้ในการสร้างสรรค์เพื่อให้ได้เรือนที่ผสมผสานของเรือนกะเลิง บ้านหนองหนาว อำเภอคงหลวง จังหวัดมุกดาหาร เพื่อมุ่งหมายให้เข้าใจถึงทิศทางและรูปแบบของพัฒนาการเรือนรวมถึงปัจจัยที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงนั้นและเพื่อค้นหาว่าการสร้างเรือนในช่วงเวลาใดที่สามารถสะท้อนลักษณะดั้งเดิมของเรือนในชุมชน โดยการใช้กรอบศึกษาที่ยึดกับระยะเวลาการสร้างเรือนเป็นหลัก ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ช่วงเวลา คือ เรือนกลุ่มใหม่(0-30 ปี)

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ชาติพันธุ์,ภาคอีสาน,มุกดาหาร,กะเลิง,สถาปัตยกรรม,เรือนพื้นบ้าน,การพัฒนาการ

นिरาส ศรีขาวรส 2541. พัฒนาการของรูปแบบที่อยู่อาศัยของชาวจีนในเขตเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาพัฒนาการด้านรูปแบบของสถาปัตยกรรมด้านที่อยู่อาศัยและความสัมพันธ์วิถีชีวิตของชาวจีนในเขตเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด พบว่าพัฒนาการด้านรูปแบบที่อยู่อาศัยเป็นแบบดั้งเดิมถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษมาสู่สมัยใหม่ แบ่งได้ ๒ ช่วง ก่อนสงครามโลกครั้งที่ ๒ เป็นแบบตึกดิน ต่อมาได้พัฒนาการเป็นห้องแถวไม้ ๒ ชั้น และช่วงสงครามโลกครั้งที่ ๒ เป็นแบบครึ่งตึกครึ่งไม้จนกลายมาเป็นอาคารพาณิชย์สมัยใหม่

ส่วนความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตนั้น ชาวจีนจะยึดถือครอบครัวเป็นหน่วยที่สำคัญ อยู่รวมกันหลายคน การปลูกบ้านจึงมีขนาดใหญ่

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ชาติพันธุ์,ภาคอีสาน,ร้อยเอ็ด,จีน,สถาปัตยกรรม,การพัฒนาการ,ที่อยู่อาศัย,วิถีชีวิต

ทวี พรหมมา 2541. เรือนไทยคำบ้านนาป่าหนาด ตำบลเขาแก้ว อำเภอเขียงคาม จังหวัดเลย วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาพัฒนาการด้านรูปแบบ โครงสร้าง และส่วนประกอบทางสถาปัตยกรรมของเรือนไทยคำ และศึกษาความสัมพันธ์ของเรือนกับวิถีชีวิตของชาวไทยคำ พบว่าเรือนไทยคำแบบดั้งเดิมเป็นเรือนผูกที่มีเสาสูง หลังคาเป็นทรงกระ โฉมคลุมต่ำ มีหิ้งบูชาผีเรือน ซึ่งชาวไทยคำเรียกว่า "กะล่อห้อง" แต่เมื่อสภาพทางภูมิศาสตร์เปลี่ยนไปทำให้มีอิทธิพลต่อวิธีการปลูกสร้าง

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ชาติพันธุ์,ภาคอีสาน,เลย,ไทยคำ,ความเชื่อ,สถาปัตยกรรม,เรือน

ปรัชญาวัฒน์ ประจัญ 2542. "เฮือน" ..ข้าเลิงบ้านบัวทรายแก้วกับบริบทแห่งชีวิตและสังคม

เครือญาติวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. 3(2):44-47.

งานชิ้นนี้ ศึกษาเกี่ยวกับเฮือน ของชาวข้าเลิงหมู่บ้านบัวกับหมู่บ้านทรายแก้ว อ.กุดบาก จ.สกลนคร และบริบทชีวิตและสังคมเครือญาติ พบว่าหมู่บ้านบัวทรายแก้ว มีชาวข้าเลิง อาศัยอยู่เป็นชุมชนรักความสงบและชอบใช้ชีวิตอยู่ตามป่าตามเขา แต่ในปัจจุบันยังคงดำรงอยู่อย่างสมถะเรียบง่าย โดยผูกพันปัจจัยสี่ของชีวิตไว้กับผืนป่าเป็นหลัก อีกทั้งยังนิยมแต่งงานกันภายในหมู่บ้าน ส่งผลให้ชาวข้าเลิงชุมชนนี้มีความรักความผูกพันและความเป็นปึกแผ่นเกินกว่าหมู่บ้านอื่นใดพึงจะมี โดยเฉพาะเมื่อผสมผสานกับการสร้างเรือนของข้าเลิงกลุ่มนี้ที่ยึดเอาความสัมพันธ์ประโยชน์ใช้สอย และตอบสนองความอบอุ่น

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ชาติพันธุ์,ภาคอีสาน,สกลนคร,ข้าเลิง,สถาปัตยกรรม,บริบทชีวิต,วิถีชีวิต,เฮือน

ศิวพร เตโชและบุญโฮม พรศรี 2542. กระติบกับเสื่อสานข้าบรูบ้านท่าเล้ง กรรมวิธีถ่ายทอด

จากบรรพชนสู่ลูกหลาน วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม 3(2):48-52.

งานชิ้นนี้ศึกษาเกี่ยวกับกระติบกับเสื่อสานข้าบรูบ้านท่าเล้ง ต.ห้วยไผ่ อ.โขงเจียม จ.อุบลราชธานี พบว่า สภาพแวดล้อมของบ้านท่าเล้ง ประกอบด้วยป่าเขาและแม่น้ำเป็นส่วนมากจึงไม่มากพื้นที่ใช้ทำนา และใช้การเกษตรทำให้ชาวท่าเล้งต้องหาวิธีเลี้ยงชีพด้วยการหาของป่ามากมาย ส่วนอาหารหลักคือ ปลา ชาวบ้านท่าเล้งอยู่กะแบบพี่น้อง ญาติพี่น้อง ญาติมิตร เนื่องจากชาวท่าเล้งสืบเผ่าพันธุ์ด้วยการแต่งงานในเชื้อสายเดียวกัน และหัตถกรรมพื้นถิ่นในการสานกระติบข้าวจากไม้ไผ่ขางผา(ไผ่ป่า)และการสานสาคจากใบเตย

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ชาติพันธุ์,ภาคอีสาน,อุบลราชธานี,ข้าบรู,หัตถกรรม,การถ่ายทอด,วิถีชีวิต,กระติบกับเสื่อสาน

อรุณศักดิ์ กิ่งมณี 2546. ใบเสมาสลักภาพเล่าเรื่อง มหานารทกัศสพชาคก จากบ้านหนองห้าง

จังหวัดกาฬสินธุ์วารสารเมืองโบราณ. 29(4):83-86.

งานชิ้นนี้ ศึกษาเกี่ยวกับใบเสมานบ้านหนองห้าง อำเภอภูผามาศ จังหวัดกาฬสินธุ์

พบว่า ใบเสมา แผ่นนี้สลักจากหินทรายสีขาวอมเหลืองมีขนาดสูง 162 เซนติเมตร กว้าง 58 เซนติเมตร และหนา 20 เซนติเมตร ลักษณะเป็นทรงโค้งแบบกลีบบัว ด้านหน้าสลักเป็นภาพคนอยู่ทางด้านบน เชื่อมมาทางขวาเป็นภาพบุรุษขึ้นตรงบนแท่น นอกจากนี้ยังมีบุคคลอยู่ด้านล่างเชื่อมมาทางซ้าย จากภาพเมื่อตรวจสอบแล้วพบว่าน่าจะเป็นภาพเล่าเรื่องมหานรทกัศสพชาค อันเป็นลำดับที่ 544

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม, ภาควิชา, ภาพสลัก, ใบเสมา, มหานรทกัศสพชาค

พรมมา ใบแสง 2541. เรือนพื้นบ้านในเขตอำเภอหนองสูง จังหวัดกาฬสินธุ์

วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษารูปแบบ ขนบธรรมเนียมประเพณี คติความเชื่อที่มีต่อสถาปัตยกรรมประเภทที่อยู่อาศัย และความสัมพันธ์ระหว่างผู้อยู่อาศัย และความสัมพันธ์ระหว่างผู้อยู่อาศัยและการใช้สอย พบว่าเรือนพื้นบ้านในเขตอำเภอหนองสูง เป็นบ้านชั้นเดียวยกพื้นสูงตัวเรือนโปร่งมีฝาทั้งสี่ด้าน ตัวหน้าเรือนเปิดครึ่งเดียว หลังคาใช้กระเบื้องไม้ และมักปลูกบ้านตามฝั่มมือช่างและคติความเชื่อที่จะทำให้ผู้อยู่เย็นเป็นสุข แต่ปัจจุบันถูกจำกัดในเรื่องวัสดุก่อสร้างที่ต้องซื้อหาในท้องตลาด ทำให้คติความเชื่อแบบเดิมเปลี่ยนไป

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม, ภาควิชา, ภาพสลัก, สถาปัตยกรรม, คติความเชื่อ, เรือนพื้นบ้าน

ดาเรศ นารพันธ์ 2544. ผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของการประกอบอาชีพผลิตและ

ค้าผ้าไหมแพรวาของชาวบ้าน โพน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ วิทยานิพนธ์

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของการประกอบอาชีพผลิตและค้าผ้าไหมแพรวาชาวบ้าน โพน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่าผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ มีการลงทุนและการแสวงหาเงินลงทุนเพื่อประกอบอาชีพผลิตและค้าผ้าไหมแพรวา ผลิตภัณ์ผ้าไหมแพรวานิยมนำไปตัดชุดเสื้อผ้ามากที่สุด ลักษณะการขายมีทั้งปลีกและส่ง ผลจากการขายผ้าไหมแพรวาทำให้เศรษฐกิจของครอบครัวและส่วนรวมดีขึ้น ผลกระทบทางด้านสังคม ชาวบ้านโพนส่วนใหญ่มีการประกอบอาชีพผลิตและค้าผ้าไหมแพรวาร้อยละ 95.55

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม, ภาควิชา, ภาพสลัก, ทัศนกรรม, ผ้าไหมแพรวา, เศรษฐกิจและสังคม, ผลกระทบ

ชาติ วรรณกุล และคณะ 2541. การทำผ้าไหมแพรวาในจังหวัดกาฬสินธุ์ วารสาร

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. 17(1):158-167.

งานชิ้นนี้ ศึกษาเกี่ยวกับการทำผ้าไหมแพรวาในจังหวัดกาฬสินธุ์ เพื่อให้รู้สภาพการทำ รูปแบบของผ้า ลักษณะลายผ้า และชนิดของลายผ้าไหมแพรวา ตลอดจนผลทางการเงินของการทำผ้าไหมแพรวา โดยทำการศึกษา 3 อำเภอ คือ สหัสขันธ์ สามชัยและคำม่วง พบว่าผู้ทอผ้าไหมแพรวาไม่มีการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมแต่ได้ไหมมาโดยการซื้อ ผู้ทอนั้นมีทั้งทอของตนเองและรับจ้างทอ โดยมีรายได้ผลตอบแทนของโครงการเฉลี่ย เป็นที่น่าพอใจสามารถนำผลที่ได้ไปใช้ในการตัดสินใจ ลงทุน และวางแผนพัฒนาการทอผ้าไหมแพรวาได้

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,กาฬสินธุ์,หัตถกรรม,ลักษณะรูปแบบ,ผลตอบแทน,ผ้าไหมแพรวา

สุรจิตร อุตะเกา 2540. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสตรีทอผ้าไหม ศึกษาเฉพาะกรณีโครงการส่งเสริมศิลปอาชีพ อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาสังคมวิทยาการพัฒนา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

งานชิ้นนี้ศึกษาเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของสตรีและปัจจัยที่สัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสตรีทอผ้าไหมในโครงการส่งเสริมศิลปอาชีพ อ.เขาวง จ.กาฬสินธุ์ จำนวน 103 คน พบว่า สตรีส่วนใหญ่อายุ 25-65 ปี จบป.6 ทอผ้าไหมเป็นอาชีพเสริม รายได้ 10,001-15,000 บาทต่อปี เป็นครอบครัวเดี่ยว ต้องการให้มีการพัฒนาเพื่อเพิ่มรายได้จากการทอผ้าไหมค่านิยมเชิงพุทธของสตรีส่วนใหญ่ทำบุญตักบาตรพระสงฆ์ตอนเช้า รักษาศีล 5 ข้อ ปฏิบัติสมถภาวนา แสวงหาผู้ช่วยแนะนำการภาวนามากกว่ากิจกรรมอื่นๆ ปัจจัยที่สัมพันธ์กับการมีส่วนร่วม คือ การศึกษา ประเภทครอบครัว การช่วยเหลือของญาติ ส่วนทัศนคติมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมเฉพาะในการทอผ้าไหมและการขาย ส่วนค่านิยมเชิงพุทธในด้านภาวนา

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,กาฬสินธุ์,หัตถกรรม,สตรี,การทอผ้าไหม,โครงการส่งเสริมศิลปอาชีพ

พรพิสิฐ ทักยิม 2540. ผ้าพะเหวดในเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาไทยคดีศึกษา)บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาเรื่องพระเวสสันดรชาดกในผ้าพะเหวด องค์ประกอบของจิตรกรรมผ้าพะเหวด และศึกษาภาพสะท้อนวิถีชีวิตและคติความเชื่อในผ้าพะเหวด พบว่าเรื่องพระเวสสันดรชาดกที่ปรากฏในผ้าพะเหวดทั้ง 10 วัดที่ศึกษามีการเสนอเรื่องราวครบทั้ง 13 กัณฑ์ และพบว่ามีการ

นำเสนอภาพเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาที่เรียกว่า "สังกาส" องค์ประกอบของจิตรกรรมฝาผนังนั้น ได้รับแนวคิดทางพุทธศาสนาเป็นสำคัญ รูปแบบที่ปรากฏมี 2 รูปแบบ คือ แบบเกลี้ยงสีเรียบ และไม่เรียบ ส่วนภาพสะท้อนวิถีชีวิตนั้นฝาผนังสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตแบบไทยโบราณ คติความเชื่อเกี่ยวกับนรกสวรรค์

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม, ภาควิชา, ขอนแก่น, จิตรกรรม, คติความเชื่อ, ฝาผนัง

สุริยา สมุทคุปต์และคณะ 2535. หนังสือประวัติของอีสาน: การแพร่กระจายและการปรับเปลี่ยนทางวัฒนธรรมในหมู่บ้านอีสาน ขอนแก่น: ห้องปฏิบัติการทางมานุษยวิทยาของอีสาน ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

งานชิ้นนี้ ศึกษาเกี่ยวกับหนังสือประวัติของขอนแก่นจากบ้านสระแก้ว ต.บ้านฝาง อ.บ้านฝาง จ.ขอนแก่น ที่ได้รับอิทธิพลจากหนังสือลูกภาคใต้ โดยผ่านประสบการณ์ในการใช้ชีวิตช่วงทำงานนอกหมู่บ้าน แล้วจึงประยุกต์หนังสือลูกภาคใต้ให้เข้ากับลักษณะท้องถิ่นอีสาน โดยเฉพาะในการแสดงหมอลำ และมีชาวบ้านกลุ่มหนึ่งดำรงชีวิตด้วยการออกเರೆแสดงประวัติเพื่อหารายได้นอกฤดูกาลทำนา

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม, ภาควิชา, ขอนแก่น, หนังสือลูก, หนังสือประวัติ, อิทธิพล, การแพร่กระจาย

วราพร แก้วใส 2544. ลักษณะการแสดงตลกหมอลำหมู่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาลักษณะการแสดงตลกหมอลำหมู่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น จากคณะหมอลำหมู่ที่ได้รับความนิยม 9 คณะ พบว่าลักษณะการแสดงตลกของหมอลำหมู่เป็นการผสมผสานทางวัฒนธรรมโดยรับเอาวัฒนธรรมและการเปลี่ยนแปลงของวงดนตรีลูกทุ่งมาปรับปรุงประยุกต์กับวัฒนธรรมของตนเองโดยการเลียนแบบและพัฒนาขึ้นด้วยเหตุผลจากอิทธิพลความนิยมของกลุ่มผู้ชมเป็นตัวกำหนดเงื่อนไข แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการที่ต่อเนื่องมีการจัดวางระเบียบขั้นตอนในการแสดง มีการสร้าง "มุขตลก"

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม, ภาควิชา, ขอนแก่น, หมอลำหมู่, การแสดงตลก

โครงการตำราคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ 2543. งานช่างของอีสาน มหาสารคาม :

โครงการตำราคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานช่างของอีสานประกอบด้วยงานจักสานและงานไม้ไผ่ การถักทอข้อม การปั่นดินเผา งานประดิษฐ์ใบตองและงานใบ งานจักสานและงานไม้ไผ่จะนำเนื้อไม้ไผ่หรือไม้ที่คล้ายไม้ไผ่ มาทำเป็นดอก แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ ดอกขี้ผึ้งและดอกสาน มีลวดลายต่างๆ กัน เช่น ลายขัด ลายสอง ลายสองขจัดบี ลายสาม ลายสี่ ลายตามะกอก ลายไขว้ ฯลฯ ซึ่งเครื่องจักสานแต่ละประเภทจะมีความเชื่อที่แตกต่างออกไป ส่วนเครื่องไม้ไผ่สามารถจำแนกประเภทเครื่องมือออกเป็นเครื่องใช้ภายในบ้าน เครื่องมือจับสัตว์ สร้างบ้านเรือน เครื่องมือเพาะปลูก สร้างเครื่องสันทนาการ ทำเป็นเครื่องถักทอ การทอจะมีการทอผ้าไหม โดยไหมที่มีคุณภาพดีเริ่มตั้งแต่การปลูกหม่อน การเลี้ยงไหม การสาวไหม การฟอกไหม และมีการทอผ้าฝ้าย ผ้าจกอีสาน การจก หมายถึง การจกซ้อนขึ้น การทอผ้าจกเป็นกระบวนการที่ยู่ยากกว่า การทอผ้าธรรมดา

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม, ภาควิชา, งานช่าง, งานจักสาน, งานไม้ไผ่, การถักทอข้อม, การปั่นดินเผา, งานประดิษฐ์ใบตอง, งานไม้

ธวัช บุญโถมก 2541. เงินตราภาคอีสาน วารสารศิลปวัฒนธรรม. 54-58.

งานชิ้นนี้ ศึกษาเกี่ยวกับเงินตราของภาคอีสาน พบว่า ในอดีตมีการหล่อเงินฮ้อยและเงินลาดขึ้นโดยเสรี แต่จะมีราคาขึ้นลง สมัยหลังต่อมา มีการหล่อเงินขึ้นใช้ให้ได้มาตรฐานเดียวกัน เรียกว่า "เงินตุ้" และ "เงินฮาง" โดยเงินตุ้เป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า เป็นแท่งเงินสี่เหลี่ยมเนื้อเงินบริสุทธิ์ ส่วนเงินฮางมีลักษณะเหมือนรางข้าวหมูหรือรางหญ้าคอกม้า มีขนาดยาวประมาณ 6 นิ้วฟุต กว้างประมาณ 2 นิ้วฟุต

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม, ภาควิชา, เงินตรา, เงินตุ้, เงินฮาง

ทรงวิทย์ พิมพะกรรณ์ 2545. สิ่งแฝงเร้นในงานวิจัยจิตรกรรมฝาผนังอีสานของ อ.ไพโรจน์

สโสมรวารสารหอศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยขอนแก่น. 2(1):55-59.

งานชิ้นนี้ศึกษาเกี่ยวกับงานวิจัยจิตรกรรมฝาผนังอีสานของ อ.ไพโรจน์ สโสมร พบว่าจิตรกรรมฝาผนังมากที่สุดอยู่ในเขตอีสานตอนกลาง คือขอนแก่น มหาสารคาม ร้อยเอ็ด จิตรกรรมฝาผนังที่อยู่ตามวัดในภาคอีสานที่เป็นรูปแบบดั้งเดิมหลงเหลืออยู่น้อยมากและที่สำคัญคือการนำเสนอเรื่องราวในพุทธศาสนาเป็นเรื่องพระเวสสันดร ส่วนโบสถ์อีสานมีขนาดเล็ก อุบาสิกาหรือฆราวาสต้องห้ามจึงเอาภาพเขียนมาไว้ข้างนอกเพื่อสอนชาวบ้าน การให้สีโดยเฉพาะสีที่เด่นของชาวอีสานคือสีคราม และสีรงค์

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม, ภาควิชา, จิตรกรรมฝาผนัง, การนำเสนอ, พระพุทธศาสนา, การศึกษา

ศุมาลี เอกชนนิยม 2546. ศิลปะจินตทัศน์:กรณีศึกษาจิตรกรรมฝาผนังพื้นบ้านอีสาน สิมวัดโพ
 ธารามและวัดป่าเรไรย์ วิทยานิพนธ์ทัศนศิลป์ศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย
 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

งานชิ้นนี้ศึกษาแนวคิดในการสร้างงานจิตรกรรมฝาผนังในการออกแบบโครงสร้าง
 ภาพ การถ่ายทอดเรื่องราว รูปแบบ การใช้สี การใช้กลวิธี และนำผลที่ได้มาพัฒนาสร้างสรรค์งาน
 จิตรกรรมร่วมสมัย โดยศึกษาจากภาพที่ผนังอุโบสถเป็นตัวกำหนดแบบนิยมใช้รูปทรงขนาดใหญ่
 แสดงความต่อเนื่องของเหตุการณ์สี่เส้น เรื่องราวสร้างความกลมกลืน ได้แก่ เรื่องราวเกี่ยวกับ
 พระพุทธศาสนา เรื่องเล่าที่เป็นนิทานพื้นบ้าน ชีวิตความเป็นอยู่

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม, ภาคอีสาน, จิตรกรรมฝาผนัง, ศิลปะจินตทัศน์, วัดโพธาราม, วัดป่าเรไรย์

เพ็ญประภา วงศ์เกษมศักดิ์ 2542. การประกอบอาชีพसानกระดืบข้าวบ้านโนนมะเขาคาบลสระ
 โพนทอง ตำบลเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
 (สาขาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษากระบวนการประกอบอาชีพसानกระดืบข้าวที่มีผลต่อเศรษฐกิจและ
 สังคมของชาวบ้านโนนมะเขาคาบ พบว่าเป็นการผลิตเพื่อจำหน่าย โดยถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ ปัจจุบัน
 ที่ทำให้ชาวบ้านประกอบอาชีพนี้ คือ มีวัดอุทิศในท้องถิ่นอย่างเพียงพอ อีกทั้งมีพ่อค้ามารับซื้อถึงใน
 หมู่บ้าน ทำให้มีรายได้เพียงพอต่อการใช้ในการชีวิตประจำวัน แรงงานส่วนใหญ่อยู่ในหมู่บ้าน ทำให้
 ครอบครัวมีความอบอุ่น

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม, ภาคอีสาน, ชัยภูมิ, การประกอบอาชีพ, หัตถกรรม, กระดืบข้าว

สุทัศน์ กองทรัพย์ 2542. วิถีชีวิตวิถีความคิดช่างไทย-เขมร อีสานใต้ สุรินทร์:สถาบันราชภัฏ
 สุรินทร์.

รายงานการวิจัยนี้เป็นโครงการศึกษาค้นคว้ารวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับวิถีชีวิตความคิด
 ช่างไทย-เขมร อีสานใต้ ที่กระจัดกระจายให้เป็นหมวดหมู่

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม, ภาคอีสาน, ช่างไทย-เขมร, วิถีชีวิต

นฤมล ปิยวิทย์และคณะ 2538. ของดีโคราช เล่มที่ 2 สาขาศิลปะและภาษา [นครราชสีมา]:
 ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม สถาบันราชภัฏนครราชสีมา

งานชิ้นนี้ เป็นหนังสือเกี่ยวกับศิลปกรรม ทั้งสถาปัตยกรรม จิตรกรรมและ
 ประติมากรรมตลอดทั้งภาษาและวรรณกรรมของจังหวัดนครราชสีมา พบว่าเมื่อกาลเวลาผ่านไป

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมนั้นรวดเร็วมากด้วยกระแสโลกาภิวัตน์ประกอบด้วย ข้อมูลพื้นฐานในบางเรื่องเปลี่ยนไป รวมทั้งงานด้านศิลปกรรมซึ่งถือว่าเป็นงานที่เป็นมรดกทาง วัฒนธรรมเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นเกิดความซาบซึ้งในวัฒนธรรม

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,นครราชสีมา สถาปัตยกรรม,จิตรกรรม,ประติมากรรม,ภาษา และวาทกรรม

พัชร ปทุมจันทร์ 2536. ฟังดินแดนถิ่นอารยธรรมของเก่า "บ้านด่านเกวียน" วารสาร

สยามอารยะ. 2(10):69-70.

งานชิ้นนี้ เป็นบทความเกี่ยวกับฟังดินแดนอารยธรรมเก่า "บ้านด่านเกวียน" เดิมทีมี ชาวอมุญประเทศพม่า เดินทางมาถึงถิ่นอุดมสมบูรณ์ ซึ่งก็คือ ตำบลด่านเกวียนในปัจจุบัน ในอดีต ชาวบ้านได้นำดินจากริมฝั่งแม่น้ำมูลมาปั้นภาชนะเพียงเพื่อใช้สอยในชีวิตประจำวันเท่านั้น แต่ด้วย ที่ตำบลด่านเกวียนเป็นจุดที่พิก จึงกลายเป็นศูนย์กลางการค้าขายในแถบอีสานใต้ จนเป็นที่สนใจ ของคนทั่วไปและสามารถนำมาขายได้ในที่สุดเสน่ห์ของเครื่องปั้นดินเผาที่นี้อยู่ที่

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,นครราชสีมา,เครื่องปั้นดินเผา,เอกลักษณ์

เสมอ อนุรักษ์วิชัยกุล 2536. การศึกษาเครื่องแต่งกายจากภาพจิตรกรรมฝาผนังโบสถ์วัดหน้า

พระธาตุ อำเภอ ปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาองค์ประกอบทางเรื่องราว รูปแบบการแต่งกายและความสัมพันธ์ ของเครื่องแต่งกายกับวิถีชีวิตในสังคมที่ปรากฏในภาพจิตรกรรมฝาผนัง พบว่าจิตรกรได้รับแรงบันดาลใจจากอิทธิพลการสร้างศิลปกรรมตามศิลปะรัตน โกสินทร์ การแต่งกายของภาพบุคคล แสดงให้เห็นวิถีชีวิตเกี่ยวกับสถานภาพทางสังคมของชาวพุทธ เทพและกษัตริย์ในภาพเขียนฉลอง พระองค์ด้วยเครื่องสูงตามแบบศิลปะรัตน โกสินทร์

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,นครราชสีมา,จิตรกรรมฝาผนัง,เครื่องแต่งกาย,วิถีชีวิต

นิวัต กองเพชร 2539. เริงสังวาส:สาวอีสานสะท้านทรวง วารสารศิลปวัฒนธรรม. 17(10):40-45.

งานชิ้นนี้ เป็นบทความ สาวอีสานสะท้านทรวง ซึ่งมีเหตุมาจากรูปภาพจิตรกรรมฝา ผนังที่วัดหน้าพระธาตุ หรือ วัดตะกู ตามที่ชาวบ้านอำเภอปักธงชัยเรียกกัน เป็นภาพที่เขียนแบบสี เดียว อยู่เบื้องไกลข้างหลังสาวสองนางเป็นโทนสีส้มร้อนแรงแม้รูปเขียนเพียงแต่หน้าและหัวไหล่ก็ ยังเห็นว่าสาวอีสานสะท้านอายหวาดหวั่นคึงตัวหนีอ้อมกอด จิตรกรรมฝาผนังที่วัดตะกุนี้ได้รับการ

ยกย่องว่าเป็นงานจิตรกรรมที่มีความเป็นเลิศยิ่งในกระบวนการจิตรกรรมฝาผนังอีสานทั้งภาค ช่างแต้ม
ท้องถิ่นที่มีฝีมือทัดเทียมช่างหลวง มีความเป็นตัวของตัวเองสูง มีอิสระในการทำงาน
คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,นครราชสีมา,จิตรกรรมฝาผนัง,สาวอีสานสะทั้นทรวง

นริศศรี แววล้ายหงส์ 2539. กระบวนการและผลกระทบของการประกอบอาชีพหัตถกรรม
เครื่องปั้นดินเผาบ้านเกวียน อำเภอ โขกชัย จังหวัดนครราชสีมา วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตร
มหาบัณฑิต (สาขาวิชาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษากระบวนการผลิตและจำหน่ายเครื่องปั้นดินเผาบ้านเกวียน และ
ผลกระทบของการประกอบอาชีพหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผาที่มีต่อเศรษฐกิจและสังคม พบว่า
กระบวนการผลิตเครื่องปั้นดินเผานั้นสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ ผลิต โดยคำนึงถึงตลาด ส่วน
ผลกระทบต่อเศรษฐกิจและสังคมพบว่ามีส่วนทำให้สังคมเปลี่ยนแปลง มีการปรับปรุงระบบการ
ทำงาน กระบวนการผลิต และวิถีการดำเนินชีวิตของผู้ที่เกี่ยวข้องมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,นครราชสีมา,หัตถกรรม,เครื่องปั้นดินเผา

ธีรพงษ์ จตุรพาณิชย์ 2548. พระพิมพ์กัณฑ์ทวิชัย นาคูน ฟ้าแควดสงยาง เมืองไพร พุทธศิลป์ทวารวดี
วารสารเมืองโบราณ. 26(1):94-101.

งานชิ้นนี้ ศึกษาที่มาและลักษณะพระพิมพ์เมืองกัณฑ์ทวิชัย พระพิมพ์นาคูนและพระ
พิมพ์เมืองไพร ซึ่งเป็นพระพิมพ์ที่ถูกค้นพบในภาคอีสานตอนกลาง ซึ่งได้แก่ จังหวัดมหาสารคาม
กาฬสินธุ์และร้อยเอ็ด พระพิมพ์ หมายถึงพระพุทธรูปที่สร้างขึ้นตามแม่พิมพ์ เป็นอุเทสิกเจดีย์อย่าง
ในคติความเชื่อทางพุทธศาสนาจากความเชื่อของชาวบ้าน ทำให้เกิดการประกอบอาชีพทำพระพิมพ์
ใหม่เลียนแบบของเก่า ให้เช่าแก่ผู้ที่สนใจ นำไปบูชาของเก่าที่หาไม่ได้ หรือมีค่าแพง นับได้ว่าพระ
พิมพ์เป็นอุเทสิกเจดีย์ทำให้ผู้พบเห็นเกิดพุทธานุสติ

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,โบราณวัตถุ,พระพุทธรูประติมากรรม,พระพิมพ์

สมเดช ลีลามโนธรรม 2543. หลักหินโบราณในวัฒนธรรมเขมร วารสารเมืองโบราณ.
26(3):41-47.

งานชิ้นนี้ ศึกษาหลักหินที่ค้นพบในเขตภาคอีสาน เช่นที่บ้านโนนดือ ตำบลเสมา
ใหญ่ อำเภอบัวใหญ่ บ้านเค็ดหิน อำเภอนนสูง จังหวัดนครราชสีมา เป็นต้น หลักหินที่กล่าวมา
ทำด้วยหินทราย สีขาวหรือแดงหรือสีลาแลง ลักษณะเป็นแท่งสี่เหลี่ยม ส่วนยอดโค้งมน หรือเป็น

ยอดแหลม บางหลักมีการสลักภาพพระพุทธรูปยืนทั้งสี่ด้าน สำหรับหน้าที่การใช้งานของแท่งหินเหล่านี้มีข้อสันนิษฐาน คือ 1)ใช้เป็นหลักเขตของศาสนสถานหรือชุมชน เพราะการปกครองของกษัตริย์ในวัฒนธรรมเขมรมักมีการสร้างศาสนสถานประจำชุมชนขึ้นและมีการถวายที่ดิน ข้าทาสสัตว์ ฯลฯแก่เทพเจ้าที่ประทับอยู่ในศาสนสถานนั้น 2)ใช้เป็นหลักกำหนดเส้นทางติดต่อระหว่างชุมชน

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม, ภาคอีสาน, โบราณวัตถุ, หลักหิน, เขมร

วชิระ ผุคหม่อง 2536. ปราสาทเขมรที่อีสานมรดกแห่งมนุษยชาติ วารสารอรรถศาสตร์.

6(66):140-143.

งานชิ้นนี้เป็นบทความที่เกี่ยวกับปราสาทเขมรที่อีสานมรดกแห่งมนุษยชาติ ล่างถึงโบราณสถานประเภทปราสาทมีอยู่ทั่วไปในภาคอีสาน แสดงให้เห็นถึงความรุ่งเรืองอาณาจักรขอมที่แผ่ขยายอำนาจเข้ามาสู่ดินแดนที่เป็นประเทศไทยในปัจจุบัน การสร้างปราสาทขอมนั้นมีจุดประสงค์เพื่อใช้เป็นที่ประกอบพิธีทางศาสนา กษัตริย์ขอมมักจะนับถือศาสนาพราหมณ์ลัทธิไศวะนิกาย คือยกย่องพระศิวะเป็นเทพองค์สูงสุด ภายในปราสาทจะมีสิ่งประดิษฐ์ฐานอยู่เพื่อกราบไหว้เคารพบูชา โดยเฉพาะประเภทปราสาท

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม, ภาคอีสาน, โบราณสถาน, ปราสาทเขมร, พิธีทางศาสนา, ความเชื่อ

ศุภชัย สิงห์ขุบศุข 2544. ภูมิปัญญาของกลุ่มช่างที่ปรากฏในพุทธอุโบสถและพุทธประดิมากรรม

ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง วารสารมหาวิทยาลัยมหาสารคาม. 20(1):67-68.

งานชิ้นนี้เป็นบทความเกี่ยวกับภูมิปัญญาของกลุ่มช่างที่ปรากฏในพุทธอุโบสถและพุทธประดิมากรรมในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ซึ่งก็คือ เขตจังหวัดร้อยเอ็ด กาฬสินธุ์ และมหาสารคาม เป็นภูมิปัญญาของกลุ่มช่างผู้สร้างพระอุโบสถ และสร้างพุทธประดิมากรรมประดับตกแต่งอุโบสถ ตามบริเวณหน้าบัน บานประตู และบานหน้าต่างอุโบสถ เพื่อรองรับและเกี่ยวพันต่อความเลื่อมใสศรัทธาพุทธศาสนาในชุมชนของคน ซึ่งภูมิปัญญานั้นจำแนกได้ 2 ลักษณะ

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม, ภาคอีสาน, ประติมากรรม, พุทธอุโบสถ, ภูมิปัญญา

ชลิต ชัยครรชิตและคณะ 2544. สังคมและวัฒนธรรมอีสาน ขอนแก่น:คลังนานาวิทยา.

หนังสือความรู้ประกอบนิทรรศการถาวร "ห้องอีสานนิทัศน์"มหาวิทยาลัยขอนแก่น ประกอบด้วยความรู้ โบราณชีววิทยา ภูมิศาสตร์ กายภาพและวัฒนธรรม ความรู้เกี่ยวกับ

ประวัติศาสตร์และโบราณคดี ภูมิภาคอีสาน การศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ สถาปัตยกรรม วัฒนธรรม ประเพณี คนตรีและภูมิภาคความรู้ทางเทคโนโลยีท้องถิ่น พัฒนาการทางเศรษฐกิจและสังคม อีสานในปัจจุบัน

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,ประเพณีวัฒนธรรม,ภูมิภาคอีสาน

----- 2540. ของดีเมืองไทย 4 ภาค กรุงเทพฯ:องค์การค้าของคุรุสภา.

รวมเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม ชีวิต ความเป็นอยู่และ ประเพณีท้องถิ่น และสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,ประวัติศาสตร์,ภูมิศาสตร์,ชีวิต,ความเป็นอยู่และประเพณี

ศราวุธ เคนโคก 2544. ลวดลายพระไม้อีสาน วารสารหอศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

1(1):22-23.

งานชิ้นนี้ศึกษาเกี่ยวกับพระไม้ในภาคอีสาน 19 จังหวัด 141 วัดตัวอย่าง พบพระไม้ จำนวน 1,669 องค์ จังหวัดขอนแก่นพบมากที่สุด รองลงมาเป็น ชัยภูมิ โยธธร หนองคาย และ นครพนม รูปแบบนิยมทำปางประทับนั่ง ส่วนปางที่นิยมคือ ปางมารวิชัย และโดยรวมพบว่าในภาค อีสานมีพระไม้ 2 แบบคือ พื้นบ้านบริสุทธิ และแบบอิทธิพลช่างหลวง ซึ่งทำขึ้นเพื่อถวายเป็นพุทธ บูชา หรือก็ถวายเชื่อสะเดาะเคราะห์ให้พ้นจากทุกข์บ้าง

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,พระไม้,ความเชื่อ

ธีระวัฒน์ คนะนะมะ 2545 เส้นช้อน ออนซอนลี ซึ่งเป็นผลงานภาพเขียน วารสารหอ

ศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยขอนแก่น. 2(ฉบับพิเศษ):43-46.

งานชิ้นนี้ เป็นบทความเกี่ยวกับเส้นช้อนออนซอนลี ซึ่งเป็นผลงานภาพเขียนเพื่อ การเชิดชูเกียรติศิลปินของอีสาน ซึ่งข้อเขียนนี้เป็นคำที่สำแดงทัศนะแห่งหลักคิดถึงคุณค่าผลงาน และเชิญชวนให้สัมผัสรับรสที่สุนทรีย์ร่วมกัน แรงบันดาลใจจึงผลงานนั้นทั้งหมดมาจาก สภาพแวดล้อมรอบตัว ตั้งแต่มวลมาลีเกสรสวยจนถึงกอหนามร้าย จากคำแต่ย์ตามดินหรือซากอิฐ แดง กำแพงพังจนสูงเสียดเทียมฟ้าเกยกายเมฆา ทุกอย่างได้ถูกบันทึกไว้ตลอดช่วงวัยของศิลปิน ตั้งแต่อดีตจวบจนปัจจุบัน ในงานทุกชิ้นจึงได้สำแดงคนตามลำดับกระบวนการและพรรณนา อารมณ์ได้อย่างหมดจดไม่มีเท็จ รวมทั้งหลักเหลี่ยม

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,ภาพเขียน,ศิลปินอีสาน,พรรณนาอารมณ์,คติความเชื่อ

เพ็ญผกา นันทดิลก 2541. จิตรกรรมฝาผนังเรื่องมหาเวสสันดรชาดก สิมวัดบ้านยาง ตำบลยาง อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาองค์ประกอบของจิตรกรรมฝาผนังของจิตรกรรมฝาผนังเรื่องมหาเวสสันดรชาดกตามลักษณะแนวคิด รูปทรง หลักและวิธีการเขียนภาพ ตลอดจนคุณค่าของจิตรกรรมในวิถีชีวิตของชาวบ้านยาง พบว่าภาพจิตรกรรมเรื่องมหาเวสสันดรชาดกเมื่อเทียบกับเรื่องอื่นๆ บนผนังสิมค้ำานนอกมีจำนวนภาพมากกว่าเรื่องอื่น เขียนขึ้นโดยชาวบ้านและพระสงฆ์เมื่อ พ.ศ.๒๔๖๕ เพื่อเป็นเครื่องบูชาคุณพระศรีรัตนตรัย การจัดองค์ประกอบของภาพนั้น ได้จัดเรื่องมหาเวสสันดรชาดกเป็น ๑๑ กัณฑ์ โดยเรียงจากซ้ายไปขวา และพบว่าจิตรกรรมฝาผนังเรื่องมหาเวสสันดรชาดก สิมวัดบ้านยาง สัมพันธ์กับประเพณีการทำบุญมหาชาติของชาวบ้านซึ่งกระทำในเดือนสี่ทุกปี

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,มหาสารคาม,จิตรกรรมฝาผนัง,ความเชื่อ,มหาเวสสันดรชาดก

ประเทศ ปิจจังคะตา 2541. จิตรกรรมฝาผนังสิมวัดป่าเรไรย์ บ้านหนองพอก ตำบลคงบัง อำเภอนาคู จังหวัดมหาสารคาม วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาองค์ประกอบของศิลปะ ภาพสะท้อนที่ปรากฏในภาพจิตรกรรมฝาผนังสิมวัดป่าเรไรย์ พบว่าจิตรกรรมฝาผนังภายในสิมเป็นเรื่องราวพุทธประวัติและภายนอกเป็นพุทธศาสนนิทาน การกำหนดองค์ประกอบในการสร้างจิตรกรรมภายในจะกำหนดบนบริเวณระหว่างช่องว่างระหว่างห้อง ส่วนภายนอกจะเรียงลำดับจากขวาไปซ้าย การสร้างจินตนาการนี้สะท้อนให้เห็นถึงความเป็นอยู่ของชาวบ้าน

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,มหาสารคาม,จิตรกรรมฝาผนัง,พุทธประวัติ,พุทธศาสนนิทาน

วิบูลย์ ลีสุวรรณ 2540. ก่องข้าวบ้านฝางมหาสารคาม อนุสาร อสท.. 38(2):74-76.

งานชิ้นนี้ ศึกษาเกี่ยวกับก่องข้าวและกระติบข้าว ซึ่งเป็นเครื่องจักสานที่นำมาใช้ใส่ข้าวเหนียวหนึ่ง ภาชนะที่ใช้ใส่ข้าวเหนียวนี้เหมือนกันของชาวอีสานและชาวล้านนา แต่จะเรียกต่างกันคือ ภาชนะที่สานด้วยไม้ไผ่ รูปร่างคล้ายโลมีฝาและก้น เรียกว่า "ก่องข้าว" แต่ถ้าสานตรงกระบอกมีฝาปิด เรียกว่า "กระติบ" ทุกบ้านจะต้องมีก่องข้าวหรือกระติบทุกครัวเรือน บ้านฝาง ต.หัวเรือ อ.วาปีปทุม จ.มหาสารคาม เป็นแหล่งผลิตก่องข้าวที่สำคัญของภาคอีสาน มีรูปแบบสวยงาม มีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง ประกอบไปด้วย 3 ส่วน คือ 1)ตัวก่องข้าวรูปร่างเหมือนโล สานด้วยไม้ไผ่

2)ฝาห้องข้าวรูปร่างคล้ายฝาชี 3)ดินหรือฐาน เป็นแผ่นไม้กากบาทไขว้กัน

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,มหาสารคาม,หัตถกรรม,เครื่องจักสาน,กระติบ,ก่องข้าว

พันธศักดิ์ พ่วงพงษ์ 2537. การทำเครื่องปั้นดินเผาบ้านหม้อ ตำบลเขวา อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคามวิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาสภาพวิถีชีวิตและสถาบันหมู่บ้าน ความเชื่อที่มีผลต่อการทำเครื่องปั้นดินเผา พบว่าเหตุผลที่ชาวบ้านอีค้ออาชีพทำเครื่องปั้นดินเผา เพราะได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ ซึ่งเป็นชาวโคราช วิธีที่นิยม คือ การขึ้นรูปด้วยหินคูประกอบไม้ตีเสกกลางแจ้ง เป็นวิธีดั้งเดิม วัสดุที่นำมาทำนั้นหาได้ในท้องถิ่นลักษณะรูปแบบเป็นทรงภาชนะที่เหมาะสมแก่การนำไปใช้ในครัวเรือน

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,มหาสารคาม,หัตถกรรม,เครื่องปั้นดินเผา

ทรงยศ วีระทวีมาศ 2538. สิมในประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมอีสาน : กรณีศึกษาจังหวัดมุกดาหาร ขอนแก่น:ภาควิชาพื้นฐานสถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ศึกษาสิมในประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมอีสาน จังหวัดมุกดาหาร ในด้านการศึกษาตีความหมายคติสัญลักษณ์ของพื้นที่ตามคติจักรวาลไตรภูมิ

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,มุกดาหาร,สถาปัตยกรรม,สิม

ศุภชัย สิงห์ชะบาศย์ 2540. บนเส้นทางของสกุลช่างสลักไม้ บ้านาสะไมย์ วารสารมหาวิทยาลัยมหาสารคาม. 15(2):25-49.

งานชิ้นนี้ศึกษาเกี่ยวกับช่างสลักไม้บ้านาสะไมย์ จังหวัดยโสธร พบว่ามีช่างแกะสลักบานประตู-หน้าต่าง ใบบลัดอยู่จำนวนมาก และพบว่าการสลัก ไม้ของชายบ้านาสะไมย์พัฒนามาจากการทำเกวียนเทียมวัว เวลาต่อมาเมื่อเกวียนเทียมไม้ไผ่พาหนะคู่ครัวเรือนของผู้คนอีกต่อไป แต่ยังคงเพิ่มฝีมือให้กับช่างสลักไม้ ประมาณปี พ.ศ.2513 เริ่มมีผู้หันมาสลักบานประตูหน้าต่างให้กับใบบลัดประจำหมู่บ้าน

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,ยโสธร,ช่างสลักไม้

กิตติศักดิ์ แสนประดิษฐ์ 2539. การประกอบอาชีพหัตถกรรมสานกระติบข้าวของชาวบ้าน

นาสะไมย์ ตำบลนาสะไมย์ อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร วิทยาลัยศิลปศาสตร์

มหาบัณฑิต (สาขาวิชาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษากระบวนการประกอบอาชีพหัตถกรรมสานกระติบข้าวและผลกระทบจากการประกอบอาชีพที่มีต่อเศรษฐกิจและสังคมพบว่า การประกอบอาชีพหัตถกรรมสานกระติบข้าวนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อขาย ทุกครัวเรือนมีอาชีพนี้ แรงจูงใจ คือ การสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ และทำให้มีรายได้หลักจากอาชีพนี้ ผลจากการทำอาชีพนี้ ทำให้เกิดความสัมพันธ์ในครอบครัว เกิดความสามัคคีของคนในหมู่บ้าน

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,ยโสธร,หัตถกรรม,กระติบข้าว

ธีรพงษ์ จตุรพาณิชย์ 2543. โองราชบุรีที่ร้อยเอ็ด วารสารเมืองโบราณ. 24(4):130-135.

งานชิ้นนี้ ศึกษาเกี่ยวกับความเป็นมาและลักษณะของโองราชบุรี ทั้งรูปร่าง ทั้งรูปร่าง ลวดลายและสีสันท พบว่าโองราชบุรีถือกำเนิดจากช่างจีนชื่อนายจื่อเหม็ง แซ่จ้อ ที่มีความชำนาญในการทำเครื่องเคลือบดินเผาได้รวบรวมทุนกับพรรคพวกตั้งโรงงานชื่อ เจ้าแข่งหลี ผลิตภาชนะต่างๆ เช่น ไห กระปุก โอง โองนี้ส่วนมากมีรูปทรงกลมและทรงเหลี่ยม เช่น สีเหลี่ยม หกเหลี่ยม เคลือบสีน้ำเงิน น้ำตาล สีขาว โองราชบุรี จะถูกลำเลียงไปขายทั่วประเทศ ชาวจังหวัดร้อยเอ็ดนิยมซื้อโองมังกรไว้ใช้แทนโองดินเผาพื้นเมืองที่ด้อยคุณภาพกว่า โองรุ่นเก่าในจังหวัดร้อยเอ็ดมี 2 ชนิดคือ แบบเคลือบใสและแบบเคลือบด้าน มีลวดลายหลากหลายในร้อยเอ็ด พบว่าครอบครัวชาวจีนชาวไทย

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,ร้อยเอ็ด,เครื่องปั้นดินเผา,โองราชบุรี

ธีรพงษ์ จตุรพาณิชย์ 2542. สุปแด้มเมืองร้อยเอ็ด วารสารเมืองโบราณ. 25(1):52-58.

งานชิ้นนี้ ศึกษาเกี่ยวกับภาพเขียนหรือจิตรกรรมฝาผนังตามอาคารต่างๆในวัด เช่น สิมหรือโบสถ์ วิหาร หอไตร ของชาวอีสาน พบว่า ช่างแด้ม ชาวอีสานมีทั้งฆราวาสและบรรพชิต ร่วมกันอุทิศฝีมือ ทำให้สุปแด้มหรือรูปภาพมีสาระความสนุกสนาน เป็นสื่อสำคัญที่เชื่อมโยงน้อมนำวจิตใจผู้คนให้เข้าถึงสาระแห่งธรรมที่แฝงในรูปนั้นๆ เกิดความศรัทธาในพระพุทธศาสนาและศิลปะพื้นบ้านที่มีความงามอันเรียบง่าย สุปแด้มอีสานนับเป็นศิลปะอุดมคติเน้นความสมบูรณ์ถูกต้องตามหลักคตินิยม

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,ร้อยเอ็ด,จิตรกรรมฝาผนัง,ศิลปะพื้นบ้าน

ลักขณา จินดาวงษ์ 2542. ทูงหรือธงหะเหวด ของสำคัญที่กำลังจะถูกลืม วารสารเมืองโบราณ

25(3):102-106.

งานชิ้นนี้ ศึกษาเกี่ยวกับทงหรือรงในงานบุญพะเหวดของชาวร้อยเอ็ด พบว่า บุญพะเหวด เป็นบุญมหาชาติที่จัดขึ้นในเดือนสี่ จะเริ่มต้นด้วยการอัญเชิญพระอุปัชฌาย์มาปกป้องคุ้มครอง โดยสมมติเอาก้อนหินตามหัวหนองคลองบึงมาเป็นพระอุปัชฌาย์ ส่วนทงหรือทงพะเหวด เป็นอีกหนึ่งองค์ประกอบในงานบุญพะเหวด ทงหรือทงคือผลผลิตที่ทำจากฝ้าย ทอด้วยมือ ประกอบด้วย ส่วนหัว ตัว และหาง ทำทงเพื่อถวายเป็นพุทธบูชา อุทิศส่วนกุศลแก่ผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม, ภาควิชา, ร้อยเอ็ด, บุญพะเหวด, ทง(ทง)พะเหวด

ธีรพงษ์ จตุรพาณิชย์ 2546. ตึกคิน:อาคารพาณิชย์ยุคแรกในร้อยเอ็ด วารสารเมืองโบราณ.

29(4):106-107.

งานชิ้นนี้ ศึกษาความเป็นมาของตึกคินในจังหวัดร้อยเอ็ด โดยศึกษาจากพงศาวดารหัวเมือง มณฑลอีสาน ฉบับหม่อมอมรวงษ์วิจิตร พบว่า ในสมัยรัชกาลที่ 4-5 มีพ่อค้าชาวจีนเดินทางมาค้าขายในเมืองร้อยเอ็ด โดยรับซื้อของป่าส่งไปขายที่เมืองนครราชสีมา ต่อมาชาวจีนเหล่านี้ได้แต่งงานกับสตรีพื้นเมืองและตั้งถิ่นฐานแถวชั้นเดียว ผนังก่อด้วยอิฐดินดิบไม่เผา แบ่งห้องเป็นสามส่วน ส่วนแรกเป็นที่ค้าขาย ส่วนที่สองเป็นห้องนอน ส่วนที่สามเป็นศาลเจ้าประจำบ้าน ยุคต่อมาหลังคามุงสังกะสี เปลี่ยนพื้นดินเป็น ไม้กระดานและปูนซีเมนต์ตามลำดับ

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม, ภาควิชา, ร้อยเอ็ด, สถาปัตยกรรม, ตึกคิน

คัดนางค์ รongทานาม 2543. ลวดลายสลักหินที่ปรากฏในกู่กาสิงห์ อำเภอเกษตรวิสัย

จังหวัดร้อยเอ็ด[มหาสารคาม]:มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ ศึกษารูปแบบลวดลายสลักหินและความสัมพันธ์ในการตกแต่งลวดลายสลักหินในสถาปัตยกรรมกู่กาสิงห์ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า กู่กาสิงห์เป็นสถาปัตยกรรมที่สร้างขึ้นตามอิทธิพลทางศิลปะเขมรในพุทธศตวรรษที่ 16 เป็นต้นมา สร้างด้วยวัสดุที่เป็นศิลาแลงหินทราย และอิฐ ลวดลายส่วนใหญ่สลักบนหินทรายและได้รูปแบบมาจากปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ ผนวกกับจินตนาการทางความเชื่อในศาสนาพราหมณ์ที่สืบทอดมาในอดีต เป็นประติมากรรมในรูปแบบของภาพบุคคล สัตว์และสิ่งของ การสร้างประติมากรรมสลักหิน

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม, ภาควิชา, ร้อยเอ็ด, สถาปัตยกรรม, ประติมากรรม, ลวดลาย, การแกะสลัก

วัลย์ลักษณ์ ทรงศิริ 2539. กลุ่มเตาเครื่องปั้นดินเผาถุ่มน้ำสงคราม วารสารเมืองโบราณ.

22(4):53-62.

งานชิ้นนี้ เป็นบทความที่เกี่ยวกับกลุ่มเตาเครื่องปั้นดินเผา ลุ่มน้ำสงครามมีลักษณะเด่นของผลิตภัณฑ์คือการทำภาชนะเนื้อแกร่งประเภทไหขอบปากสูงและเคลือบสีน้ำตาล ไหลักษณะนี้สำรวจพบเป็นจำนวนมากในชุมชนโบราณต่างๆในแอ่งสกลนครที่ระบุว่าเป็นชุมชนลาว โดยใช้เป็นไหใส่กระดูกมนุษย์ นำไปฝังอยู่ตามท้องไร่ท้องนาบ้าง

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม, ภาควิศาน, ลุ่มน้ำสงคราม, เครื่องปั้นดินเผา, ไห

กัญญาณี กิจโชติประเสริฐ 2542. สิมพื้นบ้านสุปแต่มพื้นถิ่น วารสารความรู้คือประทับใจ.

ฉบับที่ 1/42:8-11.

งานชิ้นนี้ เป็นบทความเกี่ยวกับสิม พื้นบ้านสุปแต่มพื้นถิ่นที่บ้านนาพิง เป็นหมู่บ้านเล็กๆ อยู่ในหุบเขามีสันเขาเตี้ยๆล้อมรอบ คนที่มีเป็นชาวไทยเลย อพยพมาจากฝั่งลาวทางอำเภอเชียงคาน มาตั้งบ้านเรือนบริเวณที่มีต้นหมากพิง จึงได้ชื่อว่า บ้านนาพิง ที่นี้มีวัดเก่าโบราณที่ตั้งมาก่อนตั้งหมู่บ้านชื่อวัดโพธิ์ชัย ซึ่งมีถึงศิลปวัตถุและสิ่งก่อสร้างน่าสนใจมากมาย ตั้งแต่หอไตรเสาสูง ชุ่มประดู่ควมิมรูปปั้นสัตว์ป่าหิมพานต์ เสาหลักธรรมหรือที่ภาษาท้องถิ่นเรียกว่าหลักคำไปจนถึงสิมาหรือคนอีสานเรียกว่าสิมเก่าแก่ที่มีจิตรกรรมฝาผนังทั้งดงามฝีมือช่างท้องถิ่น ภาพจิตรกรรมฝาผนังหรือที่ภาษาท้องถิ่นเรียกว่า สุปแต่ม ได้สะท้อนให้เห็นภาพชีวิตความเป็นอยู่และความเชื่อทางศาสนาของชาวบ้านนอกจากนี้การใช้ลายเส้นและสีสันทันยังบ่งบอก

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม, ภาควิศาน, เลข, จิตรกรรมฝาผนัง, สิมพื้นบ้าน, สุปแต่ม

สรรเสริญ สุรวาทศิลป์ 2545. รูปแบบโครงสร้างคคความเชื่อ และบทบาทของหอแจก:

กรณีศึกษาอำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

(สาขาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษารูปแบบโครงสร้างคคความเชื่อและบทบาทของหอแจกที่มีต่อชุมชนในอ.เกษตรวิสัย จ.ร้อยเอ็ด พบว่ารูปแบบโครงสร้างของหอแจกมีลักษณะคล้ายกับโครงสร้างของบ้านเรือนโดยทั่วไปแต่จะมีขนาดใหญ่กว่าบ้าน รูปแบบทางสถาปัตยกรรมสะท้อนให้เห็นถึงความคิด การออกแบบ ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน คคความเชื่อของแต่ละท้องถิ่น ซึ่งมีคคความเชื่อบางอย่างก็คล้ายความเชื่อลง ทั้งนี้เนื่องมาจากความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและสังคม

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม, ภาควิศาน, ร้อยเอ็ด, สถาปัตยกรรม, คคความเชื่อ, รูปแบบ โครงสร้าง, หอแจก

สุจริตลักษณ์ ติผดุง 2536. ผ้าไหมบ้านใจดี วารสารภาษาและวัฒนธรรม สถาบันวิจัยภาษา

และวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัย มหิดล. 12(2):5-15.

งานชิ้นนี้ศึกษาเกี่ยวกับการทอผ้าไหมบ้านใจดี หมู่ที่ 1 ต.ใจดี อ.ซุขันธ์ จ.ศรีสะเกษ พบว่าบ้านใจดี ส่วนใหญ่จะพูดภาษาเขมรเหนือ มีประชากรที่พูดภาษาลาวจำนวนหนึ่งย้ายเข้ามาอยู่ โดยการแต่งงานแล้วเปลี่ยนมาพูดภาษาเขมรเหนือและชุมชนนี้มีชื่อเสียงในการประดิษฐ์เกวียนน้อย และยังมีหัตถกรรมอีกอย่างหนึ่งคือ การทอผ้าไหมที่บ้านใจดีชาวบ้านทำกันเองภายในหมู่บ้านทุกชั้นตอนไม่ว่าจะเป็นการเลี้ยงไหม สาวไหม การย้อมไหม หรือการทอไหม ซึ่งทำกันมาช้านานแล้ว และมีมีการทอผ้าฝ้ายและผ้าไหม ซึ่งเป็นผ้าไหมธรรมชาติทั้งหมด

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,ศรีสะเกษ,หัตถกรรม,การทอผ้าไหม,ผ้าไหมบ้านใจดี

บุญเลิศ มรกตและกฤตกร กล่อมจิต 2545. การศึกษาหัตถกรรมจักสานครุฑน้อย อำเภอซุขันธ์

จังหวัดศรีสะเกษ [ขอนแก่น]:สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

งานชิ้นนี้ศึกษาเกี่ยวกับหัตถกรรมจักสานครุฑน้อย อำเภอซุขันธ์ จังหวัดศรีสะเกษ พบว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมในวิถีชีวิตของชาวบ้านสะอาง อ.ซุขันธ์ จ.ศรีสะเกษในอดีตนั้นใช้ภูมิปัญญาเพื่อช่วยเหลือตัวเอง ผลิตรายการดำรงชีวิต ไม่ว่าจะเป็นอาหารหรือเครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ เช่นครูดักน้ำไว้ใช้สอยในครัวเรือน โดยทำจากไม้สะเบงและต้นจิก ในปัจจุบันไม่นิยมใช้ครูดักน้ำเนื่องจากมีครุสังกะสีที่คงทนกว่า ต่อมาจึงมีผู้ดัดแปลงการสานขนาดครุให้มีขนาดเล็กลง เรียกว่าครุฑน้อย และจนเป็นที่ยอมรับกับคนทั่วไป

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,ศรีสะเกษ,หัตถกรรม,จักสาน,วิถีชีวิต,ครุฑน้อย

อรุณศักดิ์ กิ่งมณี 2540. รอยอดีตสกลนคร ขอนแก่น:สำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ 7 ขอนแก่น.

งานชิ้นนี้ศึกษารวบรวมข้อมูลหลักฐานทางโบราณคดีของสกลนครประกอบด้วย วัฒนธรรมบ้านเชียง ผลการขุดค้นและศึกษาโบราณคดีที่แหล่งโบราณคดีวัดชัยมงคล รวมทั้งเรื่องราวด้านประวัติศาสตร์ศิลปะและโบราณคดีของเมืองสกลนคร ซึ่งจากหลักฐานว่า "สกลนคร" เป็นแหล่งสะสมทางวัฒนธรรม มีหลักฐานของวัฒนธรรมทวารวดี วัฒนธรรมเขมร วัฒนธรรมไทย-ลาว ดังที่มีแหล่งโบราณคดี โบราณสถาน โบราณวัตถุ ปรากฏอยู่มากมาย สมควรที่จะนำมาเชื่อมโยงปะติดปะต่อกันเป็นภูมิหลังของเมืองสกลนคร

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,สกลนคร,โบราณคดี,โบราณสถาน,โบราณวัตถุ,วัฒนธรรมพื้นถิ่น

อำพัน กิจงาม 2538. แหล่งโบราณคดีบ้านคอนธงชัย วารสารเมืองโบราณ. 21(1-4):129-134.

งานชิ้นนี้ ศึกษาเกี่ยวกับแหล่งโบราณคดีบ้านคอนธงชัย อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดสกลนคร พบว่า เป็นที่ตั้งของจังหวัดชัยมงคล ตัวเนินมีรูปร่างค่อนข้างกลมเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 400 เมตร ยอดเนินอยู่สูงจากพื้นนาโดยรอบประมาณ 5 เมตร แหล่งน้ำบริเวณใกล้เคียง ได้แก่ห้วยศาลจอด จากการสำรวจพบโบราณวัตถุ เช่น เศษภาชนะดินเผาหลายเชือกทาบ ลายเขียนสี ลายขูดขีด โบราณวัตถุที่ทำจากสำริด เช่น กำไลมือ ใบหอกสำริดและเหล็กและนิยมนตกแต่งผิวภาชนะดินเผาในวัฒนธรรมบ้านเชียงทั่วไป

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,สกลนคร,แหล่งโบราณคดี,บ้านคอนธงชัย

วิโรฒ ศรีสุโร 2538. เถียงนาอีสาน ภูมิศึกษาจังหวัดสกลนคร อุดรธานี (หนองคาย มุกดาหาร และนครพนม) ขอนแก่น:ภาควิชาพื้นฐานสถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

"เถียงนา" เป็นสถานที่ใช้สอยอย่างเอนกประสงค์ สร้างขึ้นอย่างไม่พิถีพิถันมีหลังคามุงไผ่ป้องกันแดดฝน "เถียงนา" อยู่ห่างบ้านเรือนเนื่องจากนาอยู่ไกลเกินกว่าจะกลับได้ในเวลา 1 วัน เถียงนาถูกสร้างขึ้นอย่างพิถีพิถัน คือ ใต้เป็นที่หลบนอนตอนกลางคืนได้ ใต้เป็นที่หุงหาอาหาร ใต้เลี้ยงสัตว์ได้และมีพืชผักไว้กิน จนในที่สุด "เถียงนา" ประเภทนี้ก็กลายเป็น "กระท้อบ" ปลายนา หรือ "เรือนเหี้ย" ปลูกพืชไร่ ปลูกสร้างเรือนโรงที่เรียกว่า "เถียงไร่" ปลูกเพื่อเผ่าพืชผลเรียกเถียงปลูกไว้ที่นาเรียก เถียงนา ปลูกไว้ป่า เรียก เถียงไร่ รูปแบบของ "เถียงนา"

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,สถาปัตยกรรม,เถียงนา

วิโรฒ ศรีสุโร 2538. ธาตุอีสาน ขอนแก่น:ภาควิชาพื้นฐานสถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

"ธาตุ" และ "พระธาตุ" เป็นภาษาถิ่นของภาคอีสานที่ใช้เรียกอนุสาวรีย์หรือสิ่งก่อสร้างเพื่อบรรจุอัฐิธาตุของผู้ชายชนม์ มีความหมายอย่างเดียวกับ "เจดีย์" หรือ "สถูป" ในภาษากลางหากเรียกว่า "ธาตุ" ย่อมหมายถึงที่บรรจุกระดูกของบุคคลธรรมดาสามัญไปจนถึงเจ้าเมือง และพระสงฆ์องค์เจ้า "พระธาตุ" หมายถึงสิ่งก่อสร้างที่ประดิษฐานแต่เฉพาะอัฐิธาตุขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า "ธาตุ" สามัญชนทั่วไปในครั้งแรกนิยมใช้ไม้จึงเรียกว่า "ธาตุไม้" ซึ่งไม่สามารถทำให้ใหญ่โตได้ ต่อมาพัฒนาโดยการก่ออิฐสอปูนจึงสามารถทำให้ใหญ่โตและแข็งแรงยิ่งขึ้น เรียกว่า "ธาตูปูน"

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,สถาปัตยกรรม,ธาตุ,พระธาตุ

ธาดา สุทธิธรรม 2542. สิม(โบสถ์)เก่า วัดสุวรรณवास อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม

วารสารอีสาน-สถาปัตย์. 10(1):14-20.

งานชิ้นนี้ ศึกษาเกี่ยวกับสิมของวัดสุวรรณवास จังหวัดมหาสารคาม พบว่า สิมวัดสุวรรณवास เป็นอาคารก่ออิฐถือปูนเป็นลักษณะสิมอีสานที่ได้รับอิทธิพลจากฝั่งลาวซึ่งรับมาจากฝรั่งเศสในฐานะอาณานิคมในการก่อสร้างอาคารก่ออิฐฉาบปูน โดยมีช่างฉนวนเป็นช่างทำงานปูนต่างๆ ชุ่มประดับด้านหน้าเป็นลวดลายปูนปั้นปางพระพุทธรูปปางเลไลย์ เห็นเป็นภาพลึงและข้างเลือนๆ กันทวยไม้แกะสลักเป็นรูปภาพพญานาคงงามอ่อนช้อย ตามแบบศิลปกรรมไทยอีสาน ซึ่งทรวดทรงงดงาม แต่ต่อมาการอนุรักษ์สิมวัดสุวรรณवासจึงสำเร็จด้วยการบริจาคแรงงาน สิ่งของ และเงินจากญาติมิตร ผู้มีจิตศรัทธา

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,สถาปัตยกรรม, โบสถ์, สิมอีสาน

อภิรักษ์ อุดมพิเชษฐ,บรรณาธิการ 2542. นำเที่ยวอสังหาริมทรัพย์แห่งอีสานใต้ กรุงเทพฯ:

สี่คา.

งานชิ้นนี้ศึกษาเกี่ยวกับปราสาทหิน ซึ่งเป็นหนึ่งในสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญของอีสานและมีอยู่มากในแถบลุ่มน้ำมูลตอนล่างและเขตอีสานใต้ นำเสนอเรื่องราวของปราสาทหินในรูปแบบของการนำเที่ยวชมให้เห็นภาพและบอกเล่าเรื่องราวคุณค่าและความหมายที่แท้จริงของปราสาทหิน

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,สถาปัตยกรรม,ปราสาทหิน

โสภณ จงสมจิต 2537. การวิจัยเอกลักษณ์ของเรือนพื้นบ้านอีสานเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนา

วารสารข่าวสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ. 35(383):14-16.

งานชิ้นนี้ ศึกษาเกี่ยวกับเรือนพื้นบ้านอีสาน พบว่าเรือนพื้นบ้านอีสานเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ศาสนา ประเพณี และธรรมชาติอย่างหนึ่งของคนอีสาน และเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่กำลังถูกทอดทิ้งไปเนื่องจากความนิยมบ้านเรือนสมัยใหม่ ซึ่งขัดแย้งกับสภาพสังคมเกษตรกรรม ส่วนลักษณะเรือนพื้นบ้านอีสาน พบว่า มีลักษณะทางสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น เป็นบ้านชั้นเดียวมีใต้ถุนสูงและเตี้ย วัสดุที่ใช้ก่อสร้างบ้านใช้ไม้ชนิดต่างๆ เช่น ไบจาก ไม้ไผ่ หญาคา

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,สถาปัตยกรรม,เรือนพื้นบ้านอีสาน

เจริญ ดันมหาพราน 2536. เรือนอีสาน วารสารตราไปรษณียากร. 23(10):29-30.

งานชิ้นนี้ศึกษาลักษณะเรือนอีสานโดยทั่วไปมี 3 ลักษณะคือ 1)เรือนใหญ่หรือเรือน
 เกย 2)เรือนโข่ง ซึ่งมีโครงสร้างแยกออกจากเรือนใหญ่ 3)เรือนแฝด มีโครงสร้างทั้งซีกและคานจะ
 ผากกับเรือนใหญ่ และระดับพื้นจะเท่ากัน เรือนทั้ง 3 อาจมีส่วนประกอบเพื่อเพิ่มเนื้อที่ใช้สอยต่างๆ
 ได้ดังนี้ 1)ชานแคค เป็นชานโล่งที่ยื่นออกมาและลดระดับลงจากตัวเรือน ใช้นั่งพักผ่อนและ
 รับประทานอาหาร 2)เรือนไฟ (ครัว) 3)อ่างน้ำ (ร้านน้ำ) ลักษณะเป็นเพิง มีรางวางแอ่งน้ำดินเผาไว้
 คั้น 4)เล้าข้าว (ยุ้งเถ้า) จะมีพื้นเล้าสูงพอดีกับการเทียมเกวียน เพื่อขนข้าวเข้ายุ้ง ลักษณะเด่นของ
 เรือนอีสานอยู่ที่จั่ว นอกจากนี้ยังมีกรอบบันลมประกอบหลังคาเรือนทั้งสองด้าน

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,สถาปัตยกรรม,เรือนอีสาน

เจริญ ตันมหาพราน 2536. เรือนอีสาน วารสารไตรปริษณียากร. 23(9):43-44.

งานชิ้นนี้ศึกษาส่วนประกอบเรือนอีสาน ซึ่งมีโครงสร้างการอยู่อาศัยแบบไม้
 กระดานขนาดประมาณ 3 ช่วงเสา ประกอบด้วยห้องสำคัญๆ คือ ห้องพ่อแม่ อาจมีฝาผนังหรือเปิด
 โล่ง ห้องเปิง เป็นห้องนอนลูกชาย เพื่อเป็นสัญลักษณ์แสดงความเป็นผู้นำครอบครัวใหม่ มักมีการ
 ยกเบียงขึ้นไว้ห้องหนึ่งโดยเฉพาะ นอกจากนี้ยังใช้เป็นที่เก็บรักษาสิ่งเคารพบูชาต่างๆ ห้องซุ้มหรือ
 ห้องนอนลูกสาว เรือนเหย้า คือ เรือนที่สมาชิกในครอบครัวที่แต่งงานแล้วออกมาปลูกเรือนอีกหลัง
 คู่บ หมายถึง เรือนที่สร้างขึ้นด้วยไม้ไผ่เป็นส่วนใหญ่ เถียงนา เป็นที่พักอาศัยชั่วคราวในบริเวณที่นา
 เรือนอีสานแบบพื้นถิ่น เป็นเรือนยกพื้นมีใต้ถุนสูง ใช้เป็นคอกวัว ควาย

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,สถาปัตยกรรม,เรือนอีสาน

จันทน์ยี่ วงศ์คำ 2545. จากเรือนลาวสู่เรือนอีสานการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม วารสารสาร
 วัฒนธรรม สำนักวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยขอนแก่น. 8(1):8-10.

งานชิ้นนี้ ศึกษาวัฒนธรรมกับการเปลี่ยนแปลงของเรือนอีสาน พบว่า เรือนพื้นถิ่น
 ของแต่ละกลุ่มต่างๆ ในภาคอีสานล้วนมีความคล้ายคลึงกันและมีความคล้ายกันเรือนพื้นถิ่นในลาว
 ด้วยทั้งในรูปแบบและผังเรือน

เนื่องมาจากความเป็นกลุ่มชนที่มีการจดจำรูปแบบทางสถาปัตยกรรมมาตั้งแต่ครั้งอดีตและสืบทอด
 ต่อกันมาเรื่อยๆ โดยมีการเปลี่ยนแปลงบางอย่างให้เข้ากับสภาพแวดล้อมและทรัพยากรที่หาได้ใน
 ท้องถิ่นรวมไปถึงผสมผสานรูปแบบเดิม

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,สถาปัตยกรรม,วิถีชีวิต,ความเป็นอยู่,การสืบทอด,เรือนอีสาน

วิจิต คลังบุญครองและไพโรจน์ เพชรสังหาร 2537. เรือนอีสาน วารสารอีสาน-สถาปัตย์ คณะ

สถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น. 1(3):36-44.

งานชิ้นนี้ ศึกษาเกี่ยวกับเรือน(เรือน)ในภาคอีสาน พบว่า เรือน(เรือน)ในภาคอีสาน หมายถึง ที่พัก ที่อาศัยที่มีการยกเสาสูงได้จนโล่ง (มีใต้ถ่าง) การแบ่งประโยชน์การใช้ที่ดินในภาคอีสานแบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ 1)บริเวณชุมชนหมู่บ้าน เป็นการใช้ที่ดินที่ตั้งชุมชนและอยู่กันเป็นกลุ่มโดยเลือกทำเลเป็นที่ตั้งเนินสูง น้ำท่วมไม่ถึงสามารถปลูกพืชยืนต้นได้ 2)บริเวณการเกษตร ส่วนมากจะเป็นนา ไร่ สวนตามแต่ภูมิประเทศ จะอยู่โดยรอบหมู่บ้าน ส่วนด้านสังคมครอบครัวและเรือนอีสาน ซึ่งการปลูกเรือนของชาวอีสานจะคู่กับค้ำค้ำทำพิธีการปลูกเรือนและช่วยกันปลูกโดยขอความช่วยเหลือซึ่งกันและกันโดยชาวบ้านจะช่วยกันเข้าไปในคอง(ป่า)เพื่อเลือกไม้แก่ อ่อน ชนิดให้เหมาะสมกับลักษณะการใช้ สังคมในครัวเรือนแต่ละครัวเรือนจะปลูกเรือนให้มีเนื้อที่ใช้สอยขนาดพอเหมาะ

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,สถาปัตยกรรม,วิถีชีวิต,พิธีกรรม,เรือนอีสาน

วิโรฒ ศรีสุโรและธาดา สุทธิธรรม 2543. หลักบ้าน ขอนแก่น:ภาควิชาพื้นฐานสถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

การออกแบบ "หลักบ้าน" นั้นคำนึงถึงหลักเกณฑ์ 3 หัวข้อ คือ 1.รูปแบบ มักนิยมทำเป็นเสาไม้กลมหรือไม้ปาดมุมให้เป็นรูป 8 เหลี่ยม ไม่กำหนดขนาดและความสูง ส่วนใหญ่ขึ้นหัวให้เป็นรูปเสาหัวคุมหรือรูปทรงบัวคุมโดยขยาย ไม้พิธีพิถันนัก แบ่งออกเป็นแบบหลักปลายแหลม ธรรมดา แบบหยักปลายไม่มีลวดลายแบบหยักปลายคดโค้งลวดลายแบบประยุกต์ 2.วัสดุ แต่เดิมนั้นใช้ไม้ทั้งสิ้น ไม้ที่นิยมทำต้องเป็นไม้มงคล เช่น กล้วย ยอ ถ้าหาไม้ได้อาจใช้ไม้แคน (ตะเคียน) ไม้เต็ง เป็นต้น นอกจากนี้ช่างพื้นบ้านยังนิยมนำซีเมนต์มาทำแทนไม้ เนื่องจากทนทานและสามารถทำลวดลายได้ง่าย 3.การตกแต่ง หากเป็นวัสดุที่ทำจากไม้ช่างนิยมสลักหยาบๆเป็นเสมือนรอยขีดข่วนกันลงไปบนเนื้อไม้ บางครั้งก็มีการหยักปลายอย่างที่ช่างพื้นบ้านเรียกว่า "แหวงขัน" โดยแบ่งเป็นส่วนปลายและส่วนลำตัว ส่วนปลายจะฉาบ ปาดยอดให้เป็นทรงบัวเหลี่ยมแล้วสลักเป็นลายกาบ (คล้ายกระจิง) ซ้อนกันเหมือนกาบของหน่อไม้ที่เจริญงอกงามโผล่จากผิวดิน

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,สถาปัตยกรรม,หลักบ้าน

ธาดา สุทธิธรรม 2540. หอแจกในภาคอีสาน : อาคารสาธารณะเอกลักษณ์อีสาน [ขอนแก่น]:คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ศึกษารูปแบบทางสถาปัตยกรรมของหอแจกสามารถจำแนก เป็นแบบต่างๆ คือ หอแจกไม้ ไม้เป็นวัสดุที่ใช้สร้างหอแจกตั้งแต่การกำเนิดหอแจกในภาคอีสานเมื่อประมาณ 200 กว่าปี

ก่อน หอแจกปูน หมายถึง หอแจกก่ออิฐฉาบปูน ที่มีการก่อสร้างในช่วงประมาณ 30-60 ปีมานี้ การก่อสร้างหอแจกด้วยอิฐและฉาบปูน ทำให้พัฒนาการทางรูปแบบของหอแจกมีรูปแบบเฉพาะตัว หอแจกคอนกรีตเสริมเหล็ก เป็นหอแจกที่มีอายุไม่เกิน 30 ปี จะพบหอแจกที่มีโครงสร้างเสาและคานเป็นคอนกรีตเสริมเหล็ก ผังเป็นอิฐซีเมนต์บล็อกหรืออิฐมอญฉาบปูนซีเมนต์ มีลักษณะการตกแต่งแบบสถาปัตยกรรมภาคกลาง เป็นหอแจกที่พบอยู่อย่างค้ำคั้นในปัจจุบัน

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,สถาปัตยกรรม,หอแจก

ชำนาญ เล็กบรรจง ๒๕๔๕ ลักษณะรูปแบบลวดลายประดับสถาปัตยกรรมทางศาสนาในภาคอีสาน วารสารมหาวิทยาลัยมหาสารคาม. 21(1):79-86.

งานชิ้นนี้ ศึกษาลักษณะและรูปแบบลวดลายประดับสถาปัตยกรรมทางศาสนาในภาคอีสาน พบว่า ลักษณะของลวดลายประดับสถาปัตยกรรมทางศาสนาเป็นลวดลายที่ช่างได้แนวคิดจากธรรมชาติและลายไทยถ่ายทอดสืบต่อกันมาแบบตระกูลช่างสามารถประยุกต์ดัดแปลงให้เหมาะสมกับลักษณะสถาปัตยกรรมไทยได้ดี การเรียกชื่อลวดลายและเรียกตามที่ได้มาของช่าง ลักษณะคุณค่าความงามของลวดลายช่างจะออกแบบให้มีส่วนประกอบของศิลปะปรากฏอยู่ในแต่ละลวดลายได้แก่ ความงามที่เกิดจากเส้นรูปร่าง รูปทรง แสงเงา พื้นผิว ช่องว่าง และสีผสมผสานกันอย่างลงตัว

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,สถาปัตยกรรมทางศาสนา,ลักษณะและรูปแบบลวดลาย

วิโรฒ ศรีสุโร 25339. หอไตรอีสาน ภูมิวิญญาณแห่งสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น วารสารอีสาน

- สถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น. 6(3):39-64.

งานชิ้นนี้ศึกษาเกี่ยวกับหอไตรของอีสานในด้านคุณค่าและเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น กล่าวถึงหอไตร หมายถึง อาคารที่สร้างขึ้นเพื่อเก็บรวบรวมพระไตรปิฎก อันมีพระอภิธรรมปิฎก,พระสุตตันตปิฎก(พระสูตร) และพระวินัยปิฎก เพื่อให้พระสงฆ์ได้เล่าเรียนศึกษา สร้างไว้กลางน้ำสามารถป้องกันมดปลวกขึ้นไปทำลาย "หนังสือผูก" เหล่านี้ได้อย่างดีผลสถาปนิกพื้นบ้านมักออกแบบให้เป็นเรือนหลังเดียวโดดๆ ดังนั้น หอไตร จึงเป็นแหล่งศึกษาค้นคว้าทางพระพุทธศาสนาและเป็นทั้งปูชนียสถานที่ควรแก่การกราบไหว้ของพุทธบริษัทอีกด้วย

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น,คุณค่า,เอกลักษณ์,หอไตร

สิราภรณ์ สีนันทวงศ์ 2543. คุณค่าของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น "สิมพื้นบ้าน" วารสารอีสาน

-สถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น. 11(1):19-25.

งานชิ้นนี้ศึกษาเกี่ยวกับคุณค่าสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นของสิมพื้นบ้านในภาคอีสาน พบว่า ศิลปะสถาปัตยกรรมแบบพื้นถิ่นในภาคอีสานอาจแบ่งได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ สถาปัตยกรรมที่เกี่ยวข้องกับที่พักอาศัยและสถาปัตยกรรมตามความเชื่อทางศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งโบสถ์หรือที่ชาวอีสานเรียกกันว่า สิม เป็นอาคารที่สำคัญที่สุดภายในวัดรองลงมาจากพระธาตุ คุณค่าของสิมพื้นบ้าน คือ (1)คุณค่าทางด้านวัฒนธรรม (2)คุณค่าด้านสุนทรียภาพ (3)คุณค่าด้านวิชาการและการศึกษา

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น,สิมพื้นบ้าน

รุ่งโรจน์ ภิรมย์อนุกุล 2545. ใบเสมาเรื่องศิพิซาคค:ร่องรอยพุทธศาสนามหายานในภาค

ตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน วารสารเมืองโบราณ. 28(3):102-106.

งานชิ้นนี้ ศึกษาเกี่ยวกับใบเสมาที่วัดสาวสุวรรณาราม ตำบลเวียงคุก อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย พบว่า เป็นใบเสมาเล่าเรื่องศิพิซาคคตามคัมภีร์พุทธศาสนามหายาน มีอายุอยู่ในราวปลายพุทธศตวรรษที่ 17 นอกจากนี้ในพื้นที่ภาคอีสานตอนบนหรือแอ่งสกลนครยังพบภาพที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนามหายาน เช่น ใบเสมาที่พระพุทธรูปบัวบก และที่เมืองฟ้าแดดสงยาง ซึ่งปัจจุบันเก็บรักษาไว้ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,หนองคาย,ใบเสมา,พระพุทธรูป,นิกายมหายาน,ศิพิซาคค

สุพาสน์ แสงสุรินทร์ 2542. ประติมากรรมในเขตอำเภอเมืองจังหวัดหนองคาย วิทยานิพนธ์

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาองค์ประกอบทางศิลปะ รูปแบบ ลวดลายและความสัมพันธ์ระหว่าง จุ่มประติมากรรมกับวิถีชีวิตชาวบ้าน พบว่าองค์ประกอบหลักได้แก่ โครงสร้าง รูปแบบ ขนาดและวัสดุที่ใช้ในการสร้างจุ่มประติมากรรมและองค์ประกอบเสริมได้แก่ ลวดลายและวัสดุที่ใช้ในการตกแต่งลวดลายที่สะท้อนให้เห็นความอุดมสมบูรณ์ของท้องถิ่น

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,หนองคาย,วัด,ประติมากรรม

ศุภชัย สิงห์ชะนาศ์ 2545. การถ่ายทอดวิถีคิดและกระบวนการผลิตเครื่องปั้นดินเผาเชิงพัฒนาในชุมชนที่ผลิตเครื่องปั้นดินเผาแบบดั้งเดิมของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ วารสารมหาวิทยาลัยมหาสารคาม. 21(1):69-78.

งานชิ้นนี้ ศึกษาการถ่ายทอดวิถีคิดและกระบวนการผลิตเครื่องปั้นดินเผาเชิงพัฒนาในชุมชนที่ผลิตเครื่องปั้นดินเผาแบบดั้งเดิมของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า สมาชิกที่เข้าร่วม

โครงการได้พัฒนารูปแบบและวิธีการผลิตของคนได้หลากหลาย จากลักษณะรูปแบบและวิธีการผลิตเครื่องปั้นดินเผาอย่างเดิมตอบสนองตลาดกลุ่มเดิม วิถีและวิธีการผลิตเครื่องปั้นดินเผาที่บ่มเพาะสืบทอดมาตั้งแต่บรรพชน ส่วนใหญ่เป็นการพัฒนาลักษณะรูปแบบที่เป็นจุดเริ่มต้นและทิศทางการพัฒนาอย่างต่อเนื่องให้ได้ผลอย่างบรรจบกันระ

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,หัตถกรรม,เครื่องปั้นดินเผา,กระบวนการผลิต,การถ่ายทอด

ศุภชัย สิงห์ยะบุศย์ 2543. การศึกษาเปรียบเทียบลักษณะรูปแบบศิลปะและการจัดการเครื่องปั้นดินเผาค่านเกวียน อำเภอโซคชัย จังหวัดนครราชสีมา กับบ้านหม้อ อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม วารสารมหาวิทยาลัยมหาสารคาม. 18(1-2):1-16.

งานชิ้นนี้ ศึกษาการเปรียบเทียบลักษณะรูปแบบศิลปะและการจัดการเครื่องปั้นดินเผาค่านเกวียน อ.โซคชัย จ.นครราชสีมา กับ บ้านหม้อ อ.เมือง จ.มหาสารคาม พบว่า มีความแตกต่างกันในด้านรูปทรง วิธีการขึ้นรูป ชนิดเครื่องปั้นดินเผา การนำไปใช้ประโยชน์ เพื่อการใช้สอยในครัวเรือนเครื่องปั้นดินเผาค่านเกวียนมีการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์สามารถใช้ตกแต่งโดยตรง ใช้วิธีการผสมผสานภูมิปัญญาการผลิตแบบดั้งเดิมกับแบบใหม่ได้อย่างกลมกลืน แต่เครื่องปั้นดินเผาบ้านหม้อ

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,หัตถกรรม,เครื่องปั้นดินเผา,กระบวนการผลิต,การเปรียบเทียบ

วิบูลย์ ลีสุวรรณ 2541. เขียนหมากไม้ภาคอีสาน วารสารศิลปวัฒนธรรม. 19(2):38-40.

งานชิ้นนี้ ศึกษาเกี่ยวกับเขียนหมากไม้ของภาคอีสาน พบว่าเป็นภาชนะสำหรับใส่เครื่องกินหมากและอุปกรณ์การกินหมาก นอกจากนั้นยังเป็นสิ่งแสดงฐานะของเจ้าของด้วย มีลักษณะเป็นภาชนะคล้ายกระบะอาจจะกลมหรือสี่เหลี่ยม อาจแบ่งเป็น 2 ประเภทคือ เขียนหมากของชนชั้นสูงที่ทำด้วยงาช้างมีค่า เช่น นาก เงิน ทอง และเขียนหมากพื้นบ้านมักทำด้วยวัสดุที่หาได้ในท้องถิ่นเช่น ไม้ ไม้ไผ่ หวาย เป็นต้น ส่วนเขียนหมากอีสาน ชาวบ้านนิยมใช้กันมี 2 แบบ คือ ทรงสี่เหลี่ยม และทรงกระบะสี่เหลี่ยมเอวเขียนคอดดินเขียนผายออก

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,หัตถกรรม,เขียนหมากไม้

สมาคมส่งเสริมการเลี้ยงไก่แห่งประเทศไทยในพระราชูปถัมภ์ 2547. เขียนหมากไม้(ภาคอีสาน)

วารสารสาส์นไก่และการเกษตร. 52(6):37-40.

งานชิ้นนี้เป็นบทความเกี่ยวกับเขียนหมากไม้(ภาคอีสาน) พบว่า ประเพณีการเลี้ยง

หมากของคนไทยมีมาช้านาน การกินหมากถือว่าเป็นวิถีชีวิตของคนโบราณ ตั้งแต่รุ่นปู่ย่า ตาทวด ลักษณะเขียนหมากในภาคเหนือและภาคอีสาน เรียกว่า "ขันหมาก" ซึ่งมีความแตกต่างกัน ส่วนเขียนหมากไม้ของภาคอีสาน มักมีรูปทรงคล้ายคลึงกันเป็นส่วนใหญ่ ฝีมือไม่ประณีตนัก เพราะมุ่งการใช้สอยงานเป็นสำคัญ รูปทรงและลวดลายที่ปรากฏแสดงให้เห็นถึงการแสดงออกทางสุนทรียภาพของช่างชาวบ้าน สามารถสร้างความงามได้ตามความรู้สึกนึกคิดของตนเอง ให้ปรากฏออกมาอย่างเรียบง่าย แต่งความมีเสน่ห์ซึ่งถือเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ตกทอดมาอย่างหนึ่งของชาวอีสาน คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,หัตถกรรม,รูปทรงลวดลาย,เขียนหมากไม้

ขงยุทธ นุราสิทธิ์ 2544. ลมหายใจสุดท้ายของไหมอีสาน วารสารภาษาและวัฒนธรรม

สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล. 20(3):94-101.

งานชิ้นนี้ ศึกษาเกี่ยวกับการเลี้ยงไหมอีสาน พบว่า การเลี้ยงไหมเป็นอาชีพเก่าแก่ของกลุ่มชาวไทยอีสานที่นิยมเลี้ยงสืบต่อกันมานานนับพันปี ผู้หญิงอีสานในสมัยก่อนจะต้องเลี้ยงหม่อนไหมและทอผ้าไหมโดยการสืบทอดการเรียนรู้มาจากบรรพบุรุษต่อเนื่องกันมา จนถือว่าเป็น "การเลี้ยงไหม" เป็นกระบวนการขัดเกลาทางสังคมที่มีต่อผู้หญิงที่ถ่ายทอดสืบเนื่องกันมา นับได้ว่าเป็นภูมิปัญญาพื้นบ้านที่ส่งอีกอย่างหนึ่งของชาวอีสานในการที่จะพึ่งตนเอง โดยไม่จำเป็นต้องหลงไหลไปตามกระแสวัตถุนิยม ดังนั้นตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน "ผ้าไหม"

จึงมีบทบาทต่อวิถีชีวิตของผู้คนชาวอีสานในด้านต่างๆคือ 1) เพื่อสนองต่อความจำเป็นขั้นพื้นฐานของการดำรงชีวิต

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,หัตถกรรม,วิถีชีวิต,ผ้าไหม

วราพรรณ ชัยชนะศิริ 2540. วิวัฒนาการการทอผ้าจิดบ้านคำพระ อำเภอหัวตะพาน

จังหวัดอำนาจเจริญวิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาไทยคดีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษาวิวัฒนาการการทอผ้าจิด ลวดลาย ผ้าจิด และบทบาทผ้าจิดในวิถีชีวิตของชาวบ้าน พบว่าวิธีการปลูกฝ้าย การทอผ้าจิด และรูปแบบของลวดลายจิดได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษที่นิยมทำใช้ในครัวเรือน ต่อมาเมื่อการคมนาคมสะดวกเริ่มนำมาเป็นสินค้า และเมื่อตลาดมีความต้องการชาวบ้านจึงเพิ่มปริมาณการผลิตและเปลี่ยนแปลงวิธีการทอผ้าจิดแบบสมัยใหม่ คือ ใช้สีเคมีและใช้เส้นใยสังเคราะห์แทนฝ้าย แต่ยังคงพบว่ามีกรหันมาใช้สืบทอดแบบเดิมเมื่อตลาดต้องการ

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,อำนาจเจริญ,หัตถกรรม,การทอผ้า,ผ้าจิด

อรุณศักดิ์ กิ่งมณี 2539. ใบเสมาสลักภาพสุวรรณกัถกภูซาดก จากวัดโนนศิลาอาสน์วรารามวารสาร
เมืองโบราณ. 22(2):133-137.

งานชิ้นนี้ ศึกษาใบเสมาของวัดโนนศิลาอาสน์วราราม ที่บ้านหนองกาลิม ตำบลเมือง
พาน อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี ซึ่งได้มีการขุดพบใบเสมาจำนวนมาก จากการพิจารณาภาพ
สลักรูปบุคคลและสัตว์ที่ปรากฏอยู่บนแผ่นเสมา แล้วนำไปตรวจสอบกับชาดกภาษาบาลีใน
พระไตรปิฎก พบว่า คงเป็นภาพเล่าเรื่อง "สุวรรณกัถกภูซาดก" ซึ่งเป็นชาดกว่าด้วยปูณลาด เป็น
เหตุการณ์ตอนที่ปูเอาก้ามหนีบคอกาและให้งูคุดพิษกลับคืน เพื่อช่วยเหลือพระโพธิสัตว์ รูปแบบ
ของใบเสมาที่พบนี้ โดยส่วนรวมกำหนดได้ว่าคงสลักขึ้นราวพุทธศตวรรษที่ 15

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม, ภาควิชา, อุดรธานี, โบราณวัตถุ, ใบเสมา, วัดโนนศิลาอาสน์วราราม

อสท. 2543. เส้นทางใหม่จากหนองคาย อุดรธานี-ขอนแก่น-กาฬสินธุ์ วารสาร อสท. สิงหาคม:
67-72.

แม่โขงที่ไหลทอดยาวเหยียดจากทิวเขาสูงประเทศจีนมาสู่พื้นที่ราบทางใต้ตาม
ลักษณะภูมิศาสตร์ของโลกนั้น เกิดขึ้นมาหลายร้อยหลายพันปีแล้ว ร่องรอยหลักฐานการโยกย้ายถิ่น
ฐานของชุมชนปรากฏอยู่ในแหล่งอารยธรรมโบราณเช่น บ้านเชียงเมื่อประมาณ 5,000 ปีมาแล้วด้วย
กลุ่มชนที่มีรากฐานทางวัฒนธรรมแตกต่างกันตามเผ่าพันธุ์ การทำผ้านุ่งผ้าห่มที่ชาวอีสานเรียกว่า
"คำหูก" จึงมีลักษณะเด่นเป็นเอกลักษณ์หลากหลายตามวัฒนธรรมชุมชน มีทั้งการทอผ้าจากฝ้าย
และไหมตามลักษณะโอกาสการใช้สอย แต่ผ้าฝ้ายมัดหมี่สีครามมักใช้สำหรับเป็นผ้านุ่งผ้าห่มใน
ชีวิตประจำวัน ผ้าไหมมัดหมี่เส้นพุ่งสำหรับใช้ในโอกาสพิเศษ ลวดลายการทอแล้วแต่ความนิยม
ของกลุ่มผู้ที่ทอที่จะใช้การทอแบบจิด แบบจก แบบมัดหมี่ หรือทั้งจิดทั้งจกแบบแพรวาของชายผู้ไทย
เส้นทางการเดินทางใหม่อีสานจึงมีเรื่องราวเล่าขานอย่างไม่รู้จบเหมือนการเดินทางของแม่น้ำโขง
กระจัดกระจายไปตามเผ่าพันธุ์ที่ตั้งหลักแหล่งอยู่ในพื้นที่ต่างๆทั่วภาคอีสานเริ่มต้นที่อีสานเหนือ
เมืองหนองคายเป็นแห่งแรก เมืองที่มีชื่อเสียงผ้าทอฝ้ายจิดและมัดหมี่สีคราม

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม, ภาควิชา, อุดรธานี-ขอนแก่น-กาฬสินธุ์, ความหลากหลาย, ผ้าทอ, วิถีชีวิต,
แม่น้ำโขง

ธนสิทธิ์ จันทะวี 2537. รูปแบบผลิตภัณฑ์โลหะหล่อพื้นบ้านในภาคอีสาน กรณีศึกษาบ้านปะอ่าว
อุบลราชธานีขอนแก่น:คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

งานชิ้นนี้ศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบผลิตภัณฑ์โลหะหล่อพื้นบ้านในภาคอีสาน กรณีศึกษา
บ้านปะอ่าว อุบลราชธานี พบว่า รูปแบบเครื่องทองเหลือง บ้านปะอ่าว เป็นเครื่องใช้ในวิถีชีวิตของ

คนอีสานในอดีต และยังคงใช้มาจนถึงปัจจุบัน รูปทรงมีลักษณะสมมาตร โดยใช้วิธีการผลิตด้วยกระบวนการกลึง มีรูปแบบต่างๆ คือขันหมากหรือเขียนหมาก ผอบ เป็นต้น ซึ่งลวดลายบนทองเหลืองเป็นลวดลายที่เป็นมรดกตกทอดได้แรงบันดาลใจจากธรรมชาติแล้วนำมาประยุกต์ให้เป็นลวด

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,อุบลราชธานี,ผลิตภัณฑ์,รูปแบบ,โลหะหล่อพื้นบ้าน

ปิยะศักดิ์ ปีกโคทานัง 2540. ธรรมาสันสิงห์ วัดศรีนวลแสงสว่างอารมณ์ บ้านชีทวน ตำบลชีทวน อำเภอเมืองใน จังหวัดอุบลราชธานี วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาไทยคดีศึกษา)บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

งานชิ้นนี้ศึกษารูปแบบโครงสร้างและความหมายของบทธาธรรมาสันสิงห์กับวิถีชีวิตชาวบ้าน พบว่าธรรมาสันสิงห์สร้างระหว่างพ.ศ.2468-2470 โยความร่วมมือของชาวเวียงคนามและชาวบ้านในท้องถิ่น เพื่อให้เป็นสถาปัตยกรรมที่ใช้แสดงธรรมเทศนาในประเพณีบุญมหาชาติ รูปแบบและโครงสร้างมีฐานปูนปั้นเป็นรูปสิงห์รองรับเรือนธรรมาสันที่ก่อด้วยอิฐถือปูน มีการประดับตกแต่งฐานและตัวเรือนให้เป็นภาพจิตรกรรมแบบผสม หลังคามีโครงสร้างเป็นไม้ ศิลปะได้รับอิทธิพลจากจีนและเวียงคนามผสมผสานกับท้องถิ่น

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,อุบลราชธานี,สถาปัตยกรรม,ธรรมาสัน

ชำนาญ บุญญาพุทธิพงศ์ 2546. เือนอีสาน วิถีชาวบ้านที่เลือนหาย วารสารสารวัฒนธรรม สำนักวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยขอนแก่น. 9(3):10-12.

งานชิ้นนี้ ศึกษาเกี่ยวกับเขื่อนอีสานและวิถีชาวบ้านที่เลือนหาย พบว่า มีเขื่อนอีสานสี่ห้าหลังริมทางหลวงอุบลราชธานี-พิบูลมังสาหาร ซึ่งเป็นถนนสายสำคัญเป็นปัจจัยที่นำความเจริญทางวัตถุทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบทางสถาปัตยกรรมชนบทแถบนี้แต่เขื่อนเหล่านี้จะไม่สามารถเป็นตัวแทนสถาปัตยกรรมในท้องถิ่นอีสานได้ทั้งหมดแต่สามารถสูดดมกลิ่นไอของรูปแบบสถาปัตยกรรมเดิมๆจากภูมิปัญญาชาวบ้านจริงๆได้เป็นอย่างดี สามารถสื่อถึงความเป็นอยู่แบบเดิมๆ ส่วนได้ดูนมักจะทำกิจกรรมในช่วงกลางวัน บางส่วนถูกแบ่งไว้เลี้ยงสัตว์ เขื่อนอีสานในอดีตไม่มีห้องน้ำในตัวในระยะหลังแสดงถึงการผสมผสานของความเก่าและใหม่ คือส่วนอาบน้ำที่เปิดโล่งดูขำๆน้ำบ่อและบ่อน้ำบาดาลและมีท่อประปาใช้ภาพสะท้อนความแตกต่างของยุคสมัย

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,อุบลราชธานี,สถาปัตยกรรม,วิถีชีวิต,เขื่อนอีสาน

ประพัฒน์ศิลป์ อินแก้ว 2546. สืบสานตำนานผ้าลายกาบบัวเป็นลายผ้า เอกลักษณ์เมืองดอกบัว

มติชนฉบับเทคโนโลยีชาวบ้าน. 15(312):107-108.

งานชิ้นนี้ ศึกษาประวัติความเป็นมาของผ้าลายกาบบัว ซึ่งถือเป็นผ้าประจำจังหวัดอุบลราชธานีตามตำนานวรรณกรรมอีสานและประวัติเมืองอุบลที่ปรากฏให้เห็นเป็นหลักฐานคือ ความสวยงามเป็นเอกลักษณ์ของผ้าเมืองอุบล มีลวดลายเฉพาะตัวที่ไม่เหมือนใคร เมื่อปีพ.ศ.2543 จังหวัดอุบลราชธานีได้ริเริ่มดำเนินโครงการ สืบสานผ้าไทย สายใยเมืองอุบล "ผ้ากาบบัว" จึงมีเอกลักษณ์และได้มีการประกาศเมื่อวันที่ 25 เมษายน 2543 เป็นต้นมา ต่อมาเมื่อปีพ.ศ.2544 จังหวัดได้ประกาศสัมพันธไมตรีกับภาครัฐและเอกชนแต่งกายด้วยผ้าไทย ผ้ากาบบัว สีกลิบบัว ในวันอังคารของทุกสัปดาห์

คำสำคัญ: ศิลปวัฒนธรรม,ภาคอีสาน,อุบลราชธานี,หัตถกรรม,ผ้ากาบบัว